

ב"ה

**אין ליכט
פון תורה**

מקראות גדולות - תרי עשר

הושע

עם ח"י פירושים

בלשון הקודש

עם פירוש עברי טייטש

864

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשס"א לפ"ק

מקראות גדולות

תרי עשר

מן עשרים וארבעה

כתבי קודש

דפוס והוצאת

אברהם יצחק פריעדמאן

ניו-יארק נ.י.

מקראות גדולות

ספר

תרי עשר

מן עשרים וארבעה

באותיות גדולות, ובכל פאר ויופי אשר עוד לא היה לעולמים

מוגה, ומדויק היטב על פי המסורה, עם ח"י פירושים

חדשים גם ישנים, מגדולי המפורשים הראשונים והאחרונים ואלה הם:

(א) תרגום יונתן בן עוזיאל, על כל הניד.	(ח) פי הרד"ק מוגהים מכל השגיאות אשר נפלו
(ב) תרגום רב יוסף, על דברי הימים.	(ט) פי הרלב"ג בס בדפוסים אחרים.
(ג) פי רש"י, שלם, כאשר בספרים ישנים.	(י) מנחת ש"י, מנוקד היטב עם הערות רבות.
(ד) פי אבן עזרא, על נביאים האחרונים ועל כתובים	(יא) מצודת דוד מוגהים ומתוקנים היטב מאוד.
(ה) פי אבן עזרא, על ישעיה.	(יב) מצודת ציון
(ו) פי מהר"י קרא, הועתק מכ"י ישן כתוב על קלף לפני שש מאות ושלשים שנה.	(יג) הוגהות הגרי"ב, מהגאון ר' ישעי' ברלין וצ"ל.
(ז) פי רבינו סעדיה גאון, על דניאל.	(יד) תולדות אהרן, מסומן בסמינים מדויקים.
	(טו) ציוני המסורה, כולם, לא יחסר דבר.

ולמען לא יהיו ספרי העז"א האלה חתומים לאלה אשר לא יבינו בטוב הפירושים האלה, וחפצים גם הם להתחמם באורן של חכמים, ולהנות מטובם, הוספנו עליהם עוד פירושים אחרים יקרים בשפת יהודית-המדוברת, מועתקים מספרי רבותינו הראשונים והאחרונים, למען יהיו כבאר מים חיים, לשמות מהם כל צמא לדבר ה'. והם:

(ז) פי ע"ם על כל הניד, מחוקק היטב מאוד ביתר | (ח) משלי חכמים, פי יקר חדש, מפרש כל פסוק שאת מן העיט הנדפס בכל ספרי הניד.

(יח) לקוטי יקרים, מפרש כל פסוק בדרך דרוש, מלוקט מגדולי המפורשים הראשונים והאחרונים, הלא המת:

- (א) אלשיך הקדוש. (ב) אברבנאל. (ג) אבן עזרא. (ד) אפיקי יהודה. (ה) אבן משה. (ו) אמרות מהגורן. (ז) ארץ החיים. (ח) אמרי בינה. (ט) אוהל יעקב. (י) אהבת יונתן. (יא) אדרת אליהו. (יב) אור עולם. (יג) באר שבע. (יד) בינה לעתים. (טו) גלי רויא. (טז) דרכי יוסף. (יז) דבר שמואל. (יח) דברי שאול. (יט) זוהר הקדוש. (כ) זקן אהרן. (כא) זרע ברך. (כב) חזון למועד. (כג) חזה ציון. (כד) ילקוט הראובני. (כה) ילקוט השמעוני. (כו) ילקוט חבקוק. (כז) ילקוט חדש. (כח) כלי פז. (כט) כלי חפץ. (ל) כנף רגלים. (לא) בפלים לתושיה. (לב) מדרש רבה. (לג) מדרש הנעלם. (לד) מדרש שמואל. (לה) מדרש משלי. (לו) מגדל דוד. (לז) מדרש תלפיות. (לח) מהר"י ספורני. (לט) סלבים"ם. (מ) ספר חרדים. (מא) ערבי נחל. (מב) פני ארי זוטא. (מג) פרוקי דר"א. (מד) פרשת דרכים. (מה) פי צדיק. (מו) קב בשמים. (מז) רמב"ם. (מח) רמב"ן. (מט) רד"ק. (נ) רלב"ג. (נא) ראש אמנה. (נב) רביד הוהב. (נג) ריקאנטי. (נד) שמן המור. (נה) שוחר טוב. (נו) שטן הטוב. (נז) תנא דבי אליהו. (נח) תנחומא. (נט) תיקוני זוהר. (ס) תולדות גת. (סא) תאומי צביה.

לזבלין

בדפוס המשוכח של השותפים המפורסמים

הרבני הנגיד מוה' משה נ"י שניידמעסער, והנגידה האלמנה מרת נחמה תחי אשת הסגור ר' יעקב ז"ל הערשענהארן.

שנת אם יתמהמה חכה לו כי בא יבוא לפ"ק

שנים עשר נביאים

שבמי תולדותם . קבלתם . ונבואתם בימי מלכי ישראל .

מיכה המורשתי. משבט יהודה. ונקרא מורשתי ע"ש עיר מרשה והיא מערי יהודה (מ"ק). וקבל משיעה הנביא והתנבא בימי יותם אחי חזקיהו מלכי יהודה : **נחום האלקושי**. נקרא אלקושי ע"ש היתה מעיר אלקושי או ע"ש אבותיו (המ"ט). וקבל מיואל . והתנבא בימי מנשה בן חזקיהו (מ"ט) ונבואתו היתה על מפלת גינוה על ידי נבוכדנצר שליחה י"מ שנים לפני חורבן ירושלים . וכמו מאה וחמשים שנה עברו מנבואתו יונה בן אחבי על גנת עד נבואתו . גם הוא בנת בית הכנסת כאשר (מ"ט) :

חבקוק . י"א שהי' בן השונמית (ש"ק) ב"ס ספוט"ק). והיה בימי אלישע . וי"א שהיה בסוף ע' שנה לגלות בבל בימי דניאל כשהושלך לגוב האריות (מ"ט) ב"ס המכניכ"ל) ולדעת סר"ע היה בימי מנשה בן חזקיהו . וקבל מנחום . והתנבא על מפלת בבל שהיתה כירי מלכי מדי ופרס . ג"ב שנה אחר חורבן ירושלים :

צפניה בן כושי . י"א שהיה בן בנו של חזקיהו מלך יהודה (המ"ט). וקבל מחבקוק . והתנבא בימי יאשיהו בן אמון מלך יהודה ונבואתו היתה על חורבן ירושלים . בימינו נבאו גם ירמיהו הנביא . והולדה הנביאה . ירמיהו התנבא בשוקים . וצפניה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות . והולדה אצל התנאים (למקום ריש לפני) :

חגי . לפי עדות ר' דוסא בן הורקנוס (למנוס ט"ו ע"ט) על מדרוה וי"ש חגי הנביא . היו מי חיי חגי הנביא כמו מאתים שנה . או אולי קבלת היתה כן ביד ר' דוסא (סיומסין) . ולהרמב"ם האריך ר' דוסא ימים כל ימי בית שני עד אחר החורבן . וקבל מיהושע . ולהרמב"ם מיערא . והתנבא בשנת שתים לדרוש חשני בן אשוורוש אחר ששלמו ע' שנה לחורבן ירושלים . וצוה לחזור ולבנות את בית המקדש בשם ה' :

זכריה . קבל מיהושע אל . ולהרמב"ם מ ע. ז. ר. א. ועלה מבבל לאי התנבא בשנת שתים לדרוש בגין השני ששה הרימים אחר נבואת חגי . ונבואתו היתה על בגין בית המקדש . ועל הגלות האחרון עד ביאת הגואל ב"ב . ונבואתו מתרומה מאור וא"ל לעמוד על פתוחה (מ"ט) פתיחתו (מ"ט) :

מלאכי . קבל מיחזקאל . ולהרמב"ם מ ע. ז. ר. א. והל' נביאים האחרונים היו במנון ק"ד וקנים שהיו בבית דינו של עזרא ונקראו אנשי כנסת הגדולה . י"א מלאכי זה מרדכי . ונקרא מלאכי שהיה מנשה למלך . וי"א זה עזרא (מ"ט) . והתנבא על הגאולה האחרונה וביאת הגואל ב"ב . והיה האחרון שבנביאים . וכעבור זה הותר זכור תורת משה עבד' כי במחיתו נפסקה הנבואה מישראל (המ"ט) :

הושע בן בארי לדעת חז"ל (ג"ל וי"ט ס"ט) היה משבט ראובן . ובארי הוא בארה אשר חגלה תגלת פלאנמר מלך אשור . שהיה נשיא לראובני (מ"ט) וי"א . וקבל מאלישע הנביא ולדעת הרמב"ם קבל מנחמה בן יהירדע (מ"ט) דעת סיומסין (מ"ט). והתנבא בימי עזריהו יותם אחי חזקיהו מלכי יהודה . ובימי ירבעם בן יואש מלך ישראל . ולדעת הראב"ע הרד"ק . ולא לקח הושע אשת זנונים מעולם . והכל היה רק במראות הנבואה . וח"ל הראב"ע . והתנבא בימינו כי זה הנביא היה רואה במראות נבואה בחלום הלילה שהשם אמר לו לך קח לך זנונים . והלך ולקח אשת ידועה והרתה וילדה . כל זה במראות הנבואה . ע"כ . וכן היה גם דעת התרגום יונתן :

יואל בן פתואל . לדעת חז"ל (מנ"ל נכ"ס פ"י) היה משבט לוי והיה בן שמואל הרמתי . וי"א שהיה בימי יתרום בן אחאב (מ"ט). ולדעת סר"ע היה בימי מנשה בן חזקיהו . וקבל ממיכה . בראשית ספרו נבא על הארבה שהיה בימי . וכן מ"ג' הולאה התנבא על ימי המשוש . **עמוס** . היה משבט אשר (יומסין ומ"ט). והיה עשיר גדול ובעל מקנה ונכסים הרבה (מ"ט). וקבל מיושע . והתנבא בימי מלך יהודה ובימי ירבעם בן יואש מלך ישראל .

עובדיה . לדעת חז"ל (מנ"ל נכ"ס פ"י) היה בימי אחאב מלך ישראל . והוא עובדיה אשר על הבית (מלכים ח') (מ"ט) (ולא כן דעת הרמב"ם). והשונמית היתה אשתו (מ"ט) ב"ס חז"ל . וקבל מאחיה השילוני . ונבואתו היתה על מפלת אדום . ואמר כי עם הרבן אדום תהיה תשועת ישראל . ובוה כלל נבואתו (המ"ט). ונבנה בית הכנסת באשר (מ"ט) . **יונה בן אמתי** . נחלק חז"ל משבט מ' היה . י"א שהיה מכולן . וי"א מאשר . וי"א אמר היתה מאשר

ואביו מכולן (כ"ל וי"ט ס"ט). וקבל מאלישע . והתנבא בימי יתרום בן אחאב . ובימי יהוא נבנו . וחי יותר כמ"ך שנה (יומסין ב"ס מ"ט). והוא מישה את יהוא בן נמשו לגלך במצות אלישע (מ"ט). אשתו היתה עולה לרגל (מיומסין ל"ו ע"ט). ונפראא אבד . שהצדיקה היתה אמו של יונה (לדעת הסוחרים ב"ס מל"ט). ובאשר באה אליו נבואה ותוכחה על גינוה בהוצא לארץ שאנניה מקום נבואה כפי של ישלחוה' לגינוה . שרדע שהיה קרובי תשובה . והיה בזה ענש לישראל . ונתתבה נבואה זו לחיות מוסר לישראל שהיו עם נברי שאננים מישראל היה קרוב לתשובה בפיסק הראשונה שהוכיחם הנביא . ולהודיע הפלא הגדול שעשה ה' עם הנביא שהי' בכפי הדין ג' ימים ע"י לילוח והקואו הוי . ולמלך שה' חזמל על בעלי תשובת מאיזה עם שהיו ומיחל להם (המ"ט) צפניו). אף הוא בנה בית הכנסת באשר (מ"ט) :

והיה אחרי כן אשפוך את רוחי ע"י כל בשר ונבאו בניכם ונבאתם וזקניהם וקניהם

יחלמון בחוריכם חזינות יראו (יואל ג' א')

הקדמת הרד"ק

אמר דוד בן יוסף בן קמחי הספרדי זה הספר המפורסם שנים עשר נביאים . אמרו רז"ל כי יתבררם יחד כדי שלא יאבד ספר מהם מפני קטנתו אם היה כל אחד מיוחד בפני עצמו ואמרו כי נבואת הושע קרמה לנבואת ישעיה . והוא שאמר תחלת דבר ה' בחושע . וכי בחושע דבר תחלת והלא ממשח רבינו עליו השלום עד הושע כמה נביאים . אמר רבי יוחנן שהיה תחלת לארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק . ואלו תן הושע ישעיה עמוס ומיכה . ובאחר משה מה מלכי ירבעם להמתות עם מלכי יהודה מפני שאלו קבל לשון הרע . שנאמר וישעיה אביהו נתן בית אל אל ירבעם מלך ישראל לאמר קשר עליך עמוס וגו' . אמר ח"ו לא אמר אותו צדיק כך . ואם אמר מה אנשה לו שכונת אמרה לו . ומה שהוקשה להם מפני מה זכר לפי שלא מלך עמם בזמן אחד אלא בזמן עזיחו ארבע עשרה שנה . כי ארבעים ואחת שנה מלך ובשנת שבע ועשרים לו מלך עזיחו . הנה לא נשארו לו מפני מלכותו בזמן עזיחו כי אם ארבע עשרה שנה ועזיחו מלך חמשים ושתים שנה . ובפירושו מלכים הארכנו מזה והרצנו מה שהוקשה במנון שנות המלכים האלה . ורז"ל אמרו כי עזיחו וירבעם מלכו כאחד מכל מקום לא מלך ירבעם כי אם עם עזיחו . ואמרו רבותינו ז"ל כל שישמו ושם אביו בנביאות בידוע שהוא נביא בן נביא . שמו ולא שם אביו בידוע שהוא נביא ולא בן נביא . שמו ושם עזיחו בידוע שהוא נביא מאותו העיר . שמו ולא שם עזיחו בידוע שהוא נביא ונבואתו . אמרו מי שנזכר אביו ואביו אביו חזקיהו מלך הגולה אבותיו שהיו גדולים ממי שנזכר אבותם לכד . ואמרו כי בארי הוא בארה אשר חגלה תגלת פלאסר מלך אשור לראובני :

א אֲבָרְיָהוּהָ אֲשֶׁר הָיָה אֶל־הוֹשֵׁעַ בְּיָבְאָרֵי בִימֵי עֲזִיָּה יוֹתֵם אָחֻז יְחֻזְקָה מֶלְכֵי יְהוּדָה וּבִימֵי יַרְבֵּעַם בְּיֻוָּאֵשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל: ג תַּחֲלַת דְּבַר־

א פְּרָגְמָה נְכוּאָה מִן
קָדָם יי
וְהָיָה עִם הוֹשֵׁעַ בֶּר
בְּאָרֵי בִיּוּמֵי עֲזִיָּה יוֹתֵם
א חֻז יְחֻזְקָה מֶלְכֵי
דְּבִית יְהוּדָה וּבִימֵי
יַרְבֵּעַם בֶּר יוּאֵשׁ מֶלֶךְ
דְּיִשְׂרָאֵל: ג שְׁרִיּוֹת
פְּתָקָא דִּי בְּהוֹשֵׁעַ

יהוה

ה'א דבר ה' . פסחים פז . פתלתל . זכריה וזכר פתיו

מדר"ו קרא

א (א) דבר ה' אשר היה אל הושע בן בארי בימי עזיחה יותם אחוז יחזקה מלכו יהודה ובימי ירבעם בן יואש מלך ישראל . כונני יהוה היה . שמואל בימי אלך חמישה מלכים . ואמר דבריו י"ל לפני מות זכר ירבעם מלך ישראל לבינת עם מלכו יהודה אלא לפני שלא קיבל לשון הרע מן אבנציה . כמו שבפירוש בספסוף פסחים . כמו שנאמר וישלח אבנציה כחן בית אל אל ירבעם מלך ישראל לאמר קשר עליך עינים בקרב ישראל לא תוכל הארץ לחכות את כל דבריו כי כה אמר עמוס בחרב יפות ירבעם וישראל נזה אלה מלך אדבתו . ואבנציה שמע וגורעו . שחרו עמוס אמר וקסתי על בית ירבעם שזוה זכירה בני שחרנו שלום בן יוש . כשישמע בן ירבעם אמר חס ושלוש לא אמר בן איתו צדיק . ואם אמר ממי הקב"ה אמר ולא הושע בו . אמר הקב"ה ליירבעם חייך והואל וכן דברת . הגני עיניו ארצות בארץ ישראל . כימים נלקחו מישראל . וכן הוא איתר בספר מלכים יהוה השיב את גבול ישראל מלבנו המת עד ג'ס הערבה כדבר ה' אלהי ישראל אשר לא יחלו ישראל אשר לא יחזפר . ואומ' וישועים וכדו' ירבעם בן יואש : (ב) תחלת דבר ה' בהושע עמוס ויבוא לפני שחרר הקב"ה עמיה .

רש"י

א (א) דבר ה' אשר היה אל הושע בן בארי בימי עזיחה יותם וגו' . ארבע מלכים הללו קפח בימיו שהחריף שנים בחיי כלם ומכאן אמרו אוי לה לרבותי שמקבר' את בעליה : ובימי ירבעם בן יואש . מכני יהוה ואף הוא מלך עם עזיחה ויוותם אלא שגרמה לו זכות להמנות עם הלדריקים הללו לפי שלא קבל לשון הרע על פמום כמו שמפורט בפסחים כפרק האשה (פ"ו) שנאמר (עמוס ז') וישלח אמתיה וגו' קשר עליך עמוס וגו' : (ב) תחלת ירבעם אמר חס ושלוש לא אמר בן איתו צדיק . ואם אמר ממי הקב"ה אמר ולא הושע בו . אמר הקב"ה ליירבעם חייך והואל וכן דברת . הגני עיניו ארצות בארץ ישראל . כימים נלקחו מישראל . וכן הוא איתר בספר מלכים יהוה השיב את גבול ישראל מלבנו המת עד ג'ס הערבה כדבר ה' אלהי ישראל אשר לא יחלו ישראל אשר לא יחזפר . ואומ' וישועים וכדו' ירבעם בן יואש : (ב) תחלת דבר ה' בהושע עמוס ויבוא לפני שחרר הקב"ה עמיה .

אבן עזרא

(א) זה הושע מנכזר השם הנכבדים כי הלאהקי דבר סרה כספרו עליו שאלמר שהוא בן אלה כי כבדו הוא אלה כי יומא כתוב וזכר אלים יללמה ואין אלה אלים כי בעבור אהו נוסף ושתנה השם כמו יף ויפיה ועוד כי אין משפט לשון הקדש לאמר על שם פרע שהוא בן שר רק אס היה על דרך כלל כמו בת לין קר ויתקש אל העיר כמו שמרנו ועמי דברים דחקוהו לעור ככה הלאה שאלמר בל"ה כדירה בנו אשר הגלה הגלת פלאמר מלך אשור הוא נביא לראובני והוא היה אבי הנביא והכני שאלמר ולפני על יקבך כדרכו כי הוא ישרת זה על ועקב אביו שהסיר הכזורה מראובין ואין פירושו כאשר חשב והגיה סכה הכתוב על הושע בן אלה ויעשה הרע בעיני ה' . והלאהקי אחר שלקת אשת זנונים וזה המוכה בעטורים הלא ראה כתוב

רד"ק

(א) דבר ה' אשר היה אל הושע בן בארי בימי עזיחה יותם אחוז יחזקה לישראל ויהודה ששני הנה בנינו ח' בימי המלכים האלה כמו שכתוב : (ג) תחלת דבר ה' בהושע .

מדר"ו קרא

א (ב) דבר ה' וגו' . ר"ל בזה הספר יוספר דבר ה' אשר היה אל הושע בן בארי . כדו' ל סוכו בלמה הכוונה לראובני כמור (כ"ו) בגלה לאמר : בימי עזיחה וגו' . כי בימי אלו המלכים ניבא : ובימי ירבעם . שאלמר בימי עזיחה ועל

א (ב) דבר ה' וגו' . ר"ל בזה הספר יוספר דבר ה' אשר היה אל הושע בן בארי . כדו' ל סוכו בלמה הכוונה לראובני כמור (כ"ו) בגלה לאמר : בימי עזיחה וגו' . כי בימי אלו המלכים ניבא : ובימי ירבעם . שאלמר בימי עזיחה ועל

פתיחה לפירוש ע"מ

קען מוז וויסין דאס פל ישראל ועען גיווען צווערף שבטים צעןן שבטים האבין גיהאט אין בונדערין מלך אונ יויער ער שטער מלך איו גיווען ירבעם בן נבט פון שבט אפרים דרום רופט זיי דער פסוק אן צו צייטן אפרים אונ צו צייטן ישראל אונ יויער הויבט שקאט איו גיווען שווארן דרום רופט זייא דער פסוק אן צו צייטן נאך דר שקאט נאך . אונ צוויי שבטים יהודה אונ בנימין האבין גיהאט אין בונדערין מלך פון שבט יהודה דרום רופט זייא דער פסוק אן מיט דעם נאמען יהודה אונ יויער הויבט שקאט איו גיווען ירושלים :

קען מוז וויסין דאס פל ישראל ועען גיווען צווערף שבטים צעןן שבטים האבין גיהאט אין בונדערין מלך אונ יויער ער שטער מלך איו גיווען ירבעם בן נבט פון שבט אפרים דרום רופט זיי דער פסוק אן צו צייטן אפרים אונ צו צייטן ישראל אונ יויער הויבט שקאט איו גיווען שווארן דרום רופט זייא דער פסוק אן צו צייטן נאך דר שקאט נאך . אונ צוויי שבטים יהודה אונ בנימין האבין גיהאט אין בונדערין מלך פון שבט יהודה דרום רופט זייא דער פסוק אן מיט דעם נאמען יהודה אונ יויער הויבט שקאט איו גיווען ירושלים :

פירוש ע"מ

א (א) דבר ה' אשר היה אל הושע דאס ווס אין דעם ספר וועט שטיין איו דיא נבואה פון נאם ווס איו גיווען צו הושע בן בארי בימי עזיחה וכו' אין דיא טעג פון עזיחה אונ יותם אונ אהו אונ יחזקה וואס זיי נענען גיווען דיא מלכים פון שבט יהודה ודי פיר מלכים הם הושע בן בארי איפקער גילעעם) וימי ירבעם בן יואש אונ אין דיא טעג פון ירבעם בן יואש דר מלך פון דיא ישראל פון דיא עשרת השבטים דער ירבעם איו גיווען פון דיא קינדער פון יהוה אונ ער האט גיקניגט אין דער

א (א) דבר ה' אשר היה אל הושע דאס ווס אין דעם ספר וועט שטיין איו דיא נבואה פון נאם ווס איו גיווען צו הושע בן בארי בימי עזיחה וכו' אין דיא טעג פון עזיחה אונ יותם אונ אהו אונ יחזקה וואס זיי נענען גיווען דיא מלכים פון שבט יהודה ודי פיר מלכים הם הושע בן בארי איפקער גילעעם) וימי ירבעם בן יואש אונ אין דיא טעג פון ירבעם בן יואש דר מלך פון דיא ישראל פון דיא עשרת השבטים דער ירבעם איו גיווען פון דיא קינדער פון יהוה אונ ער האט גיקניגט אין דער

צייט פון עזיחה אונ יותם) : (ב) תחלת דבר ה' בהושע דרא

הושע

יהוה בְּהוֹשֵׁעַ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הוֹשֵׁעַ לֵךְ קַח־לְךָ אִשָּׁת וַיְלִדְרִי זְנוּנִים

תרגום

וַיֹּאמֶר יְיָ לְהוֹשֵׁעַ אֲנִי
אֲתַגְבִּי בְּנִבְיָאָה עַל יְהוָה
קִרְבָּא מְעוּקָא דְאַיִנָּן
מוֹסִיפִין לְמָחָז אַרְי

ה' אלה זנונים. פסחים פו:

ספרו קרא

אלא הוא ניבא החילה לר' נביאים הללו שנבאו בפרק אחר בימי עזיהו ויהוה. שהרי רבנים קדם לעזיהו ויתום כמה שנים. ועמוס ניבא ענתים לפני בני ישראל. והושע ניבא כיום הרעש. ומיכה המורשתו ניבא בימי יותם. וזוהו שאמר רבותינו כולם קרבו את מיכה. שהרי הם ניבאו בימי עזיהו וזה לא ניתבא עד בימי יוסף. תחלת דבר ה' בהושע. עדין יש להקדק לנו במקרא זה. שאם היה כחוב החילה דבר ה' בהושע היה שומע שריב תחילה עם קודם שריב עם חבריו. אבל בשומע שנאמר תחילת דבר ה' בהושע שומע אנו שהוא כמו שאמר רבותנו ז"ל. החילת שומע שהשיב הקב"ה לרבונו. אמר לו קח לך אשה זנונים לפי שאמרה רוח הקודש מה תהא לעלות לך ישראל שהם עוברים על תורתו. אשת הושע תהליפס כאמה אחרת. אמר הקב"ה מה אעשה לזקן זה שלא לימוד בני-גוריו על בניו. היה לו לומר בניך הם בני בהינדך והם בני אברהם יצחק ויעקב ויובל ורע אבם. ולכל סידת הדין ליפדת הרחמים. לא תהא לו הקב"ה. קח לך אשה זנונים והוליד מבנה ילדי זנונים ואף על פי שרעו שהיא זונה אין אתה כבדתי אותה. ואני אוק ארש את בניו שהם זני אמת. כך שנוה בסדר עולם. ובספדת פסחים. וכן הוא פשוטו של מקרא. הנהת דבר ה' בהושע. החילה

רד"ק

כצאן לשון דבור שהוא ענין נבואה קטור עם בנות השמשות. כמו הרק אל בישת דבר ה' הלא גם אשת זנונים היא. בי פה אל פה אדבר בו. אפשר שהחיה סלת דבר ה' פלל עבר. רעה לומר החילה אשר דבר ה' בהושע זה היה שאמר לו קח לך אשת זנונים. לא יהיה דבר שם. כמו והדבר אין בהם. ויאמר ה' אל הושע לך קח לך אשה זנונית. כל זה הדמיון היה במראה הנבואה שאמר לו שוקא אשת זנונית ולקחה והרהר וילדה מבנו שלש פעמים. וזה בשל ישראל הזנונים מאחרי ה'. וזוהו שאמר כי זנת תונה הארץ כאחריה ויפירוש וילדי זנונים. והיו לך מבנה ילדי זנונים כי אשת זנונים היא. בן ישראל והגלולים כמה באלת הרעות וגו' מאחרי ה'. וכל זה היה במראה הנבואה לא שלקחה אשה זנונית. אף על פי שפנאמו דבריו רבותנו ז"ל שהגנין כשפנאמו. שאמר ויאמר ה' אל הושע אמר לו הקב"ה להושע חסא ישראל היה לו לומר לפני רבונו של עולם בניך הם בני בהינדך הם בני אברהם יצחק ויעקב לנלע עליהם רחמים לא דני שלא אמר כך אלא אמר לפניו בן העולם שכל העוברים באומה אחרת. אמר הקדוש ברוך הוא מה אעשה לזקן זה. אמר לו קח לך אשת זנונים. אחר כך אמר לו לך שתלח בעל פנדך אם הוא יכול לשלחת אף אני אשלח את ישראל. לאחר שגלדו לו מבנה שני בנים ובת אחת אמר לו הקדוש ברוך הוא להושע לא היה לך ללמדו כפשת רבך כיון שפנאמו עמו פירש בן האשה ברול עצמן מבנה. אמר לפני רבונו של עולם יש לי בנים מבנה ואני יכול לגרשה. אמר לו הקדוש ברוך הוא וכה אתה שאשתך וזנה וכדן בני אשת זנונים כך אני שבני ישראל בני הם בני בהוני אברהם יצחק ויעקב והם אחד

כי רשעי דבר ה' בהושע. רבותינו אמרו תחילה להרענה נביאים שנתכבאו (כימים הללו) הושע ישעיה עמוס ומיכה. ישעיה נתכבא שנאמר (ישעיה ו') ויגעו אמות הסיפים וגו' והוא היה יום שנתכנע עזיהו שנכנס להיכל שרעשו העלויים לשרופו ותחתונים לבלועו כעופש של עדת קרח שהיו בהם בלועין ושרופים. כעמוס נאמר שנחיס לפני הרעש והושע קדם לכולם ומיכה היה אחרון לבלוע שנאמר בו (מיכה א') בימי יותם אחו ויחזקיהו ולא נאמר בו עזיהו ושפטו של מקרא תחלת דבור שנדרש הקדוש ברוך הוא עם הושע אמר לו בן: קח לך אשה זנונים. רבותינו אמרו כשמעו לפי שאמר על ישראל החליפס באומה אחרת כמו שפירש בפסחים ריש פרק האשה: וילדיו זנונים. שתלך לך ילדים שהיו ספיקו ממזירות. ויונתן תירסם אחננא נבואה על יתבי קרתי שטוחא. וקח האמור כאן לשון למוד הוא שריב ה' בהושע אמר לו שיקח אשת זנונים וילדי זנונים שהו

אבן עזרא

חילת דבר ה' בהושע ויאמר ה' והגם לא מרה פי השם חיליה חיליה רק הושע בן צברי אינו הושע בן חלה כמו חיון שם כולל להרענה האנשים בצורה ושאלו מרחובות הנכר ושאלו בן הכנענית ושאלו בן קיט ורבים ככה ותחלת נבואת זה הנביא על מלכות ירבעם בן יואש מלך ישראל ארבעים שנה לפני גלות שמוון אם היתה נבואתו כסוף ומי ירבעם כי לא מלך זכריה בנו אחריו וזוהו שם חדשים וכשכתה מלכות בית יהוא שהיו מלכי ישראל. ומה שרש אחר אמר כי לך קח לך דבור הוא כעטע לקח טוב ופירש ותהר כמו תהרו חסע תלדו קש ויאמר כי נומר גמורה נבואת ובת דבליס רמו ליהודה ישראל ואחר אמר קח לך אשת זנונית שאם בחלה לקחת אשה זנונית לא תמלא שרירי וזה תזנה הארץ כל עם הארץ זנונים מאחרי השם. ומפרש אחר אמר קח לך אשת זנונית וילדי זנונים שהרי דוגמתו זו וישני הארץ מתקרי ה' דעו לעבד להיות כרבו. וגם אברהם המחבר חיליה חיליה טיחול השם לקחת אשת זנונית ולהוליד ילדי זנונים והאומר דעו לעבד להיות כרבו לא נאמר על זה כי וזאת מאחרי השם דרך משל רק בחלום הוא כמעשה והנכון בפניו כי זה הנביא היה רואה כמראות נבואה בחלום חיליה חיליה אחר לו לך קח לך אשת זנונית והלך ולקח אשה ידועה והרהר וילדה כל זה במראות הנבואה כאשר אחרת בחלום אחר בו ולא תתמה איך יראה בחלום וילך על ישעיהו הנביא כאשר הלך עבדי ישעיהו ערום ויהי זה

מצודה דוד

שהיא זונה כמות' ואז"ל לפי שסבסב אחר להקב"ה על ישראל החליפ' באומה אחרת לכן לזכור לקחה זונה לעלמות לו איך יקשה פירוש ע"פ ריא ערששען בייד ווס נאמם האמם גירעמם קימם הושע אינו גירועין דאמם ויאמר ה' אל הושע וגו' גאמם דהמם גאממם צוא הושע גריא נעם דיר איין אשה זונה אונ' ויא זאל דיר גיווינען קינדער פון זנות ובלומר דיא קינדער ווס ויא וועמם גיווינען וועלדן זיין איין ספק אויב ויאי וענען פון דיר ארבע פון אנדערע אונ דיא צוא דעם סוחר איך וועל דיר געבן איין עצה. דוא נעם איין געבום וואס וענען איך דיא פירשט. נעמם ער קינדען פון וייער

פירש אם היה נביאים לבד ממהה לבדו' במראה אליו ויקח והנה בלום אדם בלא נבואה ותחללנה הפרות וככה

מצודה ציון

א (כ) זנונים. מלשון זונה; ונה הונה. ענין הסרה ועס' מקלה כמלפס זונה כי סמ' מדכדי הלעטות: משלי חכמים זאל נעמען איין ערליקין יוד פון בית המדרש. אונ איך זאל איים לשקען צו דיא נעבים. ער וועמם נאר גים וויסען ווי אזוי צו ביידין מים זיין. אונ ער וועמם גים וויסען די גנבה'שען שפראכע וואס איין ערדין. וועל איך פון דעם מענש'ש נאר גים האבן. אריב איך זאל לשקען איין פאפ'שען מענש'ש איין שיינדלער. וועמ ער דארט'ש שוקפוט מים מים די נעבים. אונ זיי וועלן אים געבן אהלק פון די גנבה. אונ ער וועמ צוריק קוסען וועמ ער זאלן איין הירוד דאס ער האם זיי גים גיטראפן ארבע איין אנדערען הירוד. האם אנוסער פריינד פון דעם סוחר גיאממם ערליקין יוד פון בית המדרש. אונ שיק אים אביין צווישן דיא

מקמא יטעוין דברי
 ארעא מבהר פולחנא
 דני: ג ואזר ואהנפי
 עציהון דאם יהובון
 ישקביק להון ואם לא
 פקפדו עלי הינין יתרון
 ואוכיפו ועקדו עוקדין
 בישין: ד ואמר יי ביה
 קרא שומהון מקבריא ארי עוד צבחר פנציר ואפער דם פלמי סענותא נאשר יהוא פין קרעאל

מהר"י קרא

בזמנת דוביון לישראל שנו במחרי ה': (ג) וילך ויקח את נומר בת דבלים. שפשו של מקרא כך שמה. ומדור הכבים שהכל נמכרין בה דרשין בה כדבילת: (ד) קרא שבו יורעאל כי עוד מעט ופקדתי את בני ישראל על בית יהוא והשבתי מטלכות בית ישראל. כלומר לכן קרא שבו יורעאל כי עוד לזמן מעט אפקד את דבי יורעאל. אויב על בית יהוא שהרנו בית אחאב ביורעאל ועל שהכה אותו. והואיל והרשיע לעשות

אח דמי בית אחריו שהרג יהוא ביורעאל יל סענדו אל

ר"ח

בחמשה קנינים ואתה אברת הכיבם באומה אחרת. כיון שידע שחאם עבד לבקש רחמים על עצמו. אבר לו הקדוש ברוך הוא עד שאתה כבקש רחמים על עצמך בקש רחמים על ישראל כי עוד פהה בברכות ואמר והיה מספר בני ישראל כחול הים. וינתן הרבה הענין על דרך כשל ונכון הוא שפרשו: (ג) וילך ויקח את נומר בת דבלים. שם ונהה ידוע באותו הזמן: וחתה והלך לו בן. אבר בן כי ירבעם בן יואש היות חזק בכלכותו כמו הזכיר שהיה חזק מהנביא וסלק ארבעים ואהה שנה והשבו נבול ישראל מלבוה חכה עד הי הערבת. והיה יואל והאנהבו עליהון ואמר דאם יתובן וגו'. מירש נומר כענין גמרא. כלומר ינבור עליהם פשעיהם ויסלחו ענה. ויירש דבלים בן ברלת האנים: (ד) ואמר ה' אליו קרא שמו יורעאל. והי ירבעם בן יואש כמו שמירשנו שהיה חזק בכלכותו. למויך אבר כי עוד מעט. כי לא פקד בימי ירבעם כי הוא הצליח בכלכותו. אבל בימי זכריה בנו פקד דבי יורעאל על בית יהוא שלא סדך אלא ששה חדשים ונתרג וספיקה מלכות יהוא. ולמה אמר דבי יורעאל הדמים אשר

אבן עזרא

היה במראה הנבואה כי למה ילך הנביא ערום בעבור כוס ומלטים וככה קח קח לנהה גם ככה על לך השמאלי גם וחתה קח לך קמין גם דבר הזקן והכד על כל זה שאמר יהוקאל בתחילת ספרו וחרחה מראות אלהים וחומר בתראות אלהים הביאני אל ארץ שראל ואל תחמה בעבור שלח הזכיר בתחילת הכנראה מראות כי הנה כתב דבר ה' אלה היה אל זכריהו וסם כהז אחריו ראינו הילנה ואשא עיני וחרחה והנה כתב באברהם במהוה וכן היתה כל כנאותו והנה אמר לו בדרך הנבואה למה אשת זנונים כי זנה הונה הארץ: (ג) וילך ויקח. האשה הנזכרת כך

מצודת דוד

עטיו לנפש לנח לו בשם לפני המרים לנח את ישראל ועל סניו: כי זנה הונה. ל"ל להיות לנחט שלשני האלן זנוים וסריס מה לנחט אחריו אהי נכר מוכה שהולכת אהי האנשים: (ג) נמר בת דבלים. יהוא כיהעאל הכה הכוח אהי בית יהוא לנחט גמול וסל כעם. עוד זנון מיעט ל"ל כיון קרוב אהוב דמי האלף סכנו יהוא כע"כ כי יהוה היה להלחט בדבר ה' על סענדו לנחט זכריה בן ירבעם האם שהיה מתי אהו ונהגה פ"י כולם פ"י יבט כע"כ

פרוש ע"מ

דוא ואלקם דאם פאן פון איין סימן וועגין) פי זנה תונה הארץ באחר ה' דם דיא ערד מוט אפ קערין פון נאך גאם (די רקמיס ויירל הושע המ גינאגם צו גאם פר פיית די ישקאל ויירל זיי וענין שלעקב דרום המ אים גאם גידיסיין נעמען איין אשה וזנה צו ווייזן אים ווי אזוי עס וועט אים שנוער זיין צוא גמין זי האמשע זי איז איין וזנה פרי ער זאל דר פון פארשמייען אז עס איז שנוער פאר גאם אנוועק צו שיקין די ישקאל פון פאר זיך: (ג) וילך ויקח את נומר בת דבלים איז ער גינאגאנען אונ ה' המ גינאקען איין אשה וזנה וואס ניי האם גידיסיין גוקר בת דבלים ויבחר והלך לו בן איזו מקראנידיג גי וארין אונ האם גיווינען צוא אים איין זון: (ד) ויאמר ה' אליו האם גאם גינאגם צו הושע קרא שמו יורעאל רוף זיין נאמין יורעאל פון איין סימן וועגין פי עוד מעט ופקדתי את דבי יורעאל דם נאך איין איין קריינער צייט וועל איד גאם פקעליון דאם בלוט פון דעם הויו גיוינד פון

(ד) ויקדתי. עיין ונכון עמו ויה' פקד (כללשים כ"ח): והשבתי.

משלי הכמים

וייקר שפראקע מיס וייגר פאלקשיים. אונ ער וועט שוין ווייקר וויא אזוי צו בידין מיס זיאי. נאך דעם וועקס דוא אים שיקען צו דייען גנבים ויעם ער שוין קענען אפ נעקטן פון זיי די גנבה. דאס וועלנדיק האם הקב"ה זיסנען. ער האם ניקעקן דאס זידין נעקן שפראקע וינדיג מיס סיאוקט עבירות. אונ פון דאך שיקען צוא זיי איין מעקש ער זאל זיי זאגן כופר. אונ פון זאל זיי צוריק קערן צו הקב"ה. האם הקב"ה נקלעטס וועמין זאל ער שיקען צו די יידן. ער זאל שיקען צו דעם דאס ער זאל זיי שפראשן. צו דעם גאר ניס פון אונדעק עבירות וואס זיאי שוקטן. ער וועט גאר ניס פון ווייקר אים צו די גנבנות דיא עבירות. ער זאל שיקען צו זיאי ארשיע. דער וואס ווייקס ווייערע עבירות. ער איז דאך אשוקה בים זיי אין דיא עבירות. דריקער האם הקב"ה זינאקם אים גמיל הושע ער זאל נעקטן אווייב זינאקם אונ זי וועט גאר ניס פון אים קריקער. ער קריקער וועלן זיאי מיווס זאגן אלע יודין פון אה דיא עבירות. דער ווייל וועט שוין הושע נעקאנס ווייקרן זי דיא עבירות פון דיא יודין וועט ער שוין ווייקט וויא אזו ער זאל זיי שפראשן. און וויא ער שפראשט ווייקט ווייקט קריקער. אונ ער שפראשט זיאי מיס שפראשן. איין וועט ער שפראשן דיא יודין:

אחאב ויס אפר נאקסין גינארטן אין מאל יורעאל רודך

הושע א

תרגום

את דמי יורעאל על בית יהוא
 והשבתו ממלכות בית ישראל :
 והיה ביום ההוא ושברתי את קשת
 ישראל בעמק יורעאל : ונתהר עוד
 ותלך פת ויאמר לו קרא שמה לא
 דהמה כי לא אוסף עוד ארחם את
 ואמר ליה קרי שוקהו דלא דחשיבן בעובדיהון אבי לא אוסף עוד לרחמא על בית ישראל

דקפלינו על דקלחו
 לבקלא קבו אינון
 למסעי דתר עגליא
 דבבית אל קבו
 אמשבני דס זכאי על
 בית יהוא ואבטיל
 מלכותא מבית ישראל :
 ה ויהי בעדנא הויא
 ואהבר ית הקוף עבדי
 קרב ישראל במישר
 יורעאל : ויאוסף
 ועבדו עובדין בישין
 ואמר ליה קרי שוקהו על בית ישראל

רש"י

הכעל והלכו הוא זכינו אחרי כן ועבדו ע"א לכך אני חושב
 עליהם דמי בית אחאז כדס נקי : על בית יהוא . ירבעם
 בן יואש מכני יחוא היה וזכריה בני הרנן : (ו) לא אוסף
 עוד ארחם . לרחם : כי נשוא אשא להם . אהלך להם

תתרו כשהוא יולדת ואינו יודע אם הוי בנו לכך אינו מרחמה .
 חזו אביו לישוראל על אוסף עוד ארחם את בית ישראל שנישא אשא ואסכול להם מה שנים חופאים לו . כי דרבעם בראשם
 (י) אביו נכח וילוי ג"ס חזו א"ל אהרן וזכריה וסוק סוף פלגים ב"א ח .

אבן עזרא

היה רואה כמראהו וטעם והלך בן הדור הכא אחרי ירבעם
 בן יואש : (ד) דמי יורעאל . הם בית אחאז על בית
 יהוא שלא מלא אחרי הסם גם יחואחו בנו ויחואחו על בנו
 גם זה ירבעם גם זכריה בנו כולם עשו הרע בעיני ה' כי כן
 כתוב : (ה) ויהי . קשה ישראל . מלכות זכריה כי
 נספקה מלכות יהוא : (ו) ותהר . והלך בת . זה הדור
 הכא אחרי וקרוהו כי כתוב אחר ירבעם הוא הכי את
 גבול ישראל ואחרי מות זכריה בנו מלך מנחם וזכריהו בא
 מלך חסור ואין לזכר לזכור מלכות שלום כי לא מלך אלא
 ירח ימים זכמי ופקח בן רמליהו הגלה תגלת פלאסר רביס
 מערי ישראל וזכמי הוסיף בן חלה נלכדה שמורון על כן
 קרא זה הדור בת . ופי' לא רוחמה כי לא אוסף עוד ארחם
 תהבר אוח ש"ן לא אוסף עוד ארחם וכמנהו נדעה
 נרדפה אל תרנו תדכרו . יש אומר כי נשוא שהייתי עד

ונדעה נרדפה שנרדפה : כי נשוא אשא להם . את האויב עליהם
 וכן תרגו לאבנר כמו את אבנר . כלומר אשא אותם לארץ

מצודת דוד

ע"ז : הויא גס יחוא חזר ועבד לבעל נחשב לו דס אהלך כדס
 קרי : והשבתו . אפי' חשבת מאנחות שיהל מעל וכל על מעט
 אכסור את קשת יחואל ל"ל אהים כח יחואל בעמק יורעאל הוא
 ע"מ

דוקה יהוא אונ האמשי דאם הויו גיונין פון דאם קראב
 האבען גידקט דיא אפ לעקער בעלים נאר ווייל
 יהוא אונ ויניע קנידער האבין גידקט צו די עגלים
 פון בית אל דרום רעבין אוף נאט דאם פלוט פון
 דעם הוי גיוניד פון אהאב גליקה ווי ריון פלוט אונ
 וועל בפעלין דעם עונש פון דעם פלוט על בית יהוא
 אויף דעם הויו גיוניד פון יהוא וקשפתי קלילות בית
 יהואל אונ אוף וועל נאך דעם נאר פר שיקערין דס
 קניגרייך פון דעם הויו גיוניד פון דיא ישראל :
 יה ויהי ביום ההוא ושברתי את קשת ישראל אונ עם וועט
 צין אין דער דאם גער צייט וועל אוף צוא ברעבין
 וועל

מדר"י קרא

על המצא ביום אשת המלך אסף דם אדאם שנישך דחם
 ליהוי כדס נקיה . וכן לזון ביום אשבת מלכות בית ישראל .
 וכן היה . שמיש הקבה ששם (י) בשנת השש לחוש על
 שנת העשבים (ה) קשת ישראל . מדרגת של ישראל :
 בעמק יורעאל . וישלם (י) שמוון אל שני יורעאל . שמוון
 היא יורעאל . ושם שנת העשבים : (ז) ושם רחם ולא
 רחמה . לא ארחם . שמישךך אהרן חזר
 חזו אביו לישוראל על אוסף עוד ארחם את בית ישראל שנישא אשא ואסכול להם מה שנים חופאים לו . כי דרבעם בראשם
 (י) אביו נכח וילוי ג"ס חזו א"ל אהרן וזכריה וסוק סוף פלגים ב"א ח .

רד"ק

הישר נעשה ה' כיון שהוא לא שמר ללכת בהוראת ה' ולא שר
 ככל המצא ירבעם בן נבט נחשבו לו הרעים שישך לרם נקי .
 וכן ראוי כי נשנש נעשה על דמי נבט בן רבעם ויהי על פי
 שמהו נעשה כמו שנאמר ועל אשר תבא אחרו ותשבתו ממלכות
 בית ישראל . כי משם עמדה מלכות ישראל אחר כן כי בימי
 הושע בן אהה גל כלה ובימי יהוא נאבר בימים ההם החלתי
 לקנות בישראל ויהי ויהי המצא בן יואש ה' ליה קרי שמהו
 מבריא ויהי : (ו) ויהי ביום ההוא שברתי . ביום ההוא
 שאפקוד על דמי יורעאל אישכור את קשת ישראל . כלומר
 חוקם ותקפם . ויהי ושברתי נוספת על מה שאמר השבתי :
 בעמק יורעאל . קשתם שיהיה פקודת יורעאל כי ראש מלכות
 אפרים שזכרון יורעאל כי בית מלכות אחאז היה בשיבתו
 וביורעאל . וכן המלכות המאם אחריו . ויהי ויהא בעדנא
 הויא ואהבר ית הקוף עבדי קרב ישראל שנישא אשא ואסכול
 להם מה שנים חופאים לו . כי דרבעם בראשם
 (י) אביו נכח וילוי ג"ס חזו א"ל אהרן וזכריה וסוק סוף פלגים ב"א ח .

מצודת צ"ח

פנין פסול כמו סכח גינם (סכסו י"ד) : (ב) קשת . כלל חוק
 פנין חוקן סמדה מלכות ישראל הח"ו : (ה) ביום ההוא . ביום הגזול
 פירוש ע"מ

דוקה יהוא אונ האמשי דאם הויו גיונין פון דאם קראב
 האבען גידקט דיא אפ לעקער בעלים נאר ווייל
 יהוא אונ ויניע קנידער האבין גידקט צו די עגלים
 פון בית אל דרום רעבין אוף נאט דאם פלוט פון
 דעם הוי גיוניד פון אהאב גליקה ווי ריון פלוט אונ
 וועל בפעלין דעם עונש פון דעם פלוט על בית יהוא
 אויף דעם הויו גיוניד פון יהוא וקשפתי קלילות בית
 יהואל אונ אוף וועל נאך דעם נאר פר שיקערין דס
 קניגרייך פון דעם הויו גיוניד פון דיא ישראל :
 יה ויהי ביום ההוא ושברתי את קשת ישראל אונ עם וועט
 צין אין דער דאם גער צייט וועל אוף צוא ברעבין

בית ישראל כִּי־נָשָׂא אִשָּׁא לָהֶם :
וְאֶת־בֵּית יְהוּדָה אָרְחָם וְהוֹשַׁעְתִּים
בִּיהוָה אֱלֹהֵיהֶם וְלֹא אוֹשִׁיעִם בְּקִשָּׁת
וּבַחֲרָב וּבַמִּלְחָמָה בְּסוּסִים וּבַכְּפָרִישִׁים :
וְהַתְּגַמֵּל אֶת־לֹא רַחֲמָה וְהַתֵּהַר וְהַתְּלַד
בֶּן : וַיֹּאמֶר קָרָא שְׁמוֹ לֹא עֲמִי כִּי אַתֶּם
לֹא עֲמִי וְאֲנִכִּי לֹא־אֵהְיֶה לָכֶם : ב' וְהָיָה

כרם אם יהובין כשדק
 אשבוך להון : ז ועל
 דבית יהודה ארצם
 ואפקרנינו כמיקרא דני
 אלהון ולא יתפרקון
 בקשקש ובהר בא
 ובעברי קרבא כסוסון
 וקפרישין : ח ויהיה
 דהתגמול בנינו עמיא
 אשתבחך דלא הו
 רחי מין בעובדיהון
 ואוקיפו ועברו עובדין
 בישין : ט ואמר קרי
 שוקהון לא עמי ארי
 אהון לא עמי בדלית אהון מקוסין פהגמי אובתי ומימרי לא הנה כפעריכון : * ויהי מגין

מהר"י קרא

אחז. כי נשא אשא. בלעזו ב"א אפרה"ר דא"ו דפור"ד :
 (ז) ואת בית יהודה ארצם. יהודה ובנימין שנשארו בירושלם
 לאחר גלות עשרת השבטים קרוב מבאה שנה : והושעים
 בה' אלהיהם ולא אושעים בקשת ובחרב ומלחמה בסוסים
 ובפרשים. כלומר על ידי מושעים ולא על ידי מצרים שהם
 בופחים שיצורום בקשת ובחרב ובמלחמה. וכן ישעיה אומר.
 הוי היודים בצרים לגורח ועל סוסים ישענו ויבצחו כל רכב
 כי רב ועל פרשים כי צבאו מרוב ולא שער על קדוש ישראל
 ואת ה' לא דרשו : (ח) ותגמול את לא רחמתי ותהר ותלד
 בן. שכל זמן שהאשה כובעת אינה אמה. אבל משנמלת
 כהרה. שהיא דמיון לומר לומר לישאל כי אתם
 לא עמי : ואנכי לא אהיה לכם. הלאהים. והוא פקצורי כתובים : ב (א) והיה מספר בני ישראל. כך נהגו הכתובים בכל

מנת כוסס ופעולתם כמו וישא ומשלת (כראשית מ"ג) :
 (ז) ואת בית יהודה ארצם. אחר טכסיות את ממלכת
 ישראל שמסגלו עשרת השבטים היו בית יהודה ככלל
 הרמזים והוקיחו על לדיקו : (ח) ותגמול את לא
 רחמתי. לפי תרגומו ויכלי אותו הדור בין העמים שגלו
 שם : ותהר ותלד בן. ואוספיו ועבדו עובדין כוסין. ולפי
 פסוקו כמשעו : ב (א) והיה מספר. מה ענין פועמות

מחכה בתה מיד ותהר ותלד בן : (ט) קרא שמו לא עמי.
 לא עמי : ואנכי לא אהיה לכם. הלאהים. והוא פקצורי כתובים : ב (א) והיה מספר בני ישראל. כך נהגו הכתובים בכל

רד"ק

אויביהם. ויש לפרש כי עד עתה הייתי נושא ומלח להם
 שהייתי ברחם עליהם ולא אוסף עוד : (ז) ואת בית יהודה
 ארצם. שהרי עמדה מלכות יהודה אחר גלות ישראל משנת
 שש לחוקיה עד שחרב הבית והושעם מיד כנחריב לא כחורב
 ובקשת ובמלחמה בסוסים ובפרשים כי מלאך ה' הנה כמבזה
 אשור כמו שכתוב : (ח) ותגמול את לא רחמתי ותהר ותלד
 בן אמר ותגמול על שראוכי ימי החלשה בימי זכריה ושלום גם
 בימי מנחם בן גדו ששדך עשר שנים כי במסר ב' פול מלך
 אשור. גם בימי פקחיה בנו ששלך שנהיים עד יאר פקח בן
 רמליהו והתחוק כמלכות ומלך עשרים שנה והתגבר על מלכות
 יהודה והרת ביודעה כהא וישרם אלף איש ביום אחד גם צד
 על יהושע עם רצין מלך ארם. ועליו אמר בות המשל ותהר
 וישע הרע בעיני ה' לא סר ככל המאות יורעם בני נבם.
 וישע עשרת השבטים והולידו בנייה השבטים בגלותם וישע שמד
 ולא שבו לארצם על כן קרא שם לא עמי. וכן תרגם יונהן : (ט) ויאמר. כבוואר הוא : (ז) והיה מספר בני ישראל. אף על

עתה נשא להם עונם ולכן זכר לעון והגנון בעיני כי זאת
 המלה בזה כדרך הרגו לאכזר והטעם כדרך כמעט ישאני
 עונכי והנה ספר גלות השבטים : (ז) ואת בית יהודה.
 שגמלוהו חטאי ירושלים מיד סנהרדיב : והושעים בה'.
 שאל מלאך השם והנה כלן ממהל אשור : (ח) ותגמול.
 הולידו בנייה השבטים שגלו כגלותם ושם עמדו ולא שבו
 לארצם על כן קראם לא עמי ואנכי לא אהיה להם לאלהים
 ומרוב הכעס לא הזכירו :

ב (ה) ודיה. זאת הפרשה דבקה היא כי במקום שגלו שם
 וחלד בן. ועל דורו נאמר קרא שמו לא עמי. כי עליו נאמר
 והחכם רבי אברהם בן עזרא ז"ל מירש משל ותגמול אחר שגלו
 ולא שבו לארצם על כן קרא שם לא עמי. וכן תרגם יונהן :

מצודת דוד

מקום סגור מושב מלכי ארמים : (ז) כי נשא אשא להם. כ"ל
 כי על כסב נבשתי עונם טל כי רחמיים חזל תשאל את אוסף
 עוד לכהם עליהם וישאל עונם על פלמוסם : (ח) ארצם. על כי
 מדות לא נמלטה סמחם : בה' אלהיהם. כל המושעם חסיה
 צבויים ה' ונחל כלי מלחמה ויחמר על מלחם סנהרדיב שלא חס
 ע"ו מלחמה כי ס' חסב כסם ע"ו כמלך : (ט) כי אתם לא עמי.
 מנכס : ואנכי. וגם הלי לא אהיה לכם לאלהים להליל אהכם ולהושיע לכם :

פירוש ע"מ

הט אנטונויינגט די מאכטער לא רחמתי ומהר"י תלד בן
 אונ איז וויךער פראגנינדיג גיווארדין אונ הט גיוויינין
 איין זון : (ט) ויאמר קרא שמו לא עמי הט גאט גזאגט
 צוא הושע דוף זיין נאמן לא עמי פון איין סימן
 וועגנין זי אהם לא עמי דם איר ועגמ גיט מייין פאלק
 צוא היטין מיינע מצות אונ איה וועל גיט זיין צוא
 אייה צוא איין נאט צו העלפין אייה (אונ איר וועט
 פארן טריבין ווערן אין גלות) :
 ב (א) (אונ אפילו אין גלות) והיה מספר בני ישראל
 בחול

וועל איה קאן צום מלכות פון דעם הו גיוינד פון
 די ישראל : (ז) ואת בית יהודה ארצם אקער איפקר
 דעם הו גיוינד פון שבט יהודה וועל איה מיה נאה
 דער בארימען (נאה דעם אז איה וועל פר שיקערין
 דם מלכות פון די ישראל) והושעים בה' אלהיהם אונ
 וועל זיי העלפין דורך דך זאג פון גאט זייער גאט
 ולא אושעים בקשת אונ וועל זיי גיט העלפן דורך בוגין
 אונ שווערד אונ מלחמה כסוסים ובפרשים אונ דורך
 פערד אונ רייטער : (ח) ותגמול את לא רחמתי אונ זי

הושע ב

תרגום

**מִסְפַּר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיּוֹם אֲשֶׁר
 לֹא־יִמָּד וְלֹא יִסְפַּר וְהָיָה בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר־
 יֹאמְרוּ לָהֶם לֹא־עָמִי אַתֶּם יֹאמְרוּ לָהֶם
 בְּנֵי אֱלֹהֵי: יוֹנֻקְבָּצוּ בְּנֵי־יְהוּדָה וּבְנֵי־
 יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו וְשָׂמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד
 וְעָלָו מִן־הָאָרֶץ כִּי גִדּוּל יוֹם יוֹרְעָאֵל:**

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל סְגִי כְּחֹלָא
 דְּנִיקָא דְלֹא מִתְקַבֵּל וְדָלָא
 מִתְקַמְנֵי וַיְהִי בְּאֶהְרָא
 דְּאֶהְרָאֵלִיאוּ בְּנֵי עַמִּינָא
 כַּד עָבְרוּ עַל אוֹרְיָתָא
 וְהָאֵמַר לְהוֹן לֹא עָמִי
 אֲהוֹן יִתְּבוּן וַיִּתְּבוּן
 וַיִּתְּאֵמַר לְהוֹן עָמִיָּה
 דְּאֶלְקָא דְּאֶלְקָא
 בְּוִיתְפִּנְשׁוּן בְּנֵי יְהוּדָה
 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחֹלָא
 וַיִּמְנֹן לְהוֹן כִּישׁ חַד מִן
 בֵּית דְּוֹד וַיִּקְסוּן מִן

ה"א כחול היום, פסחים פת יומא כב וזכר טאא פקודי: לא עמי: קדושין לו: ונקבלו: פסחים פח:

רש"י

וכחמה סמוכין דבזכר אחד וכוותיו פירשו בפסחים הרגיש
 הושע בעלמא שחט על שמר החליפס עמך וקבא עליהם
 רחמיס וכספרי דבי גט לה גט וישב ישראל כסמיס עיניו ר'
 לומר ים פראיות סמוכות זו לזו ורחוקות זו מזו כרחוק מזרח
 ממערב כי אחס לא עמי והיה מספר בני ישראל כחול היום
 מה ענין זה אלל זה משל למלך שבעט על אשתו שלח אחר
 הסופר לבוא לכחזו לה גט ולא אכני ולא חסור מנארה
 המלך לאשתו אמר המלך אפשר יאל סופר זה מכאן חלוק
 כלומר לבו חלוק ותוהה לומר למה שלח אחרי אמר לו בא
 וכתוב לה שאני כופל לה כתובה. ולפי פשוטו כך היא
 סמוכתו כי אחס לא עמי ואכני ולא חסור מנארה עמי
 כאלו איני לכם ותגלו לבין האומות. וזה שם תרבו עלמתי
 ושם תשובו אל לבבכם לשבו אלי כמו שנאמר על ידי משה
 (דברים ל') והשבות אל לבבך בכל כניו אשר הדיקתי וגו':
 (ב) ראש אחד. דוד מלכ:

אבן עזרא

וולידו בניס רביס רק אינסי יראיסי את הסס. ופי'
 והיה במקום כמו תחת אשר לא עבדת העעטס שהס קוראיסי
 עלמס בני אל חי וחס באתמ לא עמי כעבור מעשיסי
 הרעיס: (ג) ונקבצו. עטס ונקבלו ערביס מנבי יהודה
 חפס פנחריב וכן כתוב כי חפס כל ערי יהודה הכלורות
 ושמו להס ראש אחד זהו סמחריב: ועלו מן הארץ כי
 גדול יום יורעאל. שנפקד עון בית ישראל והנה הכל

מהר"י קרא

מקום שאתה מוצא תוכחה, כפיך התוכחה תמצא בצדה
 הנחמה. לפי שאמר למעלה, קרא שמו יורעאל, שזה דמיון
 לישראל כמו יורו וירעו בארצות. אחד מעיר ושנים במשפחה
 כשיהקבצו מן הגלות ורבו ופרו בארצם כחול היום אשר לא
 ימד ולא יספר: לא עמי אתם, כנגד שאמר למעלה, כי אתם
 לא עמי, חזר ואמר כאן ואמר להם בני אל חי, כנגד שניירו
 ונפרצו בין הגוים, חזר ואמר כאן, ונקבצו בני יהודה ובני
 ישראל יחדו ונגבד שאמר למעלה והשבתי ממלכות בית
 ישראל, חזר ואמר כאן ושמו להם ראש אחד, מלך אחד,
 ששמו שנתקלו לפני ממלכות הים מלכי ישראל עליון לרגל
 לפני עגל שבדן ולפני עגל שבבית אל. מיראה היה להם שאם
 יעלה העם לעשות נחמים בבית ה' בירושלם ושב כל העם הזה
 אל אבותיהם אל הרחם מלך יהודה ויהיו הגוים (הם מלכי
 ישראל) את מלכותם, ושבם יהודה ובגוים היו עליון לרגל
 יהודים עם מלכם, וכך נתקלו אלו מאלו, אבל משיקבצו מן
 הגילות, ורעה אחד יהיה לכולם: (ב) כי גדול יום יורעאל,
 כהרגטו ארזי רב יום כינושיהו, כלומר גדול קיבוים מן

הסב ה' אלהיך את שנותך וגו' אף כחן ונקבלו בני יהודה ובני ישראל יחדו וגו': (ב) ראש אחד. דוד מלכ:

רד"ק

פי שנתה קרואים לא עמי עיר יבא זמן שיהיה מספר בני
 ישראל כחול אשר לא ימד ולא יספר לא ימד כל שלא יספר
 וכן אין אמת ואין חסד כעירי נופל על החול ועל הכוכבים
 לא יפול אלא לשון מספר לפיכך חלקם ירמיהו הנביא כשהשמש
 בשניהם ואמר אשר לא יספר צבא השמים ולא ימד חול הים
 ואף על פי שהוא אבד זה המשל על שתי משפחות ישראל
 וזה הנביא אמרו על כל ישראל אין לחמה בזה כי בזה בזה
 חזר אבן הפלגה ואין החפץ בהם כי אם ענין רבוי: והיה
 במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם, תחת אשר נאמר להם
 בזמן הזה לא עמי אתם לפי מעשיהם הרעים: ואמר להם,
 בזמן ההוא: בני אל חי, כי ישברו אל ה' והוא ישיב שבותם
 לאלהים אחרים שאינם חיים ואפי' חיים שבהם שהם ממות איםם חיים
 סבה ועילה, ויונתן תרגם במקום כמשמעו והוא באתרא דאהגליאו לבני עמסיא על דברו על ארזייה ואתאמר לחן
 לא עמי אתם ויתבין ויתברקן ויתאמר להן עמי יהודה ויבני ישראל יחדיו, וזה היה
 בקבוק גלותי בימי המשיח כי בבית שני לא עלו אלא יהודה ובני ישראל וישראל יחדיו:
 ושמו להם ראש אחד, וזה מלך המשיח, וכן ת"י וימנון להון ירישא חר סרבית דוד: ועלו מן הארץ, מארץ גלותם ועלו
 מצודת ציון

(ב) ימד. מנשן מדידה: להם. עלייס: (ג) יורעאל. ס'א
 עוב כעירי ה' אשך דכך על ישראל להחליפס כחומס חמדת לכן חזר וקבס עלייס רחמיס: אשר יאמר להם, אשך הים אלכך
 עלייס: ואמר להם, אלכך עונד עלייס ען אל ח' סמכיביס ויחר עטס: (ג) ונקבצו, זס יסיסי עימי סעמיס: ראש אחד, זסו
 פלך סעמיס: ועלו, מתרגלס סגולס ועילו אל סלס: כי יום גדול ונגבד יסיסי יום קבוו סעלל אשך ספילס פירוש ע"מ

גדול תם ונעטס זיין דיא צאל פון דיא בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל אזוי וויא דער זאקד פון דעם ים אשר לא ימד
 וזא יספ' ונאם ער קאן ניש גיקאטמין אונ גיצייקט
 ווערין ואונ דארטין אין גלות נועטס איר זיך געבען
 צום הארצין צו אום ערין זיך צוא מיר גאט דען
 נועל איה מיה דר בארימין איבער אייך) והיה במקום
 אשר יאמר להם אונ עם נועטס זיין אויף דעם ארץ וום

כחול היום אלל למדור אומס ולספרס וכדכ"ל על שנתה סחולד
 הושע את אלל אמר לו חסמקס שלח את חסמקס וגו' וסכין כרמו שלח
 וקבס עלייס רחמיס: אשר יאמר להם, אשך הים אלכך
 עלייס: ואמר להם, אלכך עונד עלייס ען אל ח' סמכיביס ויחר עטס: (ג) ונקבצו, זס יסיסי עימי סעמיס: ראש אחד, זסו
 פלך סעמיס: ועלו, מתרגלס סגולס ועילו אל סלס: כי יום גדול ונגבד יסיסי יום קבוו סעלל אשך ספילס פירוש ע"מ
 איז פריער גיזאמלרין אויף בני דא עמי אשר
 נעמט גיט מיינפאלק יאמר להם וועט נאך דעם גזאמל
 ווערין אויף זיי גני אל די דאם ונענען די קינדער פון
 דעם לעבדיגין גאט: (ב) ונקבצו בני יהודה אונ זיי
 וועלן איין גיזאמלרין ווערין די בְּנֵי יְהוּדָה אונ די
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מיט אנאנדער ושבו להם ראש אחד אונ
 זיין וועלן מאן צו זיך איין עלצטין (דאם איז דנד
 המלך

אָרְעָא גִּלְיָהוֹן אָרְי בַּכ
יוֹם כְּנִישְׁתָּהוֹן : גִּבְיָיָא
אָמְרוּ לְאַחֵיוֹן עִמִּי
תּוֹבוּ לְאֹהֲרֵי וְעַל
כְּנִישְׁתָּכוֹן אַרְבַּס : ד
אֹרְכּוּ לְכַנְשָׁהּ א
דִּישְׂרָאֵל וְאָמְרוּ לָהּ
אָרְי הִיא לָא כְּתֻעֵנָא
כְּפֻלְחֵי וְכִּמְרֵי לָא
כְּקַבְלֵי צְלוֹתָהּ עַד דְּמַשְׁבֵּי עֻבְרָהּ בִּישְׁמָא קְקַבְלֵי אַפְקָא וּפְלִיחֵן מְנוּחָתָהּ מִבֵּין קְרָחָה :

ת"א ריבו נאמכם, מקרים מ"ג פ"ו, (ספדרין כ) :

פן

כַּבְרֵי קִיא

כַּבְרֵי קִיא
 גלויה כיום שנדרשו ונפוצו בהם : (ג) אמרו לאחייכם עמי ולאחייכם רוחבתי : (ד) ריבו נאמכם, כי היא לא אחתי ואנכי לא אישה והפסד ונזיפה בפניה, הרי שני כתובין הכתושין זה את זה, כתוב אחד אומר אמרו לאחייכם עמי, שהם בני ואני ילדי ונזיפה, וכתוב אחד אומר ריבו נאמכם, והפסד ונזיפה, הרי הבנים ילדי ונזיפה הם, משל לאדם שפחדה לו האשר ובעט עליה וקרא וזכה כנאפת, ששני בניה בת ונזיפה אמרו לאברהם הרי אתה מוציא לנו עלינו שאנו בני נזיפה בליעל שהתא אשה תקח את זרע, ואינכם בני ונזיפה, אלא ריבו נאמכם שהפסד והשפיעה שאנו אומר כי היא לא אחתי ואנכי לא אישה, כיכן כן חקיקה איבר לבאים, אמרו לאחייכם עמי לישאל שהם בני, ראהחייכם, כנסת ישראל רוחבתי, שארבעתה, אבל ריבו נאמכם, באופיה שלם והשפיעה כאילו אני אומר שהיא לא אחתי ואנכי לא אישה, שתסר ונזיפה מבני שהיא מונה ופונה לז"ש שבמצרים ובאשר ושכשכדים בכל האזור ביוקאל ותעבה אל כאשריה אל אשר קרובים, ואומר ואת הנזיפה כמצרים לא עזבה כי איתה שכנו בנעוריה וגו', וכתוב ותשיח נאמכם אלהים כשדימה, פ"ו

לגנאי ולא לשבח או העטם כי גדול יהיה לך מעט הלכות נכון כי אתה יורעאל והמפרס ויחר מיום יורעאל חזק מעט הלכות להסר מ"ס כי הדבר יבא להכך ועוד מ"ס טעם כי גדול ואין עם זכר מ"ס : (ג) אמרו, כדרך והתל נכה אליהו ויאמר קראו בקול שמה בחור בילדותיך כלו ביתאל ורבים ככה על כן אחריו ריבו נאמכם ריבו חזק להם בני אל הויה אלהים וזאת הם האבות : (ד) ריבו, הנביא מוכיח הגוים חלוי יטובו ויטובי הכס שניתם חלו ויזיח חלו הדורות לפני נלותם : זנוניה, ככול הפסוק כמו ביעה הניני : ונאפופיה :

עמי, פ"ו רב סעדיה גאון ז"ל אומר לשבח יהודה ובניסין עושים הרע בעיני ה' בזמן שביב גלויה אמרו להם עמי : ולאחייכם רוחבתי, ולפי שהשמיט היה בן ובת את האוהב ואחיותיו, ובת לא אחיותיו שבה אחת לבד כי תיך לו לומר בשני רבנים אחיותיכם כמו אחר אחי אחי אחיותי : (ד) ריבו נאמכם, עתה שב לדבריו התוכחה שאמר בתחילה ולפי שהשמיט נכסת ישראל לאשה ונזיפה הגוים בדרך ודור ודור ונזיפה אמר כנדר ילדי ונזיפה ריבו נאמכם, והנכסה נמשלה לאם על דרך כלה והשמיט לבנות והענין שרבו איש כרעו להשיבם לדרך טובה : כי היא לא אחתי, כיון שנזיפה תחתיו והפסד ונזיפה פניה, כיון שהשמיטה לזונה כתוב עליה דרכי זנויה כי דרך הזונה לקשט פניה כמובני צבעונים שתיראה יפה בעיני הזנוים : ונאפופיה מבין שדיה, היא מעוכת השדים שזכר יוקאל שבה מעבי שדיהן כי גם זה כדרכי הזונות, והפנים הוא משל לנביאים שהיו העם מחלולים גמוא ח' נבביאי השקר ואלה הם הזנוים, ושדים הוא משל להורה שכתבה והתורח שבעל פה כמו שפ' בספר יוקאל והו

מצודת דוד
 כהל כנפול דעקים ע"פ הספר : (ג) אמרו, להם בני יהודה וכוונתן אל הריבם בני עמית השמיט טעם עמי כנאמכם עם כי מהחתי הנזיפה מכם וקפחתי ח' אל פני וכן אמרו הנזיפה על החופים על בני עמית הכעסו : (ד) ריבו נאמכם, ריבו, כל הנכסיה יחד וקשה הם ופלונו ימנע חל הלכות שדבר עמו נזיפה על כוונ דרך כי מנחה היא לא אחתי כי כחה עשני ולפי זה איש כוונתן לה סוקרה : והפסד, מוסר על תהלה מתקבל לו ריבו נכס כהפסד ונזיפה וגו', ר"ל שאלו חזנים עוד פניה לנזיפה אחרים ולא תביע עוד בין שדים כנזיפה המגלי רוח מוסר להזיפה לב הטלפים ר"ל מנחה חסוד דרכי ולפי

פירוש ע"מ
 בארעמינע (קלאמר דורך דעם וואס די ישראל וועלן זיך אים קערען צו מיין הורף וועל איך מיה דר באריקען איבער זי) : (ד) ריבו נאמכם ריבו קרינט איך איך נביאים מיט אייער מוסער די נקמת ישראל קרינט אייך אונ ונאמ איר מי היא לא אחתי דס זי איז ניט מיין טייב צו בארעקן מיך אונ איך בין ניט איר מאן צו געבן איר באדערפענש והפסד זייער גענע אונ לאו זי אפ מאן איר זונות פון אייך :

מצודת ציון
 מנה עורכתת מן זרעיה ומן אל : (ד) אישה, בעלה :

פ"ה

ה פִּן אֶפְשִׁימָנָה עֲרַמָּה וְהַצְנִיתִיהָ כִּיּוֹם הַהוֹלָדָה וְשִׁמְתִיהָ כַּמְדָּבָר וְשִׁתְתָהּ כְּאֶרֶץ צִיָּה וְהִמַּתִּיהָ בְּצִמָּא: וְאֶת־בְּנֵיהָ לֹא אֲרַחֵם כִּי־בָנֵי זְנוּנִים הֵמָּה: כִּי זָנְתָה אִמָּם הוֹבִישָׁה הוֹרָתָם כִּי לֹא אֲרַחֵם אֲרִי בְּנֵי דָמָעוֹן אִינוֹן: י אֲרִי מַעַת קִנְשָׁתְהוֹן בְּתֵר נִבְנֵי שִׁקְרָא בְּהִירוֹ מִלְּפִידוֹן אֲרִי אֲמָרָה

ה דִּלְכָא אֶסְלִיק לְשִׁנְתָּיה מִנָּה וְאֶעֱדֵי: י קִרְתָּה וְאֶשׁוּינְהָ רְשִׁימָא קְיוּמָא קִדְמָא יֵצֵא לָא אֲתִקְרִיבֵת לְפִוּרִי קִדְמָא יֵצֵא לְפִוּרִי וְיִחַדֵּר רִנְיִו יֵצֵא בְּמִדְבָר דְחַל עַל עֵם דְּרָא דְעָבְדוּ עַל אֹרְכֵיהּ בְּמִדְבָרָא וְאֶבְרָא אֲרַעֲא צִדְוֵא וְאֶקְשְׁלִינָה בְּבִצְרָתָא: יוֹתָה בְּנִקְרָא

רש"י

קירועה: (ה) כיום הולדה. כיום שמלמטה במלרס כמו שמפרש (ביוקאל ע"ו) ומולדותיך כיום הולדת אחיך לא כרת שרך וגו' לא הכה עליוך עון וגו' ותושלתי אל עני הכסה בגועל ועו' (סג) כמדבר. גזירות שמזרחי עליכס במדבר כס יתמו ועס ימותו (במדבר י"ד): והכתיבה. והקעלינה: (ז) אבם. לטסה טלס: הובישה הורהם. כהיתו מלפיהון. ההכמים המורים להס הוראת

הבצא פתרון וחסרון כולן לפי שבתבן. וכן כשתאו אבד אבן עזרא

כפול הלמ"ד כמו סגיר: (ה) פן. כיום הולדה. כהיותה במלרס כלמס הזכיר ומוקאל ולח עירוס ועריס: והצגתיה. כמו וילא חת כמלכות: ושכתיבה כמדבר. אין חס כו. וטעם בלמא בעבור שהיא אומרת נותני לחמי ומימי ושקויו: (ו) ואת בניה לא ארחם. הם טלמו בגולה: (ז) כי. הובישה הורהם. וטעם מלכזי פועל וילא לטעיס

שאמר נצחה כמדבר: ושתיה פארץ ציה. הענין כפול במלות כו מים. והצבא הוא כישל בצפול התורה והנבואה כמו כה' והצבא הוא כישל בצפול התורה והמצות והנבואה כמו כה' ואת בניה לא ארחם. כמו שפירשו כי הכנסיה בכלל הקרא כנהג הדור הראשון המדבר עמי': כי ונתה אבם הובישה

מצודת דוד

המטילה לונס אמר לשון כופל בזנע: (ה) פן אפשימנה ערומה. כי כפלה מעוז לרכס פן חפסיס בגוים ושכל ערומס ולמך ענין כיכסס כעוסיס לונס לפי המכשיל לונס: והצגתיה: הטמיד חוקס מעלי לטוס ומכסס כמו שיהיה כיום במלרס וככל הדבר כמ"ש: כמדבר. הסקר לנכ כמו המדבר: פארץ ציה.

לא האס: כי בני זנונים הכה. לפי שמטילה לונס אמר לשון סובלים עון המוחס ור"ל חף כלדיקוס ולקו כעון כללות החוטם: ככל כללות החוטם סכרה מעלי: הובישה הורהם.

פירוש ע"מ

פנים און איך גיארף פון צווישן אידע אריקטיין: (ד) פן אפשימנה ערומה עירומה ונארום טאקער וועל אידע זיא אפ ציהען און לאזין נאקויס וועצניתה כיום הולדה און וועל זיא שקעלין אזוי וויא זיא איז גיווען אין דעם טאג וואס זיא איז גיבארין גיארוארין (בלוֹדָר אזויא וויא דעם טאג וואס איך האב זייא ארויס גינומין פון מצרים דס זיי זענין גיווען לעהר פון גרין שום גומס) ושקטיה כמדבר און איך נאט וועל זי טאן אזוי ווי איז דר מדבר (ווס איך האב דארטין גזר גיווען אויף די ישר"ל זיי ואלין דארטין שטארבין) ושקטיה כארץ ציה און וועל זי טאן אזוי ווי איזין וויקט לאנד

בניה לא ארחם און איךר איהרע קינדער וועל איה מיה גימ דער פארטיקען כי בני זנונים היתה ונארום זיי זענען קינדער פון ננות: (ז) כי נתתה אבם דען זיער מופתער

מהר"י קרא

ויבאו אליך בני נבל לבשכב דודים ויכבאו אותה בהנותם: ונאפופיה. ונאופיה: (ה) פן אפשימנה ערומה. כהכשים שלה. מ' של ערומה דגושה היא. וכן עירוביים הם. וכן בגדי ערומים. והוא לשון ערום. וכן הוא אוכר ביוקאל והפשיטך את בנדיך ולקחו כלי הפארך. שכן כשפס הנאופיה: והצנתייה כיום הולדה. במצרים. הכתיב ויאבדו עליו. וכתוב ואת ערום ועריה ובמקום שרבעה בריתע השוב. ושתיה וארץ ציה: (ז) הובישה הורהם. תבוש אבם שדורה איהם גרבו הוח שאמרה אלכה אחרי כאהני. הם בני אשר וכצרים כמו שאמר למעלה (י) והענבה על מטהיה: נוהני לחכי ומימי. הרבה דברים הכצא שמתוכין בהלתן ולעולם

רד"ק

כחליפם אותם בחוקי עכ"ל ואלה הם הנאופים: (ס) פן אפשימנה ערומה. ונאופיה ערומה: והצנתייה כיום הולדה. אפשימנה ערומה כיום שולדה כמו שאמר ערום יצאתי מכסן אמי והענין כפול במלות שנות והוא על דרך משל כמו שאמר ויחזקאל ביום הולדת איהך ואכר ואת ערום ועריה ואכר ואלכישן וקמה וכל הענין כמו שהיא. ומשל הלידה היא כשהיו במצרים עבדים כמו שפירשו שם: ושפתיה כמדבר. שהיא הפק לכל. ועוד שלא יבצא לא שום כתייה ושום צורך האדם כן אמר כל מוטי כהם ויהיו מופקדים לכל כמ"ש והסתריה פני כהם והיה לאכול. גם מורה על הורכן הארץ כמו שנות. וכן והצנתייה כצנא. כי המדבר הוא צנאון אשר אין בו מים. והצבא הוא כישל בצפול התורה והמצות והנבואה כמו כה' ואת בניה לא ארחם. כמו שפירשו כי הכנסיה בכלל הקרא אה ונקראו הפרטים בנים. או הילודים כל דור ודור שנהנו

מצודת ציון

ונאפופיה. מלשון ילופ: (ה) אפשימנה. ענין הסרת המלבוש כמו וטעם אל בגדי וויקאל (י) והצנתייה. ענין העטדה כמו חלי וטעם לנכ ונאופים (ז) ושתיה. ענין טימס כענו טימי (שמות י'): ציה. שממס: (ז) הובישה. מלשון צושה: הורהם.

כפל הדבר כמ"ש: (ו) ואת בניה. כ"ל אל עוללדיקוס שכסס לא סמטל בזנע טעין מי מרחם על כניה חף סכמה לא הטול מ"ע סובלים עון המוחס ור"ל חף כלדיקוס ולקו כעון כללות החוטם: (ז) ונתתה אבם. כללות החוטם סכרה מעלי: הובישה הורהם.

משלי רבכמים

נה פן אפשימנה ערומה והצנתייה כיום הולדה וכו'. אגביר הם אפאיר געמאס אקביר וואס ער איז שקענדיג גינאנען אין די נאסין כיום די פראספע זינגען. און זייל דער פאקטער האם אים גינאנען אפ שיינען פון זינגען שקענדיק גינאנען. האם ער אים געקאכט שיינע קליידער. און זייל זינגען גינאנען אין צווישען און קליידער וועם ער זיך שקענען און גינאנען זי. דאס קינד האם אן זינגען די שיינע קליידער. און ער איז פון דעם וועגן זינגאנען צוא זינגען גינאנען. און זינגען מיט זיי האם ער געשטובט די זיינע קליידער זינגע. ווי דער פאקטער האם דאס זינגען אים ער גיין גינאנען אויף איהם. און ער האם איהם געוויסן אים מויען די זיינע קליידער די נאפע. און ער האם אים גינאנען אן מויען די וואקענדיקע קליידער. ווי דאס קינד האם אגניסען די וואקענדיקע קליידער. האם ער זינגאנען צויען

המטילה כצמא און וועל זי מייטימן אין דארטן: (ו) ואת גימ דער פארטיקען כי בני זנונים היתה ונארום זיי זענען קינדער פון ננות: (ז) כי נתתה אבם דען זיער מופתער

הושע ב

אמרה אלכה אחרי מאהבי לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני ושקויי:
ה לכן הנני יעך את דרכך בסירים ונדרתי את נדרה ונתבותיה לא תמצא: **וירדפה את מאהביה ולא**

אמר דבר עשיתי בחמי מספקי מימי ומשתי קסות מלא ובין קשח קל פרנסי: ה לכן הא אגא סקל לקל ות אוהדתך בקא דסגין בקופיא ואפקוק פקא דמסקין בקדל לא ושביקהא לא השפח: ה והרדף שלם עם עקמיא דחמקה ולא

רש"י ת"א כניס. ל"ט ע"ב

תשני

מדריו כרא

כאן נחנני להמו ומימראני יודע ביה מימי. אבל לפי ההשבעה שהוא מימי לכמה. לכן אישבו ולקחתי דגני בעתו והירושו כביתו. מיכן הלכוד שאין מימי אלא תירוש. וכן כשואו נאסרו) שמלה לך קצין תהיה לנו והכשלה הואת החת דרך כשואו נאסרו והכשלה. איני יודע מהו שואו. אבל לפי תשובה שתנשאל מימי והכשלה. איני יודע מהו שואו. לברנו שאין בכשלה כי אם לחם: (ה) לכן הנני שך את דרכך בסירים. כמו קוצים: (ח) וירדפה. דלת דגושה. ופטר בו דגש שהיא לשון רריפה עולסית. שכל שעה הוא רודף. וכן שויבם ולילה ולא יסגרו: אלאה ואשובה אל אישי הראשון כי

רד"ק

הורחם. ת"י ארי תנו כנישתהון בחר נביאי שקרא בהיתו בלפיתו: אחרי באהבי. אשר ובצרים שהיו לישראל בירת עבה ובצילים אורם באיוביות והיו תלכום בשח כשודר אשר היו נתינים להם וכיון שהיו בשלום בבריהם עמם כאלו הם כספיקים ברבם כי בעזרתם היו עובדים את ארבתם והולכים פארץ אל ארץ בשלום. וזו לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני ושקויי. ובה שאכר הובישה יש לה להכלם ככעשת ובמאהביה שבחמה בהם. כי לא יעילו לה בעת צרתה. וראויל פירש אחרי כאכרי השמש הירח והגובבים שהיו עובדים להם ובוניתי ביתה כי הם היו נתינים חשמים והסך לה כמו שאברו ובאו הדלנו לקשר למלאכת חשמים והסך לה נכסים שהרנו כל ובחרי ברבע הכנו: ושקויי. חין ושאר משקים: (ח) לכן הנני שך את דרכך בסירים. שלא יוכלו לצאת כהעיר וכל החרב ולא יעולמו מאהביה והם אשר וכצורים. כמו כמנת חוק קוצים שלא תוכל לבנות לה וכלו בדרת בניתי שלא תלבו ולא תבצא נתיבותיה שהיתה הולכת בה. ועל הדרך הזה נאסר נדר דרכי בניתי נתיבותי עת: שך. כמו אחת שבת בערו כנתי התיני ולפי שמשון נדר החכמים ידוע שהם כמו קוצים. וכן סירים וכן צננים בולם מיני קוצים הם ולא באה הפעולה כי אם משמים: (ט) וירדפה. אם לאשור

מצורת ציון

מלכו הריני צמרי ופשתו. מלכו לזר ופשתים: ושקויי. מ"י מוקף: (ח) שך. מנין נדר כמו ככל מאוכסו (ש"ס): בסירים. קוליס כמו קקול כסירים (קקול ו'): ונדרתי. מלכו נזר:

מצורת ציון

במ"ט: ונתיבותיה לא תמצא. לא תמצא בעלי ותהכילה לכויד ליה טהמיל להקטיל להם עמ"י לא תבין אורח ילכשיע לה טונה:

משלי חכמים

מען איד שוין נתינים גיין צוא מיניע חברים. און איד קאב שוין גים קיין בודא פאר מיין פאפטר יארומ סים וואס קען קיין ביינ פאפטר צו שפראצן. ער ציא גינאנגין צוא מיניע חברים אונ ער האם ריא קליידער אויך גלשפוצס. וויא דער פאפטר האם דאס גינאנגין און ער ביינ גינארין אונ ער האם אים גינאנגין און ער זאל ריא קליידער אויך אים סודקען. מען האם אים גינאנגס גאנגן אלסע צווייטקע קליידער אונ מען האם אים אונגעטוקען. אים האם דאס קינד גינאנגס מען איד שוין גינאנגס גיין צוא מיניע חברים. און איד קאב שוין פאר מיין פאפטר קיין בודא גים. יארומ סים וואס קען מיין פאפטר נאך באשפראצן ערענדער קליידער ווי די זענען. קען ער מיר און גים געבן. ער איז גינאנגין צו מיניע חברים. און ער האם ריא אלסע צווייטקע אויך באשפוצס. וויא דער פאפטר האם דאס גינאנגין האם ער אים גינאנגין אים מיין פאפטר אונ פארנוים. האם דאס קינד

בזים מפני עמי הרקן אומרים להם לא הגטונו והם נוטים לא תלנו ברבית והם מלווים: אחרי מאהבי. דרכי הזמות: (ח) הנני שך. לשון כטירה כמו הסר מבוכתו (לכעיה ה') כמסוכת חק (משלי ע"ו) את דרכיך. דרכים ובעלים כאת הולכת בהם: (ט) אה מאהביה. מזרים ואשור ולא תוכלו לנקם מהם עזרה. ורדפה ממסקלות

ופתחו שערך. התינו דגש ופתרונו שכל כך יפתחו חמיר אבן עזרא

פעולים כי בקשו שהייתו אהבת אותם כעבור מתנותם וקאומי כי מימי הוא התירוש והביא רחיס והירוש כמזערו לא דבר כונה כי התירוש והירוש נאמר ליקויו ופעם מימי כמו והכלכלם להם ומים והכניא כנגד להם לא אכלתי ומים לא בתיתי ומים ככסף התן לי: (ה) לכן. שך. מנורת כשלי וכוניהו הלא אחת סכת עעזו: בסירים. קוצים כי תלוי הסירים כי עד סירים כסוכים: נתיבותיה. המקומות הידועים שם כהם סימנים להכירה: ונדרתי את נדרה. שאשים נדר כדרכיה כדרך נדר דרכי בניתי: (ט) וירדפה. האומר כי נגשות הדלית כי כן הוא כל

אולפ' אדוני אבי וברנו לברכת הכולות. והנה דרכם כאלו בניתי שלא תלבו ולא תבצא נתיבותיה שהיתה הולכת בה. ועל הדרך הזה נאסר נדר דרכי בניתי נתיבותי עת: שך. כמו אחת שבת בערו כנתי התיני ולפי שמשון נדר החכמים ידוע שהם כמו קוצים. וכן סירים וכן צננים בולם מיני קוצים הם ולא באה הפעולה כי אם משמים: (ט) וירדפה. אם לאשור

מצורת דוד

במ"ט: אחרי באהבי. הכרי כהנאים כהנאים אוח' הנתמס נתינו וני' כ"ל כשעה צמרתה המים כשעה ככל כשפתה כל נה מים: (ח) לכן. כואיל וכן משמע אגוד דרך מבלק קוליס לכל תוכל לכת בה. כ"ל לא תכיל לכויד אונך כשכשעה ממערכת המים כלו וחסה כדך: ונדרתי וני'. ככל כדכ ליה טהמיל ודזמות אחר מערכת המים להקטיל להם עמ"י לא תבין אורח ילכשיע לה טונה:

פרוש ע"מ

די קננת ישראל האם קננה גינאנגין הובישה הרחם דא איז פאר שעקטס גינארין וייער מוקטער וואס האם וייא גינאנגין כי אגדה אלקה אחרי מאהבי דען דא קננת ישראל האם גינאנגס איד וועל גיין נאך מיניע ל"ב האקער וגלוקר און דא וועגין פון דא אנשי מצרים ואשור) נהני לחמי ופשי וים ווי גיבין מיר מיין ברזים אונ מיין וואקער צמרי ופשתו מיין וואל אונ מיין פלאקס שנין ושקויי מיין בוימיל אונ מיין גינאנגין: (ח) לכן הנני שך את דרכך בסירים דרום זאנגס נאם נון איד וועל פאר זאמין דיין וועג מיט דערנער נתיבה אה נדרה אונ וועל פאר זאמין איד זאם ותיבותיה לא תמצא אונ אירע וועגין וואם יא וויל גיין אין ציא וועם יא גים קענען געפינען:

(ט) וירדפה את מאהביה און ציא וועם נאך יאגין אירע ל"ב

תִּשְׁגוּ אֹתָם וּבְקִשְׁתֶּם וְלֹא תִמְצְאוּ
 וְאִמְרָה אֲלֵכֶה וְאֲשׁוּבָה אֶל־אִישׁ
 הָרֵאשׁוֹן כִּי טוֹב לִי אֲזַמְעָתָה: ' וְהָיָה
 לֹא יִדְעָה כִּי אֲנִכִּי נָתַתִּי לָהּ הַדָּגָן
 וְהַתִּירוֹשׁ וְהִיצֵדְתָּ וּבְכַסְף הַרְבִּיתִי לָהּ
 וְזָהַב עֲשׂוֹל־בַּעַל: " לָכֵן אָשׁוּב וְלִקְחָתִי

הַדָּגָן וְהַתִּירוֹשׁ וְהִתְקַדְּשׁוּ וְהִימָר
 אֶחָד וְאֶתְרוֹב לְפִינְקָן
 רְבוּנֵי קַרְקָמָה אֲדִיר טַב
 לִי כִּד הַיְהוּדִי פִלְחָא
 גְּדַמְוֵהוּ בְּזַפְעָן לֹא
 אֶפְרַח לְמַעֲוָתָא :
 וְיִאֲמְרוּ לֹא יִדְעִין אֲדִיר
 אֲנִי אֶפְרַח לְהִדְוֵן עֲבֹרָא
 וְכִרְדָּא וּמִשְׁחָא וּבְכַסְפָּא
 אֶפְרַחִי לְהִדְוֵן וְנִדְחָא
 כִּנְיָה עֲבָדוּ לְמַעֲוָתָא :
 וְגַבְזֵן יְהוֹב מִימְרֵי

ר"ל ויבך הרבסי : כנזום לא (יומא אה)

מהר"ק קרא

טוב לי אזמעתה. כשהראה שניו של אבן ושל עין שהם
 עיניו אוהים אינם יכולים להישיבם. אז האמר אלכה ואשוב
 אל איש הראשון להקב"ה כי טוב לי אז כשתיותי עבדת
 לבוראי שהוא הית מושגי מתן טובת אלתיים אחרים
 שאינם מרשימים אותי : (י) והיא לא ידעה כי אנכי נתתי לה
 הדגן והתירוש. כשתוא אומרת אלכה אחריי כאהובי ותמני לחבי
 ימימי לא תשובה דעת ותכונתה אז לכה לחבירי כי אני נתתי לה את

דר"ק

ולמצרים הדרוף שלום ולא יתנו לה ואם סבלות
 הדרוף אחר נבואי השקר ואחר המתנסקים בניזלות לשאלו לה
 בניזלות והקפד להם ולא יעילו לה : ואמרה אלכה ואשובה
 אל איש הראשון. וזה לא האמר עד ששבלת הגלות זמן רב
 כמו שכתוב בתורה בצר לך וצוארך כל הדרסים האלה באהרית
 הימים ושבת עד ה' אולדך כי אלו אמרה זה בעודת בארץ לא
 יוצאה גולה : (י) והיא לא ידעה. כי היו מתעבים אותם ראשיהם
 ונביאי השקר וכל הסב שהיה לה לא היה לה אלא מאתי
 שהייתי שולח ברכתי כדגן ובתירוש וביצחק וירולח ברכה
 במעשי יודעה עד שהיה להם רוב כסף וזהב וישמן ושרון
 וזהב ועשן והקפד וזהב בבליים כדגן שאמר בכסף הזה ייפיהו :
 (יג) לכן אישבו. כרי שהיה כי מידי תיה לה הסיב דגני כזהו

לשון כבד הוא זה כמו (שם י"ב) ומרדף ריקים (פוליו"ר
 בלע"ז) : כלומר תמורד אהריות ולא תשיבם : ובקשרם.
 ובקשה אומם : (י) לא ידעה. לא שמה אל לבה והראית
 עלמה כלא יודעת : ובכף הרביתו לה וזהב. והם

הדגן ואת התירוש והיצדך. שהיה הדבר בעין שלה : (יא) לכן

אבן עזרא

דבר שהוא תמיד שלדס מתעסק בין ויזין לו סוף אולי יפרש
 לנו זה המדקדק מה הפרש בין הדובר כי וזין רוח ה'
 דבר כי הנני גורם מפניך לא חגרשנו ויגרש את האדם אלה
 הנזרות ומלאו כענין הקל וזענין הכבד וריבם ככה והכנין
 כי רדף הקל לעולם הוא אחר הכירה ומלת ירדף חשך
 ויאלה לשנים פעילים וככה ורדפה את מאהביה שחדדף
 אהריה כבחה להם : ובקשרם. חסר דגש בקו"ף כי
 הוא ממניין הכבד וככה טלחו דגש מקדשך על הלשן
 על כן אלה הכורים דגש : (י) והיא. עד עתה כי הייתה
 אומרת כי הבעלים שתקטרו להם הם העיזו לה כדרך

עשו נזרות מזהב וכסף לישות הבעל ובספרד היה חכם מפרש
 הבעל בעל הבית האומם כחכמת המזלות כי כן יקראו כתיים למזלות ולהם הם עובדים כי הם לבה השמים : (יא) לכן.

מצורת דוד

ובקשתם וגו'. ככל הדב' צמ"ג : ואמרה. זה המלה אעשה כהקב"ה
 כי מלה כשמה דטקוין צו כיה ל' יזון מועה : (י) והיא לא ידעה.
 מהתלה לא שמה על לבה דלפת חסר לני הוא המותק ל' הדגן וגו'
 הכסף והזהב הכל פני הכריתו לה עבו הם כעל והוא לורה מו'
 דכסף וזהב ייסרו (רציה י') : (יא) לכן. הוילי וכן עשה

פירוש ע"מ

ליב האבער דאם איזו הצדדים אונ אשור אונ ועט
 ויזיא ניט גרייכין צוא באקובען איין הילף פון ויזיא
 ובקשתה ולא הקב"ה וי ועט וי וזכין אונ ועט ויזיא ניט
 גיפויגען וזקרה דען ועט וי דענקט מאל זאנין אינה
 ואשובה איך ועל כיר גיין אונ ועל מיה אום קערין
 צו מיין ערשטיין מאן צו נאט צוא דענען אים פי סוב
 זי אז ספקה ווארום עס איז מיר דענקט מאל אז איך
 האב אים גירינט געקער גינען פון היינט : (י) והיא
 לא ידעה וגו' אונ זי האט זיך פארער גינאט גלייך
 ווי זיא האט גיט גינאט דאם איך גאט האב איר
 גינעבין דס קארין אונ דעם וויין אונ דעם בויםיל
 ובכף הרביתו לה אונ זילפער האב איך גימערט צו
 איר אונ גארד אונ זי האבין דס גימאכט צו דע'
 אפ

ומאו חללנו לקטר למלכת השמים : עשו דבעל. הגורפים
 הבעל בעל הבית האומם כחכמת המזלות כי כן יקראו כתיים למזלות ולהם הם עובדים כי הם לבה השמים : (יא) לכן.

מצורת ציון

ונתיבותיה. מלכות נקב וסביל : (ט) תשבו. מנין הקבוצ : איש.
 בעלי : והתירוש. כן יקרא עמי סיון : והיצחק. הוא השמן
 והכל עמני כי סין דבר ביד מטכח השמים : ובכף וגו'. והנה
 עבוי לנכח השמים וכן הם סיון אומם בכסף וזהב ומ"ג

משלי חכמים

גימאם איצם מנין איך שוין גינאם גיין צו פינגע הכרים. פער
 קען מיר שוין סיון פאקער גיט פאקן. ויזיא דער פאקער האם
 גיהעט וינינג רייד. אונ זי אלע שפאק האם גיט גיהאקטין
 האב דער פאקער גיבאסין איין שטוב אז קען זאל אים נישט געבין
 גיין עסן אונ גיט גיין פונקען. דאס זעלבנדיג איז גינען ביזיא
 דיא יודין ווען ויזיא געבען גינען איין ארץ ישראל אונ זי האבין
 גינענדיגס אונ הקב"ה האם זיי גישפראכט. האבין זיי גינאט
 איצם מנין מיר שוין גינאם צו פינגע גינענדיגן. ווארום גינאם
 קען אונז הקב"ה פער שפאקטין. אונ אזוי איז גינען וואס פער
 זיזיא האבין גינענדיגס פער האם ויזיא הקב"ה גישפראכט. אונ
 וואס פער הקב"ה האם זיי גישפראכט פער האבין זיי גינענדיגס
 גאר דעם האם הקב"ה גינאם צו פינגע גיט זאל האבן צוא דיא
 יודין זיי זאלן גיט גינען. ווארום פאקער ועל איך זיי אים סיון
 גימאכט אונ איך ועל זיזיא שפאקטין אזוי ויזיא ויזיא געבין גיבארין
 גינאטין. אונ איך ועל זיזיא צוועג געבין אלע גוטס וואס
 זיזיא האבין אונ ויזיא וועלן זיין ויזיא אקער וואס ווערט איצם
 גיבארין. אונ איך ועל זיזיא וועט פאכין ויזיא אקער אונ איך
 ועל זיזיא הקב"ה מיט דארטס אונ מיט הנגערט פון ויזיא וועלן

סיון תשקה אונ ויזיא וועלן זיך צוריקקערין צוא הקב"ה

קָמַטָּה עֲבִירָא קָעָדוּ
 אִיבְרִיהּ וְחִמְרָא קָעָדוּ
 מְעַצְרִיהּ וְאַצִּירִי כְסוּתָהּ
 כִּימָא וְכוּן דִּיהִיבִית לֵהּ
 דִּכְסֵימָה יַת קִלְגָּהּ
 יֵב וְקָעָן אַגְמֵי יַת קִלְגָּהּ
 לְעֵינֵי עֲמִמָּא דִּחְמֵהָ
 וְאַנְשֵׁי לָא יִשְׁנִיבִינָה מִן
 יָדֵי יֵב וְאֵב בְּסֵר קֵל
 קִדְרֵהָהּ חֲנֵהָּ וְיִרְחֵהָ
 וְשִׁבְתֵּהָ וְקֵל מוֹעֲדָהָ
 יֵב וְאַצִּירֵי פְרִי גוֹפְנָהּ

ה' א' לה נולדה . שבת י"ח (מכבדיון ק) : כל משום . שבת קטת : מרה"י קרא

עשאוהו לבעול : (יא) בערה . בעת גמר כשול הפירות והצלתי . ממנה למרי ושתי חסר היה לכסות את ערותה . כל הללה שמתקרא לשון תרומה והפרשה הוא . ומוכיח עליו ויילא מלחיה לטון מנהגה חביכם (בראשית ל"א) כי כל העושר אשר הליל (סס) : (יב) ואיש לא יצילנה מירי . אף וכות אכוחס תמה : (יג) והשמתני . לשון עממה :

לחסי ויובי צמרי ופשיה שכוני ושקיי הרני לוקח כל מה שנחתי להצילי . צמרי ושפתי . בגדים שנחתי לך לכסית את ערותך ואת נשאת ערוטה דכתיב ותעתה אלכל את נבלותה לעיני מאהבתי . וכן יתחוקאל הוא אובר לכן נתתיה ביד מאהבתי ביו בני אשור אשר ענבה עליהם חללו ערותה בגיה ובנחתי לקחו וגו' . וכתיב והשמישו את כבודך וגו' ועבורך ערום וערוה ונגלה ערות גו' ונתתיך : (יב) ואיש לא יצילנה מידי . ואז תראה אם יצילונה מאהבתי מידי : (יג) חנה חרשה ושבתה וכל מעודה . שבתה מלבה : (יד) והישמתי אבן עזרא

טעם בעתו שאכזב איוביה לקחתי : והצלתי . והפרשתי וכן כל לשון הללה והלתי למרי ופשתי שנחתי לה לכסות את ערותה : (יב) וערה אגלה את נבלותיה . מנורת נבלה על משקל כי הילדות והשקרות הכל כי גלוי הערה נבלה היא : (יג) והשבתי . שלא להתכבד שנים תו"ן הסרו החלש וככה שנחתי כי שנת שראו וככה וכרתי להם כרתיו כי כרת שראו וכן נראה להתכבד שני תו"ן לומר והשבתי וכרתי כי כן היה ראוי : חרשה שיהיה הוא רחש המדש שתחלשם הלכה גם תו"ן שנתה חסירה או מוכללת כדגשות תו"ן שנתה : (יד) והישמתי . אתנה .

שאמר חנה וחבועדים הם חנים . וכן אמר יתחוקאל בחנים ובכועדים לפי שיש חן שאינו כועד אלא שמתה ששמת אדם ויאלץ וישתה וירקא חן כמו ועיש שלמים בעת החייה א"כ חנה וגו' . שבעת ימים ושבעת ימים הגה קרא שבעת אדם ונתכת הבית וה . וכן אוכלים ושרתים והענינים ויש מועד ג"כ שאינו חן כמו לאחות ולמועדים למעד אשוב אליך . וכן כל זמן שיתן אדם לחבירו . כמו למועד אשר יעדו . ורב מעדיה גאון ז"ל פ"י חנה שלש רבנים וכל מועד ר"ח אריך איום . וכן חסריו ושמיני עשרת : (יד) והישמתי בנחתי אחרתה אשר אמרה אתנה חמה לי . בעבור שאמרה כי מיד מאהבתי הרגן ותתירושי מצורת דוד

אשכ לקחם כל נחתי לה . בעת גמר הישול לקח המס פ"י כד ואכנס וכוונתי : במערי . בזמן סביב : והצלתי . סמיך סמליו והפסדים נחתי לה לכסות את ערותה כי יודחו לקח ולי ימס לה זמן הפסדים : תקנה ולא ימס לה כדג ללבוש : (יג) ופשיה . כשפסוק למרי ופשתי אגלה כעור גלוי ערוטה לעיני מערכת הסמים ולא יילנה מי מידי . כ"ל לא יוכל מי להפסיד עליה מוכח כוונת כליו : (יג) והישמתי . אכסל כל משום שנתה מה פרוש ע"מ

אם גאם בעל : (יא) לכן אישם ונקמתיה דנגני בעתו פרוש ויער איך גאם מה אום קערין אינו וועל צו נעמען מיין קארין אין זיין צייט דהיינו ווען דיא תבואה וועם ציימיג ווערן ותירושי בסעודי אונ אוף מיין זיין אין זיין צייט והצלתי צמרי ופשיה אונ איך וועל אפ שירין אונ אנוועק נעמין מיין נואל אונ מיין פלאקס נום איך האב איר גינעבין צו צו דעקין איר שאנד : (יב) וקח אגדה את נבלותיה אונ היימיג וועל איך

אשכ ולקחתי דגני בעתו . משל לאדם שמועד הרב לאשתי . והוא אובר לה למה פשתי לך כל טוב שקששתי עליהן . והוא אובר לה למה פשתי לך כל טוב שקששתי אותך בהכשפי כסף וזהב וכלים נאים ואת עוברת צוויי . והוא משיבתו . מאהבי נתנו לי כל קישושים הללו ואתה לא נתת לי כלום . והוא אובר לה מאשר שמתת לי . לכן אשוב ולקחתי דגני בעתו . וכל כששום שנתתי לך וכבדים שנחתי לכסות את ערותך ואראה מה יתנו לך מאהבתי . כמו כן תקבילתי אובר לכנסתי ישראל את אוברת אלכה אחתי מאחבי נחתי

ותירושי במעדי אשאלח בהם מראה בעת הקציר ובעת תבואתי חפר הברכה שהייתי שולח בהם . וכן בכל מעשה ידחם אשלח מארה . וכל המשיכר כשזכר אל צדור נקיב ולא יתח להם כחם לאכל ובגר ללבוש לכסות את ערותה כי התצור והפשתים שנחתי לה לכסות את ערותה אצל אותה סמנה וכן ת"י . ונגני והצלתי כינגני אשר הציל אלהים מפני החסרת והשללתי : אשאל ועתה אגלה את נבלתי . כיערה ומעשה הרעים יהיו מגולים ויהיו פני סמנה : לעיני מאהבתי . שלא יצילתי . ולפי' אאז"ל לעיני חשמיש : ואיש לא יצילנה מידי . ואיש מכל מאהבתי . ובדרש אף תחס וכות אבות : (יג) והשבתי . כי עם חרזה איך חרש ואין שבת וראשי החרשים והשבתות שהיו בהם קרנן מוסף היו ימי שמחה . וכן החנים והמועדים שהיו ימי מנוחה ושמחה לא יתח להם בהם שמחה מרוב הצרות : וכל מועדת . אובר מועדת אחר ומועדים לפי שיש חן שאינו כועד אלא שמתה ששמת אדם שבעת ימים ושבעת ימים הגה קרא שבעת אדם ונתכת הבית וה . וכן אוכלים ושרתים והענינים ויש מועד ג"כ שאינו חן כמו לאחות ולמועדים למעד אשוב אליך . וכן כל זמן שיתן אדם לחבירו . כמו למועד אשר יעדו . ורב מעדיה גאון ז"ל פ"י חנה שלש רבנים וכל מועד ר"ח אריך איום . וכן חסריו ושמיני עשרת : (יד) והישמתי בנחתי אחרתה אשר אמרה אתנה חמה לי . בעבור שאמרה כי מיד מאהבתי הרגן ותתירושי מצורת דוד

כמו ומיכסך ויהפך ונכסוי (ל) : (ב) במעודי . כוונתי : והצלתי . ענין הפסד כמו סלל אללתי לי כנסה (בראשית י) : ערותה . גלוי כספי : (יג) נבלותה . ענינו דבר כעור ומנוס וכן והסבלתי עליך שקלים וכלתך (כוס ג) : (יג) וחשמיש . ענין מטול : משיחה . שם חסיה : (יד) והישמתי . מכלן שמגון : אתנה . ע"מ

אנחפלעקין איר שאנד פר די אוינין פון אירע לויב האבער ואיש לא יצילנה מידי אונ קיין זעמן זעמן קעען מיירל זיין פון מיין האנט דען אפילו זכות אבות הם זך שוין אויף אוים גיליאנס : (יג) והישמתי כל שמישה אונ איך וועל פאר שמייערין נאך איהר פרייד אונ איר פייער קאנ אונ איר ראש חודש אונ איהר שבת וכל סעודה אונ אירע ימים טובים : (יד) והישמתי נקח אגדה את נבלותיה אונ איך וועל פר וייקסין איר

גִּפְנֵה וּתְאַנְתֶּה אֲשֶׁר אָמַרְתָּ אֶתְנֶה
 הַמָּה לִּי אֲשֶׁר נִתְּנוּ לִי מֵאֲהָבִי
 וְשִׁמְתִים לְעֵד וְאִכְלֶתֶם חֵיַת הַשָּׂדֶה:
 וּפְקַדְתִּי עָלֶיהָ אֲתִימֵי הַבְּעָלִים אֲשֶׁר
 תִּקְטֹר לָהֶם וְתַעַד נֹזְמָה וְחִלְיָתָהּ
 וְתִלְךְ אַחֲרַי מֵאֲהָבִיהָ וְאֲתִי שִׁכְחָה
 נְאֻמֵּי הוֹדָה: שׁוֹ לָכֵן הִנֵּה אֲנִכִּי מִפְתִּיחַ
 וְהִלְכְתִּיהָ הַמְדַבֵּר וְדִבְרָתִי עַל־לִבָּהּ:
 הֵא אֲנָא מִשְׁעַבְדָּ לָּהּ לְאֹרְיָתָא וְאֶעֱבַד לָּהּ גְסִין וְגִבּוֹרִין קָמָא בְּעִבְרִית לָּהּ בְּמִדְבָרָא

וְהִינֵה דְהִנֵּת אֶמְרָה וְקַר
 אֲנִינן לִי דִיְהִיבֵנו לִי
 עִמְכֵינָא רַחֲמֵי וְאֲשׁוּבִין
 לְחַדְרָשָׁא וְתִכְלִינִין חֵיַת
 קְרָא: שׁוֹ וְאֶסְעַר עֲלֶיהָ
 יַת יוֹמָי דְהִנֵּת פְּלִקָא
 לְמַעֲוָתָא דְמִסְקָא לְהוֹן
 בּוֹסְמִין וְהִנֵּת דְמִיָּא
 לְאַתְמָא דְשִׁכְחָת יַת
 בְּעִלְיָה וְאֶת־קִינָהּ
 בְּקִרְשָׁא וְיִבְחַלְיִמָת
 מִדְּגִלְיָתָהּ וְמַעֲרִית בְּמִר
 רַחֲמֵינָא בְּן פְּגִי שֵׁה
 וְיִשְׂרָאֵל רַחֲמִימָת לְמַפְלַח
 לְמַעֲוָתָא וּפּוֹלְחֵנִי
 שְׂבָבַת אֲמַר יי: שׁוֹ בְּכֵן
 הֵא אֲנָא מִשְׁעַבְדָּ לָּהּ בְּעִבְרִית לָּהּ בְּמִדְבָרָא

מהר"י קרא

לשון שטמה : אהנה . כמו אתה . ואלכלת חית השדה .
 אלו אומות שאוכלות את ישראל בכל פה : (שׁו) ותעד .
 לשון עדי : חלית . הן קיומיהן ובה כמו נזם והלי
 כות . כלומר שחיה בקשט עצמה כשהלכה אחרי
 מאהביה : (שׁו) לכן הנה אנכי מפתיה . סמיסת ומשדלחת
 בדרים . כאדם שכמע על אשתו ושהיא נופסת תחתיו
 והפשיטה ערומה והציגה ערום וערה ולקח דגנו ותירושו
 אחריו (לואי"י בלע"ז) ומהו הפתוי והולכתיה המדבר .

רש"י
 אהנה . כמו אתה : ושמתיה לער . שהחיות מהלכות
 שם וחולכות הפירות : (שׁו) ובקדתי עליה . סכר
 פורענות : ומי הבעלים אשר הקטיר . תמיד להם
 ולשון הווה הוא : ותעד נזמה וחליתיה . לשון עדי
 כוונה המתקשט לקרוא נואפיה . וחליתיה כלשון ערבי הוא
 קשט : (שׁו) לכן הנה אנכי מפתיה . משלה להמטיח
 זנולה שהוא לה כמדבר וליה . וכס תסיס אל לכה כי טוב

הר"ק

והיחזה וכל חשוב אני אשום אותה לשטמה ותעד אם היה לה
 חשוב היותו כאתי או סאתם : אהנה . לפי שהמשילה לזונה
 קרא חשוב היותו אהנה כמו אתה זונה ועינים כמו הנאי
 ושרתה ננה והא"ף גוססת . וי"ת אהנה וקר . ויכר הנפן
 והתאנה כי הנזבים וההתאנים מיטב מאכל האדם אחר התנוחת
 וכבר זכר ולקחתי דגני בעתו : ושפתיה לער . שיבואו בו
 חיות השדה לפיכך ואלכלת חית השדה וזוהו מפני תורבן הארץ .
 על פסעי עונם בנלות . אפקד עליה הוסיף שבערב תבעלים הארץ
 אחרים ואף על בני בניהם יהיה זה אעפ"י שהם לא יעברו עכרים בנלות כן הוא משמש גנוש לפי שבני בניהם לא
 יהיו שלמים בעבירת האל ובמצותיו בנלות לפיכך יצטרף עון אבותם העובדים עכרים עם עונם ואמר בתורתו ותתורו את
 עונם ואת עון אבותם במעלה אשר מעלו בו : ותעד נזמה וחליתיה . לפי שהמשילה לזונה אחר עליה ממש הוונת
 שמתקשטת בתכשימים נאים כדי שהראיה יפה בעיני מאהביה : וחליתיה . כן וחלי כהם . וה"ו וחליתיה אחר מתקושנים העדינים
 לכן ת"ו ובתי הנפש והחלשים וקדשי וחליתיה : (שׁו) לכן הנה אנכי מפתיה . ביו"ד במקום לבי"ד הפעל והשני אתה
 בלכה לשוב בתשובה כבוד בנלות . וזה כענין פתוי כי הכפפת את חבירו בעבירו מודתו שהיה לו לדעת אחר . כן הקב"ה
 טעביר ישראל מודתם שהיו בו בנלות לררוף אחר התאוה ויצר הרע ויתן בלבם לעוונת הרע ולקחת חשוב ועו"א אחר

אבן עזרא
 האל"ף נוסף ורבי מרגינס אמר שהוא כמו אתה : זונה :
 (שׁו) ובקדתי . וטעם ותעד משל ללשה זונה שמתסיס הנוסע על
 אשה והחלי בלוארה ליפות עליה למלא חן בעיני הנוחף :
 (שׁו) לכן . אחר שטעם כי כל זאת הרעה בלה עליה בעבור
 חיות השדה ולכלת חית השדה וזוהו מפני תורבן הארץ . או השיל האויבם לחית השדה : (שׁו) ובקדתי עליה .
 על פסעי עונם בנלות . אפקד עליה הוסיף שבערב תבעלים הארץ אהם בנלות לעיני שדחיתו עבדתי ועברו אליהם
 אחרים ואף על בני בניהם יהיה זה אעפ"י שהם לא יעברו עכרים בנלות כן הוא משמש גנוש לפי שבני בניהם לא
 יהיו שלמים בעבירת האל ובמצותיו בנלות לפיכך יצטרף עון אבותם העובדים עכרים עם עונם ואמר בתורתו ותתורו את
 עונם ואת עון אבותם במעלה אשר מעלו בו : ותעד נזמה וחליתיה . לפי שהמשילה לזונה אחר עליה ממש הוונת
 שמתקשטת בתכשימים נאים כדי שהראיה יפה בעיני מאהביה : וחליתיה . כן וחלי כהם . וה"ו וחליתיה אחר מתקושנים העדינים
 לכן ת"ו ובתי הנפש והחלשים וקדשי וחליתיה : (שׁו) לכן הנה אנכי מפתיה . ביו"ד במקום לבי"ד הפעל והשני אתה
 בלכה לשוב בתשובה כבוד בנלות . וזה כענין פתוי כי הכפפת את חבירו בעבירו מודתו שהיה לו לדעת אחר . כן הקב"ה
 טעביר ישראל מודתם שהיו בו בנלות לררוף אחר התאוה ויצר הרע ויתן בלבם לעוונת הרע ולקחת חשוב ועו"א אחר

מצודת ציון

מלשון חטין וכן יקרא מתן הוויס כמו חטין אנה (דכ"ס כ"ג) :
 (שׁו) ובקדתי . מלשון זכרון : ותעד . מלשון עדי ויכנס כמו
 ועדיה עדי (חוקלל כ"ג) : גוססת . שם עדי נזם זכס (משלי
 כ"ט) : וחליתיה . ענין חטפים מה כמו וחלי כהם (שם) :
 (שׁו) מפתיה . מלשון פתוי וספסא :

מצודת ציון
 אטעה שמעם מקום הנפסים והתאנים : אהנה . לפי שהמשילה
 לזונה אחר כהן כהן חטין וי"ל שמתסיס בעלה מן הספסופים
 ועודתם השמים : ושמתיה לעיר . אטעה ספסופים מן הספסופים
 כיעד וזמר ספסו חטלם הפירות . ל"ל המויב יחך הכל :
 (שׁו) ובקדתי עליה . מוכיז עליה הוויס אשר הקטינה לעינים
 לבלם כהנול למ כוז הוויס : ותעד . מה שקשטה עליה בקשטים
 ולפי שהמשילה לזונה אחר לשון ספסל זונה : (שׁו) ושעת עליה
 להחטב על הטעביר : ואני שבחתי . אל טעה על לכה לעבוד לזו : (שׁו) לכן . על כי טעמה על ימי אטעה האוליס צמדני

פירוש ע"מ

איר פיון שפאקא אונ איר פייגין בוים וואס יוא יוא הט
 איר פיון גיואנט אהנה הפה לי ויאי גענען איין נאב
 צו מיר נוס מייני לייב האבער האבן עם מיר גנעבן
 דאס וועל איר גאט מאכין וויסמט שפטים לער אונ
 וועל גיאי פאן צו איין ווארן ונאקלחט חית השדה אונ
 די חיות פון דעם פעלד וועלן אויף עסין ויערע
 פירות : (שׁו) ובקדתי עליה את ויב תבעלים אונ איר
 וועל באפעלין אוף איר איין פון עניות אנקעגין די
 איר פון דא אפ געטער בעליים וואס וי דעקמט ציא
 ניי נפער נזמה וחליתיה אונ לי דהם זיה אן געצירט אונ
 נאז באנד אונ איר שמוי צירונק אונ איז גינאנגען
 נאך איר לייב האבער ויאווי שקחה נאס ארני אונ מיה
 דהם וי פר געסין אוי ונאנט גאט : (שׁו) לכן הנה אנכי
 מפתיה דרום וועל איר וי אובער ריידין וי זאל גיין
 נאך מיר ותלכתי המדבר אונ וועל וי פירין אין איין
 מדבר ודברתי על לכה אונ וועל דארטין ריידין אויף
 איר

**יִנְתַּתִּי לָהּ אֶת־כְּרָמֶיהָ מִשֵּׁם וְאֶת־
עֵמֶק עֵבֹר לְפֶתַח תְּקוּהָ וְעֵנְתָה שְׂמֵחַ
כִּי־מִי נְעוּרֶיהָ וְכִי־וָעֵלֹתָהּ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם: יְיֹהִי־הָיָה בְּיוֹם הַהוּא נְאֻם־יְיָ
וְגִבּוֹר בְּיוֹם הַמִּקְהָלִים: יְיֹהִי בְעֵתָא הַהוּא אִמֵר: יְיֹהִי הַתְּהַלְלוּ לְפִלְסְתִּי וְלֹא**

יבד עבדי גבוא
אמר ליל מחוץ ער
לבהא: ינאמני להנת
פרקקא מתמן ונת
מיש עבור לקממתי
גבש ונתנהון המק
למימי פיומי קדם ואף
אנא אעביר להון נסון
וגבור ביום המקהלים: יה יהיה בעתא ההוא אמר: יה יהיה התהללו לפילסתי ולא

רש"י: ת"א עמ"ס: ספרדון ק"א:

כ"ה"י קרא

מלהאבילה ולהשקותה ויהאד זמן הוא כפיסת כדורים וימדבר
על לבנה ונחמה. ואמר לה אם תוסיפי מעבשיו ותשבתי
וימתך מנח. הרניני משיב לך כלי תבשילין ומדחא אורח
בתחילה. כך הכתוב אינד הנה אנכי מפתיה והולכתיה
המדבר לדבר עמה כסדר ולדבר תחומים על לבת: (יו) ונתתי
לה את כרמיה. הרניני משיב לך דגני ותוריש: משם. מארץ
ישראל: ואת עמק עבור. הוא ארץ ישראל שעבר הנחב הוא
עבשיו. עוד יהיה לך לפתח תקוה מזה. כנגד שאמי
לפנתה והשכרו כל משטח. הרניני אמר לה ונתתה שירח
כפיסי נטרתי וכיום עלותה מארץ מצרים ומצרים שירדה לה הים
ובל ואת אבי מרשה לך לפי שתקראי לי לאיש. שלא חא ק"ס

וענתה שמחה. לכן לירח כמו משון אריות (מזם ב'):
עלותה וגו'. שמשק אלי ממזרים מתוך שיבוד וגלותיה

ר"ק

והסריותי את לב האבן במשדבם ונתתי לכם לב בשר:
והולכתיה המדבר. וזה שאמר ויוקאל הנביא והבאתי אתכם
אל מדבר העמים וגשפתי אתכם שב שנים אל פנים: ודברתי
על לבם. אמנה אתה מצער תבלתי שפבלה: (יו) ונתתי לה
את כרמיה משם. כהמסבר אתן כל אדצה כמו שהיתה לה
כלומר אינד איה שם במדבר להושיב לה בארץ לפי שבמדבר
העמים יצרח אלה ויכלה המורדים והמשפטים ויפחדו
הנתיחים לפיכך יהיו צרכים הנחמין דבר על לבם שיתן האל
יה' את ארצם כבתחילה לפיכך אמר ודברתי על לבם ואע"פ
שפירשנו כי התחומין יהיו מן הצער שפבלה בבלתי הכל יהיה
לה ולת. ומה שזכר כרמיה לפי שזכר בפורענות וחשיבותי
נפשה אמר נחמה כרמיה: ואת עמק עבור לפתח תקוה. לפי
שבתחילה בואם לארץ בימי יהושע פרק להם חתן הוא
דבר עכן הנתיחים שלא יפחדו בהכנסה לארץ וישראל יקדם שום

לה כעשתה רניני מעשרה כי: (יו) את כרמיה. ת"י
לכן פרנסים ומנהיגים. וכן לא יפנה דרך כרמים (איוב
כ"ג) וכן כרמי עלי לא ערתי (שיר א'). דבר אחר
והולכתיה המדבר. למדבר סיחון וגו' ויבטגון על נתנבל
(יחזקאל ב') כגומר והנחיה תבסס אל מדבר העמים
ונשפאלי אתכם שם וגו' כאשר נשפתי את אבותיכם וגו'
והנחיה אתכם במסורת הנריה. וזרתי מזה המורדים
וגו'. והכרסיס הקיים. וזהו את כרמיה: ואת עמק
עבור. עמק הגלות שהיו שם אתן לה לפתח תקוה
(תוחלת תקוה). שמתוך הותן לרות תתן לב לבוב אלי:
כימי נעוריה. ששנה במזרים ימים רעים: וכיום

אבו עזרא

שכחה אחי ולא ידעה בתחילה כי אחי העינותי עמה
וזלמרה הלכה ולכונה אל אחי הרחוקן או הפתיה
כדכרסיס: והולכתיה. אל ארצה שש כמדבר: (יו) ונתתי
לה את כרמיה. הקן והכומותי גפניה ותהת עמק עבור
שעכרתי שהוא עמק יזרעאל יבוב לפתח תקוה: וענהה.
תנן ותשר כמו ותמן להם מרים ויב' איתרסיס ותלור כמה
מנחת משון ויפרש ככה וענה היום בללמנתי והוא רחוק
בעיני: (יו) והיה. הקראי אישי ולא תקראי לי עוד
בעלי. כיכן כתובת ימי הכעלי' וי' מרניס אמר אפי' שם
שהוא ספק כמו בעל שהוא שם עובדי' או כמו כי בעלי צמור

עון כי כולם מצורפים והתוריים. ובמדבר העמים יצרי'.
יקרא לו שם לשבח והוא פתח תקוה. ומה שאמר פתח תקוה עמק כמו שהיה
כמו ששבו בתחילת ימיה להם תקוה והתיה מוב לפיכך יקראו לו פתח תקוה. והכנס
וירעא שגברתי שם יבוב לפתח תקוה. ומה שזכר עמק הגלות שהיו שם עבורים
שמתוך אותם הצרות אתן להם לב לשוב אליו. והרניני ספריה נאמן פרוש יעשה האל
באותו הזמן ויקראו לו פתח תקוה וישיירי' אל יתברך על הנפלאות והנה שמה מן
נעוריה. כמו הנס שגשה האל ויתברך לישראל בימי סיסרא שנאמר והתר דבורה וכן
דברי השירה הזאת: וכיום עלותה מארץ מצרים. שירת משה עלים סוף: (יום
תקראי לי איש כי בכל האשה יקרא איש' כמו אלקתה אישה. וכנסת ויערל נמשלה לאשת איש. ובעל הוא שם משותף כי

מצודת דוד

מצודת ציון

בזקוק שהין כל אנשים וחס חזק על לבם דברי פיוסוס. ולפי
שפבלה להם שונאם ונתן בעיה אמר לכן הויפל כלם כולת
שכנעו ופדה אותם ולכת מהיו במדבר מקום שנים אנשים למען
לא יכעו את ימי יצרי' וכן תפסיס כדכרסיס שמתוך דרכה
במדבר היה מן ההפסד רבה' שנה ל'ל מן הפנה הלכב חבוב
עורסיס ופכהסיס נתיחס ביום חבוב לזכות פתח תקוה ר"ל
שמה. היום כדכרסיס קול שר מן שכרסה צימי שטויס ר"ל עד

פרוש ע"מ

איהר הארצין ובלומר דארטין וועט זיא זיה געמען
צום הארצין אז עס איז איהר געקער גיווען אז זי
הא גיפאן מיין ווילין איידער ווי זי האט מורד גיווען
אין מדינה: (יו) ונתתי לה את כרמיה משם אמר איה ויעל
איה געבין אירע וויין געקעער פון דארטין ובלומר
פון דעם ווס ויעלן וועלן געקעער ווערן וועל איה ווי
אף געבין ויעל לאנד) ואת עמק עבור לפתח תקוה און
דעם באטרברפטיגן מאל ויעל איה געבין צו איה צוא

ישראל

תִּקְרָאֵי אִישֵי וְלֹא תִקְרָאֵי לִי עוֹד
בְּעַלְיָ: יְהִסְרֹתִי אֶת־שְׁמוֹת הַבְּעַלִּים
מִפִּיה וְלֹא יִזְכְּרוּ עוֹד בְּשֵׁמַם: כִּי־זָכַרְתִּי
לָהֶם בְּרִית בְּיָוִם הַהוּא עַם־חַיִּית
הַשָּׂדֶה וְעַם־עֹפָף הַשָּׁמַיִם וְרִמְשֵׁי
הָאֲדָמָה וְקִשְׁת וְחֶרֶב וּמִלְחָמָה
אֲשַׁבֵּר מִקְּדֵה־הָאָרֶץ וְהִשְׁכַּבְתִּים לְבַטָּח:
כִּי וְאֶרְשָׁתֶיךָ לִי לְעוֹלָם וְאֶרְשָׁתֶיךָ לִי

תִּפְלְחוּ עוֹד לְמַעַת
עֲמִמָּא: יְהִי וְאֶעֱדִי יְהִי
שׁוֹם מַעַת עֲמִמָּא
מְפֻקְהוּ וְלֹא יְהִי דִקְרָן
שׁוֹמְקוֹן עוֹד: כִּי וְאֶנְדָן
לְהוֹן קִנְס בְּעֵדְנָא הֵיא
דִּיהוּן שְׁלָם עִם מִת
קְרָא וְעַם עוֹפָף דְּשָׁמַיָא
וְרִחְשָׁא דְאַרְעָא וְקִשְׁתָּא
וְחֶרֶבָא וְעִבְדֵי קְרָבָא
אֲבַמִּיר מִן אֲרַעָא
וְאֶשְׁרִינוּן לְרוֹחֵי־צָן:
כִּי וְאֶקְיַמְנָכוּן קְדָמִי
לְעַלְמָא וְאֶקְיַמְנָכוּן קְדָמִי
בְּקוֹשְׁמָא וְבְדִינָא

ת"א תקרא אישי וכו' כמנחת פה 8

מהר"י קרא

איש אחר תחתיו: (יח) ולא תכרא לי עוד בעלי. לפי שהסירותי את שמות הבעלים מפיה: (יט) ולא יזכרו עוד בשמם. כי שם זה הבעל לא יזכר עוד. לכך לא תקרא לו בעלי כי אם אישי: (כ) וזכרתי להם ברית ביום ההוא עם חיות השדה. לפי שאמר למעלה ואכלתם חיות השדה. חור ואמר וזכרתי להם ברית נוי: וקשת וחרב ומלחמה אשבר מן הארץ. לפי שלא ישא נוי אל נוי חרב כי שלום יהיה בעולם ולכך ושכבתם ואין מחירי: (כא) וארשתוך לי לעולם. שתהי לי לאשה לעולם. בהנאי כך שחלתי עמי בצדק ובמשפט שלא תבגדו עוד בי. לריבך

רש"י
כן נסעתי: (יח) הקראי אישי וכו'. מעבדוגי מהאכה ולא מיראה אישיו נשון וחיבת נעורים: בעדי. לטון אלוות ומורא ורבותיו פירשו כלה צניתי חמה ולא כלה בדי' אבי' (יט) ולא יזכרו עוד. וישראל בשם של בעלים או לא יזכרו הבעלים בשמם של ישראל וומר שאלוהות להם. או לא יזכר שם הבעלים עוד כד"א (שעיה ב') והאליים כלל יתלופ: (כ) עם חיות השדה. שאשנית מוזקין מן אבן עזרא

מציורת דוד

היו קוראים לעבורם בעל לפיכך אמר ולא תקרא לי עוד בעלי כדי להסיר שם הבעלים מפיה. ורבותיו ז"ל פירשו ככלה בבית חתיה ולא פכלה בבית אביה: (יט) והסירותי. שם והסירותי כי האל ית' ייחד את לבב ישראל לידי אה את שבו לבדו ויעורם בזה על דרך שאמרו בא לפשר לרבינו אהו. אמר כפיה ואמר תקראי כי כן דרך המקרא לרבר לבנת ושלא לגזוב כאהו. וכפל הענין כמלות שנות ואמר ולא יזכרו עוד בשמם. ורבותו סעדיה ז"ל פירש מפייה שישאל. ולא יזכרו עוד בשמם כפי אה כי אף האומות לא יעבדו עכורים באהו זמן כבו ששם כי אז אחפוך אל עמי שפה כבורה לקרא כולם בשם ה' ולעבדו שם אה ועמי פירש מפיה כפי דור השערים שיש להם שם וזלתי בעל: (כ) וזכרתי. על דרך כי עם אבני השדה בריחך חיות השדה השלמה לך. ובאמר בנבואת ישעיה ונר ואב עם כבש וכל הענין כבו שאמר שם: ויט עוף השמימי. כמו ארבה וזולתי שלא יאכלו פירותיה ותבואתם: ורמש האדמה. כמו נחשים ועקרבים: וקשת וחרב. כמו שאמר ובתתו חרבותם לאתים: ומלחמה. כתרגומי ועבדי קרבא. או פירשו שאר כל כלי מלחמה וזלתי קשת וחרב שזכר: וכלל וארשתוך. כנגד מה שאמר וזנוגים וזכר שלשה פעמים וארשתוך כנגד שלשה גליות שגלו ישראל גלות מצרים וגלות בבל וזה הגלות שאנחנו בו היום וכל זמן שאהם

לא תזכרו עוד: (יט) והסירותי. על דרך זמל ה' אלהיך כי כאשר ישוב השוכב מחטאו השם יעוררו וישיבהו ככל לבו: (כ) וזכרתי. הפך ואכלתם חיות השדה. וקשת וחרב וכלי המלחמה כמו באובלי טולחך. תמור להם כעבור שהזכר חלה ושכרתי את קמתי ישראל והנה העטם שיעבו לבטח: (כא) וארשתוך. כמו מאורשה לזוים ית אומרים מעטפי לך ומשפט נס אני אעשה חסד ורחמים ואין לורך:

מציורת דוד

וכן רובש. עם בריות קטנות קלרי הכלל וכן רמש ופסוק קנף ממוחק לשם הפכו"ם ופסל העשויו לנכח השעמים לן קל יעטע טע סענעלס אף כזולת כזכר על פסל הפכו"ם: ולא יזכר. הבעלים (כ) וזכרתי וכו'. כ"ל מים סודו וכו' לא יעמינו כסם כלזו כחמו מעמם ברית שלום: אשבור. ר"ל אכזל כלי מלחמה וכמלחמה טעמם: (כא) וארשתוך. לקח אוסף להיות אלוסיי טד עולס ילל אמלס טוד כן: בצדק ובמשפט. טעזול הלקח והמשפט פירוש ע"מ

מלכים טלו סכרו מעמתי לכך סיחט היס: (יח) תקרא אישי. תקראי חוטי כלשון איש ולא כלשון בעל וזהו לפי ששם הבעל הוא זה על פיה: (יט) והסירותי. כ"ל אהן כלבה עמיס ממוס לא יסי מזכרים טוד בשמם אשכ קהלו להס כ"א יכנס גלגלו: (כ) וזכרתי וכו'. כ"ל מים סודו וכו' לא יעמינו כסם כלזו כחמו מעמם ברית שלום: אשבור. ר"ל אכזל כלי מלחמה וכמלחמה טעמם: (כא) וארשתוך. לקח אוסף להיות אלוסיי טד עולס ילל אמלס טוד כן: בצדק ובמשפט. טעזול הלקח והמשפט פירוש ע"מ

מציורת דוד

ישאל רופין מיה גאמ מיון מן לשון חיבה ויא תקרא יי עוד בעלי און וועקט מיה גים רופין נאך מיון האר לשון אדנהת אונ מורא קלומך דו וועקט מיה דיגען מציבה אונ גים מיראה: (יט) והסירותי את שמות הבעלים מפיה און איה וועל אף מירא דא געמען פון דא אף געמען בעלים פועל פון איה מויל פון דער ברית ישאל ולא יזכרו עיי בשמם און דא אף געמען וועלן גים דער מאנגע ווערין נאך מים זייערע געמען: (כ) וכפי אה ברית וכו' און איה גאמ

ועל פאר שניידין צוא דיא וישאל איין פריחות בריה אין דער דאויגער צייט מיט דיא חיות פון דעם פעלך און מיט דיא פייגיל פון אונקער דעם הימיל און מיט דעם ווידמינג פון דער ערד זייא זאלין זייא גיט מויל זיין וקשת וחרב ויבטחט אשבור מן הקצא און איין בויגין און איין שווערד און איין מלחמה וועל איה צוא ברעכיין און קבטל זיין פון דער ערד וקשתים גנפח און איה וועל זייא מאכין ליגין און ורען צוא זיקער: (כא) וירשתך לי לעולם

וְבַחֲסֵד אֶבְרַחְמִי : כִּי וְאֶקְיַמְכֶן וְהִירְדֵנוּ לְמִדְבָר מִן קֶרֶם וְיִהְיֶה גְעֻזָא הַהִיא אֶקְבִּיל עֲלוֹתְכֶן אֶמַר וְאֶפְקֹד יְהוָה שְׂמִיא וְאֵינֹן יִחְתַּן מִמָּרָא עַל אֶרֶץ אֶרֶץ כִּד וְאֶרְעָא תַרְבִּי עַבְדָּךָ וְחִמְרָא וּבִשְׂמִיא וְאֵינֹן יִסְפְּקֹן לְגַלְיָה אֶמִי :

בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים :
כִּי וְאֶרְשֶׁתְּךָ לִי בְּאַמּוּנָה וַיִּדְעַת אֶת־
יְהוָה : כִּי וְהָיָה בֵּינִים הֵהוּא אֶעֱנֶה נְאֻם־
יְהוָה אֶעֱנֶה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְהֵם יַעֲנֵנו אֶת־
הָאָרֶץ : כִּי וְהָאָרֶץ תַּעֲנֶה אֶת־הַדָּג
וְאֶת־הַתֵּיּוֹשׁ וְאֶת־הַיַּצְהָר וְהֵם יַעֲנֵנו

רש"י
 העולם וכן הוא אומר (שם י"ח) לא ירעו ולא יסחיתו וגו' :
 (כא) בצדק ובמשפט . שתהגנו כתיב : ובחסד וברחמים . שיבוא לך מחתי על ידיהם . בהצרכה אכינו כתיב (בראשית י"ח) כי ירעתו למען אשר יבוא וגו' לעשות זדקה ומשפט . וכנגדו נתן לבני חסד ורחמים מלת הקב"ה שנאמר (דברים ז') וזמר ה' אלהיך לך את הכרית ואת החסד (שם י"ג) ונתן לך רחמים . פסקו מן הזדקה והמשפט כמ"ש ההופכים לבענה משפט וזדקה לאורך היחוס (עמוס ה') אף הקב"ה אסף מהם החסד והרחמים שנאמר (ירמיה ט"ז) אף אספתי את שלומי מלתי וגו' את החסד ואת הרחמים . וכשיחזרו לעשות זדקה ומשפט שנאמר (ישעיה א') ליון כמשפט תפדה וגו' . הקב"ה מוסיף עליהם רחמי' וחסד ועושה אותם עטרה לארבעתן ומושיכן בראשן : (כב) וארשהיך לִי באמונה . כשכר האמונה שהאמת בגולה

ואני אעשה את שלי . ואני אלך עמך בחסד וברחמים כאדם המרחם על אשתי : (כב) וארשהיך לִי באמונה . שלא יעברו עוד בך רעים . שאינו נבדל בך עוד . לפי שאמר למעלה תהיה לא ידעה . לכך נאמר וידעת (כו אנכי) [אתך] ה' : (כג) אענה את השמים . לפי שאמר למעלה לכן אשוב ולקחתי דגני בעתו ותירוש במועדו . שאין הקב"ה מלקה אלא על ידי עצרת גשמים שכשלא יזיח מטר על הארץ והארץ לא תתן את יבולה . זהו לפי שנבדל בו . כמו שמפורש בענין . אבל מיכן ואילך שתשבות וחסדי וגו' מפייה ונאופיה כפי שיהיה ותקרא לִי איש . הייני (חוקר) [פוקד] וענתה את השמים ואת לחם גשמים . רשמי' ומאמרם והלא גשמים בשמים ואת הקב"ה ופוקדו וענתה הנשמים לשמים . הייני לבדנו הכתוב ויעש אלהי' את הרקיע ויבדל בין השמים אשר כהחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע . שהשמים הליני'ם הליני'ם בכאמר . כך מפורש בבראשית רבא : והם יענו את הארץ . לתוריד מטר על פני תבל ארצה : (כד) והארץ תענה את הדגן ואת הירוש

את אענה אה : (כג) אענה אה

העולם וכן הוא אומר (שם י"ח) לא ירעו ולא יסחיתו וגו' :
 (כא) בצדק ובמשפט . שתהגנו כתיב : ובחסד וברחמים . שיבוא לך מחתי על ידיהם . בהצרכה אכינו כתיב (בראשית י"ח) כי ירעתו למען אשר יבוא וגו' לעשות זדקה ומשפט . וכנגדו נתן לבני חסד ורחמים מלת הקב"ה שנאמר (דברים ז') וזמר ה' אלהיך לך את הכרית ואת החסד (שם י"ג) ונתן לך רחמים . פסקו מן הזדקה והמשפט כמ"ש ההופכים לבענה משפט וזדקה לאורך היחוס (עמוס ה') אף הקב"ה אסף מהם החסד והרחמים שנאמר (ירמיה ט"ז) אף אספתי את שלומי מלתי וגו' את החסד ואת הרחמים . וכשיחזרו לעשות זדקה ומשפט שנאמר (ישעיה א') ליון כמשפט תפדה וגו' . הקב"ה מוסיף עליהם רחמי' וחסד ועושה אותם עטרה לארבעתן ומושיכן בראשן : (כב) וארשהיך לִי באמונה . כשכר האמונה שהאמת בגולה

מזרות דוד
 אבן עזרא

מזרות דוד
 אבן עזרא
 (כב) וארשהיך לִי באמונה . תהיי לי לבדו באמונה : וידעת את ה' . והלא ידעה : (כג) והיה . אענה . כמו והכסף יענה את הכל ומילוא אענה פעמים תמיד כדכף כאלו נרותר ה' כמו שפירשתי : אענה את השמים . הפך ונתתי את שמיכם ככרול : והם יענו את הארץ . שיתנו טלם וגשמיכם בעתם : (כד) והם יענו את יורעא . שם מקום המזר שיכוב כשלא היה כרוב

ח' . כמו שאמר כי כולם ידעו אותי למקטנם ועוד גדולם : (כג) והיה כיום תהיה . אענה את השמים . כמו שאמר ולקחתי בארץ כמו בימי אחאב בשובם לארץ בזמן הישועה לא יעצרו עוד . ואמר אענה כאילו השמים שואלים שיתנו מטר כמשפטם ואני יעננו וארצם שיתנו מטר כמשפטם גשמי ברכה . וזהו אענה שיהיה רצוני בהם : והם יענו את הארץ . כאילו הארץ שואלת מטר וכהואו לו : (כד) והארץ תענה . שתתן את יבולה ועץ יבולה ועץ יבולה ועץ יבולה

מזרות דוד
 אבן עזרא
 (כב) וארשהיך לִי באמונה . תהיי לי לבדו באמונה : וידעת את ה' . והלא ידעה : (כג) והיה . אענה . כמו והכסף יענה את הכל ומילוא אענה פעמים תמיד כדכף כאלו נרותר ה' כמו שפירשתי : אענה את השמים . הפך ונתתי את שמיכם ככרול : והם יענו את הארץ . שיתנו טלם וגשמיכם בעתם : (כד) והם יענו את יורעא . שם מקום המזר שיכוב כשלא היה כרוב

מזרות דוד
 אבן עזרא
 (כב) וארשהיך לִי באמונה . תהיי לי לבדו באמונה : וידעת את ה' . והלא ידעה : (כג) והיה . אענה . כמו והכסף יענה את הכל ומילוא אענה פעמים תמיד כדכף כאלו נרותר ה' כמו שפירשתי : אענה את השמים . הפך ונתתי את שמיכם ככרול : והם יענו את הארץ . שיתנו טלם וגשמיכם בעתם : (כד) והם יענו את יורעא . שם מקום המזר שיכוב כשלא היה כרוב

מזרות דוד
 אבן עזרא
 (כב) וארשהיך לִי באמונה . תהיי לי לבדו באמונה : וידעת את ה' . והלא ידעה : (כג) והיה . אענה . כמו והכסף יענה את הכל ומילוא אענה פעמים תמיד כדכף כאלו נרותר ה' כמו שפירשתי : אענה את השמים . הפך ונתתי את שמיכם ככרול : והם יענו את הארץ . שיתנו טלם וגשמיכם בעתם : (כד) והם יענו את יורעא . שם מקום המזר שיכוב כשלא היה כרוב

מזרות דוד
 אבן עזרא
 (כב) וארשהיך לִי באמונה . תהיי לי לבדו באמונה : וידעת את ה' . והלא ידעה : (כג) והיה . אענה . כמו והכסף יענה את הכל ומילוא אענה פעמים תמיד כדכף כאלו נרותר ה' כמו שפירשתי : אענה את השמים . הפך ונתתי את שמיכם ככרול : והם יענו את הארץ . שיתנו טלם וגשמיכם בעתם : (כד) והם יענו את יורעא . שם מקום המזר שיכוב כשלא היה כרוב

מזרות דוד
 אבן עזרא
 (כב) וארשהיך לִי באמונה . תהיי לי לבדו באמונה : וידעת את ה' . והלא ידעה : (כג) והיה . אענה . כמו והכסף יענה את הכל ומילוא אענה פעמים תמיד כדכף כאלו נרותר ה' כמו שפירשתי : אענה את השמים . הפך ונתתי את שמיכם ככרול : והם יענו את הארץ . שיתנו טלם וגשמיכם בעתם : (כד) והם יענו את יורעא . שם מקום המזר שיכוב כשלא היה כרוב

מזרות דוד
 אבן עזרא
 (כב) וארשהיך לִי באמונה . תהיי לי לבדו באמונה : וידעת את ה' . והלא ידעה : (כג) והיה . אענה . כמו והכסף יענה את הכל ומילוא אענה פעמים תמיד כדכף כאלו נרותר ה' כמו שפירשתי : אענה את השמים . הפך ונתתי את שמיכם ככרול : והם יענו את הארץ . שיתנו טלם וגשמיכם בעתם : (כד) והם יענו את יורעא . שם מקום המזר שיכוב כשלא היה כרוב

**את יִזְרְעֵאל׃ כִּי וּזְרַעְתִּיהָ לִי בְּאֶרֶץ
וּרְחֻמֵּיהָ אֶת־לֹא רַחֲמֶיהָ וְאִמְרֵתִי לֹלֵא׃
עִמִּי עַמִּי־אֵתָהּ וְהוּא יֹאמֶר אֱלֹהֵי׃
ג ׀ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי עוֹד לָךְ אֶהְיֶה׃
אִשָּׁה אֶהְבֵּת רַע וּמְנַאֲפֶת כְּאֶהְבֵּת**

כִּי וְאֶקְיָמָנָהּ בְּאֶרֶץ
בְּאֶרֶץ בֵּית שֹׁכְנֵיהָ
וְאִרְחִים עֲלֵיהֶן דְּלֹא
רְחִימִין בְּעֹבְדֵיהֶן
וַיֹּאמֶר לְרַחֲמֵיהָ אִמֶּר
לָהֶן לֹא עִמִּי בְרַם עִמִּי
אֲהֻן וְהוּא יֹאמֶר אֱלֹהֵי׃
וַיֹּאמֶר יְיָ לִי עוֹד אֶהְיֶה
אֶהְבֵּי נְכוּמָה עַל בֵּית
וַיִּשְׁרָאֵל דְּאִינוֹן דָּבָן
לְאֶתְרָא דְרַחֲמָא עַל
יְהוָה

כַּעֲלָה וּמְנַאֲפָה עֲלֵיהֶי וּבְרַם בְּרִין רַחִים לָהּ וְלֹא צָבִי לְמַפְטָרָה כִּי רַחֲמֵיהָ יְיָ עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲיֻנָּן

רש"י
השמים. לנוק על השחקים מפלג הענן התלוי במאמר והסיענו לנוק מים על הארץ (כד) את יזרעאל. את בני הגולה שמורעו ונקבלו: (כה) וזרעתיה לי. כוורע סאה להכניס כמה כורין כן יתוספו עליהם כמה גרים. ג (א) אהבת רע. הכינה על כעלה ואהובה לו והיא מנאפת תחתיו כאלהת הקבלה את ישראל והס

ומה היצחק. כסת דאבר ונתנה הארץ יכולה. מה שזרעו ונפשו בתוכה: והם יענו את יזרעאל. והם הרגו התירוש והיצחק יענו עצמם לזורעים בה. ככאן דאבר ונתן ורע לזרע ולחם לאוכל: (כה) וזרעתיה לי בארץ. לפי שאמר למעלה קרא שמי יזרעאל. שזה דבין לישראל שיהיו כפתרין בארצות. הנה ורופא כאן ורחמתי את לא רוחתי. ורפי שאמר למעלה כי אתם לא עמתי. חזר ורופא כאן עמי אתה והוא יאמר אלי: ג (א) עוד לך אהב אשה. לכד באשתו. אכר שיאהב אחרת שתתא אהבת רע. שהוא אהבה לרעה. והיא בנדה לרעה ומנאפת תחתיו. ויברך (כה) [וח] ויבכה לישראל

לשאלה. שהקב"ה אוהב לישראל והם פגום לאלהים אחרים: אבן עזרא

אבן עזרא
אדם: (כה) וזרעתיה. שרבו ויפרו כורע הארץ: ורחמתי את לא רוחמה. הם האבות: ואמרתיה ללא עמי. הם שגולדו בגלותם וזאת הגולה לעמיד או היא קשורה פירוש חילו שבו הגולים מדרכס הרעה היו שבים אל ארסם ואל תתמה לומר אחר שהשם גור עליהם שיעמדו בגולה שלם שנים רבות יודך ישבו כי הנה אמר רמיהו על ירושלים ביד מלך ככל חתנו והיא מלוח עשו מהפך ואם תשעו כי לא ירבר בכיות ואם לא תשעו כי יהיה לתרעה: ג (א) ויאמר. בדרך נכואה: לך אהב אשה וקמנה לאשה כי זה משמע ל' אשה כי לא הזכיר וזנה והעד ואכרה לי והאמני כל חסיה אהבת רע וכתעס אדם אחר ותנחף עמו והמלך כלוהב' ה' את בני ישראל שהם אוחס ויהם פגום אל אלהים אחרים זה הוא אהבות רע. ואינם אוחבים השם רק אוחבים היין שיתעס. מלת אשישי כמו שמכוני באששות והטעם באששות היין וככה אשישי יין מאהבת נשים והם שתי נשיו שהיו חביבות עליו. ועם כל זה

מחרתי קרא שם ישראל ויזרעאל לפי שהיו זורעים בגנים ובזמן הישועה קרא אדם יזרעאל וזכ יזרעאל שהיו זורעים בארצם. לייבך אכר אחריו וזרעתיה לי בארץ. וי"ת הענין כי והיא בתיקנה היתה ונו: ונס וזרעתיה לי בארץ. שיהיו רבים כורע הארץ והיו לי לא כבתחילה. וי"ת ואקיימנו ונו. ונדל פירשו בארץ הגבים שאמרו אכר רבו אלעזר לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים שבאי וזרעתיה לי בארץ כולם אדם וזרע סאה חסין אלא כדי להכניס כמה כורין: (ג) ויבכה ה' אלי. אחר שהשלים הנביא דברי תנחם שב דבריו הוכחה כנגד בני דורו. וכן דרך הנביאים לומר בדבריהם תוכחה ונחמה. ואמר עוד כי כד אמר לו שיקח אשת ונזנים וסתה דבר לו משה אחר. ואמר לך אהב אשה ותנה היא היתה אהבת רע שאתה תהאכנה ותהיה לה לרע ותיה תהיה כנאפת אחר כן עם אחרים. והמשל הראשון הוה על ירבעם כן נבס והכאים אחריו שזנו במחתי ה' והניחו חרבת בית המקדש וקברו הגולים אחר כן בא האב והוסף הרע ועשה ככל ואשרת. ונתת הוסף במשה זה באהבת האל ית את ישראל בקדם כארם אהבת את האשה תחובה עליו שהיא אהבת נכודה כי לא כל אשה יאהב אדם בשוה כמו שנאמר ביקום ויאהב יעקב את רחל. ואמר דוד

מצודת ציון

ג (ה) רע. הכר ועל העטל יתחם ודוגמתו ויחל סתכרך

פרי שוליים להלכות ולשאלת פרי וחסיהם הארץ על שאלתם להלכות ונו: והם יענו את יזרעאל. את ישראל השל זרעם פלג וספיקם וסלכתי יענו על כאלתם וילתמו ויכחו פרי: (כה) וזרעתיה לי את לא רוחמה. את השם אשם לא כחתיים: לא עמי. להנה אמת וכוה יאמר עלי אשם אלוהי וכך ה"י מתנין:

ג (ה) אהב אשה. ה"ל חסיה יבר כענין נקדסה: אהבת רע. ה"ל ועל' היתה מנאפת תחתיו: כאהבת ה'. ה"ל פירוש ע"מ

אשה דו ביקם מיין פאלק והוא יאמר אהי אוג דער ישראל וועט זאגן צוה מיר דו ביקם מיין גאט: ג (א) ויאמר ה' אלי אוג גאט האט ווידער גאגט צו מיר הושע ער לך אהב אשה גייה נאך איין קאלר אוג האב ליב איין אשה וואס זיא אי גריבט אויף איר סאן. אוג איין פארט מנאף אויפער אים נדאם איין גלייך פאפחה ה את בני ישראל אזויא וויא נאָטם ליבשאפט וואס ער האט ליב דיא בני ישראל והם פליטם אל אלהים אחרים אוג זייא קערין יוך אוועק פון אים

מאבין וואקסין והם יענו את יזרעאל אוג זייא וועלן ענפערין דיא ישראל וום זייא זענען ווארין גייעט אוג זענען ווידער איין גיזאמילט גיזוארין: (כה) וזרעתיה לי בארץ אוג איר גאט וועל מיר זייען דיא פגסת ישראל אין לאנד אין ארץ ישראל תתקפו את לא רחמתי אוג איר וועל מיה דר פארקיימן איפער דער אויגדערפארקייט פגסתיה ויפגרתיה עמי אוג איר וועל זאגן צו די ישראל וום איר האב פריגער גיזאמין אויף זייא זייא זענען נים מיין פאלק שני

יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהֵם פְּנִים אֶל־ אֱלֹהִים אַחֲרָיִם וְאֵהָבִי אֲשִׁישֵׁי עַנְבִּים: בַּוַּאכְרָה לִּי בַחֲמֹשֶׁה עֵשֶׂר כֶּסֶף וְהִחֲמֵר

שְׁעוּרִים

ת"א אש"ש : ספס ס יז : ואלה : ספרדיון יז תולין זכ :

ג'סן ויהב נת כסף תקליא כפור לְגַפְשִׁיהוּן וְצַמְרִית דִּיהוּן מְקַרְבִּין קַדְמֵי עוֹמֵר אֲנָמוֹתָא

מהר"י קרא

ואהבי אש"ש ענבים. ואלהים לדרוף שבר. וכל מלכי אפרים הוא אומר. כמו שאמר ישעיה. הוי עפרת גאות שכורי אפרים (כברמים) עשר המתיקים : (ב) ואכרה לי (בחמשה עשר כסף). בחמשה עשר בניסן הוצאתיה כפרן צערים. כסף עולה לנכסיהם כמנין ניסן : וחומר שעורים. הוא כור. כלומר בחמשה עשר בניסן ליום חמשה עשר באיור נתתי לכם חמוץ שעה ליום : ולחך צערים. הלך חצי כור שהם פ"ז יום. משנתתי לכם חמן עד שנתתי לכם התורה פ"ז יום. בחדש

זוים תחתיו אל אלהים אחרים : אש"ש ענבים : פי' מנהם גנעו יין אלהים להשתכר ביינם ואינם עוסקין בתורה גדו מלניו שמתעטש במקום אחר על כך השומים כמורקי יין (עמוס ו') : (ב) ואכרה לי. לשון סחורה (ברנניו"א כלנ"ז) כמו (בראשית נ') אשר כריתו לי ובכרתי הים קורין למכירה כירה : בחמשה עשר כסף וחומר שעורים ילחך שעורים. חרנס ונתן ופרקתיונן במימתי ביום המשה עמר לירח ניסן ויהייתו כסף תקליא כפור מעלת שערין כלומר לא הונעתים בדברים קאים : בחמשה עשר כסף. גנימטוריו נסן ובפסקיתא הוא נדרש בחמשה

רד"ק

פנו אל אלהים אחרים : ואהבי אש"ש ענבים. ותחת אשר היה להם לאתוב תורת ה' וסבותיו ולהגות באהבה תמיד כי היא הטובת הדרך המורה והישרה פרקי פעליהם על הורה ואהבו תענוגי העולם ותאות שתיית היין כל שגבה בו לא יחכם. ואמר הנביא עליות הוי עפרת גאות שכורי אפרים. ואמר הוי משכמי בני כרך שכר ירדושו באחורי נכשרין יין ודליקם. ופי' אש"ש ענבים יין ענבים וי"ת ואמר ה' לי גו' : (ג) ואכרה לי. דגש חת"פ הקריאה כדגש ק"ף בקדש הירושלמי כרה פן וגם פ"ז חברו מאהם רוצה לומר קניניה לי לאשה. ופסע בחמשה עשר כסף. ה"י ופרקתיונן במימתי ביום חמשה עשר לירח ניסן. ועוד פי' בו בכותב אברהם יצחק ויעקב וי"ב יסבמים : וחומר שעורים ולחך שעורים. הם גם כן פ"ז יין החומר אשר אפות כמו שנאמר כי עפרת הבתים חומר. ולחך הוא חצי חומר. ופי' גם ספרדי גאון ז"ל חומר ולחך שהם שהם פ"ז כנגד משה ואהרן וי"ב שבמים שזמר מצרעים ויש לפרש לענין שפירש בההרנס חמשה עשר כסף פ"ז בניסן

ענבים עזת ואש"ש ואלהים אחרים לורך לכוכר יין : (ב) ואכרה. יש חומרים ואלהים אהבה כמו תכרו מאלתם ואלו ככון כעטם וכדקדוק והוא מנורת הכר לא רק היה ראוי להיות ואכירה או היה מבניין הקל והם לא נמלא אף על פי שלא נמלא הקטן כסף מקל גדול היה עליו על משקל אמת או הפתח הקטן חמת הפתח גדול כמו ואלעד עדי שהוא מן עדה פן אלכך כדרך מן כלה וכזהו ז המלה על דרך וילדקו ורבים ככה. ועטם בחמשה עשר כסף כחמשעו לככותה : וחומר. ולחך. מאלה ולפי דמתי שהוא משל ליהודה ולה המשה עשר הם מלכי יהודה שנתלחם רחבעם מלך ולא תחשוב מלכות בני יאשיהו רק מלכות אמת כי אחים היו והומר ולחך הם הכהנים הגדולים שהיו

יהיה פירש חומר ולחך הגדול הימים שטיבאו ישראל במצרים שילשים אמת ולחך פי' ספס מ"ה ופי' ימים שנשארו בניסן ושולשים של אייר מ"ה. ומה שאמר שערות שהוא מאל הבהמות לפי שרוב העם שיצאו מצרים עד שקבלו את התורה היו בביתם כמות כחך אין הבין עובדים ברוח ככל בניסן ובכל עבודה בשרה ושקבלו את התורה נפקו עניהם ושרתה רוח השכל והבניו וידעו. וכתב הרשב"א כי מצא בתוב שם רב האי ז"ל ואכרה לי אפצתי פריונה בדימים קלים והאומר שך נפשי עליו אם טבן ששים שנה ופסלה פ"ז כסף. ואומר שעורים ערך הוכר מכן עשרים עד ששים המשים שך כסף והם דמי פדיון זרע חומר שעורין שגם הוא חמשים שקל : ולחך שעורים. דמי פדיון זרע לחך שעורים עשרים שקלים והמשה שקלים ערך חמן שגם ועד בן הפש

מצודה דוד

מנצח ציון
(עלמכי ב') : פונים. מלשון הפנה והסוב : אש"ש. כוסת וגביעיים ניסן סמנוי דפשיכות ופ"ז : ענבים. כ"ל יין ענבים : (ב) ואכרה. ענין קנין כמו וגם מ"ה תכרו (דברים כ') : כסף. כ"ה מלה שמושפת על הכסף פ"ז והוא כולו כח עשר למעט ידון מכספן (לוי ז') : וחומר. גוש וכו' כח עשר למעט

אלהים אחרים : ואהבי. וספס אלהים כוסות מיין ענבים ומשכרם וכחשת הכחשות המה דודי' אלהי אלהים אחרים ולפי שהמלכ וליהיה ונה אלה כוס הלשון כי היין מביא לדי נילוף : (ב) ואכרה לי. היינו י"ה כולה ר"ל קדשיה בחמשה עשר כסף : וחומר וג'. שעורים נתן על למלכל. ולפי שבימים זרע ועשה עשה כמות לפרק נתן לה למלכלם ואלה במה זרעו ז' א"ל על מנת כוטה שיהיה מתקם שעורים) ומה רמזו ואלה שבתקום שנתה את היה י"ה נעלי' שכל הכחשן דוד הפלך כספך תכלים כמות ממוזרים וכו' י"ה לפיה כדכ"ח דגאל וכו' תני ויהי' וכו' וספס וכו' וספס וכו' עמוס וכו' שוכדים וכו' עיפס וכו' הכקוק וכו' כולוהים כחמשה וגם כלתה נכסל ז' שכלל וגם כחומר ולחך ידמו על הכחשים ספס כי כחומר ולחך יש חמשה עשר אש"ש

פירוש ע"מ

א"ה צוא היידענישע לענין ואהבי אש"ש ענבים אונ האבין ל"ב כעקער מיט וויין פון וויין מרויבין צוא און מרינגען זיך דער מיט (אונ לערנען גיט גיין תורה) : (ב) ואהבי לי' בחמשה עשר כסף וחומר שעורים ילחך שעורים איה האב מיר גיקויפט די פגתת ישרא"ל פאר פופצען זיך לערנען שקלים אונ פ"ז איין חומר גערשטין. איין חומר אין דרייסיג קאה אונ פאר איין לחך גערשטין. איין לחך איז פופצען קאה

א"ה צוא היידענישע לענין ואהבי אש"ש ענבים אונ האבין ל"ב כעקער מיט וויין פון וויין מרויבין צוא און מרינגען זיך דער מיט (אונ לערנען גיט גיין תורה) : (ב) ואהבי לי' בחמשה עשר כסף וחומר שעורים ילחך שעורים איה האב מיר גיקויפט די פגתת ישרא"ל פאר פופצען זיך לערנען שקלים אונ פ"ז איין חומר גערשטין. איין חומר אין דרייסיג קאה אונ פאר איין לחך גערשטין. איין לחך איז פופצען קאה

**שְׁעָרִים וְלַתֶּךָ שְׁעָרִים: וְאָמַר אֲלֵיהֶּ
יָמִים רַבִּים תִּשְׁבֵּי לִי לֹא תִזְנֶי וְלֹא תִהְיֶי
לְאִישׁ וְגַם אֲנִי אֶלְדָּךְ: י כִּי וַיְמִים רַבִּים
יִשְׁבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִין מֶלֶךְ וְאִין שָׂר וְאִין**

מַעֲלָלָה סְעָרִין: ג נְבִיא
אָמַר לָהּ כְּגַשְׁתְּ אֵלַי
וַיִּשְׂרָאֵל חֲבִיבִי כִּן גְּרַמֵּי
לְכוּן דְּתַגְלוּן יוֹמִין
סְגִיאִין תַּתְּהוּן לְפִלְתְּהִין
לֹא תִמְעִין וְלֹא תִפְלָחוּן
לְאִשָּׁרָהּ וְאִף אִין אֶתְהִיד
לְרִמָּא עֲלֵיכוּן: ד אֲבִי
סְגִיאִין תַּתְּהוּן קֵי יִשְׂרָאֵל לִית מֶלְכָּא סְרַבִּית דְּוֹד וְלִית דְּעִבִיד שְׁלִמָן עַל יִשְׂרָאֵל וְלִית דְּרַבְח

מהר"י קרא

סוף נתינת להם את התורה: (ג) ואומר אליה ימים רבים. ימים רבים, ימים שנים, רבים שלמה, שאמר בתן להם את התורה, אלו ג' ימים שבין נפתח לצבירה: ימים רבים תשבי לי לא תזני ולא תהיי לאיש וגם אני אלך, כלומר גם אני אשוב אליך, ואומר על תנאו כן קדשתך לו תשטחי לו ותסתהי לו בגלות כשאף כנך ששאתהיך נרבים, כביכול כאדם שהלך למדינת תום ואשתו יושבת ובצפה ליום שובו אליה: לא תזני ולא תהיי לאיש, לא תנאפו כסתר, ולא תהיה לאיש בהיותי, והנה בפרהסי: (ד) כי ימים רבים ישבו בני ישראל אין מלך, כי פורשו הוא למקרא של מעלה, כלומר למח אני אומר לך ימים רבים תשבי לי ולא תזני, כביכול שמים רבים ישבו בני ישראל בגלות שלא יהא להם מלך ישראל שיצטוו להם, שעתידה מלכות בית דוד ליבטל ובית המקדש ליתרם: ואין

עשר כסף בחמשה עשר כניסין וחומר ולתך בני ארבעים והמטה שחומר לי סאה ולחץ, ימי חומר: (ג) ואומר אליה ימים רבים תשבי לי, ימים שנים רבים תשבי הרי חמשה חלו המשים יום שנין פסח לעשרת בו כיום נתינת להם את התורה ובה הוזהרתה: לא תזני ולא תהיי לאיש, לא יהיה לך אלהים אחרים (ממות כ'): וגם אני אלך, אנכי ה' אלהיך (סס) ואשר עשה ב' השבועות מהמשים יום אחד לסוף חומר ואחד לסוף לתך כנגד המן שירד להם לנפח, לי יום בטי' באייר ומשם לתמשה עשר יום מנין סוף לתך ביום הזה באו מזכר סני בראש חודש סיון, ובשם כך הרי מלאתי דבר הגון ואכרה לי וגו' קצנתי דמי כופר פדיונה לנגדי בדמים קלים האומר ערך נכפי עלי אס מכן ששם ומעלה והיה ערךך המטה עשר שקל והומר שעורים ערך זכר מכן עשרים כנה ומעלה ועד כן ששים חמשים שקל והם דמי פדיון חומר שעורים שנה הוא חמשים שקל כסף ולתך שעורים דמי פדיון קרקע לתך שעורים לתקדש עשרים והמטה שקלים הוא ערך הקלוב מכן חשד עד כן חמשה יום מכן חמשים עשר עד כן עשרים כנה והיה ערךך עשרים שקלים הרי עשרים והמטה אחר כל החכה הזאת אחרתי לה ימים רבים תשבי לי לא תזני לאלהים אחרים כי אם תזני ימים רבים ישבו בניך

אבן עזרא

במלכות יהודה בירושלים: (ג) ואומר, ימים רבים תשבי, והענין אס תרני שתהיי לי תשבי ימים רבים שלא תזני ולא תהיי לאיש אחר והענין לא תעבדו אלהים אחרים כסתר: ולא תהיי לאיש וגם אני, ומלת לא תשרת בעבור אחרת והענין וגם אני לא אבוא אליך וי"א אס תשבו עלי גם אני אשוב אליך ופירושו זה הדבר הכביא: (ד) כי ימים רבים, אין מלך, ואין טענה מן החשמונאים

רד"ק

ובכן חמשי עד כן עשרים עשרים שקלים הרי כ"ה, ויהי כסף בפני עצמו לא חבור עם חמשה עשר, ותרגום ויהיבית כסף וגו' (ג) ואמר אליה, אחרתי לת אחר שנאפת תהיי יהיה נעשך תשבי בגלגלות חיות ימים רבים, ומפת לשהיי קרואה בשמי ולא באיש אחר האמרי אנכי אשת פלתי ולא תזני עם אנשים וגם לא תהיי אשה לאיש מיוחד אחר וזלתי וגם אני אלך, וגם אני לא אבוא אליך, ולא אשוב בערב במקום שני, וזה יהיה ימים רבים, ובפסוק הוא אחריו פ"ה השביל כי ימים רבים ותהי' נביא אבד לה וגו' (ד) כי ימים רבים ישבו בני ישראל, ואלה הם ימי הגלות שאנהגו בו הים ואין לנו לא מלך ולא שר כישראל כי בירשתה היום אנהגו וברשתה

מצודת ציון

והסופ'ג' כמים: ולתך, הוא ה"ל הכול תוב ליתות: (ג) השבוי, מנין עכסה והמתנה כמו אשכ עד שזך (בפסוקי ו'): (ד) מצבה,

אויביוס לא ימוסס ה' וימן להם ה"ה רעעבודס חילס לא כהספ' מרובס וזהו מרמז הסעוריס שחילס נלכילס אלס מרזוק: (ג) ואומר אליה, כלשך קדשיה אחרתי לה ימים רבים תשבי ותמתיני לי עד שאנסוף לא אשה: לא תזני ולא תהיי לאיש, כלפי סכיתה מלו סתס סעולס והוספיה עוד לטוס עם מנהלילס אמר לה סכחוסן סיימס סהיס פלוסה מעבל וממלסוס: וגם אני אלך, גם ה"ל כעוף אהיס פרוס מלסס ומתמן חלך עד שאלסוף: (ד) כי ימים רבים, טעם פסוק סהו לרזו פסוק כ"ס יסו ישרלס עולס וילסו על מלחמה וגם מתקוס כ"ס יפסס לתקסס לו לעס ואף כ"ס יסו גולס ויסך כצו מלסוס: אין מלך ואין שר, ככל ע"מ גולס סס מלכס סהו הק"ה לוטו עמהס ח"ס ספ"ס אין שר ל"ל לא סיו סודיס לני מלכ"י מעל לקבלו (ללוה דומעס הלכס ה"ה פרוס מלסוס וע"מ סהיס פלוסס מהכוסס: ואין זבח, עס סה"ס סתקסס

פירוש ע"מ

האבין דארמ מקבל גיועין די תורה: (ג) ואמר אליה ימים רבים תשבי לי, און האב גינאמס צו איר (אז איה האב דיר יא גינעבין די אלע זאכין ואלקסמו זעוהן אז ווען דיינע מעשים וועלן גורם זיין אז איה וועל מיה אפ מיהן פון דיר אונ דו וועקסט גיין אין גלות ארצין) ואלקסמו פיהל מעג נאמן אונ ווארמין אין גלות אויף מיר לא תזני ולא תהיי לאיש דו ואלקסמ גיט מנה זיין אונ ואלקסמ גיט זיין צווא איין מאן בקלומד דו ואלקסמ גיט דיעען דיא היידענישע געצין) וגם אזי אלך אונ איה וועל איה ווארמין אויף דיר בקלומד איה וועל זיין דיין גאט צו מרחם זיך זיין זענין

אויביוס לא ימוסס ה' וימן להם ה"ה רעעבודס חילס לא כהספ' מרובס וזהו מרמז הסעוריס שחילס נלכילס אלס מרזוק: (ג) ואומר אליה, כלשך קדשיה אחרתי לה ימים רבים תשבי ותמתיני לי עד שאנסוף לא אשה: לא תזני ולא תהיי לאיש, כלפי סכיתה מלו סתס סעולס והוספיה עוד לטוס עם מנהלילס אמר לה סכחוסן סיימס סהיס פלוסה מעבל וממלסוס: וגם אני אלך, גם ה"ל כעוף אהיס פרוס מלסס ומתמן חלך עד שאלסוף: (ד) כי ימים רבים, טעם פסוק סהו לרזו פסוק כ"ס יסו ישרלס עולס וילסו על מלחמה וגם מתקוס כ"ס יפסס לתקסס לו לעס ואף כ"ס יסו גולס ויסך כצו מלסוס: אין מלך ואין שר, ככל ע"מ גולס סס מלכס סהו הק"ה לוטו עמהס ח"ס ספ"ס אין שר ל"ל לא סיו סודיס לני מלכ"י מעל לקבלו (ללוה דומעס הלכס ה"ה פרוס מלסוס וע"מ סהיס פלוסס מהכוסס: ואין זבח, עס סה"ס סתקסס

זָבַח וְאֵין מִצְבָּה וְאֵין אֵפוֹד וְתַרְפִּים:
ה' אַחַר יָשׁוּבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבִקְשׁוּ אֶת־
יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וְאֵת דְּוִיד מַלְכָּם וּפְתַחוּ
אֶרֶץ־יְהוָה וְאֶרְשׁוּבֹהּ בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים:

לְקַנּוֹת בִּירוּשָׁלַם וְלִית
 קִבְיָהּ בְּשִׁמְרוֹן וְלִית
 אֵפוֹד וְיָמָנִי: ה' בְּתַר
 כֵּן יִתְּנִיבֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְיִתְּנִיעֵינָהּ פִּלְחָנָהּ רַבִּי
 אֶל־הַהוֹן וְיִשְׁתַּמְעֵינָהּ
 לְמִשְׁתִּיחָא בַר דְּוִד
 סְרַפְתָּהוֹן וְיִתְּנֵהוֹן
 לְפִלְחָנָהּ רַבִּי וְסָנִי

ת"א ואין אפוד . עניניו י' (ומה מן) : אחר ישבו . עגלה ית (מכות ס) : שמעו

מִהַרְי קָרָא

זבח ואין מצבה . לכפר על עונותיהם : ואין אפוד . אורים ותומים לשאול בהם : תרפים . שלא יעבדו ע"ז שהיא תרפים . תרף . סחורה . שלא יחא להם בגלות להגיד להם הקץ : (ה) אחר ישבו בני ישראל . כלומר לאחר שיעשו תשובה בגלות יבקשו את ה' בצדק . ובקשו את דויד מלכם לפי שצדק עשיתי לא היות מלך . וימצא להם הקב"ה . ויבא לציון גואל ולשבו פשע ביעקב : ופתחו אל ה' ואל טובו באחרית הימים . כמו ובאר ורננו במרמס ציון ונהירו אל טוב ה' על דגן

שמעו דברים מחסו בני ישראל ביום רחבעם במלכות שמים ובמלכות בית דוד ובצבת המקדש . הדוא הוא דלתיב (מלכים א' י"ב) . אין לנו חלק כדוד כחשמעו . לאהליך ישראל (שם) אל תקראו לאהליך אלא לאהליך ראה ביתך

רַבִּיק

מצבה לעבדים : ואין אפוד ותרפים . אין אפוד לאל שיהיה סניד העתירות באורים ותומים ואין תרפים לעבדים שהם סנידים העתירות לרעת המאמינים בהם . וכן אמרנו היום בזה הגולה כל בני ישראל תמי' לית מלכא וגו' : (ו) אחר ישבו בני ישראל . זה ויתח באחרית הימים קרוב לעת הישיבה שישבו בני ישראל בתשובה . ובדברי רז"ל רבי שמעון בן יוחאי אומר בשלישית דברים סמסו ישראל כימי רחבעם במלכות שמים ובמלכות בית דוד ובצבת המקדש . הה"ד אין לנו חלק כדוד כחשמעו . לאהליך ישראל אל תקרי לאהליך אלא לאהליך . ראה ביתך דוד זה בית המקדש א"ר שמעון בן מבסאי אין מראין סימן גאולה לישראל עד שיתורו ויבקשו שלשתן הה"ד אחר ישבו בני ישראל ובקשו את ה' זה מלכות שמים . ואת כמה דאת אפר הרהר השבי הוזה והלבנון . ופתחו אל ה'

מַצּוֹת צִיּוֹן

היא מצבה של חן אלה ומטיחה אותה להקריב כס לעמים : אפוד . זה ילמדנו על הפאדו והחין עם סמוליס ותומים וכן אפוד יכר כידו (שמעאל א' ז') . ותרפים . הם נלמדים בלואק חרט ומדכרים עבודות פ"ח כסוף : (ה) אלא ה' . זה וכן אולת עובדי כמו ויכדפו אל עדין (שופטים ז')

ולא אל התפיס חף שיהיו חסידים שהדחת השכיבה והמנוח והאוריים ותומים עכ"ל לא יהיו כעכ"ם : (ה) אחר . ר"ל אחר יעיס רכיס יכדו בני ישראל אל הצלח ואל יבקשו את ה' לאחול ומינו לרכס כי המשים הלא עמדו דוד ומשמו יבקשו שאלתם כי הוא ישגול בהם ולא ישגול בהם עוד כ"ל לא יסתאו עוד כי ימסדו את ה' שגל יכיר שניתנו מעמיסם ויסמדו את טובו שלא יכדו השפוט שוכחו ודומגמו ופתחו ויגו : על כל המורה וגו' (למטה ז') : באחרית הימים . זה יהיה כסוף העתידה ביום השכיבה : הימים היא הגאולה

רַשִּׁי

אין מלך ואין עז ואין זבח במקדש יהודה : (ד) ואין מצבה . מלכות הכנעל כשומרון ומלכי ישראל : ואין אפוד . של אורים ותומים המגיד להם נעלמות : ותרפים . הם נלמדים הנעשים ככונן שעה אחת העשויה לכך ומדכרים מחלינה ומגידים נעלמות וכן תרגם יונתן ולית אפודא ומחוי : (ה) אחר . ימי הגולה : ישבו בני ישראל ובקשו את ה' וגו' . תנא חשום רבי שמעון בן יוחאי בשלשה דברים מחסו בני ישראל ביום רחבעם במלכות שמים (מלכים א' י"ב) . אין לנו חלק כדוד כחשמעו . לאהליך ישראל (שם) אל תקראו לאהליך אלא לאהליך ראה ביתך

אֲבָן עֹרָא

כי אינם מכני יהודה : ואין זבח . אחר יפת בן עלי זה השני כי לא תעשו לי זבח ומצבה . לפי דעתו אין המלצה אסורה רק כאשר דברה תורה והנה מה אפוד צלחת תרפים ואחרים אמרו הכל לעכו"ם ולא מלאנו וישעיהו לנגחי והכנון בעיני און זבח לשם ולא מצבה לבעל און אפוד להשם ואין חרפים לעכו"ם שקראם לבן אלהיו : (ו) אחר ישבו בני ישראל . שהם בני יהודה וישראל שגלו בתהלה על כל כללם ועטם ואת דוד מלכם והמשיח כמו ודוד עבדי כנאי להם לעולם : ופתחו אל ה' . שישבו במרה בעל הקן י"ד טלכם כחשמעו . ופתחו אל ה' ואל פיהו זה בית המקדש

מַצּוֹת דָּוִד

חרס : אין סם זבח לשמים אפוד און מצבה ר"ל לא ישבו מלכם להקריב כס לעמים : ואין אפוד ותרפים . מלת ואין כחשמה בעמיס אלא אחר ואין חרפים ר"ל עס כי לא יהיה בעינים אוריים ותומים לשאול כן עמדו עכ"ל אין תרפים ר"ל לא יתמי חרתי התפיס לשאול כס עתות והכריס אלה כבורה טובה לישראל כטיני גלותם לא יפט לא אל עבודת שרי . מצלה ואל אל כעכ"ם ולא אל התפיס חף שיהיו חסידים שהדחת השכיבה והמנוח והאוריים ותומים עכ"ל לא יהיו כעכ"ם : (ה) אחר . ר"ל אחר יעיס רכיס יכדו בני ישראל אל הצלח ואל יבקשו את ה' לאחול ומינו לרכס כי המשים הלא עמדו דוד ומשמו יבקשו שאלתם כי הוא ישגול בהם ולא ישגול בהם עוד כ"ל לא יסתאו עוד כי ימסדו את ה' שגל יכיר שניתנו מעמיסם ויסמדו את טובו שלא יכדו השפוט שוכחו ודומגמו ופתחו ויגו : על כל המורה וגו' (למטה ז') : באחרית הימים . זה יהיה כסוף העתידה ביום השכיבה : הימים היא הגאולה

עֵרִם

זעזעו מעקבשין צורות וואס נועלין גימאקט דורך איין חקבקה אין איין גוויקע שעה אונ זייא ריירין פון ויך ועלבערש אונ זאגין אויף פאר בארגענע זאכן וואריין אין גלות נועלין זייא די אלע זאכן גיט האבין : (ה) אחר ישבו בני ישראל תמי' נאה דיא קענע פון גלות נועלין די ישראל השקבה מונה אונ נועלין ויך דיא בני ישראל אום קערין אונ נועלין זוכין דאס דינקט פון גאט וייער גאט אונ דוד וייער קלך נועלין זייא אויף זוכין (פרומר דעם סלך המשיח וואס קומט ארויס פון דוד המלך) ופתחו אל ה' ואל טובו אונ זייא נועלין איילין אונ קופען צו זאקס דינקט אונ צוא ויין גומסקייט ידאס איין דער בית המקדש וואס ער נוערש אן גירופען התי

מִשְׁרֵי הַכְּמִים

וכן אחר ישבו בני ישראל וגו' לקבל אפודא האקנן ויך ינפראין צוויי קנקנים פון צוויי בגלי פתים . איינער האם גיהיימין משה דיר אנדערער האם גיהיימין שמואל . משה הם גיזאנס צי שמואל יסיפא צו פירדיקן מיט ביין בגלי הבית . האם שמואל שמואל קנקנים גיין . הייל פון בגלי הבית אין איין קרודיש קעפן . אז און פרה גיט ויין ויילן צו דר פינגס וואלס עד נאר נעקענס וואלס ער סוף געזעהקט . אונ פון קען אי צו געשילט נאר גיט פיל . האם משה גיזאנס פור איין געשער ווי דוד . פון בגלי הבית אין אונטער קנקנש . עד פון פיר קען דאס זעלביגע וואס ער קענט . אונ פירקען דאס נעקענין וואס ער פירקעט . אונ האב פון אים אלע טאג אנדערע סוכות . האם שמואל גיזאנס צו משה דוד איז אוי גיט פאר וואס זעקסט אוי זעקסט אויס פון משה גיזאנס וייל איך האב מוהא פון פון בגלי הבית . האם שמואל גיזאנס צו משה דוד זאקס דורך פון

פון דער בית המקדש וואס ער נוערש אן גירופען התי

ד' שִׁמְעוּ דְבַר יְהוָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי רִיב לַיהוָה עִם יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ כִּי אֵין אֱמֶת וְאֵין חֶסֶד וְאֵין דַּעַת אֱלֹהִים בְּאָרֶץ: בְּאֵלֶּה וּבְחֵשׁ וּרְצַח וְגִבּוֹן וְנֶאֱפָר

טוביה דנתי להון בסוף יומיא: אקבילו פתגמא דני בני ישראל ארי דינא קדם יי עם יתבי ארעא ארי לית עברי קושמא ולית נקלי חסדא ולית דמסקין בדם קמא דני בארעא: ב יימן לשקר וכדכין ונקמלי נפשון ונקבן

פרצו

ת"א אלה וחסד: הדפוס י:

מהר"י קרא

ועל תירוש ועל יצחק ועל בני צאן ובקר וגו' ואומר אז תראי וגו' ופחד ופחד ורחב לבבך כי יתפך עיניך הטון ים היל גוים יבואו לך:

ד (ב) אלה, לשון פעול, כלומר הם נשמעים ואין באמת כי אם כחש: פרצו, גדר עולם שעבורים על תירתי וכזותי: ודמים בדמים נעו, כלומר שחרבו לשפוך דם כל

ד (ב) אלה וכחש, נשבעין בשקר: פרצו, ת"י, הוציאו על חובין מוטושים, ולפי כמותו פתרו הגדר

רד"ק

שיפחדו ויראו ממנו בשבוי' אלו יקחו עם החשובה הגדולה שהנבטחה וזה יהיה באחרית הימים ויהי ויובעניו ית פולחנא דה' וגו' ופי רב עמדיה לכתב דל ואל טובו אל כבודו כמו אני אביב כל טובי על פניך: (ו) שמוע דבר ה' יתח שב לדבריו תוכחה לארורו הדרו: ים יושבי הארץ, יושבי ארץ ישראל דין לו נעמה כי בהנאו נתיי להם את הארץ שיעשו בו צדקה ומשפט וזהו התנאי להם עתה עניי בה מראשית השנה ועד אחרית שנה וכוון שהם עושים בהפך אלה וכחש וגו' אף אני אעשה עמכם בהפך מה שהבטחתם והבטחתי מני בכם ותאכל הארץ ואמכל כל יושב בה כי אין אמת, וכן אמר ירמיה הנביא ואם יש עושה משפט וצדקה ואמלא לה ואמר דוד נתנו את נבלת עבדיך מאכל לנפש השמים בשר חסידיו לחיותי ארץ, וצדקיהו חיי בכם אבל כשעשם והיו נחמאים מפני הרוב שהיו ואין דובר אמת: ואין חסד, כל שכן שאין חסד כי חסד הוא יתרון חסידות יותר על הראוי וכי שאינו עושה האמת והמשפט כ"ש שלא יעשה חסד, וכן לא יבד ולא ישר כמו שפירשנו: ואין דעת אלהים בארץ, לעשות משפט וצדקה, כמו אבין פירוש דעת אלהים החקירה ביריעת אלהותו ויהי' וליה דמחלבין ברהמלתא וגו': (ג) אלה וכחש, עור יעשו שישבעו בשמי לשקר והו אלה וכחש, ופי' לא ספדיה אלה שכנסו באלות הבריות, והוא אמרו ארור האיש אשר יעשה שפסל ומסכתהם עושים אותי, וכחש ועוד מכחשים באל אשר קבלו עליהם לאלהים: פרצו, הנדר ומשמרת תירוש והרבו לעשות עבירות ויהי' ומולדיו בנן מנשי וגו': ודמים בדמים נעו, דמי הנרצחים נוגעים זה בזה כרובם ויהי' והובין על

רש"י

דוד (סס) זה בית המקדש, אמר רב שמעון בן מנסיא אין מראין סימן טוב לישלחל עד שימורו וינקשו שלשון אחר יטובו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם זו מלכות שמים ואת דוד מלכם כמשמעו, ופחדו אל ה' ואל טובו זה בית המקדש כד"ה (דברים ג') ההר הטוב הזה:

ומולדיו בנן מנשי חסדיהו: ודמים בדמים נעו, והרבו שפכת דמים עד שנגוע דם הרגו זה כדם חסדו:

אבן עזרא

אל ארצם כמרוצה פתע תפוסו כדרך יחרדו כלפזר ממלרים ששש כתוב והוספתים על כתיבם כלם ה' והעד להלמן על זה הפי' שאמר באחרית הימים והם סוף נבואת הנביאים כמו והיה באחרית הימים ככון יהיה הר בית ה' ושם כתוב וכתתו הרמותם עליהם וכל אלה לעתיד:

ד (ה) שמועו, עם יושבי הארץ, הוא א"י שהשם בחר והגבון יושבי הארץ שלו כמו ומארנו יאלו:

(ב) אלה, שבעוה וחת אלות מנורת אלה: פרצו, מנורת פריטים: ודמים, דמי הרגו אחד נוגעים בדמי הרגו אחר:

אין אמת, אין אמת, אין עושה אמת ויהי' ופחד ופחד ורחב לבבך כי יתפך עיניך הטון ים היל גוים יבואו לך: וצדקיהו חיי בכם אבל כשעשם והיו נחמאים מפני הרוב שהיו ואין דובר אמת: ואין חסד, כל שכן שאין חסד כי חסד הוא יתרון חסידות יותר על הראוי וכי שאינו עושה האמת והמשפט כ"ש שלא יעשה חסד, וכן לא יבד ולא ישר כמו שפירשנו: ואין דעת אלהים בארץ, לעשות משפט וצדקה, כמו אבין פירוש דעת אלהים החקירה ביריעת אלהותו ויהי' וליה דמחלבין ברהמלתא וגו': (ג) אלה וכחש, עור יעשו שישבעו בשמי לשקר והו אלה וכחש, והוא אמרו ארור האיש אשר יעשה שפסל ומסכתהם עושים אותי, וכחש ועוד מכחשים באל אשר קבלו עליהם לאלהים: פרצו, הנדר ומשמרת תירוש והרבו לעשות עבירות ויהי' ומולדיו בנן מנשי וגו': ודמים בדמים נעו, דמי הנרצחים נוגעים זה בזה כרובם ויהי' והובין על

מצודת דוד

ד (ב) כי ריב לתי, אשכ סיחור עמוקם עיני ישראל סכין וכחלו יאמר כלם נתת נכס סכין ע"מ שיעמנו אלי והוא"ל בלתי לא אמת ולא חסד ואין פיו טוח לך לדעת את אלהים: (ג) אלה וכחש, ששבעים ומקדמים כשעושים: פרצו, ר"ל פלגו גדר ומשמרת המוכה: ודמים, הדמו לשפוט דם עד שנגוע דמי הרגו

פירוש ע"מ

דיא טענ ווען דא גאולה וועט קומען אין דיא זעג פון משיח:

ד (א) נאמנת ריבד ארי בגי ישראל כי ריב לתי עם צו נאמס ריבד ארי בגי ישראל כי ריב לתי עם יושבי הארץ דען איין קריי איז צו נאמס בוי די ויער פון דעם לאנדי פי אין אמת ואין חסד נוארום עם איז גיט פון האנדין קיין אמת אונ קיין חסד צווישן צו יאזו ויש אלהים בארץ אונ קען וויר גיט וויסן נאמט אין דעם לאנד: (ב) גייערש זיי נעהן אזה וכחש ורצות ונגוב ונאף פאלש צו שווערין אונ צו לייקענען אונ צו קרצח ניין אונ צו נגבנין אונ צו קנאף ניין פראצו זיי האקיין אויס גיקראכן די צאם פון דר תורה זיין באחרית הימים, אין דיא לעקע צייטן ווען קשית וועט קומען:

ואיכס טוממים עם להם לשנת זבאך: כי אין אמת, שכלי אין זבאך פלגו גדר ומשמרת המוכה: ודמים, הדמו לשפוט דם עד שנגוע דמי הרגו

ואיכס טוממים עם להם לשנת זבאך: כי אין אמת, שכלי אין זבאך פלגו גדר ומשמרת המוכה: ודמים, הדמו לשפוט דם עד שנגוע דמי הרגו

מצודת ציון

ד (ב) אלה, פנין טעוטה: וכחש, שקר: פרצו, עיני שטר

משלי הכתובים

דיין בעל הבית איז באפער וואס האקסט מורא פאר אים, האם משה ניואקס ווייל מור איז ויער נוסבי מייין בעל הבית דריבער האב ארץ מורא ארץ וואס מייין גוטס גיט פארליקען, און ארץ פראקס פאן און נאכט צו דערפליקען דעם ווילקען פון מייין בעל הבית, ארץ וואס גיט פאר ליקען און אפטייערן בעל הבית אפער, דוא האקסט גיט וואס צו פארליקען איוו אבעל הבית וועמטו אייביג נגייען, דאס וועלביקע אפי ביי די מעקלשין ווס האקיין שטייענדיג טובות פון הקב"ה ויא בארען שפארק מורא האקיין פאר הקב"ה, ער זאל גיט צו נקמען ביי זיי ויעקעו טובות וואס ער האם ויא גייענדין דריבער דער ביייער מעקלש בדרך מער מורא האקיין פאר הקדוש ברוך הוא ווא דער ארעם מאן, בייא דעם ארעם מאן האם גיט הקב"ה וואס צו נקמען אפער ביי דעם רייכין אז הקב"ה וועט צו נקמען זיין רייקמיש זעט אים זיין קיערע ווי דעם געבארענעם ארעם מאן, דס נאקט דער נבוא וקדוה אף ה' ואל טובו, ודיין וועליו מורא האקיין פון הקב"ה ווענין ויער נוסב וואס הקב"ה וועט זיי נעמן, דס וועט וועט קומען:

**פָּרְצוּ וְדָמִים בְּדָמִים נָנְעוּ: י עַל-כֵּן
 תֵּאבְּרַ הָאָרֶץ וְאֶמְלֵל כְּלִי-יֹשֵׁב בָּהּ
 בְּחַיִּת הַשָּׂדֶה וּבַעֲוֹף הַשָּׁמַיִם וְגַם-יִדְגֵי
 הַיָּם יֵאָסְפוּ: י אַךְ אִישׁ אֲלֵי-יָרֵב וְאֲלֵי-
 יוֹכָב אִישׁ וְעַמֶּךָ כַּמְרִיבִי כַהֵן:
 ה וְכִשְׁלַת הַיּוֹם וּכְשֵׁל גַּם-נִבְיֵא עִמָּךְ**

וְגִיפִין וּמִקְדָּרִין כִּי נִין
 מְנַשֵּׁי חֲבֵרֵיהֶן וְחֹבֵבִין
 עַל חֹבֵבִין מִקְסָפִין: ג עַל
 כֵּן הִקְרֹב אָרְעָא וְיָצִי
 כָּל יָרֵב בָּהּ בְּחַיִּת
 בְּרָא וּבְעֹפֹאֵף דְּשָׁמַיָא
 וְאֶף נִנְיֵא וְיֵאָסְרוּן מִן
 הַיָּם חֲבִירֵיהוֹן: ד בְּרֵם
 עַל דְּאָסְרִין סְפֵר לָא
 יִלְיָף וְלָא יוֹכָב נִבְיֵא
 וְעַמֶּךָ נָנְעוּ עִם מַלְאָכֵיהֶן:
 ה וְהַתְּקַלְוִן בִּימָמָא
 וְהַתְּקַלְוִן אֶף גַּבֵּי יָם

ת"א והמים בדמים ננעו: ט: ח: טבל הארץ. קידושין יג: טבלת היום. ט"ז: ח: וכלום של 5 (יבמות ט קידושין טז): וכלום היום. ט"ז: ח: וכלום של 5

רש"י
 קצין ב"ק
 (ג) האבל. תהרה ויגלה האכל זה: יאספו. יאמרין ויאמרין
 מן קדם הדיקון. לשון כליין וכוונן כמו אסף חסיפס (רמ"א ח'):
 (ד) אך איש אל ירב. אחס מתרין כנביאי אמת שלא
 יריבון אחס ולא ויכויו אחס. כמ"ש (העמוס ז') שאמר
 לו אלמיה כות אלת לא תכבא על ישראל ולא עתה על בית
 יעקב והוא כונו ירכעס כן יאוש סתמכא הושע בתימוע'עמד
 כמריבי כהן. לכן עם מלפיהן סהכנים היו בני הוראה
 כמ"ש יורו משפטין ליעקב (דברים ל"ג'): (ה) וכשלת
 אבן עזרא

מורה נבוכין
 כך שרפו של זה הרג ננעו בדמו זה הרג: (ז) כחית
 השרה ובעוף השמים. שכן הוא אוטר מקנה השמים ועד
 בהמה נדרו הלכו: (ד) אך איש אל ירב. על שאם לבואי
 אמת איש אל ירב ויוכח אתנו. וכתוב ויאמר אביה אל
 עמוס חיה: ולכן ברח אל ארץ יהודה ואכל שם לחם ושם
 הנבוא. וביט אל לא תוסף עוד לתנבא כי מקרש מלך היא
 ובית מבלכה הוא: ועמך כמריבי כהן. כמריבי ועמך נען
 עם מלפיהן. זה הכתנים שהיו מורים אותה את ישראל.
 שנאמר כי ישתי כהן יתורה דעת ותורה יבקשו ספיהו:
 (ה) וכשלת היום וכשל גם נבאי עמך לילה. פהרן וכשלת

רד"ק
 חבין כוספין: (ט) על כן תאכל הארץ. התריב והשחית ארץ
 ישראל: ואסכל כל יושב בה. יכרת כמנהג כל הרושב בה:
 בחינת השרה ובעוף השמים. עם חית השרה וכוף השמים כי
 אחר שהיה הארץ חרבה יכרת פמנה אדם ובהמה. ובחית
 השרה אינו ר"ל המדבריות אלא בהתמם הגדלה בישוב עם
 בני אדם והיא נקראת חיה כמו שאמר זאת החיה אשר תאכלו.
 גם יתכן כי אף חיות המדבריות בכלל כי לא תנא חיה
 המדברית כמקומות הישוב החרוכים אם לא יחיה במקצתם
 ישבו כמו שאמר ורבה עליך חיות השרה. ובאמרו ובעוף
 השמים כי ריב העופות ולא ישכנו במדבר כי אם במקומות
 הישוב שימצאו זרע ופירות ופרחיה האילנות. או נאמר עוף השמים
 ירמיהו מקנה השמים ועד בהמה נדרו הלכו ויתרפשו גם כן על אחד משני הפנים. וברברי ר"ל רבי יהודה אומר ר"ב שנה לא
 עבר אית יהודה שנאמר על החרוב וגו' מקנה השמים ועד בהמה נדרו הלכו. כהמה כנים"ל רבי יוסף אומר שבע
 שנים התקיים בה פירות וכלת שפויסה כל ארצה. ובית בחינת ובעוף ר"ל כי גם בחינת החיה הכתובה: וגם דני הים יאספו. וכלו
 ויטוו. ויבא שאמר וני יהושע אינם בכלל חורבן הארץ כי בים שוכנים ואמר כי גם בים החיה החקלה שנאמר לא תורע אל
 תפסיהו ולא יעלה בה כל עשב. וכן בים לא יעלה כסלעים אשר בים וגם בקרקע הים עשב וצמח שבהם ירעו הרגים. וזה בים
 ארץ ישראל שהיתה בארץ קולת האלה"ת בעון יצויניה ביבשה ובימי ותי' וף נני ימא וגו' (ז) אך איש אל ירב וכל יוכב איש
 אך זה אינו לטעם אבל הוא לאמת הדבר כמו אך עצמי עושה כעוהו: ועמך כמריבי כהן. כ"ף/כמריבי לאמת הדבר כמו כ"ף
 היבוא ולא יוכב הכירו על ששנו כי לא ויעלנו כי גם הוא עושה כעוהו: אמר הכהן היה לו לתורתו ולהיריב ולתוכית העם כמו שאמר יורו משפטין
 ליעקב ובאת אל הכהן. וכונן הוא העם מריבום את הכהן כי לא די שלא יקבלו הנחתו אלא הם מריבום ומוכיהום אהו על
 דרך שאמרו יורו משפטין שפוישו. או מירש כי היתה רע כמותם. ואם הוא כותלים הם כן ויכחו אהו. ויש מפרשים כמריבי
 כהן קרית שגדורו והיריבו על האלהות וכוונתו ברם על האמרין וגו' (ט) וכשלת היום. אכר כננז ישראל בעבור
 דהארץ

מצודת דוד
 זה דמיו סרוב וט: (ג) האבל. השחת הארץ ויכדת כל כיושב
 בה עם כחית וגו' מסיס ככריתם וגם דני הים יאכלו ולא תפטר
 מה כלל ענין ונאמר ענין גומלה והכלה: (ד) אך איש וגו'. כלמה
 שום אדם לא יכיר עם הכירו ולא ויכוחם כי כולם שוכנו וזה
 להם להכותי ולאלם: ועמך. מאתם מקום אל הנכחי כהו בני
 עמך המה כשדק קרית טפיו מריבום עם סכרן הכהן ואלמו כמקומים
פירוש ע"מ
 ודמים בדמים ננעו אונ דם פיש פון ירעב ים וועלן אויף ווערין
 איין גיטאן עיי וועלן פון דאָרפין ווערין פון ווערין
 ניערע זינד: (ד) וְאֶמְלֵא גֵאֵם צו די ישראָל
 וואַרין אויף) אָ אִישׁ אֶל יָרֵב נִיעֵרְעֵי לֹא אֶרְיִין מֵאֵן פֿון
 אויף גיט קריינין זיך מיט זיין סָךְר אונֶר יֵאָו עַר גיט
 שְׁפָרְאָפֿין קריין מֵאֵן (וואַרין אויף) זענט דאָך אַלע
 גְּלִיָּה שְׁלֵעֶכֶם) וְעַמֶּךָ כַּמְרִיבִי כַהֵן אונֶר פֿאַלַק אוי
 וואָס

היישבו שימצאו זרע ופירות ופרחיה האילנות. או נאמר עוף השמים
 ירמיהו מקנה השמים ועד בהמה נדרו הלכו ויתרפשו גם כן על אחד משני הפנים. וברברי ר"ל רבי יהודה אומר ר"ב שנה לא
 עבר אית יהודה שנאמר על החרוב וגו' מקנה השמים ועד בהמה נדרו הלכו. כהמה כנים"ל רבי יוסף אומר שבע
 שנים התקיים בה פירות וכלת שפויסה כל ארצה. ובית בחינת ובעוף ר"ל כי גם בחינת החיה הכתובה: וגם דני הים יאספו. וכלו
 ויטוו. ויבא שאמר וני יהושע אינם בכלל חורבן הארץ כי בים שוכנים ואמר כי גם בים החיה החקלה שנאמר לא תורע אל
 תפסיהו ולא יעלה בה כל עשב. וכן בים לא יעלה כסלעים אשר בים וגם בקרקע הים עשב וצמח שבהם ירעו הרגים. וזה בים
 ארץ ישראל שהיתה בארץ קולת האלה"ת בעון יצויניה ביבשה ובימי ותי' וף נני ימא וגו' (ז) אך איש אל ירב וכל יוכב איש
 אך זה אינו לטעם אבל הוא לאמת הדבר כמו אך עצמי עושה כעוהו: ועמך כמריבי כהן. כ"ף/כמריבי לאמת הדבר כמו כ"ף
 היבוא ולא יוכב הכירו על ששנו כי לא ויעלנו כי גם הוא עושה כעוהו: אמר הכהן היה לו לתורתו ולהיריב ולתוכית העם כמו שאמר יורו משפטין
 ליעקב ובאת אל הכהן. וכונן הוא העם מריבום את הכהן כי לא די שלא יקבלו הנחתו אלא הם מריבום ומוכיהום אהו על
 דרך שאמרו יורו משפטין שפוישו. או מירש כי היתה רע כמותם. ואם הוא כותלים הם כן ויכחו אהו. ויש מפרשים כמריבי
 כהן קרית שגדורו והיריבו על האלהות וכוונתו ברם על האמרין וגו' (ט) וכשלת היום. אכר כננז ישראל בעבור
 דהארץ

**לִי־לָהּ וְדַמְתִּי אִמְךָ : וְנַדְמוּ עִמִּי מִבְּרִי
הַדְּעַת כִּי אַתָּה הַדְּעַת מְאִסָּה
וְאַמְאָסָּה מִבְּהֵן לִי וְתִשָּׁבַח תּוֹרַת
אֶלְהֵיךָ אִשְׁבַּח בְּנֵיךָ גַּם־אֲנִי : וְכָרַבְמ**

דְּשִׁקְרָא דִּי עֲבִיכּוֹן פַּר
בְּלִיָּא וְאֶבְהִיה
פְּנִשְׁתִּיכּוֹן : וְאִמְפִּישִׁי
עִמִּי מִבְּרִי דְעָמָא אֲרִי
אַתְּ מִדְעַ דְחַלְתִּי קְצַמָּא
וְאִרְחֻקִּינְךָ מְלִשְׁזִישָׁא
קִדְמִי וְעַר דְאַהֲגִישָׁא
אוּרְתָא דְאַלְהָה אֲרָחִיק
בְּנֵיךָ אֶף אֲנִי : וְכָפְטָא

ר' א' נדמו עמי : פסוק טז : דמעות חסות : ומהלל : ומהלל חסות : דמעות עמי נה :

אהו וגם נביאי השקר בעיבו כליהה. וכשלת. אצופי'ר
בלל'ו. כמו ולצור מכשול : ודמיתי אפך. אמתך שתהיה
בגלות ואלה לא יפתח פיו. כשבול דבר זה. כי אתה הדעת
כאמת : (א) הדעת. היא הורה שמדעת לאדם דרכי הקב"ה :
ואכאפך טכחן לי. האי דינאנא להאי פרדישאנא. כנגד שבאמת
הדעת (אם) וגם אני אמאפך מעבוד לי : (א) כרובם כן חסאו
כניסה ערבים חמת האבותיהם לשמור את התורה : (א)
רד"ק

מעשיך תכשל וחפול : היום. ר"ל היום הזה בקרוב תבא
פסלתי. וכן הורה אפי כו ביום ההוא. כיום הורא שיש ישי.
והרומים להם. ענינם עת וחסן : וכשל גם נביאי עמך לילה.
נביא חשקך המטעה אתך וכשל עמך כמו האדם נכשל בלילה
בשיכרה. וכן ה"י : ודמיתי אפך. וכרתו בנימכך. כמסר
שלא השאר בישראל כנסיה כי יהפורו בגלות אהר הגיה ואהר
הנה. וכבר פירשנו כי הכנסה תקרא אם. ודמיתי. ענין
כריתיה. כמו כי נרמה כל עם כענין. נדמה נרמה מלך ישראל
והרומים מלה : (א) נדמו עמי. גם זה ענין כריתיה. וי"ת
אימפשו : מבלי הדעת. כי אין מי שידעיים ויורה הדרך
הטובה : כי אתה הדעת כאמת. אמר כנגד הכהן שהיה בוכן
הורא אתה כאמת הדעת העצבך להורותו לעם. לפיכך אני
אכאפך ככהן לי. כיון שאין אהר עושה משפט הכהן שהוא
להורות התורה אמאפך שלא התייה כתן בביתי. ואיך אמר
כי מבלי הדעת נדמו והלא הוי להם לזן נביאי אמת שהוי
מורים להם התורה ויבוכיהם אותם יום עם לעת נאמר כי אר
וכבר נמים שהיה להם להורות התורה הוי רעיהם מדרך האמת
כמו העם היו נתלים בהם ובנביאי האמת היו מסופקים מפני נביאי
השקר שהיו כורים להם הפך האמת לפיכך נדמו להם ונשחתה :
ואמאפך. כתיב באלף יתירה בן המס' דכ' והנכסב ולא ירענו
ליתוריהם כמס' ויתכוב מישה את התורה הוואת יחונת לכהנים בני לוי.
וכשלת יורו משפטי יונקב ואתה שכחת אתה מללמטה
ומהירוהת : אשכח בניך גם אני. גם אני אשכח בניך כי אתה
תחית כי מאסתוין מכחן לי גם בניך אשכח ואמאם אותם שלא
יעמדו התהיך ולא יתק' להם כבור הכהנתא או יסורו או יעלו. וענין
אשכח על דרך משל כאדם ששכח דבר ואי ישיב לבו אליו.
ועל הדרך הזה השכח תורה לא ולא ישכח את ברית אבותיך : (א)
כרובם כן חסאו לי. אהרין הכהן אביהם תורת אמת היתה

**מְצוֹרֵת צִיּוֹן
זָכַר הִיּוֹם . וְגַם נָבִיא הַשִּׁקְרָה הַיּוֹשֵׁב לָךְ פּוֹכֵחַ יִשְׁכַּל גַּם הוּא עִמָּךְ
כִּמּוֹ הַכֹּהֵן הַשִּׁכֵּחַ סֵלִילָה וְאִכְרֵתָה לַלֵּב הַכֹּנֶסֶת עֲשֵׂן : (א) נִדְמִי
עִמִּי . הַכֹּהֵן נִכְרַחְתּוּ עַל לִי לֹא יֵדְעוּ אוֹתִי : כִּי אַתָּה . לִי הַכֹּהֵן
(מְלַכְחֵי ב') . וְלִכֵּן הָאֵד הַיּוֹלֵד וְאִתָּה הַכֹּהֵן מִלְּמַת לֹת הַדְּעַת וְלֹא
עַל שִׁנְחַת לֹת הַכּוֹהֵן אִשְׁבַּח גַּם אֲנִי כִּינְךָ וְלֹא תוֹשִׁיעַ לָהֶם :
לִכֵּן חַלְתִּיק כְּמוֹס בְּקִלְוֹן . ר"ל בְּחַמּוֹת הַכֹּהֵן אֲחֵן לָהֶם קִלְוֹן :
פִּירוּשׁ עִי"ט
**אָבְעָר לִצִּיּוֹן וְיִיאָה דִּי יוֹאֵם קְרִיגִין יִידָה כִּימֵת דַּעַם בְּהֵן
קַדַּם כִּימֵת עָמֵן גְּלִייהָ וְוִי דָם אִיינְוֶאָמְלוֹתֶנן פִּון קֶרֶח
וְוִי הַאֲבָן אַנְדְּרִיקַת אוֹף אֲבֵרֵן אֲבֵרֵן לְבַחֵן אֲוֹן קְרִיגִין וְוִיא
וְוִי כִימֵת אַנְדְּרִיקַת גְּלִייהָ וְוִי נִינְוֹאֲלִים גִּיוֹעֵן גִּיאָר
(גִּישׁ) : (ד) וְכַשְׁלֵת הַיּוֹם הִוֵּי אוֹנֵן דִּי יִשְׂרָאֵל וְעֵקֶב
גִּישְׁמֶרּוּיִכֵּלְמֵ וְוִיעֵרִין בִּיַיא אַנְן אוֹנֵן דְרִי גְבִיאַ שְׁקֶר
וְוִי אִיז כִּימֵת דִּיר דִּר דִּר וְעֵמֵת אוֹף גִּישְׁמֶרּוּיִכֵּלְמֵ וְוִיעֵרִין
גְּלִייהָ וְוִיא דִּיא בִּיַיא נֶאֱכַת וְתִימִי אַפֵּה אוֹנֵן אִיךָ גִּאֵת וְוִיעַר פֵּאֵר
שְׁנִינְדִירִין בִּיַין מִוְּשָׁעֵר דִּיר בְּנִסְתָּהּ וְיִשְׂרָאֵל) :
(ו) קְאָגֵת גִּאֵת נָדְמִי עִמִּי פְּלִי־תִרְבַּח מִיַין פֶּאֲלֵךְ יִשְׂרָאֵל עֵנִין פֶּר
שְׁמוּסֵת גִּיוֹאֲרִין פִּון וְוִיעֵרִין וְוִיא וְוִי הַאֲבָן גִּישׁ
גִּיוֹאֲלֵת מִיַד וְוִיסִין כִּי אַהֵה הַדְּעַת פֶּאֲלֵךְ דָּעֵן דִּיא יִשְׂרָאֵל
הֶאָסֵת מְטָאֵם גִּיוֹעֵן דָּם וְוִיעֵן שֶׁאֶפֶס פִּון מִיַין מִוְּרָא
דְרוּם וְוִיעַל אִיךָ דִּיק מְטָאֵם נִיַין פִּון צוֹא דִּיקֵעֵן צו מִיַד
וְתִשָּׁבַח הַתּוֹרַת אֱלֹהֵינוּ אוֹנֵן וְוִיָּיל דְוֹא הֶאָסֵת פֵּאֵר
גְּעִסִין דִּיא הַתּוֹרָה פִּון בִּיַין גִּאֵת דְרוּם וְוִיעַל אִיךָ פֶּר גְּעִסִין
בִּיַיִן קִינְדַּעֵר (אֵנָן וְוִיעַל זִי נִיט הַעֲלִפִין אִין
זִיַיעֵר עֲנִקְשֶׁאֶפֶס) (א) קְאָגֵת וְוִיעֵרִין מִיַיעֵר גִּאֵת
קִרְבָּה בִּוְהָאָי לִי אֲלֵךְ וְוִיא דִּי יִשְׂרָאֵל הַאֲבָן יִידָה גִּבְמֵרְעָה****

בְּיַמֵּי הַמַּאֲרָלִי כְבוֹדִם בְּקִלְוֹן אֲמִיר :
חַמַּת עִמִּי יֹאכְלוּ וְאֶל־עֲוֹנֵם יִשְׂאוּ
נַפְשׁוֹ : ׀ וְהִיהַ כְּעַם כְּבֹהֵן וּפְקַדְתִּי עֲלֵיו
דְּרָכָיו וּמַעַלְלָיו אֲשִׁיב לֹו : יֹאכְלוּ וְלֹא

דְּבַצְיָתִי לְהֹן עֲלֵיָא
 כִּן אֶסְגִּיאוּ לְמַחֵם קְדָמִי
 לְקִרְהֹן בְּקִלְוֵא חֲלִיפֹו :
 ח בְּהֵנָא פִסּוּ לְמִכְרֵ
 חַמַּת עִמִּי כְדִיר
 לְאִסְקָא חֻבְיָן עַל חֻבֵי
 נַפְשָׁהֹן : ׀ וְהִי כְמָא
 דְּאִשְׁנֵי חִירְוָנָא בְּקִהְנָא :

לְאִפְסָא קִרְשֵׁיהֹן אִפִּים נַח יִקְרְהֹן וְאִשְׁנֵי דְכִיקֵר לְבִסֵּר כְּדִיר לְאִפְרַע מִגְּהֹן : פִּאֹרְתֵיהֹן
 בְּיִשְׂתָּא וּבְקַעֲבֵדֵיהֹן מְקַלְקֵיָא אֲתִיב לְהֹן : י וְיִכְרֹן וְלֹא יִסְעֹון וּסְבוּן נִשְׁיָן וְלֹא יִלְדֹון

תקן עורא תחת כבודי
 מדהר"י קרא
 ל. רבו חוסאים לכך רבו עשב חסאים ועונות יותר בארץ.
 כן לשון ויהי הוא. כמו וכאשר יענו אהיו: כן ויהי וכן: שפרוך.
 וכמו קראו להם כן הלכו מפניהם. שפתרון לשון חזר:
 (ח) חמאת עמי יאכלו. כהני הבעל הם אוכלים חמאת
 ואשמות שעמי מקריבים לי: ואל עונם ישאו נפש. פת' אלי
 נפשים ישאו שהם אלו: להם אנו כנפשינו נושאים עונותיהם:
 (ט) והיה כעם כבהן. כלומר כשאפקד על כהן הבעל לחשיב
 לו כדרכיו ולעם אשיב כמעלליו. וכמעלליו כן אפקדו על העם

כחטאו לשון עברית כן כבחה קממות כאשר יענו אותו
 כן ירכה (שמות א') קראו להם כן הלכו מפניהם (לקמן
 י"א) כל כמה שהנביאים קוראין להם להכותים כן הם היו
 בורחים מפניהם כרוכס כן חטאו לפיכך כבודם בקלון
 אמר: (ח) חמאת עמי. כל חמאת כהנאפרי תרי עשר
 פתחין לפי שכלן דבוקין חוץ מאחד (מיכה א') ראשית חמאת
 היא לכת ליון. חטאותיהן של עמי יאכלו אותם כדברי השקר
 שאמר להם למעלה ובשל גם כנאי עמד. נעשו להם כמות
 ועולותיהם ונאמרו להם כמותם (ט) והיה כעם כבהן.

אֲבָן עוֹרֵא
אֲנִי הֲרִצִיתִי נִנְדִי : כִּן חֲמָאוּ לִי . חֲמָאוּ רִבִּים עַל כִּן
כְּבוֹדִם בְּקִלְוֹן אֲמִיר . חֲלִיפֹו : (ח) חַמַּת עִמִּי יֹאכְלוּ .
בְּנֵי הַכֵּהֵן וּנְפֵשׁ עִמִּי יִשְׂאוּ עַל עוֹנֵם כְּאֹהוּר סִמּוֹן חֵיל לְכַפֵּר
הַעֲוֹן כְּדָרְךְ וְאֵלּוּי הוּא נֹכַח אֶת נַפְשׁוֹ חוּץ עוֹן גְּדוֹל עַל כִּן
יִבָּא דַע עַל הַכֵּהֵן וְעַל הַעַם וְלֹא תְהִיב מַעֲלֵה לַכֹּהֵן עַל
יִשְׂרָאֵל : (ט) וְהִיהַ . כְּבַר אֲמַרְתִּי כִי דֶרֶךְ הַכְּפִי"ן דֶּרֶךְ
קִלְרָה וְהִיב הַעַם כְּכֹהֵן וְהַכֵּהֵן כְּעַם וּכְמוֹהוּ כְּמִי עֲמַךְ :
וּפְקַדְתִּי עֲלֵיו . עַל כִּל חֲמַד מַחֵם : (י) וְאִכְלוּ . וְחַת הִיב
הַפְקִידָה : הַזֶּה . נַכְסֵם גַּם אֲחֵרִים וְלֹא יִרְכּוּ כְמוּ וּפְרִי

כפיהו ונתה שרבו בניו ופצרו חטאו לי ורשחו רותתי. אמר
 שהמכות להם אבן אבן אבן אבן אבן אבן אבן אבן אבן אבן אבן
 שגשגותם ראשית על העם וכפריהם ואם לא יבטלו רותתי
 אמר להם הכבוד בקלון ויקלו ארתי' העם ויבטלו: אמר.
 אחליף. כמו ואם הכר ימיר. ויש פירוש כרב' כמו שהיה בתים
 בעושר ובנכסים כן חמאו לי על דרך וישפן ישרון ויבטלו.
 ועל הדרך הזה ה': (ח) חמאת עמי יאכלו. אינם כהנים כי
 אם לאכלו חמאת ואשם שפניאם העם לא להורות את התורה
 והדרך ישרה: ואל עונם ישאו נפש. אל עון העם ישאו
 הכתבים כל אחד ואחד ואמרים כתי ויפסאו ויבואו חמאת ואשם
 ונאכלו והיו כענין ואילו הוא נושא את נפשו ויית' כהניא פטר
 לביב' וכו'. ויש פירוש חמאת עמי יאכלו כענין בני עלי הם
 אוכלים חמאת קודם זריקת הדם והקפדת האיפורים וכשאמרים להם
 הבעלים מה לא שאתם עושים: אל עונם
 ישאו נפשם. ואמרים להם אל תחשו בי עונכם על נפשתי כי
 אכילתי אתם מלפני שבתיהם אכילתי אתכם כחכמים זהו כשאבילתי
 כהורה אחר זריקת דם והקפדת איפורים:
 (ט) והיה כעם כבהן. אלה כפי' הדמיון על דרך הקצרה.
 כפירוש הנהגת כבהן והנהגת כבהן כענין בני עלי כענין
 כפירוש כלה והדומים להם. והענין כמו שהם שוים בשם
 כבהן ולא כלה כבהן כבהן כבהן כבהן כבהן כבהן כבהן כבהן
 על כל אחד מהם ויהי כמו דאשיו וכו': ואכלו. כיון שהם אוכלים
 חמאת לברכה: (י) ואכלו ולא

מַצוֹרֵת דִּד
 (ח) חמאת עמי יאכלו. ל"ז אינם לחמתין בדין כהונה ללמד את
 העם ורק אהוים ככהונה לאכול עבד חמאת עמי: ואל עונם ישאו
 נפש. ל"א מהכתיים נושא נפשו ד"ל מלטה ליוון העם לאמר מתי
 יתעל ויביל חמאת: (ט) והיה. כן ויהי כעם כבהן כבהן כבהן
 כשורעיות כוללי גם הכהנים הכהנים: ופקדתי עלי. על כל

פִּירוּשׁ ע"מ
גִּיבְעֵרְתִּם אֹנֵן גִּיבְרִיּוּסְתִּם אֹנֵי הַאֲבִיבִין יִיָא אֲלֵיָן מִיּוּן
גִּיבְרִיּוּגְתִּם פִּר מִיר דְרוּם כְּבוֹדִם בְּקִלְוֹן אֲמִיר וְנַעַל אִיָּךְ
צִיעֵר כְּבוֹד פִּר בְּיִישׁוּן פִּר שְׂאנְדָּ (בְּלוֹבֵר אִיָּךְ וְנַעַל
צִי גַעְפִין שְׂאנְדָּ אִוִּיָּךְ דַּעַם אִירָם פִּוּן יִיעֵר כְּבוֹד) :
(ח) (וְאִנְגַּת גָּאֵם צִוּם נְבִיא וְעָה וּסִוּ דִי כְּבָהִים מַטְעִין
חַמַּת עִמִּי יֹאכְלוּ דִיא קִרְבָּן חַמַּת פִּוּן מִיּוּן פִּאלֵק
מִוּרָן יִי עֲסִין וְאִי עֲנַם יִשְׂאוּ נַפְשׁוֹ אֹנֵן צוּ דִי וְיָנְדָּ פִוּן
דִי וְשְׂרָאָל מוּמֵ אִוִּיָּלְבְּעֵר פִּוּן יִיָא אִוִּיָּךְ הִיִּיבִין יִיָּן
לִיִּיב (בְּלוֹבֵר עַר הַאֲפִם וְעֵן וְעַם אִוִּיָּבְעֵר יִנְדְּרִיָּן
כְּדִי עַר וְאִל אִים בְּרַעְנַנְעֹן גַּעַלְמֵ אֹנֵן קִרְבָּנוֹת פִּאר
דַּם פִּאלֵק גִּלְיִדִּי מִיָּת דַּעַם פִּוּן) (דַּם אִיָּן פִּוּרְעֵנוֹת
גָּאֵם וְנַעַל בְּפִעְלִין אִוִּיָּךְ דַּעַם פִּאלֵק יִיָּיִן בִּיָּו וְנַעְנַעֹן
וְעַל אִים בְּצִאלֵין פִּר יִי : (י) וְאִכְלוּ וְלֹא יִשְׁעֵו אֹנֵן יִי
וְנַעַלִין עֲסִין אֹנֵן וְנַעַלִין יִיָּךְ גִּיָּם אֲהֹן וְעֲמִין הִנְוּ וְאִי
יִפְרוּצוּ

כמו כי רכס הוא (חמאת א') בקלון. מנשון קלות וניזון: אמר.
 מלשון תמורה וחסף: (ה) ישאו נפש. זה ה' יאמר על כהנאס
 לדרך מה וכן מנשאים את נפשם (יכעסו י"ג): (ט) ופקדתי.
 חמד חזקור דרכיו וגמול מעשיו חשיב לו: (י) ולא ישעו. כי חמד
 מעֲנַשׁ (מְשׁוּלָח) אִין דְאָךְ אִינְעֵר פִּוּן דִיא גִבְרִים פִּוּן אִוִּיָּבְעֵר
 שְׂפִאָם וְיוֹ אִוִּיָּ הָאָם אִיר אֲהִיָּה אִים צוּ וְיִזְעֵן. הָאָם דִּר סוּרֵר
 גִּיבְרִיָּם צוּ דִיא מְקַנְשֵׁין. דִּיעַ מְעַנְשֵׁל אִין דְאָךְ פִּוּן מְשִׁלַּת.
 וְיִין רִיבְכֵרִי הָאָם עַר דְאָךְ גַּעְנַנְעֵת בִּיא מִיר. וְאָם רִיבְכֵרִי עַר
 אִין אֲנִרְסֵקְשֵׁר נִגְבֵּן אִין עַר. דָּאָם הָאָם גִּיבְרִיָּם דִיעַ גִּבִּיא
 הַכְּבָּהִה אָנְם קִרְבָּם בִּן חַמָּאוּ לִי. וְאָם מַעַר סוּבוֹת אִיָּךְ הָאָב
 יִי גִיבְרִיָּךְ מַעַר הָאֲבִין יִיָא גִיבְרִיָּם צוּ מִיר. בְּכִרְדֵּן בְּקִלְוֹן
 אִיָּךְ. רִיבְכֵרִי וְנַעַל אִיָּךְ וְיִיעַר כְּבוֹד פִּאר פִּסְחֵיהִן אִוִּיָּךְ
 אִשְׂאנְדָּ. וְאִוִּיָּם וְאָם רִיבְכֵרִי יִיָּא וְנַעְנַעֹן מַעַר פִּסְחֵיהִן
 דְאִיָּךְ מִעֵן יִי. וְיִיעַל וְיִיעַר עַם אִין רִיבְכֵרִי הָם מַעַר גִּיבְרִיָּם:

יִשְׁבְּעוּ הַזְנוּ וְלֹא יִפְרְצוּ כִּי־אֶת־יְהוָה
 עֲזְבוּ לְשֹׁמֵר: ^י יָנֹת וַיִּן וְתִירוֹשׁ יִקַּח
 לֵב: ^{יב} יַעֲמִי בַּעֲצוֹ יִשְׁאַל וּמִקְלוֹ יִגִּיד לָוֶה
 כִּי רוּחַ זְנוּנִים הִתְעָה וַיִּזְנוּ מִתַּחַת
 אֲלֵהֶיהֶם: ^{יג} עַל־רֵאשֵׁי הַהָרִים יִזְבְּחוּ
 וְעַל־הַגְּבָעוֹת יִקְשְׁרוּ תַּחַת אֲלֹנֵי וְלִבְנֵה
 וְאֵלֶּה כִּי־טוֹב צִלָּה עַל־כֵּן תִּזְנֶינָה

בְּיָן אַבִּי יְהוָה פּוֹלְחֵינָא
 דִּי שְׂבָקוּ וְלֹא נְסִירוּ:
 י' וְנֹתָא וְחִקְרָא וְנִוְהָא
 שְׂרִיף וּבִמְטֵינָה לְבָהּוֹ:
 יב עָמִי דִי בַּעֲצֵם אַעִיָּה
 שְׂאִיל וּמִקְלוֹ דְחִטְבִּינָה
 מִכְּנֵי לֵיהּ אַבִּי רוּחַ דְּמִעֵזוּ
 אֲמִיעִירִינֵנּוּ וְטַעוּ מִתַּבַּר
 פּוֹלְחֵינָא דְאֲלֵהֶרֶן:
 יג עַל רֵישֵׁי מוֹרְיָא
 קְדַבְּחִין וְעַל בְּרֵי הָא
 מִסְקִין בּוֹסְקִין הַחֹת
 בְּלוּט וּלְבָן וּבוֹמְסָא
 אַבִּי מַעֲפֵי טוֹלִיָּה עַל
 כֵּן

ה' א' ולא יפוצו. ימותם הם (ימותו): ונתן ויין ותירוש יקח לב: ימותם הם (ימותו): רוח זנונים: טוהר: כן
 מהררי קרא קמץ בוי"ק קמץ בוי"ק קמץ בוי"ק

השומעים: (י) הזנו ולא יפרצו. אף על פי שיש לא ירבו
 בנים: (יא) נותן ויין ותירוש וקח לב. לפי שהן ארוכים בנות
 ולשחות ויש ויין חדש דבר זה ולבם הסרים מדרבם: (יב) עמי
 בעצו ישאל בעי' של עץ שלו: ומקלו יגידו לו. מקל שהיה בו
 העץ הוא מתאר לדמות וישאל אותו כוכר (ששומר) שישאל
 אותו עץ הגיד לו איכה יעבדנו ושבעו לו. על כי רוח זנונים:
 אותו רוח שהם זנונים אחריי השמש. דבר זה התעה את לבם:
 (יג) ולבנה. מרובול'. והוא אילן: כי טוב צלה. כי מרובה
 צלה: על כן הוניה בנותיהם וכלהיהם באנפיה. הן הולכין
 שעמיו מרובין ונוטעין אותו ללל: על כן הוניה בנותיהם
 רר"ק

ישבעו. וכן שכיתם עם הנשים כיון שבנות הוא לא יפרצו
 ולא ירבו כי לא יהיה להם מהן בנים ואם יהיו ימותו מן הבטן
 וזה שאמרנו הזנו ולא יפרצו. הזנו פועל עובד. כמו הזנה
 הזנו. וכן הזנית אפרים: את ה' עזבו. לשומר דרבינו כי אינם
 הצמיס בו ודבריו. שמור דרבינו עזבו. ורבינו סעדיה ז"ל
 הדביק עם הפסוק הבא אחרי עזבו את ה' לשומר: (יא) ונת
 ויין ותירוש יקח לב. הזנות שהם מתפקדים בו והתבדת
 השמיה שהם עושים יקח לבם שאין להם לב להבין איזה הדרך
 הטוב ילכו בה. וזכר תירוש אחר שאמר יין כי התירוש הוא
 היין החדש הוא יקח הלב וכשכר מהרה: (יג) עמי בעצו
 ישאל ומקלו יגיד לו. כמו העור שיוורה לו מקלו הדרך
 ויש פפרשים עזו ומקלו העברים שהיא מעין כות"ף עמי דבצלם
 רוח זנונים: מוחות אלהותם. כמו הוניה הבונה תחת בעלת: (יג) על ראשי ההרים יזבחו. כן הדגיש כמו זבח אילן הן
 אזבה ואינו יוצא לשלישי כמו שפירש החכם רבי אברהם אבן
 הפעולות כמו שכתבנו בספר מכלול בחלק הדרוקט סמנו. ומה שאמר על ראשי ההרים והגבעות דרך עובדי עברים כמו
 שכתוב בתורה על ההרים הטטים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן וראש החר הוא המסקים הגבוה שבו: תחת אילן. התרגם
 בלום. וכן קרא בערבי יהוא אילן שנושא הפרו שקרין לו בלעז נלא"ק וענפיו מרובין לפיכך בחרוהו בו לעבוד עמים
 מצודת ציון

ענין זכרון: ומעליו. מעטיו: (י) יפרצו. ענין התחזקות
 כרכיו וכן פלו לזכר (ד' א' ר'): (יא) והירושל. הוא סין
 משום: (יב) בעצו. משלם עץ: ומקלו. משלם עץ: התעה. על
 חוטם: (יג) אילן ולבנה ואלה. שטום חילום:

שאל מתידות כללם הטעמי ממן: ומקלו. ללם הטעמי מן המקל
 מדרך השכל ולכן זנו נתמחה ללכיהם: (יג) יזבחו. אל הטעמי:

פירוש ע"מ
 יפרצו זיי וועלן מַנְהָה זיין אונג וועלן יוה גיט שִׁמְאָרְקֵן
 אונג מַעֲרִין כִּי אֵת ה' עֲזְבוּ לְשֹׁמֵר וְאִרְוּם גַּמְסֵם דִּינְקֵם
 הַאֲבִין זיין פֶּאָר לְאֹמֶת פּוֹן צוּא הִיטִין: (יא) וְנֹת וַיִּן
 וְתִירוֹשׁ יִקַּח לֵב דְּרֵי וְנֹת אֹיִן דְּרֵי אֲלֵמַעַר טוִיין אונג דְּרֵי
 גַייעַר טוִיין וּוס זיין וְעַנְעֵן עוֹבֵק אִין דְּעֵם דֵּס מוּט צו
 נַעֲמֵן זייעַר הַאֲרֵץ פּוֹן מִיד: (יב) יַעֲמִי בַּעֲצוֹ יִשְׁאַל
 יִקְלֵוּ יִגִּיד לָוֶה לִּי מִיין פֶּאָלֵק וְיִשְׁאַל קֶרְעָם עֲתִידוּתֵן אִין
 זיין הַאֲלֵן אִין זיין שְׂמַעְקֵן וְגַמְסֵם אִים (בְּלוּבֵר וּוס

אלי אשבו את העם לבויהן הכהנים שהללו אותם מכהן להם
 ולכן אף אלי אהלו את העם כדאומות כן ת"י: (י) ולא יפרצו
 לא יגדלו בעיני: (יא) ונות ויין ונתי. הזנות והיין והתירוש
 שהם עסוקים בהם לקחו את לבם מאחרי: (יב) בעצו
 ישאל. כללם שבעה מן הפעל: יגיד לו. אל דבריו הוא שנוע
 שאומרים לו נבואי הככל בהם עבודת אליהם: (יג) אילן.
 (קייאל"א בע"מ). שגדל בו פרי שקרין (גלאחך בלע"ז)
 ולבנה. על שקליפתו לבנה: ואלה. (אולמ"א בע"ז)
 על שאתם מהדברין לעבודת אליהם והגונים
 אבן עזרא
 ה' א' כי את ה' עזבו. לכמור לרכו או תורתו:
 (יא) ונתן. בחסרון ויין כמו שמש ירח עמד וזלה והטעם
 כי הזנות גם היין כל אחד מהם יקח לב ולקחת הלב כאלו
 נשארם כלל לב להבין: (יב) עמי. והאות כי הם כלל לב
 שש עמי לשאל בעצו הזנו והפסל: כי רוח זנונים היה העה.
 אותו: כולם מתחת אליהם כלכר הזכיר עמי:
 (יג) על ראשי. טעם ראשי בגלוי וככה על הגבעות יזבחו
 שהוא הדרך בה. ומקלו הם נבואי השקר. כן פירש אה"ל.
 יצא אשאל דמה לא לביים מלות ה': ולא יפרצו. וזה ידבריו בעינים
 וצננות: לשומר. מלבמור: (יא) ונות. סודתם הזנות
 היין היטן והפסד כל אחד מהם יקח לב הכהן ל"ל ועידי סכלו
 כללו ישאל כלל לב להבין ולהורות את העם: (יב) בעצו ישאל.
 ופסל הדבר כג"ש: רוח זנונים. לזון זמות עמו"ס הטעם ה' א' הם
 כי טוב צלה. כי כ"א מהם לזב עזבו כי הוא מרובה צננות וטוב

**בְּנוֹתֵיכֶם וּכְלֹתֵיכֶם תִּנְאַפְנָה: יִדְלָא־
אֶפְקוֹד עַל־בְּנוֹתֵיכֶם כִּי תִזְנֶינָה וְעַל־
כְּלֹתֵיכֶם כִּי תִנְאַפְנָה כִּי־יֵהֶם עִם־
הַזֹּנֹת יִפְרְדוּ וְעִם־הַקְּדָשׁוֹת יִזְבְּחוּ וְעִם־
לֹא־יְבִין יִלְבַּט: מו אִם־זִנְהָ אֶתְהָ יִשְׂרָאֵל**

פן מוגין פנהבון דהואה
לכון מבנה עממיא
וכלהבון דנסכהון
לכניכון פון עממיא
גוף: יד לא אקער על
פנהבון ארי קניון ועל
פלחבון ארי קניון ארי
אינון עם ונהא כסמיאן
ועם נפקה ברא אקלין
ושנה ועם דרא דלא
אקהפל באריתא הלא

ה"א לא אקרי: סוטה זו: עם הנות: (סוטה ט)

אל

אקרבש: פו אם קען אתון דבית ישראל לא יתחבון דבית יהודה ולא מיתון קלגנלא ולא

רש"י

מתחברים עמכם ותחם הייתם מתחברים עם זנותיכם
הגדולו לכם מנהגיהם ונהגות כמנהג ארץ זמנות. כן ת"י
(יד) לא אפקוד על בנותיכם. עוד לכוונת כמים
המרים כשהזונה למה כי כלתיים עם זנות יפרדו וכאשר
אין האים מנוקה מעון אין המים כודקין את אשתו
יפרדו. תרגם ונתן מסתייען לכן טועה כלומר מהכבדון
אתם אשתות יין. ונתחם הכרו אלל עכשו פרודות (וואל א')
שה חזות יין: ועם לא יבין ולבט. אהרי שאיכס
נותנין לב להבין לפיכך תחלבו ללקות כפורטות. ילבט.
לכון עתה הדקך וליחת משא (ולכ"ר בעל"ו): (טו) אם
זונה אורה ישראל. אל ילמדו בני יהודה דרכם. ל"א.

מהר"י קרא
על ראשו ההרים לזכות ולקטר לע"ז ובנותיכם וכליותיכם
בשאררה ויחודות בנות על כן מוצאות מקים לעשות ניאוסים:
(יד) לא אפקוד על בנותיכם כי הזונה. אינו צריך לכוונת את
בנותיכם כמי הכמים. (זהו לפי שנסתרה ונמכרה וכו' אין בה
הוא לא נחפשה) בשביל שהחם עושות ניאוסים בגלוי. ובה
שבודקן המוסר כמו המרים והו לפי שנסתרה: כי הם.
האבות והחנותים: עם הזנות יפרדו. הבדו מרחם עם עבשו
פרודות. של הבית. דוגיש בלע"ז. כשם שבנותיכם
וכליותיכם מהנאפות בכה כמו כן הכללים מנאפים עם הזנות.
יפרדו. פחדו ושכחו אצל הקדושת לשהות יין עם הזנות. דבר
זה גרם להם ששוכבון עמהם: ילבט. לשון מליצה: (טו) אם
זנה אהר ישראל אל יאשם יתודה. אם זונה ישראל אחר
אם זונה אתה ישראל אל יאשם יהודה. אם זונה ישראל

* חז"ל ידעו נאום סלמוליה ונפחאל ועד אין זה ויהיה לא נפחאל

אבן עזרא

יאמרו לכהני הפעל שזיחזו ועבזור שהולכים האלוקים
להקטיר הון מהערים שהאריה הכנות והכלות כבנות על
כן תזנינה: (יד) לא. העעם אין לתמוה אם הכנות תזנינה
כי הם בעלזונה לראשי ההרים להקטיר הם אוכלים ושוחים
עם הזנות זיונים כולם. ומלת יפרדו אנשים יודעים עם
זונה אהר. ומלת ולבט בלשון ושמעאל כמשמע שלא ידע
מה לעשות וכמיהו ואחיל שפחית ולבט והנה אין עעם לא
אפקוד שלא יפקוד עליהם רק דבר כנגד הכלות כי הם
מלמדים אותם לזנות עליהם כמעשהם אולי הכנות קטנות
הן על כן לא אפקוד: (טו) אם. ישראל חזאו עם רבועם
שעלם כשחזו המלוכה לבית דוד על כן עשה שני ענלים

רד"ק
תחתיו כמו שאמר כי טוב צלה. וכן לבנה. האלת ולבנה עין
שגורתי לבן. ואלה שקורין בלע"ז אילמ"ו ות"י כי טוב צלה
ארי משפי טילה וכן אלה נמורה כושמא בעפמי: על כן תזנינה
בנותיכם. לפי שאנשי הבית יוצאין הונן לעיר את התרים
הרבים ותחת כל עין רענן לעבור שם עכרים לפיכך אין להם
מקום לזנות ולכלות לזנות ולנאף וי"ת על כן מיון גוי:
(יד) לא אפקוד. אין לחשוב להן הזנות לעון כי למרות מבעלי
הבית: ביה עם הזנות יפרדו. כי הם יפרדו עצמם משפחים
וזיונים עם הזנות ועם הקדושת כשהולכין לזנות ובחיתום
טדברים עם הזנות ועם הקדושת ללכת שם לזנות ושכבו
עמהן שם: יפרדו. כן מהדגיש ויש לפרש גם כן פירושו הנשים
מבעליהן לזנות עמהן. ואצ"ל כתבו מעינין פחד רדל כי הם
שמושים בזרה כמו הפרד כי אין בבחמית שמוק בזנות כסרוה
ויש כפרשים עוד יעשו עם הזנות מניעה פחד שאינו מוליד כך
הם יעבבו עם הנשים בדרך שלא יולדו כפר ואינו וי"ת ארי
וכחזים ובה לאטול ולשתות עמהם: ועם לא יבין ילבט. וכשל
ועל כן יעשו וישיבשו וכן היא בלשון ערבי וכן פ"י אצ"ל וי"ת
אתה ישראל אל יאשם יהודה. אם אתה ישראל זונה אחר

מצודת דוד

לפסוד החמיו: על כן. הכולל הנשים ויולמי על הסרים לזנות
לעמ"ס לכן מלאו הכנות והכלות מקים לומר כי אין כואם: (יד) לא
אפקוד. לא חזירו על בנותיכם אשכ מזינה לשם להן גמול וכן
על כלותיכם וכו' פ"י כי הן נמאדות מבעיהן כי הם ילכו עם הזנות
ויפרדו ען האנשים לכתות עמהן: ויחזו. ובהי שמתה לאכול
לכן ילבט וככל: (טו) אם זונה גוי. אם ישלאל זמ אחרי עמו"ס אין כזה
פירוש ע"מ

(יד) יפרדו. ענין הפסדה כמו הפסד לא מעלי (בדמית י"ג):
הקדשות. ענין כמול כמו לא תפסו קדשה (בדמית י"ג):
ילבט. ענין כשלון וניעה כמו ואחיל שפחים ילבט (מעלי י"ג):
עצמן: ועם לא יבין ילבט. ר"ל והואיל והם עם אשר לא יבין
כזה אשמה על יהודים עם עמ"י שנחמו עמהם ומנעו להם
פירוש ע"מ

מוגין זיי דם ווארום דר שאטין פון אימליקען פוים
פון די ביימך איז גוט זי פן הויניקה געהייב איךך דעם
נואם איר בהעפמ איהך צו דיא היידענישע געצין
דרום טוען אייערע טעקטער מנהג ויין אונ אייערי
שנירין טוען כנאף ויין: (יד) לא אפקוד זי בנותיכם כי
הזנינה איר וועל גיט בפעלין אוף אייערע טעקטער
צוא בורק ויין זיי דורך די מים המקאריים ווען זיזיא
וועלן קינה ויין אונ אוף אייערי שנירין ווען זיי וועלן

בנותיכם וכלותיכם תנאפנה: ידלא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה ועל כלותיכם כי תנאפנה כי יהם עם הזנות יפרדו ועם הקדשות יזבחו ועם לא יבין ילבט: מו אם זינה אתה ישראל

קערין

אֲרִיאִשִׁם יְהוּדָה וְאֲלִי-תְבֵאוּ הַגְּלִילִי וְאֲלִי-תַעֲלוּ בֵּית אֲזִין וְאֲלִי-תִשְׁבְּעוּ חֵי יְהוּדָה: מִי כִּי כִפְרָה סוֹרְרָה סָרַר יִשְׂרָאֵל

הַמִּקְוִין רְבִיבִים אֶל יְקָם
הַשְׁתַּבְּעוּן לְשִׁקְרָא וְלֹא
הוּא יי: מו אֲרִי כְתוּרָא
דְּאַהֲפִטְס וּבְגֵ' יִט פִּן
קָרִיד כְּפִי מוֹבֵא
יִשְׂרָאֵל פְּעוֹן דְּבַרְיָנוּן

רש"י

אין בני יהודה הייבין בך וזכינו מחייבם. כמ"ס למעלה (א)
ואת בית יהודה ארחס: ואל תבאו. בני יהודה הנגלגל.
וזלכד שלא יבאו בני יהודה הנגלגל ששם יו"ד השבטים עובדים
שנאמר כל רעתם כנגלגל (לקמן ט') כנגלגל הרבו לפשע
(עמוס ד') ואל תעלו. בית און הוא בית אל שהעמיד סס
ירבעם את העגלים: ואל השבעו. עמה' חי' כי אם חי ה'
יאמרו לכן לשקר ישבעו (רמיה ה') כשהיו נשבעים בשקר
היו מזכירים שם שמים וכשהיו נשבעים בלאמת נשבעים בשם
העבלים: (מו) כי כפרה סוררה. כתורא דליתפטס

מהר"י קרא

העגלים שברן ובבית אל. דבר זה לא יחשב אשם לבית יהודה
שהרי מלכי ישראל עשו והבעלים והנגללים ירבעם וזבדבדו:
ואל תבאו הנגלגל. אבל בדבר זה יחשב לו עין. שאחר שעשאו
מלכי ישראל לא היה להם ליהודה לנות אחרית: כמו שיעשה.
כברא ותבוא כבודה אחותה יהודה ותלך ותון גם היא. אם
זונה אהיה ישראל. כך אמר הנביא אם זונה אהיה ישראל אחר
ע"ז אל יאשם יהודה. כלומר לא היה ליהודה האשם עצמן
לנות אחריו. ואל תבואו הנגלגל. כלומר לא היה לכם בית
יהודה לנבוא הנגלגל לעבד שם ע"ז. כמ"ס בגלגל שריום וכחו:
היא תעלו בית און. לא היה לכם לעלות לרגל לפני עגל שברן
ושבבתי אל: ואל תשבעו חי' ה'. כשהיו יוצאים לישבע לשקר
היו נשבעים בחי' ה'. כמ"ס אה' חי' ה' ואמר לכן לשקר
ישבעו. וכשהיו רוצים לישבע בנבט היו אומרים חי' אליהך
דן: (מו) כי כפרה סוררה סרר ישראל. כאיתה פרה שפוטסת
היא סוררת ומבעטת חתן ברבליה. כמו כן העגל כבו הנביאים שבו
ז' כבש (אוף) במרחב. עתה הם רועים במרעה הרחב הרוב. אבל מיכן ואילך יסור עיבאם מהם. וכמו שעושין
ז' כבש (אוף) במרחב.

רד"ק

העגלים יהודה שיש לו בית המקדש אל יאשם מה לו ללכת
אחר עבדים: ואל תבאו הנגלגל. לפי שבנגלגל היה המושב
בתחלה בהכנסתם לרוב לפיכך כשהלכו לעבד ע"ז כגו שם
במדת לעבדים ושם יהודה פה לו לבא הנגלגל ולהגיה בית
המקדש שבערים: ואל תעלו בית און. הוא בית אל שהיה שם
אחד מן העגלים לרגל לכוונת שמו לנגא קירא אותו בית און
כי יעקב אבינו קרא למקום בית אל מפני המראה שראה בו
ונגלה שם האל ואחר שהאן שירבעם העגל כבו הנביאים שבו
וקראו אותו בית און כי העגל שוא ואון היה ובה שאמר העלו
לפי שבית אל היה במקום נבית וכן הוא אומר עילים אל הר
האלהים בית אל וגם בית און היה במקום סמוך לבית אל ולפי
אלא שלא אומר זה אל על בית אל שהיה שם העגל וכן ת'
ולא תעלו בית אל: ואל תשבעו חי' ה'. כי אם עובדי עבדים
ונשבעים בשם השם זהו דרך הכפסה ובזיון ויש מפרשים ואל
תשבעו בשמי' לשקר כמו שאמר בתורה ואל תשבעו בשמי'
לשקר וכן ת' ואל תשבעו בשמי' לשקר קיים הוא השם וכן
אמר ואם חי' השם יאמר לכן לשקר ישבעו: (מו) כי כפרה
סוררה. כמו הרתע שבעקלת ומעותה עצמ' תחת העול
ולא יוכל אדם להרשו בן סרר ישראל צמות אלהים
שקבלו עליהם על התורה והמצות אשר צוה ונתת עצמם
מתחת העול וחרקו מעליהם על המצות: עתה ירעם ה' כבש
במרחב. לולי שסרר היה רועה אותם ה' בשפע כמו העבשים

בתוך מרבין מרוב שהיא מרבין ואין מעלין עליה על לךך
על כן שכחתי: עתה ירעם
אבל מיכן ואילך יסור עיבאם מהם. וכמו שעושין
אבן עזרא

בשני קלות ארץ ישראל למה יאשם יהודה שהניח בית
המקדש שהוא בחלקו וילך למקום רחוק לעבדים והביאו
מניכוס אל יאשם יהודה ואל תבואו הנגלגל ואל תעלו בית
און הוא בית אל בעבור העגל ששם שם ירבעם כתוב בתורה
ובשמו תשבע והקמט את ה' אלהיך תירא שלא בעבור על
מלות לא תעשה לא בעבור יראת מלך או דעה או נוק
בנוף רק בעבור יראת השם ואותו תעבד מלות עשה מהם
צפה ומהם צמעה וכו תדבק במחשבת הלכ שלא יעבור
רגע בכל יכולתו שיהב לבדו מעשה השם ונפלאותיו
בעליונים ובשפלים ובתחתונים ובאותות הנביאים ואחר
שיהיה דבק בשם מייב הוא לזכור השם בכל דבריו
ולהשבע בשמו בעבור שיכינו ממנו כל השומעים הנבואים
שהוא דבק בהכנת השם ומחיד שמו וזכרו שגור בשמו
ובחבתו אותו וכל העם ישמעו וילמדו ממנו האהבה
והיראה וככה מנהג הנביאים שזעזעו כדוד ואלהיה ואלויע
וכמוהו כל לך לך תשבע והנה העטע למת תראו כי אתם
בני השם ואתם צדיים בית און יותר טוב הוא שלא תשם
זה וזה או פירושו כנגד אלה וכחש הכתוב בחחילת הפרשה:
והנה דמה ישראל כפרה סוררה שלא יוכל אדם להרוש בה.

(טו) כי. סורר הוא סיסור מן הדרך שזיה שלא ילך זה
ועטע עתה. השם היה רועה אותם ככש במרחב חלולי

מצודת דוד

לכמה' ק שהוא במלכות יהודה מ"ט ל' הדי' זכ אחר הפסוקים:
ואל תבאו הנגלגל. ירל אל היה ק' נבא אל ה' נגלגל עימי'ס
כנגלגל הים ק' שבעת בית: בית און. הוא בית אל וסם שעדין
עם שאינס עובדים ל' עם לכם לשבעו בשמו כי לבד תסודת את ה' לאוי
מי שאיני עובדי ונשבע בו תחשב כשמי: (טו) כפרה סוררה. כמו
ואינס דו'ס למשך בעול כן מרד יבאול' כפי' מרוד בו ומהשפסם

פירוש ע"מ

לְעֵבֶרְט אַזוּי נוי דִּי עֲשֵׂרְתָּ הַשְּׁבָטִים מוֹעֵזִין: (מו) פִּי
כְּפָרָה סוֹרְרָה סָרַר יִשְׂרָאֵל דַּע. אַזוּי נוי אִיִּין גִּישְׁמָאֲפִטְע
קוּא וְנוֹס קַעֲרִיט אָפּ אֹנֵי. כּוֹרֵד אִיִּין אִיר פִּעֵל הַבִּיבֵת
וְנוֹס עַד גִּיט אִיר פִּיל עֵסִין אֹנֵי מַרְיָקֵעֵן אַזוּ הָם דֵּר
יִשְׂרָאֵל אֹהֶף אָפּ גִּיקַעֲקֵרְט פּוֹן וְנַעַד דוֹרְהָ פִיר עֵסִין
אֹנֵי מַרְיָקֵן שְׂמַח יִרְעֵם ה' פִּכְבֵּשׁ בְּהִיבֵת־הִי יִהְיֶינָם וְנַעַם נְיִי
גָאֵט פִּאסִין מִיִּים וְיִינְיֵג פִּאשְׁעֵי גִיט אַזוּ נְיִי אִיִּין אָקָם
וְנוֹס מַעֵן שְׁרִיאָפֵט אִים מִיִּים גַּרְשְׁמִיִּין נְיִיעֲרֵט אַזוּי
וְיִי אִיִּין שְׂאָרָה נְוִס יִזֵּא פִּאקַעֲטֵי זִיק אֹיִף אִיִּין קְרִיִּיט

לכמה' ק שהוא במלכות יהודה מ"ט ל' הדי' זכ אחר הפסוקים:
ואל תבאו הנגלגל. ירל אל היה ק' נבא אל ה' נגלגל עימי'ס
כנגלגל הים ק' שבעת בית: בית און. הוא בית אל וסם שעדין
עם שאינס עובדים ל' עם לכם לשבעו בשמו כי לבד תסודת את ה' לאוי
מי שאיני עובדי ונשבע בו תחשב כשמי: (טו) כפרה סוררה. כמו
ואינס דו'ס למשך בעול כן מרד יבאול' כפי' מרוד בו ומהשפסם

עֲתָה יָרַעַם יְהוָה כְּכַבֵּשׁ בְּמִרְחָב׃
יְחָבֹר עֲצָבִים אֶפְרַיִם הִנְחִילֹו׃ יִסֵּר
סִבְאָם הַזֶּה הַזֶּה אֶהְבֵּוּ הִבּוּ קָלָוֹן
מִנִּיָּה׃ יִסְ צָרַר רוּחַ אוֹתָהּ בְּכַנְפֶיהָ
 קָלְנָה בְּרַבְרִיּוֹתָ׃ יִסְ עֹבְדֵי בְרַבְרִיּוֹתָ לֹא תִקְלָן בְּמָא דְלִישָׁר לְקוֹיֵצַר רוּחַ בְּקִנְיָן בְּשֵׁן

יִסְ קָאִיִּר בְּהִיר בְּבִקְעָהוּ
 יִסְ אֶתְחֵן בְּרוֹ לְקִטְעוֹתָא
 בֵּית יִשְׂרָאֵל שְׂקִי
 לְהוֹן יִת פּוֹלְקָא׃
 יִסְ שְׁלִמְטוֹיִהוֹן אֶסְנִיאוּ
 שִׁירָוֹן סָן אוֹנֵם בְּכָן מְעוֹ
 וְאֶתְפְּנִיאוּ בְּמֵר וְנִתְמָא
 דְּחִימוֹ דְּמִיִּתִי לְהוֹן
 קָלְנָה בְּרַבְרִיּוֹתָ׃ יִסְ

קִבְיָן בְּמִרְחָב רַשׁוּי

לאותה פרה שפרעוין אותה במרחב, ואינה מתפסחת כל כך בפני שלא מצאת רוב דשא והיא רועת כדבורה. כמו כן יעשה הקב"ה לישראל שירעם ככבש אלוף במרחב. שאוכל כמנהגו ואינו שצית בורה. ככר"א ורעו כבשים כדברים (יז) חבור עצבים אפרים הנת לו. אמר הקב"ה כשישראל מתחברים זה לזה הנה לך הקב"ה מןק להם. אבל שחלק לבם עת אשטפו. והו לי מרש"י. אבל לפי משומו של מקרא כה פה חבור עצבים אפרים. וכשני אפרים מחבור עם עטרי עצבים וצמחים. הנה לך לעשות מה שהוא רוצה לעשות: (יח) סר סבאם. היא פנה לשיכרתו שביאמו לידו ונת: (יט) סר סבאם. הם אבותיהם ההומין עצמם לקלון: מני ת. הנבלים המניגים עליהם: (יט) צרר רוח [אותה] בכנפיה. אמר הקב"ה רוח שאני צורר לכנסת ישראל בכנף בגדה.

ובעני כן סרר ישראל מרוב אכילה וטמיה: עתה ירעם. מרעית מזולמתם ככבש במרחב ולא כשור פטם שאובסין אותו בשעורין וכרשיון: (יז) חבור עצבים אפרים. נלמד לע"א וחי אפסר לו לפרום לשיקר הנח לו חנה הנביא ולא תנכא להוכיחו כי לא יועיל: (יח) סר סבאם. נעשה משתיים זר מעלי. סר. לשון זר כמו (רמיה ב') טורי הנפן ככריה כלומר סר ממקומו והנפן לאחר סבאם. משתה יינס שהיה עם הזונות: אהבו הבו קלון. הונונו להם קלון. הבו לשון הזמנה כמו הבו נכה (בראשית י"א) הבה נרדה (שם). הבה נחמכה (שמות א'): מנניה. שהיה ומלכה: (יט) צרר רוח אותה בכנפיה. נדבק הרוח בכנפיה כעוף הזה שאין

הרוח מנימתו לשכון עד שמוליכו למרחוק כן יבלו האוויים

רד"ק

בפרשת ר"ל כבר נרחב שרעוים כרצונם וכן אמר ידעה מקנך ביום ההוא רב נרחב: וכבש. שם כלל כל כבשים ביום כבו ויהי לי שור וחמור וכן פירש אה"ל. וי"ם עתה ירעם בארצם ככבש יחידי במרחב שהוא צועק והולך אילך ואילך ואינו שוקק ואינו רועת ורית ארץ בתורא ובר. וענין סודרה וסדר ענין העוות והשתנות בהמנהג וכן בן סורר ומורה ודומים לו: (יז) חבור עצבים. חבור דבוק הוא עם עצבים. עצבים. הגנלים והבלי והאשרה כל כך נחבד בהם עד שאין לו תקנה ולא ישמע לדברי תוכחה: הנת לו. אמר בנגד הנביא הנת לו מלהוכיחו כי לא יועיל חוץ על דרך העברה כיום שוקצע על חבירו שלא ישמע לו בהוכיחו אותו אמר לו כיון שאין אותה שומע לי אניח אותך מלהוכיחך לעולם אף על פי לו חומר וסוכית אחר שעה: (יח) סר סבאם. הרנום ויכאש וסר כל כך הם שוחים ומשתכרים עד שבאש סוכים בפיחם והוא יין והשכר כמו סבאך שהיל טעים: הונת הנוני. ורוב שהיית היין ושכר מביא אותם לידו ונתן וכן יעשית הוכיח אפרים רבוב שתיית

במקום מרחק והוא עושה: (יז) חבור. י"א כי עגלים כמו וכל עגביםם והכסון כמו העלצ נבזה לעצמי כנען והכל מנורת עלבון כי אין תועלת בפסיליהם רק עצבים והטעם מהזכרים הם לטפוליס הם הכרתם: הנת לו. עד שישור אותו אולי יפקחו עיניהם: (יח) סר. צלה עליהם רעה שסר סבאם מתאסרו החירוש ולא שבו מדרך הרעה ריק מלכיה הונו אחרים כעבור מתנות שהם אומרים הבו ונבל מת הבו כמו את אשר תאפו אפו ועיקר אפו סר הבו הבו גם הבו לכם הכל כמו רד' אלו והסנוי היה בו כעבור הבו הבו: מנניה. הם המלכים כמו כי לה' מנני ארץ ומוסר הפסוק מוכיח כי הטעם כפול ומנניה שב אל בית און: (יט) צרר. כאלם שילרוד הרנום בכנפיו שלא ימלא מזומה

היין כמו שאמר הוי עשרת גאות שבורי אפרים וכל הענין כמו שכתוב שם. וי"ת סר כמו שר בשו"ש שלמטיהוון אסניאו שירון סן אותם: אהבו הבו קלון מנניה. מנניה הם שריה כי השרים לעם בני ישראל ונעביר ונעביר מעליכם הבישעם וזה קלון להם וכניו ח"א מנניה לעדת אפרים וי"ת חרפם דמיתו לחתן קלנא ברבבתייהו: (יט) צרר רוח אותה בכנפיה. כמו האדם שיצרה הרוח בכנפיו וכשהיור כנפיו לא ימצא כלומר כן אפרים החזיק ומתעלה העגלים וקרה שיבא לו סכנה תועלת ולא מצא מאיסה אלא נזק ותחסין. לשיקר ייחל להם בושה כמבחינת שוכר כי אם רע. והנה היא כמו הרח הציור בכנפיה ואמר צרר

היין כמו שאמר הוי עשרת גאות שבורי אפרים וכל הענין כמו שכתוב שם. וי"ת סר כמו שר בשו"ש שלמטיהוון אסניאו שירון סן אותם: אהבו הבו קלון מנניה. מנניה הם שריה כי השרים לעם בני ישראל ונעביר ונעביר מעליכם הבישעם וזה קלון להם וכניו ח"א מנניה לעדת אפרים וי"ת חרפם דמיתו לחתן קלנא ברבבתייהו: (יט) צרר רוח אותה בכנפיה. כמו האדם שיצרה הרוח בכנפיו וכשהיור כנפיו לא ימצא כלומר כן אפרים החזיק ומתעלה העגלים וקרה שיבא לו סכנה תועלת ולא מצא מאיסה אלא נזק ותחסין. לשיקר ייחל להם בושה כמבחינת שוכר כי אם רע. והנה היא כמו הרח הציור בכנפיה ואמר צרר

מצודת דוד

מנכה: עתה. לכן מטעם עתה ככבש הרנום כמקום מרחב ומשופט אסם ולמה נבזה משכ נלמאנו ר"ל משתה אלמנ"ס השפעת: (יז) חבור. הנה אפרים נחב"ו כרכה אל מעלי' לכן הנה לו ולא מתייהב כי ח"א נלכישו בניו: (יח) סר סבאם. מיד שכר מעליכם שכרות היין אז עסקו בזנות עמו"ם ולא נכלו וכל הם שכורים או עושים כי ח"א אהבו הבו קלון מנניה. המלכים וקלוא מנניהם כי הם נלגון עמו"ם: אהבו הבו קלון מנניה. המלכים וקלוא מנניהם כי הם נלגון ומתעלה הם וכן כי לה' מנניו (קהלים ס"ט) והמקל"ס מוסרם והלאו מנניהם אהבו קלון הבו ור"ל המלכים אהבו קלון הם והם נהמו אומם אל כעס ר"ל כסיתום אל היין ולא הם עמו"ם והמה דכ"י

אלטון זרעם: במרחב. במקום רחב: (יז) עצבים. כן יקלוא בעוים על פי המע פעליהם כל עובדיהם קובלים להם ואינם עוים: (יח) סר. מלכין סכים: סבאם. כן יקלוא הדכיים הפתכרים עם מלכין סכים בניום (שפיס א'): הבו. ענין עויה כמו סבו סמרי (זכריה י"א) קלון. ענין עויל: מנניה. מנליס: (יט) צרר. ענין קשיה כמו מי ללכ עוים (שולן ב'): בכנפיה. מלשון דקף והסגילה לעוף שכמות טעשה:

קלון ומיוון: (יט) צרר רוח. ר"ל המום קשה את טלמו אל המדס

פירוש ע"ט

הבא"ט ווען ייערר נישטראנק איז ווארין אפ גיחאן פון זיי הונת הנוי שוען זיי סננה ניין מימדי וזונות אהבי הבו קלון מנניה זיי האקען ליב גיהאמט אונ האקען אן גיביריים צו זיה איין שאנד איירי הארין אונ מלכים פון דר בנסיה פון ישראל: (יט) צרר רוח אותה בכנפיה דר וקננת האם ייא אן גיבונרין אונ המ זיה האקעמט

פירוש ע"ט
 ארם און גיימ. היין אונ הער צוא גיפיקען פאשע (יז) וזאנמט גאמ צום נביא) חבור עצבים אפרים דער אפרים איז בהעפמט צו דיא היידענישע געצין אונ עם איז אים שוין שווער צו אפ שיידין זיה פון זיין דרום הנה לו לאז אים צו רוא רד נביא אונ שקראת אים גימ ווארום עם וועמט גימ העלפין: (יח) סר

**וַיבִּשּׁוּ מִזְבְּחוֹתֵם׃ ה' שָׁמְעוּ--זֹאת
הַפְתָּנִים וְהַקְּשִׁיבוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל וּבֵית
הַמֶּלֶךְ׃ הַאֲזִינוּ כִּי לָכֶם הַמִּשְׁפָּט כִּי-פַח
הַיִּיתֶם לְמִצְפֵּה וְרִשֵׁת פְּרוּשָׁה עַל--
תְּבוּר׃ יִשְׁחַטְהָ שִׁטִּים הַעֲמִיקוּ וְאֲנִי**

אֵינִי עֹלֵי הַיָּוֹן כְּנֶאֱמַר
וְיִדְבְּקוּן מֵאֲנֹרֵי
שְׁמֵנוֹתָיו׃ א שָׁמְעוּ דָא
כְּנֶאֱמַר וְקָבְלוּ בֵּית
יִשְׂרָאֵל וּבֵית מֶלֶכָא
אֲצִיתוּ הֶלְא לְכוּן לְמִידַע
דִּינָא אֲרֵי הֶקְלָא הַיְהוֹנוּ
לְמַלְפִּיכוֹן וְכִמְדָּא
דְּפְרִיקָא עַל מִיָּד רָם׃
יִדְבְּקוּן לְפָעוֹן מִסָּג

ה' א' ו' ח' ט' י' י"א י"ב י"ג י"ד י"ה י"ו י"ז י"ח י"ט

מוסר

רשי

מהר"י קרא

איתא. כך רוח שהיא רוחה שומר המטתה לפקר המטתה עליה. כמה דאמר צדוק עין אפרים צפונה אמתו. ולכן נזכר כל איום שבמקרא כלשון זה. בכל המפורסר ובכל מפורסא. ולשון בני אדם לומר כן לתיבוי בספרה לו אומר לו ייפזו אליהו אינאן דרפאל בלעז. ויר מנחם ביר חלבו פתח. כנסת ישראל שהיא רוחה לוח שצדק רוח ככנה בגדו וכשהוא מתיר בגדו אינו כלום כמו כן תיא ע"ז שלה כושיגה בעת צרתה. והיא רוח ואין מושיגה:

ה (א) שמעו זאת הכתנים. אחר הק"ה לכתנים למה אין אדם מקריבים לפני המזבחות וקריבותו של ישראל לא ישראל אלה ויחבון לו. והקשיו בית ישראל. הוור ואמר לישראל למה אין אדם מקריבין קרבנותיהם ליהוים אל המזבח. והן משיבין לו בית המלך נכסין לו. כלומר מלכי ישראל מושיבין פרסודיות. שלהן (ג) הדרגים שלא יעלו ישראל לרגל לתקריב קרבן. וזכות המלך האינו. למה הושבתם פרוסודיות שלא לעלות לירושלים להקריב קרבן. כי לכה המשפט. לפי שאדם לוקחים משפט הכתנים ואוכלים. כי פה חיותם למצפז ורשת פרושה על המור. לפי שאין יכול לעלות לירושלים אם לא יעבור דרך המצפה ודרך הר תבור. ושם הושיבו פרסודיות שלהן שהם לפח ולמוקש. ורשת פרושה ללקות עוברי דרכים. (ב) ושחטה שמים העמיקו. ושחטה

עליהם ונגלוס בגולה. ואז: ויבשו מזבחותם. מנחמי תועבותם שאין פנים אליהם כלכך אחר טעם המזבח כן יאמר וזה זכרה מן המקומות שהיו זכיהם כס וכן חרגום יונתן מלגוריו תועבתיהן מדרם תמומת מלאתי לזי אנודות כלדם המאיים על אים המקניטו היך שאזי לודרה לך בכנפך. כך המקרא הזה מאיים על ישראל קלאתי קשורה וממתי להקס כלהריות ויבשו מנעמיהם:

ה (א) כי רכבם רומשפם. משפט הסורין עליוס בית המלך כי אחס הייתה פה על המצפה ורשת על תבור על שני הרים הללו הושיבו פרסודיות למחור שלא ועלו וישראל לרגל לבית המקדש: (ב) ושחטה שמים

לפי שאדם לוקחים משפט הכתנים ואוכלים. כי פה חיותם למצפז ורשת פרושה על המור. לפי שאין יכול לעלות לירושלים אם לא יעבור דרך המצפה ודרך הר תבור. ושם הושיבו פרסודיות שלהן שהם לפח ולמוקש. ורשת פרושה ללקות עוברי דרכים. (ב) ושחטה שמים העמיקו. ושחטה

אבן עזרא

רד"ק

לשון זכר ואמר בכנפיה לשון נקבה ואמר לשון רבים ויבשו מזבחותם כן דרך הכתוב לדבר על עם לשון זכר ולשון נקבה כי הים נקרא בלשון זכר עם ולשון נקבה נקרא ארץ וכן בלשון יחוד ולשון רבים לשון יחוד דרך כלל ולשון רבים דרך פרט. ובחזקת. תיודות וזכח בשקל שוליה ובחזקת בשקל שפלות ואו"ל פי צד דרוח חיות צדד אותה רל גדת אפרים צדד אותה כנסת לחלוקה בגולה ואז ויבשו מזבחותיה ויחיה רוח זכר ונקבה: (א) ששעל. עתה שב לחיובי יהודה ואתם שהיו ראים לחיובים והם הבני בית המקדש שהיו בחלקי של יהודה ובית המקדש כן היה להם לחיובי את ישראל ולעשות ויבשו מזבחותם שהם שפלות ישראל: כי פה חיותם למצפז ורשת פרושה על המור. לפי שאין יכול לעלות לירושלים אם לא יעבור דרך המצפה ודרך הר תבור. ושם הושיבו פרסודיות שלהן שהם לפח ולמוקש. ורשת פרושה ללקות עוברי דרכים. (ב) ושחטה שמים העמיקו. ושחטה

או בכנפיה בכנפי. א: ויבשו מזבחותם. מנחמי תועבותם שאין פנים אליהם כלכך אחר טעם המזבח כן יאמר וזה זכרה מן המקומות שהיו זכיהם כס וכן חרגום יונתן מלגוריו תועבתיהן מדרם תמומת מלאתי לזי אנודות כלדם המאיים על אים המקניטו היך שאזי לודרה לך בכנפך. כך המקרא הזה מאיים על ישראל קלאתי קשורה וממתי להקס כלהריות ויבשו מנעמיהם:

ה (א) שמעו זאת הכתנים. אחר הק"ה לכתנים למה אין אדם מקריבים לפני המזבחות וקריבותו של ישראל לא ישראל אלה ויחבון לו. והקשיו בית ישראל. הוור ואמר לישראל למה אין אדם מקריבין קרבנותיהם ליהוים אל המזבח. והן משיבין לו בית המלך נכסין לו. כלומר מלכי ישראל מושיבין פרסודיות. שלהן (ג) הדרגים שלא יעלו ישראל לרגל לתקריב קרבן. וזכות המלך האינו. למה הושבתם פרוסודיות שלא לעלות לירושלים להקריב קרבן. כי לכה המשפט. לפי שאדם לוקחים משפט הכתנים ואוכלים. כי פה חיותם למצפז ורשת פרושה על המור. לפי שאין יכול לעלות לירושלים אם לא יעבור דרך המצפה ודרך הר תבור. ושם הושיבו פרסודיות שלהן שהם לפח ולמוקש. ורשת פרושה ללקות עוברי דרכים. (ב) ושחטה שמים העמיקו. ושחטה

מצודת ציון

מצודת דוד

ה (ב) ושחטה. מלשון חשט: שמים. והן הסהס מדוך

ה (א) שבינו ואת. מוסר למצפז לומר הדבר שאמתי טעמו וכו' המשפט. כי פה. כל ז' מלכי ישראל שהיו על הים מלפני ועל הים החיות שולכדים בהם החיות והעופות כן הם ילכדים במשפטים הרעים שישים כס. וזכר מצפז והמור שהם הרים נהמים בארץ ישראל והעידים פרושים עליהם מצודותיהם וית מצפז מן צופה נתיך שחרגם און תקלא היתון במלכות ובמגדא פרסם על מור רם וברשר רב לכה מצלות ירושלים מה עשה ויבשו הושיבו שתי פרסודיות אחת על המור ואחת על המצפה ויש חשט שמים העמיקו. ושחטה

ה (א) שבינו ואת. מוסר למצפז לומר הדבר שאמתי טעמו וכו' המשפט. כי פה. כל ז' מלכי ישראל שהיו על הים מלפני ועל הים החיות שולכדים בהם החיות והעופות כן הם ילכדים במשפטים הרעים שישים כס. וזכר מצפז והמור שהם הרים נהמים בארץ ישראל והעידים פרושים עליהם מצודותיהם וית מצפז מן צופה נתיך שחרגם און תקלא היתון במלכות ובמגדא פרסם על מור רם וברשר רב לכה מצלות ירושלים מה עשה ויבשו הושיבו שתי פרסודיות אחת על המור ואחת על המצפה ויש חשט שמים העמיקו. ושחטה

בכנפיהם לבליסם מהם בגולה. ואז: ויבשו מזבחותם. מנחמי תועבותם שאין פנים אליהם כלכך אחר טעם המזבח כן יאמר וזה זכרה מן המקומות שהיו זכיהם כס וכן חרגום יונתן מלגוריו תועבתיהן מדרם תמומת מלאתי לזי אנודות כלדם המאיים על אים המקניטו היך שאזי לודרה לך בכנפך. כך המקרא הזה מאיים על ישראל קלאתי קשורה וממתי להקס כלהריות ויבשו מנעמיהם:

ה (א) כי רכבם רומשפם. משפט הסורין עליוס בית המלך כי אחס הייתה פה על המצפה ורשת על תבור על שני הרים הללו הושיבו פרסודיות למחור שלא ועלו וישראל לרגל לבית המקדש: (ב) ושחטה שמים

לפי שאדם לוקחים משפט הכתנים ואוכלים. כי פה חיותם למצפז ורשת פרושה על המור. לפי שאין יכול לעלות לירושלים אם לא יעבור דרך המצפה ודרך הר תבור. ושם הושיבו פרסודיות שלהן שהם לפח ולמוקש. ורשת פרושה ללקות עוברי דרכים. (ב) ושחטה שמים העמיקו. ושחטה

ה (א) שבינו ואת. מוסר למצפז לומר הדבר שאמתי טעמו וכו' המשפט. כי פה. כל ז' מלכי ישראל שהיו על הים מלפני ועל הים החיות שולכדים בהם החיות והעופות כן הם ילכדים במשפטים הרעים שישים כס. וזכר מצפז והמור שהם הרים נהמים בארץ ישראל והעידים פרושים עליהם מצודותיהם וית מצפז מן צופה נתיך שחרגם און תקלא היתון במלכות ובמגדא פרסם על מור רם וברשר רב לכה מצלות ירושלים מה עשה ויבשו הושיבו שתי פרסודיות אחת על המור ואחת על המצפה ויש חשט שמים העמיקו. ושחטה

ה (א) שבינו ואת. מוסר למצפז לומר הדבר שאמתי טעמו וכו' המשפט. כי פה. כל ז' מלכי ישראל שהיו על הים מלפני ועל הים החיות שולכדים בהם החיות והעופות כן הם ילכדים במשפטים הרעים שישים כס. וזכר מצפז והמור שהם הרים נהמים בארץ ישראל והעידים פרושים עליהם מצודותיהם וית מצפז מן צופה נתיך שחרגם און תקלא היתון במלכות ובמגדא פרסם על מור רם וברשר רב לכה מצלות ירושלים מה עשה ויבשו הושיבו שתי פרסודיות אחת על המור ואחת על המצפה ויש חשט שמים העמיקו. ושחטה

מוֹסֵר לְכֻלָּם: גֹּאֲנֵי יְדַעְתִּי אֲפָרִים וַיִּשְׂרָאֵל לֹא־נִכְחַד מִמֶּנִּי כִּי עָתָה הַזְנוּתָּ וְדִבֵּיתָ יִשְׂרָאֵל קָא

רש"י

העמיקו. משך פעויות העמיקו אני אמרתי כל שאינו עולה לרגל עיבר כעשה והס גזרו כל העולה לרגל יהרג הרי שהעמיקו יותר ממני. ושחטה. לשון זהב שחוט (מלכים י') ונמשך ונסוק ויונתן תירגם לשון שחטת זכחתי לע"א: ואני מוסר לכולם. וחף כתיב אויבסרם ציסורין חזין מוסר לכולם: (ג) כי עתה הזנית אפרים. עד הושע בן אלה היו תולין הקלקלה במלכיהם שהיו מעבדין אותן מלעלו' לרגל עמדו זה וזכטו פרוסיסאו' ולא עלו לפיקר גלו כי עתה הזנית ספרים ואין להם לתלות במלך כן

לשון פרוסה. כמו חזן שחוט. כלומר הם מורשים בממרות לכל עוכרי דרכים ששים גופים ספניהם. תמקיו. כלומר הם המעמיקו ותחמירו לעבוד צ"ו יותר כעבודתי. אני אמרתי לישראל שלש פעמים בשנת יראה כל וכרך. אם אינו בא ליראות עובר כעשה. אבל אינו חייב מיתה בכך. אבל הם החמירו כל כך לע"ו שכל מי שאינו בא ליראות בשני העגלים שבדן ושכבתי אל שיתויו את ראשו. משך שפיהם העמיקו. כך מפרש בבא קמא: ואני מוסר לכולם. כתרנומו ואנו מיתה יסורין לכולהו: (ג) אני ידעתי אפרים וישראל לא נכחד ממני. מה שאין אתם עולין לרגל קלה זאת מלחם במלכי ישראל. לפי שהשיבו פרוסדיאות על הדרכים. וידע אני שלא לעלות בשביל יראתם שלא לעלות לירושלם. כי אחר יבולין לעולם. ואחם זונים אחרי העגלים. ותרע שכן שהיו בהרשע בן אלה הוא אומר ויעש הרע בעיני הו' רק לא כמלכי ישראל אשר היו לפניו. עליו עלה שלמנאסר מלך אשור. ושינו בדרך עולם. מפני מה גלו ישראל בימי הישע בן אלה. יבולין לעלות לירושלם מפני שהסדיאות שהן; בא הושע בן אלה וביטלם. ואמר כל הרוצה לעלות לירושלם יעלה ואעפ"כ הם (היו) לא עלו. לכן נאמר עליו עלה שלמנאסר והנלם.

אבן עזרא

כדרך: ספנים. הם עובדי הכעל: העמיקו. הפך אליו המכרים חולי לא יראוהו העוכרים וחלי חיסורם כולם על זאת אמנה שעשו כי לא נעלם ממני אשר העמיקו על כן: (ג) ואני. דע כי אשת עיבק חביו רחל רחל והסנה לזה נכנסה במקומה גם רחל נתנה שפחתה לו ובעבור קנאת לזה נתנה לו גם השפחה האחרת על כן כאשר ילדה רחל את יוסף אמר שלחני ויעקב אמר אל אפרים ומנשה ויקרא בהם שמי על כן ויקראו כל ישראל אפרים ופת אמר חולי ממלכתיהוה היתה מאפרים ובעבור שמלא ואת רמות בגלגל לגדי שורק לומר אינכה הכתובה בדברי יהוה וכספר עמוס אפרס שהו מאפרים והנכון בעיני כי כאשר כחו אבותינו ארץ כנען והסנה עמל בנלו מנגב ובתי כווא אבותינו כל כעט אפרים וחלי שבת מנשה מלפון על כן יזכור יהוד' ואפרים וככה בירמיהו הבן יקיר לי אפרים ואין מלך

מצודת דוד

קדמות לעמו"ס כי המלכים מנזום לכת מלכת לבסוף וסס כדוע צמחם סופיסו הכסה לזכה לצדיק ולכן אומין אני מוסר ספרים לכלם ומלכיהם להעם: (ג) אני ידעתי אפרים. וידע אני מה כעל אפרים שפודק עמ"ס מרוב חמדות: וישראל גור. כפל הדבר עס כי מתחלה היה קלה חנוס ע"י המלך הכה עתה כשאלך פושע כן

פירוש ע"מ

העמיקו אונ דם קול'הג פון וייער נאר ישקייט האבין ציי גיטפמט (אונ גיטעמט צו קולין קרפנות צו דיא היידעניש' עעצן) ואני מוסר לכולם אני דרום ועל איה גאט אן גרייטוין איין שפךרא צו זיי אלי: (ג) ואנאם גאט) אני ידעתי אפרים איה האב גיוויקט אונ גקנקט דעם אפרים אונ דר ישאל איז גיט פאר מיטוין גיווען פון מיר (פלאמר איה האב גיוויקט דם גייא אפ"ין האבין גיט גיוואלמט עולה רגל זיין נאר גייא האבין עה אן גיהאנגין איז גייערע פקלים דם זיי לאוין זיי גימ) זי עתה אבער איה גיימט (דאס הושע בן אלה איז מלך גיווארין אונ גאט האב ממכל גיווען דר שוקרים וואס האבין גיהיט אז קען זאל גיט עולה רגל זיין אונ דר ישראל זענן פארט גיט אוף גיהאנגין סמיליא) הניתי אפרים האקסו אפרים מוגה גיווען

כי השי"ן פתחה ותא בשל לאהבה אמר השמים שחם עפרם ששמים מררי האל ית' ובעבודתו כמו אשה שהיא סוטה תחת אישה העמיקו סרה לשחוט ולזכות לעכרים: ואני מוסר לכולם. אמר תנבאי לא תאכרו ולא יסיר אתכם אדם ולא יביתם אפרים על חמסאמי כי אני איש מוסר לכלם ויום ויום אני מוסר: ארתם לא ישיעו: ואני מוסר. חסר איש כמו ואני תשל' שפי' איש איש תשל' וית' ודבחן יסעו: וגו' : ואני ידעתי אפרים. אמר זה על ירבעם בן נבט שהיה משבם אפרים שנישע העגלים והסדיר ישראל מעברת האל בכחם אמר אני ידעתי את לבבו כמיש ויאמר ירבעם כלבו עתה וגו': וישראל לא נכחד ממני. ממה שנועץ עם שרי ישראל לא נכחד ממני כי ידעתי כלמי ויעץ השלך ויעש' בן עלי וחב: כי עתה הזנית אפרים. אתה ירבעם הזנית עם העגלים ואחר כך נבט ישראל בעכרים והיה הזנית פעל עומד כמיש או יחיה פעל יוצא ר"ל אתה הזנית ישראל אתר העגלים. ובריש כי אתה הזנית אפרים עד הישע בן אלה היו תולין

ביוםם ההם מאפרים: הזנית. נעשך את המרים:

מצודת ציון

כסוב כמו ולא כי נשתי (במצד ה'): העמיקו. מלפון טומא: מוסר. מלפון יסורין: (ג) נכחד. ענין מניסם כמו ולא

לכלם ומלכיהם להעם: (ג) אני ידעתי אפרים. וידע אני מה כעל אפרים שפודק עמ"ס מרוב חמדות: וישראל גור. כפל הדבר עס כי מתחלה היה קלה חנוס ע"י המלך הכה עתה כשאלך פושע כן

משלי חכמים

גו ד' אן ידעתי אפרים גור. לא יתנו פגלליהם גור. קמשל יאיר יקם גיורקען פיל שארקען שפךה בראנפון ויין ביו דיא אויבן זענען אים קאלע גיווארין. ער איז געזאנגען צוא אראקסאר האם דר אקאצא אים נפאפין ער זאל גיט ברינגען שפארקען שפךה גיט בראנפין אונ גיט ויין. אונ אונ ער וועט יא סרינגען וועט ער בלינד ווערן. ער האם גיט נפאלטן ויאם דער האקארא האם אים נפאפין אונ ער דר גיט ווייפער ברינגען. אסאעל דר האם דר נפאפין זייער אנפער פריינד אונ זאגט צו אים דיא וועקסט דאך אז פון זיין פיל סרינגען האקטו פאלאריין העלפט ווערען פון זייער אויגן. אונ דר סרינגען דאך ווייפער דר וועקסט דאך ענויים בלינד ווערן. פו ריט סאלקסט גיט דעם דאקאצאן ער האם דאך דיר נפאפין דרא וואקסט דרא וואקסט פון שפארקען בפקה. האם דער שיכור גינגערט פאדאך ווען איה האב גיהאט גיוועקט אויבן זענען זיי מיר קיין שאר גיווען אויבן צו זענען פאר דעם ברינגען. אויבן אז איה האב ברינגען אויבן זענען זיי מיר גענויים קיין שאר אויבן צו זענען פאר דעם ברינגען איה געברייט איז גייען פיי דיא יידן ווען זייא זענען גייען אין ארץ ישראל אונ זיי איז גיט גייען האבין זיי געדינט גדידה קה ווערן. האם דער נביא וואקסט צו ויא מוסר זיי זאלין גיט זענען

אֲפָרַיִם נִטְמָא יִשְׂרָאֵל: דְּלֹא יִהְיֶה מַעֲלָלֵיהֶם לְשׁוֹב אֶל־אֱלֹהֵיהֶם כִּי רַחֵם זְנוּנִים בְּקִרְבָּם וְאֶת־יְהוָה לֹא יִדְעוּ: וְעֵנָה גְאוּן־יִשְׂרָאֵל בְּפָנָיו וַיִּשְׂרָאֵל וְאֲפָרַיִם יִכְשְׁלוּ בַעֲוֹנָם כְּשֶׁל גְּסִי־הַיְהוּדָה עִמָּם: וּבְצֹאנָם וּבְבָקָרָם יִלְכוּ לְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה וְלֹא יִמְצְאוּ חֵלֶץ מֵהֶם:

ה"א דוח זנונים. טכס נכ: גאון ונחל. (קריטוס'): חלץ טכס. ימאס קס: ביהוה

רש"י

למדתו כסדר עולם: (ד) לא יהנו מעלליהם. לא יעזבו דרכם הרעה כמו (בראשית ל"ח) ולא נתנו אלהים להרע עמלי (במדבר כ"א) ולא נתן סימון ("ע"ב) נתן ריחו: (ה) וענה גאון ישראל. ויחלץ יקרא לישאל כמו (שמות י') לענות ממי לשון עני והכונה: כפניו. ואינו חזן. ודוגם כן לכרע פירשו לשון עדות כפני להם ועוברק על רזוני: (ו) בצאנם ובבקרם. בקרננותיהם:

אבן עזרא

(ד) לא יהנו. לא יעשו מעשים שיטונו או לא ימוחו על דרך על כן לא נתתיך: (ה) וענה. אמר יפת כמו בני יענה ואין לו טעם רק הוא מנורת עני: (ו) בצאנם. שב אל יהודה לכדו שנית המקדש בנחלתם: חלץ. ככדו

אקלקלה במלכותם כיון שכלך הושע בן אלה בישראל פרוסיות שהיושבים ויבנים שבאמר רק לא ככלכי ישראל אשר היו לפני ואף על פי כן לא עלו לירושלים לפיכך נתחמת גור דין עליהם לנלוהם הה"ד אני ידעתי אפרים כי עתה הונתה אפרים עתה נראה שאתה הונת שאין לך לללות בכלכך: (ד) לא יתנו. כמו ולא נתן סימון לא יתני השם רוח והדומים להם ענין עזיבה ותנחה אשר לא ינחה אותם מעלליהם הרעים לשוב אל למעשה שבת ושקלו וטעמו דבקים במעשיהם הרעים עד שאפ"י יהיהוה פסע אחת השובת כלבם הם מתחשבים מיד: כי רוח זנונים בקרבם. הבהנה אותם: ואת ה' לא ידעו. לא דרשהו אפי' פעם אחת תשובת כלבם הם דבקים במעשיהם וי"ח ואולפן גור: (ה) וענה גאון ישראל בפניו. כפי ש הוי עשרה נאות לשבור אפרים אמר כי גאון פירד בפניו כשוקבל עונשו עליו וי"ח ויפאן יקר ישראל ואינו חזן תרנם וענה סלי הכנעה כמו לענות כפניו ופי' גאון ישראל גזולתם וקרקס וכדומה וס' ואינו חזן כלומר בעונם בארצם פרוס ללוחם יראו בהכנעתם ושפלותם תחת הכבוד שיהיה להם מתחלה: וישראל ואפרים. אפר אפרים כבוד ירבעם בן נבט הכהנה אותם ובעבור שזמו שחזו אפרים וישראל אפר בעבור שאר ישראל שהלכו אחריו כלם יכשלו כעון העגלים: כשל גם יהודה עכס. כי אפי' יהודה שהיה בחלק אפרים המקדש עוב עבודת השם יתברך לעבור אלהים אחרים וגם היא יכשל בעונו: (ו) בצאנם ובבקרם ילכו. שבם יהודה ישובו לעבודת ה' ויתברך בבית המקדש וזו בצאנם ובבקרם ילכו לבקש את ה' וזה היה בימי יאשיהו שבערו הכבדים ושבו לעבוד את השם ועשו פסח ואמר כי לא נעשה כפסח הזה וגו': ולא ימצאו חלץ מהם. לא מצאוהו כשבקשוהו כי כבר נגזרה

מצודת ציון

כמדו מלכותם (איוב ט"ו): (ד) לא יהנו. לא יעזבו וכן ולא נתן סימון (במדבר כ"א): מעלליהם: (ה) וענה. כיון כטעם והספלה כמו מלאת נטות מנסי (שמות י'): גאון. מנאון גאווה וכדומות: (ו) חלץ. מנין כטעם והספלה כמו לרק מלכה נחמן (מלבי"ם):

משלו הכמים

דיא עובדה נהי ווארום הקב"ה ויעם זיא נאך מער שפראצין. האבין דיא ידיו געגעסן פאראן רוקן אינז איז גאנץ גוט גיווען. האבין מיר דיא טעם אונקע געגעבן פאר די עובדה וזה אינז אז אינז גוט גוט וועלן מיר דאך דיא שפראצן צייט געווען אונקע געבן פאר די עובדה וזה. מיר ווייסן ווען הקב"ה שפראצן ווערם ער גירופען אלהים אונ ווען ער האט רחמנות ווערם ער גירופען ה'. נאמן דעם נביא לא יתנו מעלליהם לשוב אל אלהים: ידיו וועלן גיט אונקע געגעבן (שמות י'): שפראצן מעשים אונ ואלץ צוריק קערן צו הקב"ה ווען ער ווערם גירופען אלהים. אונ ער שפראצן זיי. כי רוח זנונים בקרבם ואת ה' נישקרויכילם ווערין דורך זייער זינד פשי גם יהודה

וְיִלְאָ וְיִשְׁכַּחֵן קְלִיק וְיִבְהוּהוּ בְגָדוֹ כִּי־בָנִים זָרִים יִלְדוּ עִתָּהּ
 שְׂכָנָתִי מִנְהוֹן :
 וְגִמְיָא מִדְּיִי שְׁקָרוֹ אֲבִיר בְּנֵי מִנְתָּהּ
 עֲמִיטָא קְרִיבָה לְהוֹן בְּעַן
 אִתְּיָה עֲלֵיהוֹן עֲמִיטָא יִכַח
 בִּיבִיחַ וְיִקְבֹּן יֵה פִרְיֵה
 אֲרַעְרוֹן : ח נִבְרִיא אֲרִימוֹ
 קִלְכֹּן כֹּד בְּשׁוֹפְרָא
 ה'א כה' נגדו : יבמות י' קרומין ט : יאכלם חדש' (ספסדרין כט) : תקעו שופר . כדמות ט ר'ה לכ זכור מקו :

אֲתִנְבּוּ דְמִיתָן עֲלֵיהוֹן עֲמִיטָא קְטוּלִין עַל דְאִמְלִיכוּ יֵה שְׁאוּר לְמַגְבָּתָהּ אֲצִיחוּ פֹד בְּתוֹצְרָתָהּ
 אֲמָרוּ דְרִירוֹן עֲלֵיהוֹן מְלָכִין בְּמִשְׁדֵּרֵיהוֹן עַל דְלָא קָבִילוּ לְפָהֳגֵי שְׁמוּאֵל דְמִרְמָתָהּ בְּסָרוּ עֲלֵיהוֹן
 יָבֹתוּ עֲבָדֵי קְרָבָא עַל דְשִׁקְרוּ בְּמִימְרֵי וְאִסְתַּחֲרוּ לְאַחֲרָא מִבְּתָר פּוֹלְחֵי וְלָא פִלְחוּ קְרָמִי
 בְּמִקְרָא דִי בְּאַרְעֵשׁ בְּמִמְיָן : ט בֵּית אֲפָרַיִם יִצְדָּו תְּהֵא בְיוֹם הַוִּשְׁלֵמַת חֻבּוֹן בְּרַם בְּשִׁבְמִיא

רש"י
 חלץ . נשמע כמו (שמואל ב' ז') וקה לך את חליתם
 נגדים שהשמים מעליהם : (ז) בנים זרים ילדו . שנתחתנו
 נגוס : יאכלם חרש . חדש אב : (ח) תקעו שופר .
 חיברו לשמר מן חרשים שיבואו עליהם : הריעו
 בית און . אחריו כנייים הולך אתה בנימין ואת חרשים
 כבית און ונתנו חירנם תקעו שופר כזרות חרב צלה בעון
 שהמלכו עליהם את שאלו שהיה נבצע ולא שמעו לקול
 שמואל שהיה מן הרמה ומלכיהם נרמו להם לסור מחרי כגון ירבעם וחבריו כגון ירבעם עליהם און ושצר גדול :
 אחריו בנימין . על שחרמם וחורמם אחרו מלענות לרגל לכית המקדש כהוא בחלקו של בנימין . אחריו בנימין על

אבן עזרא
 מהם כאשר יאמר הלכה ואשכזה אל מקומי ולמה חלץ מהם
 כיהי כה' נגדו : (ז) עתה יאכלם . אלה הנייים עם
 תקיעת חדש רע כמו כי קרוב יום אידם ור' יבשה אומר
 חדש אב ויפת אומר כי חדש הוא חגור חרב כמו והוא חגור
 חדשה : (ח) תקעו הטעם השמיני ואת וידעו הכל כי אפרי :
 קימין להו . ויש לפרש כי בנים זרים ילדו שהלכו בחקות העכו"ם וכן אמר וילדו נכרים ישפיקו ות"י ובנימין עממיא
 אויני : עתה יאכלם חרש את חלקיהם . עתה בקרוב יבא חרש שיאכל האויב אותם ואת חלקיהם ר"ל שדוהיהם וירביהם כמו
 ואכל את החלק שהיה כסו חלקת הוה וחרש הוה הוא חרש תפוח שירבקה חמיר וחוש אב שחרובת או פירוש חרש
 כיון מינו כמו חרש וכן ואכריח את שלשת הרועים בירה אחר לדעת יתרון ר"ל חוש בחוש כלומר חמיר יאכלם האויב
 יום כיום וחדש חרש וכן ת"י כען איתי עליהן עממיא ירח בירה ויבוקן ירח ארצהו : (ט) תקעו שופר . כמו שחוקעים
 בשופר להודיע חלק והאספק אל העיר הגם והצאן ואלו המסומות הם לבנימין ובית און היה לבני יוסף לאפרים אסוד
 לבנימין כי ארץ חלק בנימין הייתה בין יהודה ובני יוסף : אחריו בנימין . הגת החבתי אחריו בנימין כי דבר כבש ארץ
 אפרים וית' נביאי ארסו תני : (ט) אפרים לשמה תהיה . ערת אפרים : ביום החבתי . ישראל חרשתי אמתה .

מצודת דוד
 בהמ"ק נחלוט פני כ' עת הכלה קרבת עכו" לא יסיה נמל
 להם כי חלן מהם וסר סכנתו מנייבם : (ז) בח' בגדו . מכרו
 דה' כי ילדו בנים זרים כי לקחו עם אל נכלו וסכנים הולכים אחר
 הבה וילדו אח"כ בנים כוריים מהם : עתה . ר"ל כזמן קרוב הבה
 שדוהיהם ר"ל בני : המודם סה יקעלו נגומם : (ח) תקעו שופר .

פירוש ע"מ
 זיי וזעין וייער ציימ וועט קימען : (ו) בצאנם ובבבבם
 יקבו לבבם את ה' קימ וייערע שאם אונ מימ זייערע
 רינדער פלומר מימ וייערע קרבנות וועלן זיי גיין
 צו זוכ' גאמ אונ וועלן אים גימ גיפינען חלץ פסם
 ווארום ער וועט זיין אויס גיציניגן פון זיי : (ח) בח'
 בגדו כי בנים זרים ילדו אין גאמ האבין זיי גיפעלשט

ווארום זיי האבין פֿרעמדע קינדער גיזיניגן דען זייא האבין זיך פֿתסמן גיזינען מיט די היידין עתה יאכלם
 חדש את חלקיהם דרום וועט היינט דר חרש אב אוף עסין אונ פאר דארבין וייער חלק ירהיינו דער בית
 המקדש וועט חרוב ווערין אין איהם : (ח) ונאמם גאמם תקעו שופר בגביה בלאומ שופר אין גקעה אונ
 מרומימיערם אין דער שפאמם קצה זון און זאגין זיי דר מיט זיי זאלין זיך היימן פֿר דר שווערד פֿון דיא
 חיילות נוס וועלען קומין אוף זיי הייש בית און שאלם אונ בלאומם אין בירת און אונ גאמרי גבימין נאה
 דיר בגימין גיימ איין טיל צו מלחמה האלמין מיט דיר : (ט) אפרים קשיה תקיה ביום הגבחת דוא אפרים

וועסט

הושע ה

הרנום

לְשִׁמָּה תְהִיָּה בַיּוֹם תּוֹכַחַה בְּעַשְׂבֵי יִשְׂרָאֵל הוֹדַעְתִּי נֶאֱמָנָה: יְהוֹ שָׂרֵי יְהוּדָה כַּמְסִינִי גְבוּל עֲלֵיהֶם אֶשְׁפּוֹף כַּמִּים עֲבַרְתִּי: יֵי עֲשׂוֹק אֶפְרַיִם רְצוּן

דְּיִשְׂרָאֵל הוֹדַעְתִּי אֹרְיָא: יְהוֹ בְרַבְרִי יְהוּדָה כַּמְסִינִי יִשְׂרָאֵל עֲלֵיהֶם אֶשְׁפּוֹף כַּמִּים יִשְׂרָאֵל: יֵי אֲנִיסוּן דְּבֵית אֶפְרַיִם כַּמְסִינִי דְּיִשְׂרָאֵל אֲרִי אֲתַקְּנִיא רְבִי יִשְׂרָאֵל: כַּמִּים אֶפְרַיִם מְסַבְרִי:

רש"י

איוהודך את בנימין: (ט) לשממה תהיה ביום תוכחה. כשאלכ להנחוכה עמהם וימותו והיו מתיים ואין מענה בניהם למה כי בשכני ישראל הודעתי תורה לאמנה: והם עברו עליה: אפרים לשממה וגו'. (י) אלהי כנס רבי אחא בר הנינא אמר ביום שיתוכה עמהם הקב"ה בדון לא יהיה להם פתחון פה שהרי בשכניהם לודעתיה שהדין דין אחת אחת מולא כשגלו מעטרת המכטים לא גלו יהודה ובנימין והיו עשרת השכנים אומרים משני שהם בני פלטיין שלו לא הגלה אותן משוא פנים יש בדבר והם וגלום אין משוא פנים אלא עניין לא תתמלה סאתם כיוון שחמרו

הוא חקף הא קשור דלפילו לכני גיטולא לא כנס אפיין כחשקו של שמואל שבכני ישראל הודעתי לאמנה: (י) עשוק אפרים. יד האומות: רצון משפם. מיוסר ביסורים

מהר"י קרא

התוכחה. לשון שתיקה. ובה פה ידבר וישתוק ויהיה הורה ביום שיבאר עליו וכוונת חוכה של הקב"ה. שלא יא לו פתרון פה לומר על מה עשה לנו הקב"ה ככה: שבכני ישראל הודעתי לאמנה. שהרי התורה שהיא נאמנה הודעתה להם כי ישראל של אשר עזבו את ברית ה' אלהי אבותם. על כן הורה אלו כי ויתם ה' מעל אדמתם באף וכוונתו בקצף גדול וישלכם אל ארץ אחרת כיום הזה: (י) (הרי) היו שרי יהודה כמסויני גבול. משל זה משל על יהודה. ואמר מהרה יהבינו שבם יהודה ובנימין לעשרת השבטים. עששו ככעשיהם כמה דאמר בדרך אהותך הלכת: (יא) עשוק אפרים רצון משפם. רצון לשבר: כי הואיל הלך אחרי צו. דבר זה נדרש. שרצה ללכת אחרי צוואת כהני הבבל ולא שמר מצותיו:

אכן עזרא

(ט) הודעתי נאמנה. משפט נאמן כמו גורה והדומ' לה: (י) היו. עושים רע לאחר הם נראשים: כמסויני גבול. כסתר על כן חעניס: (יא) עשוק אפרים. עשוקה

הם גלו או שממו לא חשבו מעין עשוק בניהם והמרו הא אלהא לקיים מה ש'אמר שבכני ישראל הודעתי לאמנה: (י) עשוק אפרים. יד האומות: רצון משפם. מיוסר ביסורים

רד"ק

כשהתוכחה במדבר כשהיו כל השבטים כא' הודעתי אותם נאמנה כלומר דבר אמת אם בחקותי הלכו אם עשעשו אם לא תשמעו וכיון שלא שמעו לי אחרוב את ארצם וגלמם מסנה כי כן הודעתים באמת ויית ביום תוכחה ביום תשלומת הובין. ונדבר רבי אבהו אמר בשם רבי יוסי ברבי חנינא ביום שנתוכח הקב"ה עמהם ברין אתה מוצא כשגלו עשרת השבטים לא גלו פלטיין שלו לא הגלה אותם רבי שמואל בר ר' יוחנן אמר כי אלהא חקף הא קשור דאפיין לא נביס אפיין לקיים מה ש'אמר שבכני ישראל הודעתי לאמנה: (י) עשוק אפרים. יד האומות: רצון משפם. מיוסר ביסורים

מצורת ציון

הקצו כצוללות דרמה להיות נשמים מהקצו. אחרך בנימין. כ"ל כי הוליו הו"ך חרמך ליתלם קי: (ט) ביום תוכחה. ביום שאתוכה עמהם על רוע עמתיים: שבכני ישראל. שבעי עמתיים שאינן על שכני ישראל כזה חודעתי. שמתה דכני קמו היה כמו ש'אמרת עליהם: (י) היו שרי יהודה. ועמ"ל לא נשמו שכי יהודה מוסר לחמון דכרבי עמרת שכמתי כמו מסויני גבול רעשו לחמון כ"ל ר"ל שאפרים סבוק כי הוליו וכוונתו נמשס ונמולתו כ"ל ר"ל שמתה אונם כ"ל ר"ל כול חסן דהו ועס כי יסודם רלמם סמון וסגמול

מצורת ציון

(ט) לשממה. מלשון שמוען: תוכחה. מלשון ויחוק: (י) כמסויני גבול. אמר נאמן שאלם כמו שחזיר הסין נזול שרה מתינו להכריזי נבולו כמו שחמזב לה חסין נבול רעד (דכרס) (יא) עשוק אפרים. מלשון עברה והס: (יא) עשוק אפרים. עשוק אפרים: ענין עבירה ונתיים כמו עשוק ורצון (כס לוח):

אתרי

אתרי

מַשְׁפָּט כִּי הוֹאֵלֶּךָ אַחֲרֵי־צֹ: יוֹאֲנִי
כַּעַשׂ לְאֶפְרַיִם וְכָרַקְבִּי לְבֵית יְהוּדָה:
יַיִרֵא אֶפְרַיִם אֶת־חִלּוֹי וַיהוּדָה אֶת־
מִזְרוֹ וַיֵּלֶךְ אֶפְרַיִם אֶל־אֲשׁוּר וַיִּשְׁלַח
אֶל־מֶלֶךְ יַרְבֵּי וְהוּא לֹא יוֹכֵל לִרְפֹּא לְרַגְלָם

לְמַעַן יִשְׁמַע יְהוָה בְּתַרְסֵי
דְּשָׂקָר: יֵבּ וּמִיָּמִינֵי
קַעֲשָׂא לְרַבֵּית אֶפְרַיִם
וּכְבָּקְבֵא לְרַבֵּית יְהוּדָה:
יַיִרֵא וְיָקֹא אֶפְרַיִם יֵת
מִרַעֲיָה וַיהוּדָה יֵת
מִקְאֹבִיָּה וְאֵלֶּיךָ דְּבֵית
אֶפְרַיִם לְרַהֲוֹר וְשְׁלַחוּ
לְמִלְכָּא דְּבֵיתֵי לְרַהֲפָרַע
לְהוֹן נְבִיא אֶפְרַיִם לְהוֹן

ת"א וי"ח ליהו"ה: פסוקים 35

מבד"ו קרא

(יב) כעש. כחלע שאוכל את הבשר: (יג) וירא אפרים את חילו ויהודה את מזור. עשרת השבטים ושבט יהודה. לא היה שרש בנייהם. אלא קשר [אלון] על אלו. כש' דאם' מנשח את אפרים ואפרים את בנשה יהירי הכה על יהודה. ויהודה צר את אפרים, וכך היו נגזרים לעשות. כששרא אפרים שהוא נחלה וחלש לפני (האבות) יהודה שבתגובת עליהם. וילך אפרים אל אשור. כמו שמצינו [אצל] מנחם בן גדי מלך ישראל. כשבא פול מלך אשור על הארץ. והן כנתם לפול אלף ככר כסף [תר] ללחויק הבמלכה בירו. והוא יושב מלך אשור ולא עמד שם בארץ. שלא עזרו: ויהודה את מזור. מזור. כמתו. וכשראה את ככתו יהודה שנגזר לפני מלך אשור. שפתחוק ע"ז. וישלח אל מלך ירב. כמו שמצינו באחו מלך יהודה. או יעלה רצין מלך [ארם] ופקח בן גמליהו מלך ישראל וירשום למלכה. ואמר ישלח אחו מלאכים אל תגלת פלארס מלך אשור למר עבדך ובגך אני עלת וחושיעני כסף ארם ומכף מלך ישראל הקמים עלי. ובדג"ו חזמים הוא אומר ויבא [עליו] תגלת פלארס מלך אשור ויצר לו ולא חסו: והוא יוכל לרפא לכם. שלא עזר כולן אישור לאפרים: ולא יגהת כסף מזור. שלא ריפא מלך ירב את יהודה. יגהת. הוא שהחזירה מניח ומאיר פנים מבוליו. בברואשות רבא האי. ר' יונה היה בסבך (המים) בישתא וכד הוה רביעית נתתא רוח אכר גבוהו (*). ולמה לא יכלו

רש"י

ולמה לו כל זאת כי הואיל ורצה והלך אחריו לזכות טל כנאי הכפל: (יב) וכרקב. תולעת האוכלת העץ וכאמור: (יג) מזור. לשון חלי: וילך אפרים אל אשור. זה הושע בן אלה שהיה לו לעבד ושם וימרוד (מלכים ב' י"ז): וישלח. יהודה: אל מלך ירב. זה אחו ענתן שמד לתגלת פלארס לעזרו על רצין מלך ארם ופקח בן גמליהו (מלכים ב' ט"ז): והוא לא יוכל לרפא לכם. מהרבה גדודים מפלמחים וערכיים שבו סל אחו כמו שמפרש בדברי הימים (ב' כ"ד) כי חלק אחו את בניו ה' גבו' ויתן למלך אשור ולא ואפרים לו: ולא יגהת סכנת גזונו. לא יסר מכס מנכחו ואומר איני עשאו מן החיות ההפוכות לשון כשאר הוגה מן המסילה (ט"ז כ')

רד"ק

טוב וידוע היה כי לא היו יושבים באותו הדור אחרי צנות תאל כ"א אחרי צנות ירבעם לפיכך שנה ה' לנרעין ואמר במקום צנות זו י"ח אינטין דבית אפרים גבו: (יג) ואני כעש לאפרים. זו אהיה לאפרים וליהודה כמו תעש שאוכל הבגדים: וכרקב. האוכל הצ"צ התיין כלומר בן אבלה אותם: (יג) וירא. כמו כמתו לו המכה לפי שזוהי אותה גקראת בזו אמר כשרא אפרים ויהודה שהאיוב לא יצור עליהם כשירי אלא כשירי אלא כשירי שחלם יוכל לבאם יגהת אם אין רצוני: ר"ל וישלח יהודה כי כבר זכר שניהם בסבך: וילך אפרים. ר"ל המלאכים ששלח. או אמר וילך על מנתם שהלך לשלוח את אפרים אל מלך אשור וכן אחו מלך יהודה שלח למלך אשור. ואמר ויתן למלך אשור ולא לעזרה לו: ירב. הוא שם עיר בארץ אשור וזכר אותו שהיו פעמים ואפשר כי אשור היו לו שני שמות: לא יוכל לרפא. לפי

אבן עזרא

מלכו ורומהו: כי הוואיל הך. טעם פועלים עובדים כמו הגעס חלק הך לו כי הוואיל שהלך אחריו ממות אנשים והוא לו כמו לו וזו ופת אחר כי אפרים יהיה עשוק מהגויס. (יב) ואני. טעם שאכלס: (יג) וירא. את מזורו. מכה שהיא לרביכה שיזורו אותה: וישלח. יהוד'

מצודת דוד

לא נקח מוסר: (יב) ואני כעש. לכן כמו שהיה עשה לפעמים לגלותו ולאכדון כן אחיה כדקב לבית יהודה: (יג) וירא. וכאשר יכלה אפרים כחמש את חלי' רגלו ויהודה כחמש עמם מנכחו: וילך אפרים. הוא הושע בן אלה ששלח אל מלך אשור שיהיה לו לעזר: וישלח. על הושע מלך אשור כי הוא שלח לנגח אשור לעזרו לו וסל עסקה כמ"ס (כמ"ס ט"ז): לא יוכל לרפא. ר"ל פירוש ע"מ

מצודת ציון

הואיל. (יב) עיני רצונו כמו ויחלל משה (ב' ז'): צו. מלשון יאמר: (יג) כעש. הוא החומס האוכלת הבגדים כמו בגד ויכלס עש (ישיעיה כ"ה): וכרקב. מולעת הגולד עיני נקב: (יג) מזור. בן גקראת הכמה ע"ש שזכיר עיני חלק שבמטעם הבגדים וכן שיעת מיד מתמחן (פסוקים א'): ירב. הוא אשור ויקרא בשני השמות וכן מנהג לנגח ירב (תקעין י'): יגהת.

גיגאנגען צו אשור רב איז גיווען הושע בן אלה דר
קלף פון די ישראל דר הם גידיקט צו אשור גישק
אל מלך ירב אונ אהו דר קלף פון יהודה הם גישקט
שוחד צום קלף ירב וס איז אין לאנד אשור (דאס
איז הגלת פלארס ער ואל אים העלפין אקגענין
רצין מלך ארם אונ פקח בן גמליה דר קלף פון די
עשורת השבטים) והוא לא יוכל לרפא לכם אונ דר קלף
אשור וועט אייך גיט גענין הייליג (פון דיא פול
חילול פון די פלשתים אונ ערכים ונאם וועלין
קיימן און אקחו) ולא יגהת סכס מזור אונ ער וועט גיט

**וְלֹא יִגְדַּחַהּ מִפֶּם מְזוּרִים יִדְּ כִּי אֲנֹכִי כִשְׁחָל
 לְאִפְרַיִם וּבְכַפְּרִי לְבֵית יְהוּדָה אֲנִי אֲנִי
 אֲמַרְךָ וְאַלְךָ אִשָּׁא וְאִין מְצִירִי: מו אֶלְךָ
 אֲשׁוּבָה אֶל־מְקוֹמִי עַד אֲשֶׁר־יֵאשְׁמוּ
 וּבִקְשׁוּ פָנַי בְּצַר לָהֶם יִשְׁחַרְרֵנִי: וז' לָכוֹ
 וּנְשׁוּבָה אֶל־יְהוָה כִּי הוּא טָרַף וַיִּרְפָּאנוּ**

הוא לא יכיר לאספה
 לכן ולא יניח מכות
 מכאוב: יד ארי בימרי
 קלימא לדיבת אפנים
 וקבר ארון לדיבת
 יהודה אגא דבימרי
 אקמול ואעדי ארים
 גבורתי וליה דמשייוב:
 מו אסליק שכניתי
 אהוב לדוד קודשי די
 בשמיא עד דגד עון
 דחבי וידעון מן קדמי
 פד העוק להון ידעון
 דחלתי: איימרון אהו ונתוב לפולחנא דיי ארי הוא די מחנא ונסנא ודאימי עלנא תבר יניח לנא:

ה"א ה"ב חסוד, ל"ה לא (נחמס ח)

קבץ בלי אסף

יד

מדר"י קרא

לרפא את אפרים ולהניח מזר ליהודה: (יד) כי אנכי כשחל
 לאפרים, ארי בחור: וכפירי לבית יהודה, שאני יכול לללות
 תעלה לרפואה לנשיבתו ולשרפו. כענין שזאמר כאשר יהנה
 אחריה [והכפיר] על שפרו אשר [קרא] עלי מלא ורעים מקולם
 לא יתו ומתנוגם לא יגדה. כמו כן אני אסרוף, לבה אשר
 אני אני שתי פנים, וזו פת' אני אסרוף לאפרים אני אסרוף
 ליהודה: והלך ואשא ואין מציל, ככפיר זה נושא שפרו ואין
 (ביד) [ספיר] מציל: (מו) אלך אשובה אל מקומי עד אשר
 יאשמו, פת' בעונותיהם אשוב אל מקומי הראשונים לשמים,
 עד אשר יאשמו, עד אשר יאמרו בעצמם אנתו אשמתנו אשמתנו
 ו (א) לכו וגשובה, ויאמרו לכו וגשובה אל ה': כי הוא

הורו והגו מלך (ישעיה כ"ט) הגו סגים מכסף (משלי כ"ה):
 (יד) אשא ואין מציר, אשא חת הסרף: (מו) אלך,
 חסמלק מהס ואשניה על השמים: עד אשר יאשמו,
 יתוקו עממם כלשמהם יהודות על השממס:
 ישררנני, יבקשוני:
 ו (א) לכו וגשובה, יאמרו לכו וגשובה וגו': יך

החכ"ה: ובקשו פני, בתשובתו: בצר להם ישחררנני, בהשלות:
 סרף, כס' דאמי אני אני אסרוף: ויראנו, כלומר הוא סרף

אבן עזרא

כי כן אחריו: ירב, שס מקום כחשור: יגדה, כמו יטיב
 נהה מרלית העין: (יד) כי, בתחילה אמר ואני כעש
 כפנים מהנוף ועתה כשחל בחון מי יוכל לרפא לכס:
 ואלך, לי ואין רודף אחרי או חלך עם הסרפה והכין
 שאערס וחלך לי כחשור כחוד אחריו: (מו) אלך, עד אשר
 יאשמו, שידו ששמו או כעמס שמה חסס שאורן
 והאלמה לא חסס חסר חל"ץ: ישחררנני, יבקשוני
 כשחר ויאמרו אלה לאלה לכו, אמר טרף בעבור ככפיר:

נא אנסכה בשפחה והדומים להם שאין ענינם הליכה כחש
 בל הליכה יאמר איש לחבירו לכו וגשובה אל ה' וזה היה
 כולו קבוצ ואף על פי שהיא פעל עבר כי יש רבים קבוצים כמו
 אסרוף וגו': ואין מציל, ואם נשוב אליו הוא הפותח והוא

מצודת דוד

לא יהיה לך לעזר: ולא יגדה, לא ירפא מכם המכס כ"ל לא יגל
 חתכס מהערה: (יד) כי אנכי, כי אני אהיה כשחל מול אפרים וגו'
 ואני אהפסם ואנכי לי עם סכרף ונשא וזין ואין מי מציל מיר
 כ"ל לאם חני חסון כדעתם על ע"ה למו: (מו) אלך,
 כשחל אפני מהס ואשניה על מקומי השמים: עד אשר יאשמו
 בצר, הנה כעת ילך להם ידמו אותי ולא יתקו לנכס:
 יאמרו כה זה ליה לכו וגשובה אל ה': כי הוא סרף, ולא כעת

ע"מ

בין ויי אליו וועליו ויה שודדיג מאכין (אונ וועליו
 מודה ניין דאם ויי האבין גינידיגים) ובקשו פני אונ
 וועליו בעמין פר מיר (איה זאל ויי מוחל ניין אויף
 זייערי זינד) בצר להם ישחררני ווען עם וועם זייא עגב
 ניין וועליו זיי מיה פארשמיין אונ בעמין:
 ו (א) אונ אזו וועלן זיי נאגן איינער צום אנדערין
 לכו וגשובה אל ה' גרים אונ לאמרו ויה אום קערן
 צוא גאמ' כי הוא סרף וירפאנו ווארום עד ה' אונ פר
 צוקמ' אונ וועמ אונ ווידער אונ: ווידער פלאקסערין: עד
 שקלאגמ אונ אונ מומ אונ ווידער פלאקסערין:
 יחייט

שחמשיל הצרת לחלו אבר לרפא: ולא יגדה, כלומר ולא
 ירפא וכן לב שפתי יטיב נהה רפואה אפי' מזר אחר מבס לא
 ירפא: ו'ה' רחוא אפרים וגו': (יד) כי אנכי, איד יוכל מלך
 אשור להניח לכו אפי' אם ירצה כי אנכי לכס כשחל ואין
 מציל מיר: אני אני, הכפל לחוק הענין וכן ראי' עתה כי אני
 אני הוא: (טו) אלך אשובה אל מקומי, כלומר אסלק שבינתי
 מהס ואשבו: אלי בשמים שרואי בקום כבודי, כי ה' הילוני
 ולא ישנו כבודי בגינים: עד אשר יאשמו, ה' אלך הרשון
 בשרא וננו עד שישימו עצמם אשמים וכה"ל עד דידעון דחבי:
 ישחררני, יבקשוני כמו אפי' השחר אל ה' והדומים להם
 והנין הראשונ' כנ"ל ישמעין הנוספת פעמים בעתיד התיבס:
 (א) לכו, ענין וזה המעשה כמו לכו וגשובה על ירימה לכה
 אלא לכו מהעשיה ולפי שהחליכה ורוו ותישיבה עצלה נאמר ורוו
 בימי ואישורו שבקשו את ה' ועבדוהו: כי הוא סרף, כולו
 שחכנו בספר מכלול ואמר וגשובה אל השם כי הוא סרף ככ"ש

מצודת ציון

ענין לטואה כמו יטיב נהה (משלי י"ז): (יד) כשחל וככפיר,
 סס שמות הכרית: (מו) ישחררני, ענין לרפא כמו שזמר
 מוכ (סס ח"ה):
 ו (ב) לכו, סוף ענין לכו וגו': יך, מלגון הכלה: ויתבשרנו,
 עד שיכירו בעממם ססם השמי' ויבקשו פני גמולו להם:

ו (ב) לכו וגשובה, מוסב למעלה לומר להם כעת ילך להם

פרוש
 קענין אויס זינדיען אונ אפ פון איה איה איין ווייא
 טאג: (יד) פי אנכי כשחל יאפרים ווארום איה נאמ
 וועל ניין אזוי ווי איין לייב צוא אפרים וכפירי לבית
 יהודה אונ אזו ווי איין ויגדער לייב וועל איה ניין צום
 הווי גינינד פון יהודה אני אני אסרוף ואנך איה איה
 וועל פאר צוקין אונ וועל אונעק ניין אשא גיין מציר
 איה וועל אונעק פראגין דם פר צוקינג אונ גינינער
 נועם עם נים קענען מציר ניין פון מיר: (מו) אלך
 אשובה אל מקומי איה וועל אונעק גיין פון זיי אונ וועל
 מיה אום קערן צו מין ארמט אין הימיר עד אשר יאשמו

אָרֶץ: י מַה אַעֲשֶׂה לְךָ אַפְרַיִם מַה אַעֲשֶׂה לְךָ יְהוּדָה וְחֲסַדְכֶם כַּעֲנַן בְּקֶרֶב וּבְטַל מִשְׁפָּיִם הַלֵּךְ: הַעֲלֵי-כֵן חֲצַבְתִּי בְּנֵבִיאִים הַרְגָתִים בְּאֲמַרֵי-פִי וּבְשִׁפְטֵיךָ אֹרֶךְ יָצָא: וְכִי חֲסַד חֲפַצְתִּי

ה' יצא חסד הארץ: כען בקר, כדכח ט' ו' חצבתי בניבאים, מפני כ' ו'

ולא

פְּקֻשָׁא דְכַרְוֵי אֶרְעָא: ד' סו' קָרַם דִּין וְקָשׁוּם קַא אַעֲבִיד לְכוּן רְבִית יְהוּדָה וּמְקַוְכוּן כַּעֲנַן צַפְרָא וּבְמִקְלָא דְמִוְהִי פְּסִיק: ה' ע' ל' כֵּן דְאִתְרַמְיִנן בְּשִׁלְיֻחוֹת נְבִי וְלֹא תְבו אִימִרִי עֲלֵיכוּן ק' מ' ו' י' ע' דַּעֲבָרָה עַר מִימָר רַעוּתִי וְרִעֵי כְּהוֹרֹר נָפֵק: ו' אָרִי

מַהֲרֵי קָרָא

ובשביל התשובה (שעשה) [שנעשה] יבוא לרפוא לנו ולהפריח עצמותינו כדנשא שפורח וגדל כחפת הגינה והפל. כלומר שילפה לכל המאמיניו: (ד) מה אעשה לך אפרים מה אעשה לך יהודה, באי זה דבר אטלח לכם המאמינים: והסדכם כענן בוקר, חשבתכם איננו נוסדה לכם אלא פוסקת כמרה כענן בוקר יללה לפי שעה ובסל שמשכים והולך לו מוד: (ה) על כן חצבתי בניבאים, פה' על אשר חצבתי דברי נבואה כפי הנבואים והשלתים אליכם וע' השכם ושלוח מוהימים אתכם שתחשבו מורכבים באמרי פה' לפיכך הרגתים בשביל אמרי פי שלא יעשו אותם: ושלפטרך אור יצא, משפטים שאני עושה בישראל, לאור יצאו ואלוהים שהם משפטי צדק, על כן כמו שעברם שפטר כמו כי על אשר נבחרתם, שני כרחק אין אהת יבול לפות ולומר לפיכך עברתם על עבדכם שאחם רוצים שאהן לכם לפטר, שאילו לא הפטר להרוע לכך עברת דרך עלי שתמסור אצלי, אפילו אם היה ברצתי לשעבר היה הוא משובה, עבשו איני הפך לפטר בניבאי רעו לו, אלא על כרחך, כ' כי על אשר עברתם, כלומר הואיל שביבאתם אותי לסור אל ביתי חייב אני כחכמים: (ו) כי חסד חפצתי ולא רחוק

רש"י
 ירוה ארץ: (ד) מה אעשה לך, מפני מדת הדין ארץ אלוהי משפטך לומר: וחסדכם כענן בוקר, כל מונח' ולדקתכם אינה כלום: (ה) על כן חצבתי בניבאים, על אשר חצבתי עליהם דברי על ידי הנביאים והם לא מהירו בהם לפיכך: הרגתים באמרי פי, כשגיל אמרי פי כן תירגם וינתן: ע' כן, כמו על אשר וכן כי על כן ראיתי שניך (בראשית ל"ג) כי על כן לא נתתים לטלה בני (שם ל"ח): ומשפטך אור יצא, בחמיה וארץ חוול לטאת

כיון מוצא כלומר שיופיע אורו ויבוקר כליונו ועוד הכשיל משל אהר ואמר ויבא כגשם לנו כפי הנשם שבחיה הורגים הסתים כן יראים חשאים בעצור דומה לבת ובתבוא לו התשובה הדמה לו יחיה ומתהוה וכל על העין ואמר כל ריית יורה ארץ ופרש כמלקוש וירח שובא בארץ כן יבא לנו ריית כמלקושא דמרוי ארעא ויחיה לפירושו יורה כמו יורה הפוך: (ז) מה אעשה לך אפרים, איך ארפא אתכם ואיך אחבוש השבועתכם אינה שלמה כי אם עשו כלבי ישראל הירח כפי כהרה שבו לעשות הרע כמו יהוא וכן כלבי יהודה איש עשו בימי יאשיהו הירש בעניו השם שבו לעשות הרע כמו בני בני וזהו חסדכם כענן בוקר כמו ענן הבקר או הרע כי בתם השפס' ימסק: משכנים, שם בסקל ויה' אוכל למשכיר כליוס בהשכ' הולך ותרגם וינתן ובסלא דמרוי פסיק: (ח) על כן חצבתי בניבאים, כמו חיצב בהר שכורת האבנים ועל כן עבדתי שחכמכם כענן בוקר הנתעב בניבאים וע' יום השכם ודבר ההזויכם שנתברו בדרך הישרה ולא שמעתם וכדור הנוגיני משפטך אור יצא כלומר שיהיה משפטך כאור שיצא כלומר בצאתו כמו שאמר כשתר נכון כוצאו, ואדוני אבי ז"ל פירש חצבתי בניבאים הרגתי כמו בשלחותי כמו נבירה ואוריה: (ט) כי חסד חפצתי ולא רחוק

חלם שם גס יחסר אות ז"ל כדרך כי ששת ימים וככה הוא כמלקוש ויורה ארץ: (ד) מה, העטם הוא שהחסד שאמרתם שתסובו לדעת השם: כענן בוקר, שלא יעמוד ומלת משכים איננו פועל כמו משכים היו כלולו הוא שם לשחר ולפי דעתי משכים כמו לא חחד אם כי חלול הגם זה כן: (ה) על, חצבתי, היו חוזב כהר והעטם שרג קנת הנביאים שלהם שהיו מתעבים אותם שלא ישובו: הרגתים, עבדור שהם אמרו שקר לאמר אמרי פיהם על כן הרגתי גס חלי באמרי פי אולי תשובו ישראל: ומשפטך אור יצא, כמו והואיל חלקך ועוד עבדור שאמר כשחר נכון מולאו: (ו) כי חסד חפצתי, חסד נכון לא

אהם כשלוחותי הרי הם כאלו הרגתי וכל זה עשיתי בעבור מצאתי חסדכם כשחר נכון כוצאו, ואדוני אבי ז"ל פירש חצבתי בניבאים הרגתי כמו בשלחותי כמו נבירה ואוריה: (ט) כי חסד חפצתי ולא רחוק

מפירוש ע"מ
 וואס פעדערטם ינה אונ גייט אנוועק און איז אייער חסד נאר: (ה) על פן חצבתי בניבאים איך רעם האב איך גאט גיטאכט איין האקען מייענע בייך צו דיא ישראל דודך די גביאים אונ ויי האקין זיי ניש צוא גיהערט, דרום התנאים באקרי פי האב איך ויי גיהרנת פון וועגין די זאג פון מיינ מויל ומשפטה אור יצא אונ ויי אזקען דיין משפטם ליכטיג ארום גיין: (ו) אונ

כיון מוצא כלומר שיופיע אורו ויבוקר כליונו ועוד הכשיל משל אהר ואמר ויבא כגשם לנו כפי הנשם שבחיה הורגים הסתים כן יראים חשאים בעצור דומה לבת ובתבוא לו התשובה הדמה לו יחיה ומתהוה וכל על העין ואמר כל ריית יורה ארץ ופרש כמלקוש וירח שובא בארץ כן יבא לנו ריית כמלקושא דמרוי ארעא ויחיה לפירושו יורה כמו יורה הפוך: (ז) מה אעשה לך אפרים, איך ארפא אתכם ואיך אחבוש השבועתכם אינה שלמה כי אם עשו כלבי ישראל הירח כפי כהרה שבו לעשות הרע כמו יהוא וכן כלבי יהודה איש עשו בימי יאשיהו הירש בעניו השם שבו לעשות הרע כמו בני בני וזהו חסדכם כענן בוקר כמו ענן הבקר או הרע כי בתם השפס' ימסק: משכנים, שם בסקל ויה' אוכל למשכיר כליוס בהשכ' הולך ותרגם וינתן ובסלא דמרוי פסיק: (ח) על כן חצבתי בניבאים, כמו חיצב בהר שכורת האבנים ועל כן עבדתי שחכמכם כענן בוקר הנתעב בניבאים וע' יום השכם ודבר ההזויכם שנתברו בדרך הישרה ולא שמעתם וכדור הנוגיני משפטך אור יצא כלומר שיהיה משפטך כאור שיצא כלומר בצאתו כמו שאמר כשתר נכון כוצאו, ואדוני אבי ז"ל פירש חצבתי בניבאים הרגתי כמו בשלחותי כמו נבירה ואוריה: (ט) כי חסד חפצתי ולא רחוק

שביעס כמו כן מה ויכעיס נ"ח: (ט) חצבתי, ענין כליחם אכניס כמו חלז ככר (ו) ויחל נכסן שאלה על נדבא דכניס וחוקי האמלים: אור, דרך הנקבל לעטס כטוב שס

וא"ל מתיים עבוקר ויולך מיד כן חלם חף את תעבו עש מן לכן חלחתי לכם דברי ע"י הנביאים לתיביר חלחם לדרך הנכוחס אכל לא הוסיפה כי כנתי לא הוסיפם ע"י אצלי פי ד"ל כנבואים טיהם סבה להיות הכהנים על ירכם כי כן הכונו את זכרים ואת פירוש ע"מ

ועלם כמלקוש יתה ארץ אונ אזוי ווי דר שפעט רעגין וואס זעמ אן די ערד: (ד) קאנט גאט) קח אעשה לך אפרים ווס זאל איך דיר טאן אפרים (אודיא ווילקט גימ ה'שוקה מוהק) קח אעשה לך יהודה ווס: זאל איך דיר טאן יהודה חסדכם כענן בוקר אז אייער חסד איז אזוי ווי דר וואלקן פון אין דר פריא ווס גייט אנוועק אונ ברענגט קיין רעגין גיט אונ אזוי ווי דיא מוילא

**וְלֹא־זָבַחְתָּ וְדַעַת אֱלֹהִים מַעֲלֹת: יוֹהֵמָה
כְּאֵדָם עֲבָדוּ בְרִית שֶׁם בְּגֵדוּ בִּי הַגִּלְעָד
קָרִית פְּעֵלֵי אֹן עֶקְבָה מִדָּם: וְכַחֲפֵי
אִישׁ גְּדוּדִים חָבַר כְּהַגִּים דֶּרֶךְ יִרְצָחוּ**

שכמה

ה"א עברי כדים . סכודין לח : טעמי חון . מכות :

אנטיין פנבלין אשרון דם זקאי : ם וקמא די מסכר אנש למשרן אחתקרו אינן וכתנתיון

מהר"י קרא

מאמתה ולא זבח . אני יחידי חפץ שנתנו חסד ולדעת אלהים מעלות ומוכחים שאתם סובאים לפני . כשבאים לרגל שלש פעמים בשנה . ובאתם ונצטרות לפני כבית הוה אשר לקרא שמי עליו ואמרתם בצללו עשות את כל התובעות האלה . וכן שמואל הוא אימר הנה שמוע מוכח מיב להקשיב מחלב אילים : (ו) ותמה כאדם עברו ברית . והם באים אל הנביא לדרוש את (ה') דבר ה' מאותו כנוי אשר צדקה עשה ומשפט אלהו עוב ישראליני משפט צדק קרבת אלהים יחפזון . ואיפ"כ הם עוברים את בריתו שלם הקב"ה : שם כגדו בִּי . בעוד שהם יושבים בפני הנביא הם בוגדים כב' דאם' אני ה' שהם חושבים בלבב : (ח) גלעד קרית פועלי און עקבותי מדם . נאספים חבורות חבורות העלות דנים בחכה שלהם . כמו כן ישראל נאספים גדודים גדודים : חבר כהנים . וכחבורות כהנים שהחלבים לקבל מעשרותיהם . כן הם נאספים חבורות חבורות : (י) חילי צפניה עינין פיהו פול יחוקל (י"ד')

רד"ק

על פי כן חסד ודעת אלהים לא היה בהם וכן כיתורה שעברתה בימי אישתר שהיה הכמות והתנבות והעלז ובחיה כבית המקדש עשות חסד הוא העיקר ודעת אלהים שהוא לעשות משפט וצדקה וה' ודעת אלהים נבדלו אורייתא דח' : ותמה כאדם עברו ברית . כאדם שבגדו בהבור ועובר לביתו . כן נקל בעיניהם לכגור בו ולעבור על בריתו ופי' כשבאדם כהן נאדם חושב הרגום . וית ויאנן כדוריא קמא וגי' : (ח) גלעד קרית פועלי און עקבותי מדם . וכן פ' ר"ק עקובה כדם שהיו עוקבים להרוג נפשות כלומר מעריצים ובמקום אחר פירשו עקובה מלובכת טובה דם ששופכן בה כמי' בהלמוד וירושלמי אמר יש בה עקבות י"א אסור מה הוא עקבות י"א כהואי דמלכך דמכתי עקבות מרים : (ט) וכחתי איש גדודים . הי"ד במקום ה"א חכה והוא מקרא אפי' כמו שגדודי הלספים מחכים איש עובר דרך לשלול אותו . כן הוא חבר כהנים ר"ל כחתי

מצורת ציון

אור וכמו שזכנה הרעה כשם חוקן : (ה) עקבה . ענין ממלכ אורכי כמו ולא עקבו מיס (י' : י"ג) וכו' . ענין מקום כמו ומחיתי לה' (כט' : י"ג) . גודדים . גודדי' מלכות אמיס' י' קניו גודו : חבר . מלבן המלכ ומיעט : שכמה . ליל' ל' . וזמס

מורכים לנשון דם נקי : (ט) וכחתי וגי' . כמו שגדודי הלספים

לקומי יקרים

טו כי חסד חפצתי ויאל זבח וגי' . הקב"ה האם ניואמ' היא חסדים ותאם כפנפושין שחוקן איינער מיס דעם אנדערין וענען ביי סיר ליכער וויא היא פיל קרבות ותאם שלמה הפלך האם מקריב אונן רבי יודקן פן זכאי איז אפאהל גענאנגין און ירושלים . און ביי יהושע ציא דעם אים צענאנגען אונקער אים . ביי נייא וענען געקומען ציא דעם אים וואס דער בית הפלך'ש איז געשלאסען . וויא ביי יהושע האם געזעהן דעם חורבן פון בית הפלך'ש האם ער ניואגס . וויא צו אונז דער ארס וואס דארטן פלעגט קען כפפר זיין און מוז' זיין אנגעזען וינד אוי קרב גי'וארין . הם רבי יודקן גי'אגס דעם רבי יהושע פיינ ויזקן זאלקס דך גי'ם מצער זיין מיר האבין איין אנקער זאך וואס זאל כפפר זיין אונגער וינד . דאס איז גמלות חסדים . אז מיר ווילן קאמין געשטייט און ספוק הקב"ה הם ניואגס חסד תצמי' ווא : וויא גמלות חסדים ותעם חסדי'ה סוף'ל זיין אונגער צבירות . וויא געשטייט און ספוק הקב"ה הם ניואגס חסד תצמי' ווא : וויא חסד הייל זאך גי'ם קרננות . איז דאך ביי הקב"ה חסד ליבער וי קרננות . פאדאר קרננות האבין כפפר גי'ועין דיא צבירות ותעם דאך חסד גענייס כפפר זיין די צבירות :

שכמה

רש"י

לכס פטים מפני מידת הרין ומוסק על מה אפשר לך : (ו) ודעת אלהים . חפתינו מעלות : (ז) כאדם . כלסם הראשון : שם בגדו בִּי . כלרך עובה שהושכתי' כה סס בגדו בי כלסם שהכסתינו לגן עדן ועבר על מלותי : (ח) עקובה מדם . מלאה אורכי ריזחה כמו ולא עקבו (י) הוהעני (ה') ועקבתי (כראשית כ"ו) : (ם) וכחתי איש גדודים . וכאספת איש ליד דגים האוספם כמכה יחד כן

(ענה) [נענית] לו [בא] ברב גלוליו . מהר"ו באיתה עברה * בקובה שופך דם : (פ) וכחתי איש גדודים . כמו שהדינים ישראל נאספים גדודים גדודים : חבר כהנים . וכחבורות כהנים שהחלבים לקבל מעשרותיהם . כן הם נאספים חבורות חבורות : (י) חילי צפניה עינין פיהו פול יחוקל (י"ד')

אבן עזרא

חסד כענין : (ז) והמה . על נבואי שקר : (ח) גלעד . עקובה . כמו עקוב הלכ עשה עקובה עקובה מדם שנקשר : (ט) וכחתי . סו"ף חתה כ"א על לך לללא הפעם נס הוא בל"ף חתה ה"א וללה הטהים מלות זרות

במקום שהשפיעתי עליהם מרבה שם בגדו בִּי ויש כפרישים כהן עקוב חלב ויהוא עשה בעקבה ענין תרמית והעמסה . וכן פ' ר"ק עקובה כדם שהיו עוקבים להרוג נפשות כלומר מעריצים ובמקום אחר פירשו עקובה מלובכת טובה דם ששופכן בה כמי' בהלמוד וירושלמי אמר יש בה עקבות י"א אסור מה הוא עקבות י"א כהואי דמלכך דמכתי עקבות מרים : (ט) וכחתי איש גדודים . הי"ד במקום ה"א חכה והוא מקרא אפי' כמו שגדודי הלספים מחכים איש עובר דרך לשלול אותו . כן הוא חבר כהנים ר"ל כחתי

מצורת דוד

לאור להטדק דדין : (ז) ולא זבח . ולא חלוקו א"כ כצבור הנאם סוכים : מעלות . ל"ל חפתי יומק חסוניה : (י) כאדם . כמו דוד'ר שמקום הכניסו לגן עדן ועבר על מלות י"א זאל מען הטהן כן כמה עכבו כחייו ונגדו בי ככלאן אפי' נחתי להם וזאלמר לכן כמו שגבישי' חס ארס ענין טון כן גארטס מאלס : (ח) קרית . עיר מלאה אמיס' פועלי און : עקובה מדם . מלאה פירוש ע"מ

וען איהר וועט וועליון זאגין מיר וועליון קרענגען קרננות צוא גאם דס אים גי'ם כי חסד חפתי ווארום איהר וויל קעסער חסד אונן גי'ם קיין קרננות ודעת אלהים מילות און קען זאל וויסען גאם וויל איהר קעסער פון עולות : (ז) ותמה כאדם עברו ברית אונ די ישראל וענן גלייה ווי איין מאן וום הם גי'פעלמשט אין זיין חסד און האבין זיי אויה עובר גי'וען אויה מיין קריתוה ברית וום איה האב פורת גי'וען מיט זיי שם בגדו בִּי דארטין אין דעם גוטען לאנד ווי איה האב זיי פאנעצט האבין זיי גי'פעלמשט אין מיר : (ח) גלעד קרית פועלי און די שטאמ גלעד איז אזוי איין שטאמ וום קען טוט אום רעכט אין איר עקובה מדם זי איז גיליאקערט פון קלות בלוקר זי איז פיל מיט לייט וום לאקערין צו פר גיסין בלומ : (ט) ויחתי איש גדודים אונן אזו ווי איין חסרותה פון גולגים וום האפי'ן צוא ביי קומען איין קענמש צו ברויבין אים

אזו איז חסד כהנים איין חסרותה פון כהנים דרך וצמי'

שכמה ביי זמה עשו: בבית ישראל ראיתי שעריה שם זנות לאפרים נטמא ישראל: יא גם יהודה שת קציר

באורחא חדרא קאלין
נפשו קתף בד ארי
עיצת חמאין עקרו:
בבית ישראל חזיתי
שנו אשניאו קימא
דגור עמהון דלא
אסתאבו בית ישראל: יא אף הקיט יהודה

למפלח למענהא הבו אינון למטעי בטר עגליא בבית אל פמן מעו בית אפרים
אסתאבו בית ישראל: יא אף הקיט יהודה

סדרה קרא שערות קרא

דרך ירצחו שכמה. בדרך בענין זה כרצחים עובדי נתיבות
כשהם נאספים הבורה אחת: כי זמה עשו. כחשבתו בלבם הם
עושים: (י) בבית ישראל ארזתי שערותיה. כשנעלה בית
ישראל מעל בית יהודה שנעשו לשנו ממלכות שהמליכו
ישראל עליהם את ירבעם ארזתי מעשית סקולקליס. שעשה
שני עגלי זבח ואמר להם רב לכם מעלות ירושלים הגב אלהיך
ישראל אשר הלךך מארץ מצרים: שם זנות לאפרים נטמא
ישראל. שם בלן ובבית אל ונא אחריהם ובלו בעונם: (יא) גם
יהודה שח קציר לך. והיא בגודת אחותה יהודה ותלך והון
גם היא. שת קציר לך. (יולך) גרם גלות לעצבו. קציר לשון
גלות הוא. כפי דאמי' ובאה עת הקציר לה. ששחר' ובאה עת
גלות לה: בשבוי שבות עמי. כשהייתי רוצה להשיכם
משובבתם ומטרדתם שברדו בי שלא שמעו אלי. וכן הוא

רש"י
הכי גדודים הכרות כהניסם המהכרים ללכת בדרך
ירצחו שם כולם שכם אחד: ביי זמה עשו. כי עלה
היא אשר נחטעו לפני אסופתם לאיזה מקום ולכו לרצוח
ולשלו שלל וזכתי (איימדור"ש בלעז"). ואף בלשון משנה
הכי לשון חזרו הוא ולא עילו בו יותר משלשה הכין הם
מפירות שהסורק מחכר כהן שני ראשיון הנגד יחד כשהטעו
במקלות ולשון זה מעלי והגון צעתי וכן פירושו וכשם כהם
מינור חדס הנאספים יחד חבר כהניסם הוא לרצח והראשון
מדברי חדס הנאספים יחד חבר כהניסם הוא לרצח והראשון
לחם: (י) שערותיה. ונתן חירגס לשון שמיני שמיני את
דרכם וכן שמה ושערורה (ירמיה ה'): (יא) גם יהודה.
בשובי שבות עמי. בזכויי חותם לטוב משיוחס:

אבן עזרא

הן כי מטפט צעלי הה"א כמקום כללות להכות והטעם
כאשר יתכו גדודים איס שיצא ויפסקוהו ככה הם חזר
כהניסם והנה הזכיר נביאו השקר גם כהניסם: שכמה.
כמו לעבדו שם והל' גדודים ישרת נעבור אחר נגדודים
בדרך ירצחו כולם שהכניסו יקחו מכותיה כהונה
בחוקה: (י) בבית. שערותיה. הטעם דבר מגוטל
כחליניסם השעורים: שם זנות לאפרים. רמזו לעגלים
בבית אל שהוא לאפרים: (יא) גם יהודה. אחר שהזכיר
אפרים ושת קציר כמו ועשה קציר כמו נעט והטעם שמת
קציר לך ועודך לעבוד הכעל בבית אל כאשר היה בלבי
להטיב שבות עמי שיאמרו לנו ונאכזה אל ה' ונעבור
יהודה שהטעם בגמי ועודך לא חשיב שבותך:

הבמות שמתחברים לשלול עובדי דרך: דרך ירצחו שכמה.
בדרך ירצחו כלם שכמה אחד כי בו שישלול ירצה אם יעמוד
כנגדו בעל המסון וירצחו: כי זמה עשו. כל כשעל רע
והרועה עשו וכן הוא זמתי ועץ כלומר לא זה בלבד עשו אלא
זמה היא כל מעשיהם ואפרש זמה כחשבה כלומר כמו
שחשבו בלבם כן עשו ויית' גם כן וכתבי ענין חבלי שהרגם
ובמה דמכסרו אינש משריון גמל' ויש כמדרשי וכהכי מן
זכחה העל' ויפרשו גרדוים: (י) בבית ישראל ארזתי שערותיה. בבית
שמשלכים צידי הדגים התכה למשוך הדגים אשר כיאר
והצויים בהשליכ' התכה ועכרם על גדות הנהר או היאור
ומשם צדים הדגים כן חבר הכהנים צדים בני אדם וכן פירש
רב ספריה נאמר ז"ל. ואי' ז"ל פ"י כהניסם שריון גרדוים כמו
ובני דרך כהניסם חיו: (יא) בבית ישראל ארזתי שערותיה. בבית
אל ובדן כי שם התגלים שהם שערותיה: ל' כיתור וסוף כמו
התאגים המצורים שערותיה שעתה: שם זנות לאפרים. נטמא
העגלים שעשה ירבעם משבם אפרים וזנה אחריהם: נטמא
ישראל. נטמאו בהם ישראל שעבדו עשרת השמיים אותם ופירש שם בבית אל ובדן ויית' בבית ישראל וגו': (יא) גם יהודה
שת קציר לך. פירש בו כי גם יהודה שם עצמו לעבד עכ"ם כמו אפרים אע"פ שהיה בית המקדש בחלקו. ופי' שת קציר
כמו ועשה קציר כמו נטע כלומר נטע ג"כ נטע וז' כמו אפרים: בשובי שבות עמי. כשחשבתו לשוב שבות עמי לפי שלא היו
כלם עבר אחד לעבוד עכו"ם אבל אחר שיהודה עבד עכ"ם גם כן בגתתים ביד אויביהם ולפי דעתי כי יהודה קריאה כמו
יהודה אתה ויודך אחיך כלומר אתה יהודה גם לך שת קציר המשיב שבות עמי והוא ירבעם בן יואש מלך ישראל כי אף על
פי שהיו מרעים ישראל ויהודה כמו שתקדים בשבוי שבות עמי על ידי ירבעם כי ראיתי עוני ישראל מורה מאד גם לך יהודה
שת קציר ונטע מוב ירבעם שהשיב את חמת ליהודה ואף על פי כן לא הורחם למטוב לא ישראל ולא יהודה
וזה שאמר אחר זה כראוי לישראל ונתלה עון אפרים וגו' וזו היא הרפואה כמ"ש הוא השיב את נבול ישראל מלכא חמת

מצודת ציון

לחם כמו לעבדו שם החל (לסיני ג'): זמה. מטעם חטוב
ונוגה: (י) שערותיה. ענין דבר. מנוגס ומלוטם כמו שמה וסמנוסה
(ירמיה ה'): (יא) שת. ענין דבר. קציר. עץ וספיט כמו ועשה

יהודה שמה ירבעם משבם אפרים וזנה אחריהם: נטמא
ישראל. נטמאו בהם ישראל שעבדו עשרת השמיים אותם ופירש שם בבית אל ובדן ויית' בבית ישראל וגו': (יא) גם יהודה
שת קציר לך. פירש בו כי גם יהודה שם עצמו לעבד עכ"ם כמו אפרים אע"פ שהיה בית המקדש בחלקו. ופי' שת קציר
כמו ועשה קציר כמו נטע כלומר נטע ג"כ נטע וז' כמו אפרים: בשובי שבות עמי. כשחשבתו לשוב שבות עמי לפי שלא היו
כלם עבר אחד לעבוד עכו"ם אבל אחר שיהודה עבד עכ"ם גם כן בגתתים ביד אויביהם ולפי דעתי כי יהודה קריאה כמו
יהודה אתה ויודך אחיך כלומר אתה יהודה גם לך שת קציר המשיב שבות עמי והוא ירבעם בן יואש מלך ישראל כי אף על
פי שהיו מרעים ישראל ויהודה כמו שתקדים בשבוי שבות עמי על ידי ירבעם כי ראיתי עוני ישראל מורה מאד גם לך יהודה
שת קציר ונטע מוב ירבעם שהשיב את חמת ליהודה ואף על פי כן לא הורחם למטוב לא ישראל ולא יהודה
וזה שאמר אחר זה כראוי לישראל ונתלה עון אפרים וגו' וזו היא הרפואה כמ"ש הוא השיב את נבול ישראל מלכא חמת

מצודת דוד

מחכים איס עובד דרך לשלול חוטין כן הוא חנוכה של כהניסם ירצחו
בדרך כלם שכם אחד וירבעם חתם: כי זמה עשו. לא לית
ממש צדידי ים כן ירצחו צנענטיסם המפניסם והכנעניסם והכס
מכניסם באדן נטמא: (י) שערותיה. דבר מנוגס ומלוטם: שם
עגלי הכהן וזם נעמה יסלל יו כלם נגדו חמל העגלים:
(יא) גם יהודה. ר"ל לא די שחט' אמה יסלל אלא שגם יהודה טעם לך קציר וספיט להוספי על הכבוד' ר"ל גם הוא חמו בדרך
כשהיה בלבו להטיב מכוונם בני השטי של עמי וכמונע פס כי היה בלבי להמנע סבה לא להמנע כי בני יהודה יעבידו חמתי
כמה שחטו בזכויי יסלל לעבד

פירוש ע"פ

קונה גינוען נאך ריא עגליים נטמא ישראל אונ דר
ישקראל איז מטמא גינווארין: (יא) גם יהודה שת קציר לך
אונ אויך דו יהודה ויירד דו האקסט אויך גינויך לך
דרום האט נאט גיטאן איין שניט צוא דיר כלומר
איין צייט פון פורעגות אונ דאס וועט זיין גיטוי
שבות עמי ווען איך נאט וועל אום קערין דאס
וויילדיקייט פון מיין פאלק ישראל דאס זענין ריא
עצרת

שכמה זיי גייען אין דעם צו מאן רציחות ז'ע
אין איין חברותה כי זמה עשו ווארונ' זיין האבין
נטמא אשלקמי עצה צו מאן רציחות: (י) בבית ישראל
האיתי שערותיה אין דעם הוין גינוינד פון די ישראל
האב איך נאט גינעקן איין אומווערדיגע זאך זיין
האבין פר ענדערט זייער וועג שם גיה לאפרים דארטין
האב איך גינעקן איין זנות צו אפרים דאס ער המ

בְּאֶהְבֹתִי וְגִלְתִּי עִמִּי : א פמהתקני חובי ישראל ויהגלוני עונות אפריים ובישה שמרון ארי עבדו שקר ובלתיא בקבתיא נגבין ובמךברא בימסא קפחין : ב לא מקחשין בלגברון דרף בישתהון הלון חרמי פערן יקפונינן עובדיחון בישיא די חרמי הון יגן : ג בסריקתהון רש"י

לֵךְ בְּשׁוּבֵי שָׁבוֹת עִמִּי : ז א כְּרַפְאֵי לְיִשְׂרָאֵל וְנִגְלָה עֵוֹן אֶפְרַיִם וְרַעוּת שְׁמֵרוֹן כִּי פָעְלוּ שִׁקְר וְגִנְבּ יבֹא פֶשַׁם יְדָוֵד בַּחוּץ : י וּבְלִי־אִמְרוּ לְלִבְכֶם כִּלְי־רַעְתִּים זְכַרְתִּי עֵתָה סִכְבוֹם מַעַלְלֵיהֶם נִגְדַּד פְּנֵי הָיוּ : י ברַעְתֶּם יִשְׁמַחוּ מִלֶּךְ

מדר"י קרא

אמר בדרך אמתך הלכת ונתתי לופת בידך . שבות לשון מידת כמו משופה נזחח : ז (א) כרפאי ישראל ונגלה עון אפרים . בעוד שהייתי עוסק לרפא עין ההגל שעשו במדבר . ונגלה עין שלכי אפרים שהוסיפו עליהם שני עולמים : (וגב וואן) . ובלילה היו כנבב : פשם נגיד בחיץ . וביום הם פיששים נגדוים בתוצות וברחובות ללפסם עבדו דרכים : (ב) ובל יאמרו ללבבם . ובשמשוין כל הרעות הללו לנפולם לא יאמרו בלבבם שאזכור לעונם לפקוד עליהם : עתה סכבו מעלליהם . כי כל כך הרבו להשאש שבביחיותיהם סכבו מעלליהם . ובמשיהם הרעים נגד פני הוי . כלומר אני [וואן] כל מעשיהם הרעים וזכור אותם ולבך אני יכול לשבחם : (ג) ברעתם ישבחו מלך . ובכחשיהם שהם שוללים ובוזיים כל עבדו דרכים בכך הם רד"ק

קציר . עת סילוקה ונגלותה כמו עוד מעט ובלה עת הקציר לה : (סס ל"א) כפרעתות ככל כספר ירמיה : שבות עמי . לבן משבת ערות וילדות (אינווור"א בלע"ז) וכן כזים כזכדים (סס ג') הכת השוככה (סס ל"א) : ז (א) כרפאי לישראל . כשאני הפך להוביעם ולרפאות' עיניהם נגלו מעלו שחמד שקר ונגזבים מהם תמיד באים ונגזבים ממני חכרויהם ואף שושעים נגדויהם . בליסעיות ללסטס את הכרויות : (ב) וכל יאמרו ללבבם . אין ונתנין אל לבס שכל רעתם כהונה לזכרון לפני : (ג) ישבחו מלך . מלכס הפך ברעה סהס עוסיס : אבן עזרא

עד ים הברכה וחוץ מ' שבויו את שבות עמי ושי כרפאי לישראל וית אף רבית היריה וגו' : (א) כרפאי לישראל . ונגב יבא פשם נגיד בחיץ . פ' ב' ד' נטונו : (ג) ובל יאמרו ללבבם . אינם חישובים בלבבם כי כל רעתם וזכרתי : עתה סכבו מעלליהם נגד פני הוי . עתה יסבו אותם מעשיהם הרעים שהיו כנגד פני ולא נעלמו סכבו ובקבלם העונש יכורו כי ידעתי הכל ואני הוא המשיב גמולם בראשם : (ג) ברעתם ישבחו מלך . כשנפסו עס ירעם כזכר העולים שמהוה : ובכחשיהם . הנסכבים עם ירעם כאותה צעה או פירושו בכל יום ויום מצודת דוד

ז (ה) כרפאי . כלשר ענה עניי לנסאות את יבדחל מהלי לרת' או נגלה עון אפרים וזכות שמרון אשכ פשוו בקר ר"ל מיד על העון ומקפצת עליהם : ונגב יבא יבוא וישבחו נגדו נגדו אפרים כהון לבין כל ולא ישבחו עמי ואס : (ב) ובל יאמרו ללבבם . אינם חושבים כנגבם שאני אכר כל רעתם הנה עמה תשיבים הרעים מן ימים לוחם מסניב וזכרם פני וזכרם אל לוחם : (ג) ברעתם . ענה שושעים אל כדע מעמזים אל העניך כי כשר הדנה לפניו ומפן כזם : ובכחשיהם . פירוש ע"מ

מצודה ציון

קָרָה (איו"ב י"ד) : שְׁבוֹת . מנשח שכי סגולה : ז (6) פשם . ענין הסרה המלוכה כמו ופסח את עגו : (ייקרא

ז (ה) כרפאי . כלשר ענה עניי לנסאות את יבדחל מהלי לרת' או נגלה עון אפרים וזכות שמרון אשכ פשוו בקר ר"ל מיד על העון ומקפצת עליהם : ונגב יבא יבוא וישבחו נגדו נגדו אפרים כהון לבין כל ולא ישבחו עמי ואס : (ב) ובל יאמרו ללבבם . אינם חושבים כנגבם שאני אכר כל רעתם הנה עמה תשיבים הרעים מן ימים לוחם מסניב וזכרם פני וזכרם אל לוחם : (ג) ברעתם . ענה שושעים אל כדע מעמזים אל העניך כי כשר הדנה לפניו ומפן כזם : ובכחשיהם . פירוש ע"מ

פירוש ע"מ

עֲשֵׂרְתָה אֲשֶׁר־בְּחִבְּתִים דְּהִינֵנו וְעָנֵנו אִיךְ וְעֵל וַיִּי שְׁמֵרָאֲפֵן אִיךְ וַיַּעַר בִּיזוּ כְּדִי זִיִּיא וְאִלְרִין יוֹךְ אוֹם קַעְרִין פּוֹן זִיעַר וַיִּלְדִּיקִישׁ דַּעֲקֵם קֵאל וְעַר אִיךְ דַּעֲם שְׁבֵם יִדְרָה אִיךְ שְׁמֵרָאֲפֵן : (א) זָנַמְט כְּרַפְאֵי לְיִשְׂרָאֵל וְעָנֵנו אִיךְ וְעֵל הַיִּלְרִין דִּיא יִשְׂרָאֵל אוֹנו וְעֵל זִיִּיא הַעֲלִפִין פּוֹן זִיעַר עֲרוֹת וְנִגְלָה עֵוֹן אֶפְרַיִם וְעַרְמַת אַנְטְשַׁלְעַקְמַת דִּי זִיעַר פּוֹן אֶפְרַיִם אוֹנו דַּס בִּיזוּ פּוֹן שׁוּמְרוֹן כִּי פָעְלוּ שִׁקְר דַּעֲנֵי זִיִּיא וַיִּי שְׁמֵרָאֲפֵן הַמִּיד הַמִּיד פֶּאֶרְמֵשִׁקְיִים וְנִגְבּ יבֹא אוֹנו נְגִבִים קִבְּוֹן הַמִּיד פּוֹן זִיִּיא אוֹנו נְגִבְנָן אֲוֵעַק דַּס גַּעֲלַד פּוֹן זִיעַרִי חֲבִירִים פֶּשַׁם יְדָוֵד בַּחוּץ אוֹנו פֶּאר שְׁפֵרִיִיִּים זִיעַר עֲרוֹת אוֹיִסן וַיִּינִיג אִיךְ דִּין כּוּדְרָב צוּ בְּנִלְעֵן לִיִּים : זְעַמִּין זִיךְ נִימַס צוּ זִיעַר הַאֲרָץ דַּס אִיךְ גִּירְעֵקֵן גֵּאר זִיעַר בִּיזוּ אוֹנו אִיזו אִיךְ גִּירְעֵקֵן פֶּאר מִיר שַׁח סִכְבוֹם כְּלִלְיָהִים הַיִּנְטָן וְעָנֵן דַּעֲר פּוֹרְעֵנוֹת וְעַמַּת קוֹבְעֵן אִיךְ זִיִּיא וְעָלְרִין זִיעַר עֲרוֹת אֲרוֹם רִיגְנִלְרִין זִיִּיא נְגִבּ פִּי הִי וְאוֹס זִיִּיא וְעָנֵן זִיִּיא גִּירְעֵן אַנְטְשַׁלְעַקְמַת אַקְעֵגִין בִּרְוִין פְּנִים : (ג) בְּרַעְתֶּם יִשְׁבַּחוּ מִלֶּךְ מִיִּט זִיעַר

ז (א) זָנַמְט כְּרַפְאֵי לְיִשְׂרָאֵל וְעָנֵנו אִיךְ וְעֵל הַיִּלְרִין דִּיא יִשְׂרָאֵל אוֹנו וְעֵל זִיִּיא הַעֲלִפִין פּוֹן זִיעַר עֲרוֹת וְנִגְלָה עֵוֹן אֶפְרַיִם וְעַרְמַת אַנְטְשַׁלְעַקְמַת דִּי זִיעַר פּוֹן אֶפְרַיִם אוֹנו דַּס בִּיזוּ פּוֹן שׁוּמְרוֹן כִּי פָעְלוּ שִׁקְר דַּעֲנֵי זִיִּיא וַיִּי שְׁמֵרָאֲפֵן הַמִּיד הַמִּיד פֶּאֶרְמֵשִׁקְיִים וְנִגְבּ יבֹא אוֹנו נְגִבִים קִבְּוֹן הַמִּיד פּוֹן זִיִּיא אוֹנו נְגִבְנָן אֲוֵעַק דַּס גַּעֲלַד פּוֹן זִיעַרִי חֲבִירִים פֶּשַׁם יְדָוֵד בַּחוּץ אוֹנו פֶּאר שְׁפֵרִיִיִּים זִיעַר עֲרוֹת אוֹיִסן וַיִּינִיג אִיךְ דִּין כּוּדְרָב צוּ בְּנִלְעֵן לִיִּים : זְעַמִּין זִיךְ נִימַס צוּ זִיעַר הַאֲרָץ דַּס אִיךְ גִּירְעֵקֵן גֵּאר זִיעַר בִּיזוּ אוֹנו אִיזו אִיךְ גִּירְעֵקֵן פֶּאר מִיר שַׁח סִכְבוֹם כְּלִלְיָהִים הַיִּנְטָן וְעָנֵן דַּעֲר פּוֹרְעֵנוֹת וְעַמַּת קוֹבְעֵן אִיךְ זִיִּיא וְעָלְרִין זִיעַר עֲרוֹת אֲרוֹם רִיגְנִלְרִין זִיִּיא נְגִבּ פִּי הִי וְאוֹס זִיִּיא וְעָנֵן זִיִּיא גִּירְעֵן אַנְטְשַׁלְעַקְמַת אַקְעֵגִין בִּרְוִין פְּנִים : (ג) בְּרַעְתֶּם יִשְׁבַּחוּ מִלֶּךְ מִיִּט זִיעַר

וּבְכַחֲשִׁיהֶם שָׁרִים : דַּכָּלֶם מְנַאֲפִים כְּמוֹ תִנּוֹר בַּעֲרָה מֵאֵפֶה יִשְׁבּוֹת מֵעִיר מְלוּשׁ בְּצֶק עַד־חֲמֻצָתוֹ : הַיּוֹם מִלְכְּנֹו

טַחְדָן מְלָקָא
וּבְכַדִּיבְהוֹן בְּרַבְרִין :
דְּכִלְהוֹן סַחְסְדִין לְמִינֵיהּ
נְשִׁי חֲבָרִי הוֹן דְּלָקִין
כְּתַנּוֹרָא חוּמְצָהוֹן
נְהוּרָקָא בְּבֹן יִגְלוֹן
בְּפִרְעֵי מַקְרִיְהוֹן כְּמָא דְמוֹחַן לְקוּקָא כַּחֲשַׁבַת רִשְׁעָא וְעַד דְּלֵא אֲדָרְדֵי נָסוּ וְנִכְוְרָן דְּאֵהֲעִבְדוּ
לְהוֹן כְּיּוֹם סַסְהוֹן סַחְסְרִים מַעֲדוֹן מִלְשׁ

רש"י

(ד) כוערה מאופה. שהוסקה מיד הנחמוס כן ילרס כוער כקרקס: ישבנות מעיר: ויגתן תירגס מה שתירגס ואינו יכול ליישב בו לשון המקרא ולפי משמשו יסבות ומרס הרע שהו מעירס: מלוש בצק עד חומצתו. ולרס כלבו את הרעה כילד יעשה אותה הוא סובת וסן עד הנקר שהוא יכול לעשותה כמו שהאופה סובת מלוש בצק עד שהחמיה שהוא יכול לפחות וכן הוא אומר במזיכה (כ') הו חמצי און ופועלי רע על משככותם חמור הצוקר יעשהו: (ה) יום מלכנו. כיום שלמו ממליכין את מלכנו: מירושלם ויראו שם את הרבעס המלך ויראו שם את בית המקדש. מירושלם ויראו שם את הרבעס המלך ויראו שם את בית המקדש שיבואו שם ליראות. ורבותינו פירשו. לפי שאין ישיבה בכורה אלא למלכי בית דור בלבד וזה ירבעס שהוא מלך ישראל שיבואו אחריו שבונו כרחבעם. שרחבעם יושב וירבעס עמור. מירושלם לבד העם היה אל אדוניום אל רחבעם. מה עשה אותו רשע מירושלם וירושלם היה אלהך

אבן עזרא

(ד) כלם. גם כלכם עמהם. ותנור לשון זכר על כן מלת כוערה מלגיל כמו לילה. והלה עבר על נפשו וזה הפסוק הפוך וככה עמומו חסור אופה כוערה מלוש בצק עד חומצתו עד יסבות אופה מעיר כי כריך להצטירו ולהסיקו הרעה: (ה) יום. שמיאכיו מלכס שיקרא אותו היום יום מלכיו ויכריחוהו כיון אז ימשך ידו עם הלללללל וזאת המלה מפועלי הכפל שהוא ללץ ואילו היתה מלללללל היתה

מצודת דוד

במסעה הקדשים משמחום את העינים: (ד) כמו תנור. המוס הזוט כוער ככס כמו חמור הכנפר מסיסם האופה: ישבות מעיר. הילר המעיר אומס לגומ: ישבות מלשנת הנלך עד שיהפך סיהא ללוי לאסותו ל"ל אינו ככלל מן הזוט מעת שהכב כ"ח עד סיהס סק כידו לעשות ולל יומר ולפי שהמעילו אל הסטור אחר לשון העיסה ולל יומר: (ה) יום מלכנו. ל"ל כיום שמחת מלכנו כיום מעיין כי הכבו ויחמיה לשהיה וככ"ח מוליס מעוניי הסכרות:

פירוש ע"מ

ביו פרייען וייא וייער סלך פון וישראל אונ מיט וייערי לינין דער פרייען ויי וייערי הארץ דען וייא וויירן אין דעם: (ד) כולם מנאפים ויי אלי ועגן ונאפים כמו תנור בוערה מאפה אזוי ווי אין פאק אריבער וואס ברענט דורך דעם הייצונג פון דעם פּעקער אזוי ברענט אין ניי וייער גער הרע ישבות מעיר מלוש בצק עד חמצינו גער רום וייער וועקער דאס איז דער גער הרע נים דר וועקט ויי צו טאן ביין דר רום אין וייא פון דעם קנעמן דס מייג ביו עם ווערט ווער פלוכר פון דר צייט נים דער מענעמט פארקאט צו טאן דס ביין ביו אין דר צייט נים גער קאן עם דענקט קאל טאן אזוי ווי דער פּעקער רום פון נאך ציון קנעמן באקן: (ה) ואגם דר כליא יום סלפני דער טאג וואס כיר

מהר"י קרא

משמחים מלכס ושריהם שחולקים עמהם שללם וביניהם וגיבתן שובנבם בלילה (ד) כולם מנאפים כמו תנור כוערה מאופה. כיצד הרע שבויער בלכס: ישבות מעיר מלוש בצק עד חמצתו. כוח שובות מלוש את בצקו עד שיהפוך שיאפה אותו בתנור. כמו כן הם שובתים בעור שדש שנינים. מיר כשואר מסור מעיר משבתו. מיר הרך לנפך איש את אמת רעהו. שוחמין יצר הרע: (ה) יום מלכנו חמור שריס חמת מין. יום שמינו עליהם מלכס ירבעס החמו שריו לחכס לכס משכרות היין: משך ידו את רוציץ. אותו היום שהסליכותרו עליהם ויאמר ירבעס בלבו עתה חשב הסבלכה לבית דוד יללה העם הוה לעשות ובחיס בבית ה' כירושלם ושב לב העם הוה אל אדוניום. והרבותו ושבנו אל הרבעס מלך יהודה. לפי שיעלו לירושלם ויראו שם את הרבעס המלך ויראו שם את בית המקדש שיבואו שם ליראות. ורבותינו פירשו. לפי שאין ישיבה בכורה אלא למלכי בית דור בלבד וזה ירבעס שהוא מלך ישראל שיבואו אחריו שבונו כרחבעם. שרחבעם יושב וירבעס עמור. מירושלם לבד העם היה אל אדוניום אל רחבעם. מה עשה אותו רשע מירושלם וירושלם היה אלהך

רד"ק

משמחים מלכ' כוערה שעושים בעורש ובחכס כי גם ידו עמהם. ונכנסוהם שחולקים וישקרים איש כעמיתו משמחים השרים כי גם סומכים את ידיהם: (ה) כלם מנאפים. המלך עם השרים וגם העם בשמיעם אליהם והשליט חסימות הניאוף לחסימות האש. ואמר כי הם כמו התנור הבעור סאפות. ר"ל שהאופה בערו והסיקו לאפות בו הפת ורוב חסימות התנור והסיקו הוא הונו שישבות האופה מהעיר הנשים האופות בו והעם והזמן והרא הוא מלוש בצק עד חמצתו כי בשמישים העצים בתנור להסיקו כמו מצות הנשים ללוש וישבות מהעיר איתן עד שיופך הבעק כמו שהיא משער כלבו וזו יעורר אותן שיבואו עם בצקן לאפות וזהו שעור היסק התנור ואמר כי הם כוערה מעיר כמו תנור כוערה מאופה. כיצד הרע שבויער בלכס: ישבות מעיר מלוש בצק עד חמצתו. כוח שובות מלוש את בצקו עד שיהפוך שיאפה אותו בתנור. כמו כן הם שובתים בעור שדש שנינים. מיר כשואר מסור מעיר משבתו. מיר הרך לנפך איש את אמת רעהו. שוחמין יצר הרע: (ה) יום מלכנו חמור שריס חמת מין. יום שמינו עליהם מלכס ירבעס החמו שריו לחכס לכס משכרות היין: משך ידו את רוציץ. אותו היום שהסליכותרו עליהם ויאמר ירבעס בלבו עתה חשב הסבלכה לבית דוד יללה העם הוה לעשות ובחיס בבית ה' כירושלם ושב לב העם הוה אל אדוניום. והרבותו ושבנו אל הרבעס מלך יהודה. לפי שיעלו לירושלם ויראו שם את הרבעס המלך ויראו שם את בית המקדש שיבואו שם ליראות. ורבותינו פירשו. לפי שאין ישיבה בכורה אלא למלכי בית דור בלבד וזה ירבעס שהוא מלך ישראל שיבואו אחריו שבונו כרחבעם. שרחבעם יושב וירבעס עמור. מירושלם לבד העם היה אל אדוניום אל רחבעם. מה עשה אותו רשע מירושלם וירושלם היה אלהך

מצודת ציון

(ז) ובכחשיהם. בעקריסם: (ד) כוערה. לור הכערה ויסיק: ישבות. ענין מנעיס ונסול: מעיר. מלשון הכערות: מלוש. מלשון לשה וכוח טעיסם הכיסיס כמו נוש' ועשו ענוס (ככלשית י"ח): בצק. מיסס כמו אלנלך (שמוס י"ב): חמצינו.

משלי חכמים

הרשים. או איך האב גנעמין מיס פאר דרייא תרשים דרייער בין איך איצם קראנק. איך בין נאך נאך דריא מיס גפין גיעען שווער אונ גענאנגען אין גאס. האם דער דאקטאר גינאגט צום קראנקען ויען וואלסן וועיען די חכמה פון דיא קראנקייט אונ דיא פערצייגען וואלססן גיט געלאנגט פון פייער הייד. ויען איך האב דיר גינאקטן דוא וואלססן גיט געפין מיס. האב איך אויך געוואוסט אויב די וועקס יא געפין מיס וועקסן גיט קראנק ווערן באדל. גאר אין צוויי דריי תרשים שפאטער וועט דיר אויך דר דערועקען דיא קראנקייט. אונ איצם איז פּעקער דיר צייט די וואלססן קראנק ווערן פון דיא פּעקער דיר מיס וואס האקט גענעקטן. דאס ועלעכע איז בייא דעם מינעמט מיס הקב"ה. הקב"ה האס גינאקטן די מענשען ניי וואלסן גיט גינדיגען. אונ אויב גר וועט גינדיגען וועט גר גינשטראפס ווערן. אונ דער מינעמט פאלגט גיט אונ גינדיגען. אונ פון דעקספּעקען איז גר דס מייג ביו עם וועקט ווער דע וואלעס קנעמן

מִלְקָהוֹן שְׂרִיאוֹ בְּרַבְרֵיָא
 לְמִשְׁמִיחָה עֵמִיחָה חֲמֹר
 וְגַד לְיָדֵי הַיְעִיחָה שְׁפָרְזִין
 וְאֵרִי אֲהַקְרִיבוֹ לְעֵצֵה
 קָסָא וְלֵא עִפִּי בּו
 קְהַתְנִיחָא בְּעַד לְבָהוֹן
 בְּהַתְּקַמְוִיחֵהוֹן קְלִיָּא

ת"א החלו שרים. (מנאים ט): מנא יז. מנא טז מכ מנא טז ק: כאש

רשי

החלו שרים. ועשו שרינו מולים: חמת מוין. מחוס
 היין הצוער כס והמלך מושך ידו מן העוזבים והכשרים
 להתחזק את לולאיים: (ז) כי קרבו כחנור לכס בארבע.
 הכינו והומינו את לבס כמעשה אורב שלם כחנור זה
 שמכניס ומסיקין אותו לאפות: כל הלילה ישן אפיהם.
 נחמתו שלם כחמיק את התור לאמר מהכנינו לבס והכס
 את גמר הרעה איך יעשה: ישן אופהם. כלומר עד
 הבוקר ישינו ולבוקר כוערים כלא שגמרו את רעתם:

כמה"י מור
 ישראל אשר העלך מארץ מצרים. וישם את האחד בבית אל
 ואת האחד נתן בן. ואבר להם לישראל כשאתם עולים
 לירושלם אהם עומרים צפונים ורחוקים כרוב עם שבתי
 המקדש שאינו מחזיק את כלם. אבל אני בנינו לבס שני
 במקדשת כדי שתזכרו ברוחת. ואין זה רחוק את זה. מי
 שאינו יכול לעמוד בין יעמוד אל. בערב באו אצלו
 ואברו לו פלחון לבלבד. אבר להון איתון לצפרא. והצפרא
 אתן אבר להו תציהרון לצלמי. אמרו ליה נפלה. אסר
 מיסתפינא שנתהרון דלטון. אמרו ליה נפלה. אולוקפלו
 להון. ההיז ואכלו את שופסיהם. מיד הלך ומשך בידו כל
 ליצני הדור עמו. והשיב צדיק אצל רשע. אמר להון לצדיקים.
 דלהון תב אורייתא. אמר להון לא פלחון לצלמי דנעלא ולא
 איתפרע כנהון. אמרו ליה פסום דהו חביבין קדוהי איתבתק להון. אמר להו חשי דאף אנא אעביד הכי. ההיז
 לבס ידו את לוצצים. בהלמוד וירושלם. שחית לבס כוער כחנור. בארבע שהיו אורבים

אבו עזרא

הפועלים שלם. ועלומי העיר"מ נזרות לן: (טו) שפוט לין ע"כ
 הוא ומכפוליה הלח"ע על כן הפוסת ומתפוסת שנים טרשים
 ומלת מחלו כמו הרלו ומלכנו הוא הפועל והשרים
 הם הפועלים: החלו שרים. את המלך מן השכרות
 וכמהו מחלה לב פועלת מחלה את הלב מהכנין הניסף
 שזוא החלה. ועטע מות מוין כחסרון ביה"מ כהמת מלך
 ופירושו כמו מן ההמת ובמך ככה כמו דלת וסגור
 דלתך כעךך והעד מספה המתך ואף שר שהוא כעטע
 הזה: (ו) כי. מלת כלרבע על מחשבות רעות שיתקבו כל
 הלילה והנה לבס קרוב כחנור רק כל אופה יסן צלילה רק
 כזוקר ויעור התור ואלה אין לבס יסן רק תושב כל הלילה:
 פן האופה בענין המשל הוא כח המחשבה חזא ישן בלילה
 והתושב קריא אחי ישן שאין המחשבה יגיעת הנפש: בכך הוא בויע.

מצורת דוד

משך ידו. כ"א מנך ידו מתקין המריגה להחמיר פס הלולאיים:
 (ו) כי קרבו. אלש הקריבו והכינו לבס ללחוד זה על זה כמו
 שכאופה מנין התחוב להספק: ישן אפיהם. המאוס יסן הוא כל
 הלילה וכלשך יאור הכוכב הוא מנמיץ שלנתם נחמך כלדך כלא
 פירוש ע"מ

רד"ק
 חלך טרוב שנתו היין והו חמת מוין שהיה זה בא בנאור
 מלא יין וזה בא בנאור ובסקין והלך עד שבחלין אותו והוא
 עם רוב השתייה כשך ידו את לוצצים ומתלוצץ כבהם. וכתב
 אאול בתחלה קראם שרים קודם שישכרו ואחר כך קראם
 לוצצים: חמת. מן ותכלא את החמת מים אלא שהוא משקל
 אחד ולוצצים תואר בשקל ונוצצים כעין נחשת קלל: (ו) כי
 קרבו כחנור לבס בארבע. לבס שהוא בויע כחנור קרבו אותו
 בארבע כלומר קרבו אותו למעשה הרע כלומר שמו לבסם
 לחשוב כמחשבות רעות שיעשו קרבו אחד המחשבה והו בארבע
 כי הרוצה לשלול ולגנוב אורב התלה כדי שלא ישמרו מכנו
 והמחשבה בארבע: כל הלילה ישן אפיהם. הלב הוא כי
 המחשבה והבט המעול בו הוא האופה על דרך המשל וכמו
 שהאופה מסיק את החנור בלילה ובכך ימצא שבערו העצים
 ואופה בו את הפת שהוא הכלית מלשח החיט והנת האופה
 ישן בלילה אחר שגנן העצים כחנור שאין לו מעשה עד הבקר
 כלומר שוכב כוונ שלא תצא המחשבה לירי מעשה עד הבקר
 הוא בויע. כלומר שהם להשיג בבקר לעשות הרע שחשבו

מצורת ציון

מלשון חמת: (ה) החלו. מלשון חו: (ח) הוא נלד וכן והמת
 מים (כשפית כ"ע): לוצצים. מלשון לן: (ו) קרבו. כ"ל הכינו:

הפעולה לבס ר"ל כעור שחין סיוקו כידו לנשמת סוף שנת וזה אלכל
 משלי חכמים

בעיניו און רועים גים גישטרפאס. או עם קוסך די צייט פואם
 הקכ"ה שטרפאס אים אוף זינד וואונדערטם ער זיך פאר
 וואס ער איז גישטרפאס גינארין. אז בען זאגט אים ווייל ער
 האט געקריגט. זאגט ער וויא לאנג עס איז שוין וויא איד האב
 געזינדט? און ביי אים אין איד גים גישטרפאס גינארין און
 היינט זאל איד גישטרפאס ווערן. אויף דעם זאגט דער כביא
 ובל יאכרו לבלבד פל דקעמ זקנתי. דיא יירן זאגן גים זאגן
 אין הארצין סים איאונדער. געדענק איד דען וישערע אלע
 עבירות וואס יין האבן אפגעה זעיאן זאל איד היינט געדענקן
 און היינט יין שטרפאסן. ביי אים האב איד זיי גים גישטרפאס.
 און אים זאל איד זיי שטרפאסן. זאלסטו זייא געפערן מתה
 סבבום מלליהם. אים האבן וישערע שלעכטע פעשים זייא
 ארויפגעגעבן. נגד פני הוי. וישערע עבירות ועקען שפענדיג
 זיענען געזין כיון פנים. איד האב זיי גיין פארל אפגרינטס. נאר
 איד האב געזינאס פאפער וועלן זייא סאך תשבה. אז זייא
 סוכען קיין תשבה שבראף איד זיי אים אייף וישערע עבירות
 פון די קריידיגע צייט:

אזוי ווי פלאס פייער פון זייא טען וישער ביין:
 כלם

מיר מאכין קיניגין אויף אונגן איין סך פון ישראל
 החלו שרים חתם סיון ווערין דענקט מאל קראנק
 אונגעקע הארין פון דר היץ פון דעם וויין נוס זייא
 שרין קין דענקט קאל אום אין אימיליך בייזינדער
 סך יד אה לוצצים ציהעם זיין האנט צוא פהעקמן
 זיך קום די שפעמער: (ו) כי קרבו כחנור זקם בארבע
 דען זיי האקען געקענט וישער הארץ אין וישער
 אונגעקע און ווי איין פאק אויבין נוס מען גרייט
 אים און מען הייצט אים אים צו באקין אין אים
 פל הלילה ישן אפיהם די גאנצע נאכט שלאפט וישער
 בעקער נוס הייצט אים דעם אויבין פך הוא טער
 פאש קנה און אין דר פריא פרענט ער אים דעם
 אויבין און ווי פלאס פייער פלאמון נאך דעם אז די
 רשעים קרייטין זיך און זיי זאלן זיין ביי שטרפאן
 זיי ביי אין דר פריא און אין דער פריא בעענין זייא

כַּאֲשֶׁר לָהֶבְהָה: וְכָל־מִי יַחֲמוּ כִתְנוּר וְאֶכְלוּ
אֶת־שֹׁפְטֵיהֶם כַּל־מִלְכֵיהֶם נִפְלוּ אִיךְ
קִרָּא בָהֶם אֱלֹהֵי: ה' אֲפָרִים בְּעַמִּים הוּא
יִתְבַּרַל אֲפָרִים הִיּה עֲנֵה בְּלֵי הַפּוֹכֵה:
אֶכְלוּ זְרִים כְּהוּ וְהוּא לֹא יַדַּע גַּם־

מוריו וְהָיוּ עַד צְפָרָא
 הַיָּא דַּלְיֵק בְּאַשֶׁא
 שֶׁלֹּהוּבֵי: וּכְלֵי הוּן
 מִחַמָּוִן כַּתְנוּרָא
 וּבְלֵישֵׁן שֶׁקְרֵיהוּן מַסְכְּרִין
 וְהַדְּרֵיהוּן כַּל מַלְכֵיהֶם
 אֶתְקַטְרוּ לֵית דְּמַצְלֵי
 מִנְהוֹן קְדָמֵי: ה' בֵּית
 אֲפָרִים דְּמִין לְמַרְדָּא דְּעַד
 לְאַתְהַפְּכַת אַתְהַפְּכַת:
 מ' בּוּז עַמִּיָּא נְגַסְיהוֹן

ת"ל מ' פלוג'ס, סנהדרין 72

קמץ בדיק שיבה

רש"י

מהר"י קרא

(ו) ואכלו את שופטיהם. הרגו את הסנהדרין שלהם לפי שהיו מומים בידם ומה עלתה להם: כל מלכיהם נפלו. לפי שאין קורא בהם אלי וזכורלמי במסכת ע"א דרשו ביום שהמליכו את ירבעם החלו השרים המת מין כמו שפורסם לתוך לגזיה אמרין ליה קום עבד לן ע"א אמר לון השתא עתיר שמאח הוא וכל עמא שתיין כלומר עבד שכרות הוא עמא עבדיו שכרוים אדם ומהו תמורו עבד חילוין וזאתו בלפרא חולו וחתו בלפרא הדא היא קרבן כתנור וגו' אמר לון אלא דחיל מן סנהדרין דילכוון אמרין לוי חזן קטלונן לון הדא הוא וכלו את שופטיהם משך ודי כך הוה חמי בר כש כבר הוה מותיב גבוי חרין לזנין ואינן אמרין לוי חריו דור חביב מכל הדורות והוא אמר לון דור המדבר ציון אמרין לוי ולא שבדן עבודת אליהם והוא אמר לון אבז דהוה הדינין לא איתענטוון והוא אמר לון דור המדבר ציון אמרין לוי חס דמלכא בינו למלכא דעם שבדן רוצח לעשות בן: (ח) ותברלף. כיובלל בנושה בין האומות: עונה בלי הפוכה: תירגס יונתן כהררה דעד דלא איתהפכא אחלכלת. עונה מררה באופן על הגמלים: (ט) ורא לא ידע. לא סס אל לבו שאלכוהו מלכי חרס דימי והואוהו עמאמר (מלכיס ב' ע"א)

לנאף אתר עלב: כל החילה ישן אפויחס. אפויחס הוא יצר הרע שאפה עלבו: (ז) ואכלו את שופטיהם. כמו שפיר' לבעלה: כל מלכיהם נפלו. לפי שאין קורא בהם אלי: (ח) אפרים בעמיהם הוא יתבולל. דבר זה גרם לעשרת השבטים להיות ענוה בלי הפוכה, כתרגום ובני ישראל דמן להררה דעד לא איתהפכת או איתאכלת. כמו כן ישראל קורס יתבולל בעמיהם. אכלו זרים חילו: (ט) והוא לא ידע. ואעפ"כ הוא לא ידע את ה': גם שיבה ורקח בו. גם הלשון נזקק בו. שלא וזאתו בלפרא חולו וחתו בלפרא הדא היא קרבן כתנור וגו' אמר לון אלא דחיל מן סנהדרין דילכוון אמרין לוי חזן קטלונן לון הדא הוא וכלו את שופטיהם משך ודי כך הוה חמי בר כש כבר הוה מותיב גבוי חרין לזנין ואינן אמרין לוי חריו דור חביב מכל הדורות והוא אמר לון דור המדבר ציון אמרין לוי ולא שבדן עבודת אליהם והוא אמר לון אבז דהוה הדינין לא איתענטוון והוא אמר לון דור המדבר ציון אמרין לוי חס דמלכא בינו למלכא דעם שבדן רוצח לעשות בן: (ח) ותברלף. כיובלל בנושה בין האומות: עונה בלי הפוכה: תירגס יונתן כהררה דעד דלא איתהפכא אחלכלת. עונה מררה באופן על הגמלים: (ט) ורא לא ידע. לא סס אל לבו שאלכוהו מלכי חרס דימי והואוהו עמאמר (מלכיס ב' ע"א)

דר"ק

(ז) כולם. העמם אכלים אלה את אלה חפילו שופטיהם גם קושרים על מלכיהם על כך כתוב: (ח) אפרים. הוא יתברלף. כמו בלול מעורב והעמם שהם מבקשים עזר מן האומות לזמן מפני זה וזכו ומרצים קראו לשור הלכו על כך יתברלף עמיהם כמו בלול ומרצים הם הקוראים, ועמם עונה בלי הפוכה אז תהי נפרדת כשאינה הפוכה והעמם על עלתם ובעבור כי דמה יזכר ולכס לתנור דמה הענה לעונה: (ט) אכלו. העמם על השקד שהיו מומים לשאור

בלילה וכן אמר החושבים לעשות רע על משכבותם לאור הבקר יעשה כי יש לאל יום: (ז) כלם יחמו כיתנור. מבואר הוא חמסיך וכפלו לענין שאבר ואכלו את שופטיהם כי האש אוכלת והענין כי הם בנעשתיהם הרעים אוכלים וככלים את שופטיהם שלא יעשו משפט בעיר כי טרוב המרעים לא יוכלו לעשות שוטפים וגם יזנופיו הרשעים ולא יוכיחום כיון שראוים שידם תתפת והעונש עליהם לפי שאין מסלקין עצמם מכל משפט אלא שופטים מי שיכולת בידם ומרתיחם מי שאין יכולת בידם וכן אמר בנאות יעשית יתום לא ישפוטו ויריב אלמנת לא יבא אליהם: כל מלכיהם נפלו. שהיו בלבו ישראל גופאים זה ביד זה כי זה שהיה הורג מוליך מולך וזה התחתי גם נפלו ביד איביהם מלכי האומות ואף על פי כן אין קורא בהם אלו שהיה להם לחשוב בלבם היו אין כח ביד מלכוהו להרשיענו מצרינו שנבות אל ה' כי הוא וישענו וירים בהם בכללם אף על פי שראויין עצמם גופלים ביד העבירים אין אחד מהם שיקרא אלו ושוב כפחמה ותו' ואכלו את שופטיהם ובלושוין שיקריון כחיביין דייניהו: (ה) אפרים בעמיהם הוא יתבולל. כמו כי שם בלל ה' שפת כל הארץ ענין בלבלו ועריבו כלומר הוא מעורבב בעברים שהאל יתברך הברידים מהם והם התערבו בהם ועשו כמעשיות: עונה בלי הפוכה. כמו העונה הנאפ' על הגמלים אם אין תופכים אותה היא נשרפת כחתת ואינה נאפת מלמעלה כן היא העצה שאנונה כותה כשאין התופין אותה מענין לענין עד שיושיכורו על אופניה כן היה אפרים בעצמו לעבור עלים ואלהים אחרים ולכן הבחין הוא בחר במרוב. וז"ל דמן להרר' דעד דלא איתהפכת אחלכלת: (ט) אכלו זרים חילו. כמו שש בספר מלכים:

מצורת ציון

מיד כשהים לכל ידו לעשות עיר טוביה: (ז) יחמו כיתנור. היכ' מהממת לעבירי כתנור טוביה: ואכלו. ככנו את סנהדרין שטמי כיוס וכן כנו כל גמליים ועל כל זס את כסם ע"י קירא חלו לשות מדכו: (ח) הוא יתברלף. הוא הסתגר בעיני סוכולת המכסים אותה טמער אל עכר שלו ה' כדשתת מקלה וזיהה עליוס מקלה כן הוא חזיו מהטובן כעשיו לכויע על עד הכויו והיוסר: (ט) אכלו זרים. העכו"ם לקחו ממלכו זוליו משיס על

בארבים. מלכו לורד: (א) תבלון חסדי: (ז) יחמו כיתנור: (ז) יחמו כיתנור. היכ' מהממת לעבירי כתנור טוביה: ואכלו. ככנו את סנהדרין שטמי כיוס וכן כנו כל גמליים ועל כל זס את כסם ע"י קירא חלו לשות מדכו: (ח) הוא יתברלף. הוא הסתגר בעיני סוכולת המכסים אותה טמער אל עכר שלו ה' כדשתת מקלה וזיהה עליוס מקלה כן הוא חזיו מהטובן כעשיו לכויע על עד הכויו והיוסר: (ט) אכלו זרים. העכו"ם לקחו ממלכו זוליו משיס על

פרוש ע"מ

פַּעֲקַעְרַת אֲפָרִים הִיּה עֲנֵה בְּלֵי הַפּוֹכֵה אֲפָרִים אִיזו
 גְּלִיְיָהּ אוּזִי וְיִי אִיִּן קִיבִיל וְזִם מַעַן בְּאֵקֶט גַּם אוּרְף
 קִיַרְיֵן דָּם אִיַדְעֵר גַּם וְעִקְרַט אִיבְעֵר גִּיקְעֵרַט אוּרְף
 דֶּר אַנְדְּעֵרַע זַיִם וְעִקְרַט גַּם פֶּר בְּרַעְגָּם: (ט) אֲדָי
 זַרִים כְּהוּ דַי פֶּרְעַקְמְדֵה הֶאֱבִין אוּרְף גִּיקְעֵסִין עֵין פַּח
 אוּזִי עֵר הָט גַּם נִיט גִּיוֹקְסַט דָּם אִיזו גִּיוֹעֵן אִיִּן דִּיא
 מַעַן פֶּר וְהוֹאָקְהוּן יְהוּא דָּאִם דַּי מַלְכֵי אֲרָם הֶאֱבִין
 אִיִּם פֶּרַר דְּרַבְרֵבִין אוּזִי פֶּרֶן דְּמָסָם וְעֵינַן הָט זַיִם וְיִיִּן

כְּלָם יַחֲמוּ כִתְנוּר וְיִי אִיִּן
 אוּבִין אוּזִי הֶאֱבִין פֶּר דְּרַבְרֵבִין וְיִיעֲרִי שׁוֹפְטִים כְּלוֹמֵר
 וְיִיא הֶאֱבִין גִּיבְרָגְהָ דַי סְנַהֲדֵרִין וְיִיִּל וְיִיא הֶאֱבֵעַן
 גִּיוֹעֲקְרַט אִיִּן וְיִי בְּיַיִן צוּ מַאָן אוּזִי דְרוּם קִל מַלְכֵיהֶם נִפְלוּ
 אִיזו קִרָּא בָהֶם אֱלֹהֵי וְעֵנַן אֱלֵעַ וְיִיעֲרַע מַלְכִים גִּיפֶאֲלִין
 וְיִיִּל גַּם אִיזו בְּיִקְנָעֵר נִיט פֶּר הֶאֱבִין אֲנִיוֹשִׁין וְיִי וְזִם
 דִּוְקַט צוּא מִירֵ קָאֵט: (ח) אֲפָרִים בְּעַמִּים הוּא יִתְבַּרַל
 אֲפָרִים וְעֵמָּה צוּ מִישֵׁט וְעֵרֵין צִוּוּשִׁישֵׁי אַנְדְּעֵרַע

שׁוֹבָה זָרְקָה בּוֹ וְהוּא לֹא יָדַע : יַעֲנֶה נְאוּן יִשְׂרָאֵל בְּפָנָיו וְלֹא יִשְׁבּוּ אֲלֵיהֶּנּוּ אֱלֹהֵיהֶם וְלֹא בִקְשׁוּהוּ בְכָל־זֹאת : יִי יְהִי אִפְרַיִם כִּי־נֹה פוֹתָהּ אֵין לָב מִצְרַיִם קָרְאוּ אֲשׁוֹר הִלְכוּ : יִבְאֲשׁוּר

בְּהָא וְזִלְתָּ קֹה לָב לְמִצְרַיִם אֲהַקְרִבוּ לְאֲהוּר נְלוֹ : יִב פְּאֲתֵר דְּהִיבּוּ אֲפָרוּס עֲלֵיהוֹן מִצְדָּהִי קַעוּפֵא דְשִׁמְיֵא

מרה"י קרא

יכול לעבוד לפני האויבים, ועל כל זאת לא ידע את ה' : (יא) אפרים כינה פותה אין לב, אין לך בכל העמות שומה כינה, עשיר [עופות] אם נוטלין את בניהם לא ישובו עוד לקניה, אבל היונה אינה חוששת בך ושבח לקניה, כמו כן ישראל טיפוס וכסילים בלא לב, מצרים קראו אשר הלכו, ולא שתרעו להם בכל האומות, מצרים שמעו זכויותם ביאר, ואשור שהגלו את עשרת השבטים, בהם הם מרדקים : מצרים קראו אשר הלכו, פת כשבצרים ואשור קראים לישראל הם הולכים אחרים : (יב) כאשר ילכו אפרוש עליהם רשת, במצרים שהם הולכים לשם לעודה, שם אפרוש עליהם רשת כמו שאמר בספר ירמיה, בה אמר ה' צבאות אלוהי ישראל אם [אתם] שום השימון פשוט לכא מצרים ובהם לגור שם

ואינו ידעין אף הלישואה מִיְהוָה וְנָוֹן (אינון) לא מסתפלין : ויקאד יקר וישאל ואינון חזן על דלא הבו לפוקחא דני אלהון וְלֹא קָעוּ בִּזְנֵי הַקְּדוּמֵי בְּכָל דָּא : יִי וְהוּוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל דְּקִין כִּי־נֹה שְׂרִיחָהָ דְּאֲתַקְּיָבוּ

רש"י

כי לא החליר ליהאחו גו' וייסמם כעכר לדום ואף על פי כן לא חזר ויכעס בני מרעם חזיו : גם שיבה זרקה, מינסם וינחן אף הלשואה מטעטן ואינון לא מסתכלין : (י) וענה נאון ישראל בפניו, וימחך יקרא לישאל ואינון חזן, לשון עניו ואין וענה זה לשון עתיד, אלא לשון עבר ומקורא זה אל זה (אשעיה ו') שמעתי שקרא זה אל זה וכמו ועשו לו כחותם פסום (בראשית ל"ג) אף זה לשון עבר כבר נמטעו וכספלו, ובכל זאת לא שבו אל ה' : (יא) אין לב, להבזין מה טוב לכה או מה רע להם : מצרים קראו, לאותם שהרעו להם מעולם הם קוראים לעורה : אשרו הלכו, אל מלך אשרו הלכו אבן עזרא

ולמצרים כאשר כתוב על הגלגלים, וטעם גם שיבה שנחלש כחם ואכל הונם : זרקה בו, התולדה זרקה בו שיבה שהשיבה תכנס מתולדת האדם : (י) וענה, ערשמתיו : ולא שבו אף ה', כעניינם שאין להם מה יתנו עוד לגוים שיעזבו : (יא) ויהי אפרים, בקלותו ומוכר עתמו שהיו הולכים אל מצרים ואשור לבקש עורה והם לא ידעו שהיה ילכו כי לאי אפרוש רשתי עליהם והנה אתפסם כי לא יוכלו לזכרוה על כן אמר עליהם ולא להם וזעזבור

עור מאשור או במצרים כי לרעתם ילכו שם בבקשם עור בהם יפכו ברשת האל יתברך ויש כאשר ילכו אפרוש עליהם מרה היא כאלו הלכת בחביבות ולא הרעש שירבאנה, ויהי רשתו ביה וישאל דבן ליונה שירחא וגו' ויהי בעל העורך שירחא סבכה וגורדת פניה, ורפתו ללשון הערבי שאומר לאשה המבכה ומשרפת פניה שרה' ייבש כאשר, כעוף

מצודת דוד

לכ כאלו לא ידע מוכ : גם שיבה זרקה בו, מרקה זו משום כח גוון הלוים כחש שיבה וזינו פסום טל לב : (י) יענה, יכעס : ועל"ז שם ישראל בפניו, כ"ל ענינו יראה הספלת והכנתם גאונו עליהם על עקשונם וענין לא לקח מוסר : (יא) כינה פותה, לאכול מן הסמים שבה ואינם מתקנים כי הם חלוקים כי הוא חלוקים יבטו שיהיה כעמם : (יב) כאשר ילכו, למצרים ולאשור לבקש עורה :

פירוש
זון ירבעם גימאקט גליף ווי ער ווייכט עם גימט אונן ער הטי ייה גימט גינטיקען צום הארצין צו אום קערין זיה פון זיין פאטערס גיין גם שיה זרקה בו אויך אלמקיים אונן שלא פקיים איז ווארין גינארפין און אים אונן ער הטי זיה גימאקט גליף ווייא ער ווייכט גימט דר פון אונן איז גימט בעקער גווארין : (י) וענה נאון ישרא' בפניו אונן עם איז פאר ארעקט גינארין דאם גינטיקיים פון דעם ישראל פר זייער אויגין גלוקר זיי דאבין עם גינטיקען ולא שבו אף ה' אגיתים אונן פון דעקטם וענין האבין זיי זיה גימט אום גיקערט צוא נאמט זיי ער נאמט אונן האקען אים גימט גיקעמין ביי

(ט) שיבה, הוא טוד יוסר מנקם : זרקה, כ"ל מרקה : (י) וענה, ענין הכעס כמו מלמט לענוח מפני (שמות י') : נאון, מלשון נאם וזמנומו : (יא) פותה, מלשון פתיו ולכן יקרא הסכל פתיו כי הוא כינוס הנפסם נקלח כלנו היא לב כי תמכר לדת אל הכסף, קרלו למלטים נלא לטומים וכלכו לאשור לחמות כלנו ולא אפרוש וגו', ויעלו עם בדרך מהלפס כ"ל הסליכה הסיא סתים ע"מ

מצודת ציון
דעם אליקען : (יא) יהי אפרים כינה פותה אונן אפרים איז גינעון און ווייא איין טויב ווס יז איז נאריש אונן האט גיין הארין גימט פצרים קראו דען ווייא האבין גירופין די מצרים זיי נאלן זיי העלפין זקעען ויערי פיינט אשוי הלכו אונן זענין אויך גינאנגען צו אשר ער זאל זיי העלפן : (יב) זאנמט נאמט פאשר ייבט אפרוש עליהם רשתי אזי זיי ועליון גיין גיין מצרים ועל איה פר שפרייטין אויף זיי מיין נעץ קעף השמים אריהם אוזו ווי די פייניר פון אונטערין הימל ווס זיי וערין גיחאקט אין דר געץ און ועל איה די ישראל מאקן גידערין אין דער געץ פון גבוהדנצר אין מצרים

אֶמְלֶקְלֵינוּ יִסְרוּן אִמֵּי
עַל יְהוָה עַל דְּשֻׁקְעוֹ
לְעֵצְהֶן : יְיָ הָיוּ
אָבִי אֶתְחַקֵּן מִדְּחַמִּי
בְּזוּזֵן אִמֵּי עֲלֵיהֶן אָבִי
קָדְרוּ בְּמִסְרֵי וְאֵנָּה
הַיְיָי פְּרִיק לָהֶן וְאֵינֶן
קַסְפָּלִין קָדְסֵי פְּדִיבִין :
יְיָ וְלֹא קִצְלוֹן קָדְסֵי
כְּלָפְחוֹן כְּבָן מְלִלָיִן עַל
עֲרֻקְהֶן בְּקִי עֲבֹרָא

ר"א והלוי ה' פניס ד' 8

יִלְכוּ אַפְרוּשׁ עֲלֵיהֶם רִשְׁתִּי כְּעוֹף
הַשָּׁמַיִם אוֹרִידֵם אִסִּירֵם בְּשֹׁמֵעַ
לְעֵדְתָם : יְיָ אוֹיְ לָהֶם כִּי־נִדְּדוּ מִמְּנֵי שָׂדֶה
לָהֶם כִּי־פִשְׁעוּ בִי וְאֲנֹכִי אֶפְדֵם וְהִמָּה
דִּבְרוּ עָלַי כֹּזְבִים : יְיָ וְלֹא־זַעְקוּן אֵלַי
בְּלִבָּם כִּי־יִלְלוּ עַל־מִשְׁכְּבוֹתֵם עַל־דָּגוֹן

סרה"י קרא

רש"י

עֲלֵיהֶם רִשְׁתִּי כְּעוֹף הַשָּׁמַיִם . שהגבר והגן עולין
למעלה ממנו ומורידים אותם ללחץ כן אורידם במלרס
על יד נ"ל . ל"א כעוף השמים הנלכד כרשת התלויה על
כונסות ולאחר שהן כרשת מורידין הכשת : איסירם
כשמע דעדהם . אביא עליהם יסורין כלל אשר אני
משיע לעדהם ביד ירמיה הנביא כשעליוס הם לומר לו
והתפלל בעדנו וגו' וינד לנו ה' ללהך וגו' אם טוב ואם
רע וגו' והמה להם אם אתם שום תשימונ פניכם כבד
מלרס וגו' ואתה הרבד אשר אתם ירליס ממנע ש תשי .
אתכם וכל הענין (ירמיה מ"ח) : איסירם . לשון יסורין
ומנחם פ"י לשון קשר כמו ומוסרותיך אתקף (ירמיה ל')
ככל דונס פתר לשון יסורין כמו (ויקרא כ"ו) לסיסה אתכם
ונוסף היו"ד השי בלויסרם כלשר נוסף ביטירו .
ועפעפיך ייטירו ננדך (משלי ד') : (ג) ואנכי אפתרם .
אני הייתי חפץ לפדותם מרעה אשר הם נה : והמה דברו
לא שלחך ה' למר לא תבואו מלרס : (יד) כי יילדיו עד
יתגוררו . יש להם מגורות מגורות של דגן לפיכך יסורו

אבן עזרא

שהזכיר כיונה אמר כעוף השמים אורידם : (ג) איסירם .
כמו אסירם רק הוא מהכניס הנוסף ולא ההלופו היו"ד בוי"ו
כמו ועפעפיך ייטירו ננדך ולא אמר אסירם כמו אסירם
אורידם והעמיון המלה על בנינה כשרשע יסד או אשעב
ויכר והעפעפ אני אסיר אלה ההולכים למלרס אז יהיו
כשמועה לעדהם היושבים בלרס : (ג) אוי . עפעפ נדדו
בעבור שהיו בורחים שוד יבא עליהם : ואנכי . כלכי
ומתכבתי לפדותם והם היו אימרים כי כל לבני הרעה להם :
(יד) ולא . העפעפ כלשר אפדס הלילו על משכבותם
וכמו למכסול : כעוף גור . ד"ק השוף ככלכד כרשת התלויה מעטל
לנפול ולרדת בלחץ עם היסט וכן הכניס לעוף ולמר אורידם
ללחץ כי ילכו כרשת ויפלו עפעפ ללחץ : איסירם . איסיר אותם
כפי כשעממתי לעדהם כשנדבר דבני סאלות הכמוכה בזמס :
וכמו לטור : יאנכי אפתרם . כלכי ה"ס לפדותם מלרס אכל המס

מצודת דוד

לכס למכסול : כעוף גור . ד"ק השוף ככלכד כרשת התלויה מעטל
לנפול ולרדת בלחץ עם היסט וכן הכניס לעוף ולמר אורידם
ללחץ כי ילכו כרשת ויפלו עפעפ ללחץ : איסירם . איסיר אותם
כפי כשעממתי לעדהם כשנדבר דבני סאלות הכמוכה בזמס :
וכמו לטור : יאנכי אפתרם . כלכי ה"ס לפדותם מלרס אכל המס

האבן גירעט אורף מיר ליגינת דען ויי האבן גינאנט
צו ירמיה הנביא דוא זאגסט ליגינת גאט הט דיה
גיט גישקט צו אונז מיר זאגן גיט גיין קיין מצרים :
(יד) ולא זיקוי אילי בלגם אונז ויי האבן גיט גישרן קען
אונז הפלה גיטאן צו מיר גאט מיט זייער הארצין מי
יילילו על משכבותם כרוב ונעלין ויי קלאבין אורף זייער
גילענער על דגן והריש הקיטרו פון ויגנין דעם קארין

הייתה חרוב אשר אתם (יראים בכנה שם השג אתכם בארץ
כצדים הרעב אשר אתם) דואנים בכנו שם ידבך אתכם
מצרים ושם הכותו : כעוף השמים . שהוא כנף את כנפיו
לעוף הרשת פרושה עליו והציד כושך אוהה ומוריד העוף
לארץ . כמו כן אורידם לישראל לארץ : איסירם כשבע לעדהם .
איסירם בייסורין כמו שהשבעתי לעדהם כפי ירמיה הנביא .
כמו שאמ'ר למעלה והייתה חרוב אשר יראתם מסנה (אשר)
תשג אתכם . וכל האמיר בפרשה זו : (ג) כי נדרו ממני .
שילכו בנלות : ואנכי אפתרם . כשהייתי רוצה לפדותם מצרם
ודמותל להם ענותם כמ' דאמ' (א"כ) בפרשה . אם שוב תשובו
בארץ הזאת ובנתי אתכם ולא אהרס ונפעתני אתכם ולא אהרס
כחשתי אל הרעה אשר עשית ליכם . אל תיראו ממני בלך
בכל . כי אהכס אני להשיע אתכם ולהציל אתכם מידי : והמה
דברו עליו כזבים . כמס דאמר בפרשה עצמה . יהיו ככלות
יהפיתו לדבר אל כל העם את כל דברי ה' אלהיהם אשר שלחו
גו' אלהיהם אליהם וגו' . ויאמר עוריה בן הרשעיה ויחונן בן
קרח וכל הנאשנים הודים אומרים אל רמיהו שקר אתה מדבר
לא שלחך ה' אלהינו לאכר אל הבאוי מצרים לגור שם :
(יד) ולא זעקו אלי בלבם . דבריה אלוד בשלוהיך אמרת לא
עלי כזבים . אמרו אל ירמיהו (כס מ"ג) שקר אתה מדבר
על משכבותם . כי ע"כ תבא להם יללה את חורגס ונותן :

רד"ק

השמים אורידם . בתוך הרשת : איסירם כשבע לעדהם .
אכניסם במסר העמים כמו שהשבעתי לעדהם כמדבר דברי
התוכחות והאלות הכתובות בתורה אם לא ישיעו אל דברי
התורה : (ג) אוי להם כי נדרו ממני . סמכותו ביה סקדשי
לנכר חניגים ויהו פשע ומרד בו : ואנכי אפתרם . אורח כלכי
לפדותם כצרותם אבל הם דברו עלי כזבים כמ"ש ויחמאו בני
ישראל שאפרו שאינו יודע ומשנית במשעיהם אני ישעו סוב
אם רע לפיכך לא השגתי עליכם והסתריה פני טוחה ויהו
לאכל : (יד) ולא זעקו אלי בלבם . לפי בחשבתם שחשבתם
שאני שומע צעקתם ואני יודע לא פותח ולא רחמים : כי
יילילו על כשכבותם . כשהם על כמסם והם חושבים ביה

מצודת ציון

נפחה שקל : (ג) איסירם . מלכין יסורין : (ג) נדרו . ענין
כנסס : שר . ענין טושק ונול : אפתרם . מלשון פדון : (יד) יילילו .
מלשון יללה : על דגן . בעבור דגן : יתגוררו . מלשון נמות :

(ג) נדרו ממני . נדרו ללכת ממנו : שוד להם . כשדוד יבא עליהם
איסירם כשפע לעדהם איה ועל ויי שפראפין אזוי וויא
איה ועל פאכן הערין צו זייער ציון זאמלונג דורך
ירמיה הנביא : (ג) אוי להם כי נדרו כקטו וויי ציו ווס
זענען פאר וואנלם גינאורין פון מיר שוד להם איין
רויבער אוי גיקובען צוא ויי ווייל ויי האבן מונד
גווען אין מיר יאנכי אפתרם אונז איה האב גינאורלס אום
ליווין פון דעם ביי ווס ויי זענין הרניען אונז ויי

הושע ז

ותירושי תגורו יסורו בני: מואני יסרתני: חזקתי ורועתם ואלי יחשבו רע: מו ישבוו לא על היו כקשת רמיה יפלו בחרב שריהם מועם לשונם זו לעגם דאבאישית להון דמן אינון בקשת גבריהון מעמקות לישנהון אליו עובדיהון

ומקרא דבדו בנשן קרדו במיקרי: סו וקמא די גאנא מינע עליהון יסרון וסתקריף על כרעיהון פן אף אינון חשבין לאוקסה גרמי בישן: סו תבו לקרוד מן אוריקא לא על דאבאישית להון דמן אינון בקשת גבריהון מעמקות לישנהון אליו עובדיהון

מהר"י קרא רשי

אשמע. ובשכול שלא צנכו אלי כלום לסיפך ולכו עכשיו בגלו. מחמת הצרה ויילול אפיל על כשכותם: יתגוררו. לשון אסיפה. כמו אנרה בקציר: (טו) ואני יסרתני. כשחיתתי מייסד לפני כדברי נביאת ספני רמיה ותייתי רוצה לחזק ורועתם אמי מלך בכל. כמו שאמרנו. אל תיראו שני מלך אבל אשר אתם יראים מפניו אל תיראו ממנו נאם ה' הרי אתכם אני להישוע אתכם ולחצול אתכם מידי: ואלי יחשבו רע. שהיו אומ' ליריבה שקך אתה סודר לא שלחך ה' אליהי לאמר לא תבוא מצרים לגור שם: (טז) וישבו לא על היו כקשת רמיה. כשאמרנו לירמיה תפיל נא התינתנו לפניך והתפלל בערנו לא ה' אלהיך בער כל השארית הזאת. ויניד לנו ה' אלהיך את הדרך אשר נלך בה ואת הדבר אשר נעשה.

וימרדו בי: (טז) ואני יסרתני חזקתי ורועותם. וימרדתי על ידי נביאלי לשמוע אליהם כמה שהם מייסדים לזרעם ויחזקתי ורועתם: (טז) וישבו רע על. על. שבו למלרים ולא להועיל להם. לךך יוקד על בקמך כמו (שמואל ב' ל"ג). נאם הגבר הוקס על שהוא לשון עליו וחינו דמוק לתיבה שלאחריו: היו כקשת רמיה, שכסרונה לירות זו חץ לנפץ הוא ויהה לדרוס: יפלו בחרב שריהם. יוצקן פן קרע וכל שרי החיילים שצבו למלרים (ירמיה מ"ג): מועם לשונם. לשון קסה שהשיבו אותה חשובה שאמרו לעשות לא עלתח להם. ואתה תשובה היתה רובה לקשת רמיה. ואתה ביה הדרך אותה היא גשברת בידי. כמו פן היתה תשובתן שאמרו לעשות ולא עשו. כמו שירמיה מונח להם. כי התעשתם בגשפוחיכם כי אתם שלתתם אותי אל ה' אלהיכם ולאבר התפלל בעדני אל ה' אלהינו: וככל אשר יאמר ה' אליהנו כי נרד לנו [עשיון]. ואתה לכה היים ולא שבתתם בקל ה' אלהיכם ולכל אשר שלחנו אליכם: על. קמץ הוא ואינו פחח. לפי שאינו כששש ויניד לנו את ארצו. ועמד כרדו. לכן אין פתרוננו כפתרון על דגן ועל תירוש. ההקצף נותן בו מעם פתרון אחר שהוא משלשן מועיל: מועם לשונם. שזעמי להקב"ה בדבריהם שאמרו לא שלחך ה' אליהנו לאמר לא תבוא מצרים לגור שם: זו לעגם

ראב"ן עורא

לדבר כזכיס: (טז) ואני יסרתני. הטעם אני יסרתים לא לרעמם רק לחזק ורועותם כדרך ואני תרגלתי לאפרים: (טז) וישבו רע על. הטעם ישבוו אל מלרים לא על אורך רק להלשין על שריהם וזה טעם היו כקשת רמיה ויתירוש בסני עיבורא גור: (טז) ואני יסרתני. כשחיתת להם חטבו ואלו יחשבו רע כי אמרו כי יאמרו כי יאמרו רע רק סקרה הוא להם חטבו אל הרע: במו מוסר מלכים. כסירות עורר. ענין קשירת הוקשיר הוא חזק הדבר וי"ת וכבא די אנא מייתי וגו': (טז) וישבו רע על. ודא קמקד. כמו הוקס על. לסיפך דתא תאר כמו עשיון. ושירושו וכתבת להם הצרה ישרבו לעזוק אל הכינעם לא אלי שאני עליך להל: היו כקשת רמיה. תאר יו שם ותוא ענין סומיה. כלמטר אהת המרסות שירבת דרך הקשת שירוח לעבר אחר ויהפוך יוד כינע לעבר אחר ותולה המרסות בקשת. ואף על פי שיתורף הוא העושה תרמית לפי שחור בעל חשבתה ואף על פי שהוא על יד אחר. כך ישראל מעביה היו שבים לדרך טובה וברנע תיו שבים לדרך רעה. והנחת הם חקשת על דרך משל. ונביא חשק הם הדרך כמשל שעל ידם שבים לדרך הרעה. כי כן ראינו דבר אלהיו אחר שעשת הפכתן האמתו אמרו כל העם ה' וזא האלהים ה' הוא האלהים. וכבשת שבו לעבודם ובעגלים: יפלו בחרי שריתם מועם לשונם. שריתם שמולויהם אותם בדרך רעה ואומרים להם כשיבאו לעבודם חמייב נלך למצרים: ונקבש מהם עור. והתו ועם לחתנם שועמיים האל בדברים האלה ומה יבא להם: יפלו בחרב. בדרך. וזה ההלכות לענ היא להם בארץ מצרים שועמיים וכתלוצצים נפתח באים

מצודת דוד נכחו עלי כחמם כבשפתים כמ"ס ויחפסו כמי ישאל וגו' כזכיס כי חמם כבשפתים כמ"ס ויחפסו כמי ישאל וגו' כזכיס ומתעמדים על לכותם או חיים וזמקים חלי כללם כי מנחשים כשפתים: על דגן. כעבור סמינן הגדן והתינוס לאוטע כעלמט לחמות וכל סס וזמם כמים וזממיים כי יואמרו מרבה סוול ולא סי פעל כל זמם: (טז) ואני יסרתני. וכבשת קשתו ויני סרעס ויני סרעס ויני סרעס ומקסיס למקסס: (טז) וישבו רע על. מעסיים טמלם לא כננד ספלין יס כל' כננד סתקסיס. וסוסי סקסס ליש ליש נמיס סלל יוכס סתן אל זמקוס סנפסס כתיבלס כל' כננדן כן סס חיים מלינס סדכיס סכסמסס כי סחלוס ספכו סכמס סמלס ומכסמיס כס ומוליס סכל כנעקס: יפלו. לכן יפלו שריהם ככרד האויב: מועם לשונם. ל"ל כעצור מס כמכוכיס כלמוס דכיס

מצודת דוד פירוש ע"מ

גיועון אזוי ווי איין פאליקשער בויגן ווס מען וויל ווארפין מיט אים איין פיייל קיין צפון פליקט דיא פיייל קיין דרום אזו אויך האבן זיי זיך אונעק געקערט פון גאט צו גיין קיין מצרים יפלו בחרב שריהם ויערע הארץ דהיינו ויחזקן בן קרח אונא אלע די ווס האבען זיך אום געקערט קיין מצרים די גועלין פאלין דורך דר שנוערד מושם קינים פון וועגן דעם צארין פון זייער צונג נואם האפיין ביין געגנטערט צו ירמיה

אונ ניין ווס איין גישיערעט אונ איין גיואמילם ביי זיי דרום יסודו בי מוענויי אפקערין אונ מורד ניין אין מיר: (טז) וזניי יסרתני ורועתם אונ אויך גאט האב זיי גישקראפט דרך מינע גביאים אונ האב דר מיט גישקראפט זייער ארום וזניי יתשבו רע אונ זיי קראמטן אויף מיר בייני: (טז) וישבו רע על זיניא האפיין זיך אום געקערט קיין מצרים ווס דס איז ניט גינען צו זיי צי קיין היקף זיי בקשת רמיה זיי וענען

בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: אֲלֵ-חֶכְךָ שִׁפְךָ
כַּנְשֵׁר עַל-בֵּית יְהוָה יַעַן עֲבָדוּ בְרִיתִי
וְעַל-תּוֹרַתִי פָשְׁעוּ: בְּלִי יוֹעֲקוּ אֱלֹהֵי
יַדְעֲנוּךָ יִשְׂרָאֵל: זָנַח יִשְׂרָאֵל טוֹב
אוֹיֵב יִרְדְּפוּ: יְהִים הַמְּלִיכֹו וְלֹא מִמֶּנִּי

וְאָמְרוּן פָּעַן וְיַעֲנֵא אֲבִי לִית לָנָא אֱלֹהֵא בְרַ מִיָּה פְרוּקָנָא אֲרַ אֲנַחְנָא עֲמָךְ יִשְׂרָאֵל: בְּ טַעֲנֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל מִבְּהַר פּוֹלְחָנֵי דִּי קְדִילִיָּה אָנָּא מִיָּה עֲלִיהוֹן מוֹכָא מִכְּעַן סִנְיָה וְרַדְּפִינוּן: דְּ אֵינוּן אֲמִלְכִיכוּ וְלֹא

מִהַרְבֵּי קָרָא

בארץ מצרים. זה הדבר ששבו למצרים כמה דאמר ויבאו ארץ מצרים כי לא שמעי בקול ה'. על זה הדבר מצרים מלענים עליהם ואומרים להם עברתם על תורתכם שמעוה לכם לא תוסיפו לשבו בדרך היות עוד:
ח (א) אל חכך שופר. אמר הקב"ה לנביא שים שופר לחכך וקעק להקהיל את האומות לבחר כנשר לבוא אל בית הקדש ולהחיותו. יען עבדו את ברית: (ב) לי יועקו אלהי ודענוך ישראל. כשנלו בין האומות ונתקו אלי ויפחדו ישראל. אלהינו עכשיו היינו רוצים להביר בהשבה: (ג) טוב. זה הקב"ה: (ד) הם המלכו ולא ממני. כתבתי בתורתו שום פרסוה ודרכוה לי יועקו ישראל אלהי ידענוך. ואני לא אשמע להם. כי: (ג) זנח ישראל טוב. לפיכך איוב

רִדְּפֵךְ

לבקש עוד מהם. וכן אמר בנבואת ישעיה משה בהמות נגב וגו'. לביא וליש סהם סהם גו'. מהם היו אכלים היות הרעות ומהם היו נפלים סהם האויב: וזו. בחולים וכן ועדתי זו ואלכדם. והוא כמו זאת: (א) אל חכך שופר. כמי ש למעלה תקעו שופר גביעה. ובשמדבר אל העם ידבר בעלי יחיד ופעם בלי רבים. אמר שים אל חכך שופר אל הנה האויב שיודא כנשר על בית ה'. כלכרך יבא על כל הארץ יגם על בית ה' להחריבו יען עבדו בריתו והם נמשוהו החלה גם אני אפישנו ואניחנו ביד זרים. ומכך שופר אל חכך והשופר גינתו אל הפה לפי שהקול עובר דרך החך והחך שיצא מהגרון יו"ת נבוא בחיכך אכלי וגו': (ג) לי יועקו. היות להם לישראל: לצעוק אלי בעת צרתם לאמר: אלהי ידענוך. כלומר: אחר לי יועקו וכמותו רבים במקרא המאוחר מוקדם כמו שכתבנו בספר ספולו בחלק התקדוק ממנו: (ג) זנח ישראל אויב ירדפו ובא חננו וע הו"ל לבדה כמו וזה שמו אשר

מַצֹּדֶת צִיּוֹן

לד אחר לכל מצדה הרים ותפוחם נהפכה מול סהם ויורה בה: מוצם. טען קף ועכבה: **ח (ה)** חכך. מלשון חך אשר על הלשון מעטל: (ג) זנח. טען

הכך ומתעצ צו ולאמר סהם האויב ידאש כנשר לבא על בית יועקו וגו'. סהם המקרא והספול לי יועקו ישאל וגו'. ר"ל ראו

פִּירוּשׁ

זו לעגם בארץ ספרדים אונ דם גיין קיין מוצרים וועט גיין וייער גישפעט אין לאנד ספרדים קען דיא מצרים וועלן זאגן צו ניי ווארום הט איר אייך אום גיקערט צו אונז עס שטייט דאך אין אייער תורה (לא תוסיפו פראוהם עוד) איהר אלת גיט סערין צוא זעהן נאה דיא ספרדים:

א (א) (נאגם נאמ צו הושע שרייא מיט אין הויה קול) אל חכך שופר גלייך ווי צו דיין גוקען אזי צי עבין איין שופר אונ זאג צום פיינט ער נאר גיין סל יען נפש אוזי ווי איין אדלער אונ זאר קוקען על בית ה' אויף נאמם הויו יען עבדו בריתו ועל תורתו פשעו דם הווס די ישראל האבין עובר גינען אויף מיין

לירמיה: זו לעגם. אשר ולעגו להם בארץ מצרים למה שכתם אללנו כדי להביא עלינו פורעניות והלא כתוב לכם לא תוסיפו לראותם עוד (שמות י"ד):

ח (א) אל חכך שופר. שכניה אומרת לנביא השמע קול חכך וקרא כשופר. וחומר עופו ומחרו האויבים כאשר ידלה הכשר ובחול בית ה'. אל חכך שופר. כאלו השופר נתון אל חכך: (ב) לי יועקו. כשתפא עליהם רעה: אלהי ידענוך. הלא עמך אהנתו. זנח ישראל טוב. לפיכך איוב

והעד מועט לשונם: זו לעגם. הקרוב בעיני כי המ"ם סימן אכזי הלשון:

ח (ה) דכרי הסם אל הנביא שים אל חכך שופר ודלה כנשר אל בית ה' ויפת אלמ שים חכך שופר כי איוב ידאה כנשר על בית ה' ויפה פירוש בעבור מלת יען: (ג) לי. ככה הו"ל לי יועקו בני ישראל או יחסר בית ישראל: (ג) זנח. מוב. הוא הסם הנכבד שהיה עוב לו: ירדפו. כמו אשר יקראו ה' לדקנו: (ד) הם. כי

ידענו שאין מושיע בלתיך וישראל המאוחר דינו להיות מוקדם מקים שם קבר יחד אנכי עד אעבור הדומים להם כמו טוב. והוא האל יתברך שאין מוב וזולתו בלי סגירת לפיכך יקראו: (ז) הם המלכו. המלכו ירבעם ולא שאלו את פי

מַצֹּדֶת דָּוִד

סהם נועם לה' כי יכחשו לומר אין ה' עשית: זו לעגם. בעדת הולאת לחונו כשוד היותם נלכין מלכיו כי גם אז כללו לעגו על האמונה האמתית כי תכחו בעשתמח:

ח (ה) אל חכך שופר. ר"ל סהם קול גדול כללו שופר נתון אל ה' להסריתו: ועל תורתו פשעו. מלדו על דברי הסוה: (ג) לי יועקו. סהם שיעקו לי ישאל ויפאנו אלהי ידעניס טני מוקף לעשית

פירוש פרידתו ברית אונ האבין מוכר גינען אויף מיין תורה: (ב) אונ נוען דר פיינט וועט קוקן אויף זיי לי יועקו אייזו יענדי ישראל וועלען דענקט מאל דיא ישראל שרייען צו מיר גאמט אונ וועלען זאגין נאמט מיר קענען דיה מיר ונענען דיין פאלק דרום העלף אונז אבער אונ גאמט וועל יי גיט צו הערין: (ג) זנח ישראל מוב ווארום דר ישראל הט המ נאמט דם אונסער פרומר ער הט פאר לאמט מיין דינקט וואס אונסער דעם ברענג ייך אויף אים גוקט דרום אייב ירדפי וועט אים דר פיינט נאה זאגין: (ד) נאה מיין האבן זיי גיטאן הם הפיכו ולא ממני וייא האבען גימאקט קנינן אין קלף אונ האבן מיה גיט גיפרעגט משידי

הוֹשַׁע ה

**הַשִּׁירוּ וְלֹא יִדְעֵתִי כִּסְפִים וְהַחֲבֹם עֲשׂוּ
 לָהֶם עֲצָבִים לְמַעַן יִפְרֹת: הַזֵּנָה עֵגֶלְךָ:
 שִׁמְרוֹן תֵּרָה אִפִּי בִּם עַד-מְתֵי לֹא יוֹכְלוּ
 נִקְוִן: וְכִי מִי־שְׂרָאֵל וְהוּא תָּרַשׁ עֲשֵׂהוּ**

ולא

מִקְרִי בִּי אִי וְלֹא
 מִקְרֵוֹתֵי בִּקְרָהוֹן
 וְהַקָּהוֹן דְּאִסְקוּ לָהֶן
 מִמְצִיגֵים עָבְדֵי לָהֶן
 טַעֲמוֹן קְרִיל דְּיַשְׁמִיעוּן:
 הַטַּעֲמוֹן בְּתַר עֵגֶל
 דְּשִׁמְרוֹן פְּקִיף רַגְזִי
 בְּהוֹן עַד אִסְמִי לֹא
 נִבְלֵן לְמִסְבִּי יוֹ אִרִּי

רש"י

ירדפו: (ד) השירו. עשו זכרים. דבר אחר הסירו את זה מלמכה והמליכו את זה וכפסר המסורות מוכיח כן שהכחו מסורות כתובין ט"ו וקריוון מ"ו ופתרונו מ"ד: למען יברת. למען כי היה להם זהב לרוב וגרמו להם שיכרת העושר מהם: (ה) זנת. הק"ה אחכם בני אומרון כעון עגלים שככית אל שמלכו אומרון עובדים הם: עד מתי לא יוכלו. להפנות לבס להנקות מלכותם: (ו) כי מישראל והוא. מכספם וזהבם של כל אחד ואחד הוא גבוה וההרס עשהו. והיו"ש של והוא טפל ויש הרבה וי"ן דמיון לו (יחזקאל מ"ו) כללמיו ונכאלו ולא ידעאו.

עובדוהו. וי"ו של ולא גופלת. והוא כסו לא עובדוהו. אבל עבדוהו

אבן עזרא

לא שאלו להסג להמלך ירבעם אשר יבחר ה' אלהיך בוגם כן מלך ישראל. השירו. מעלומי העי"ן קס שז שר והטעם כפול ויפת אחר כמו מ"ח כמו כטו"י מהם והקטע הפוך הם המלכו חו"א חס היקרו. וטעם למען יברת כעבור יברת מהם הכסף והזהב: (ה) זנת. שומרון כפול כאלו כתוב חותך זנח עגלך חותך אומרון כלילו מהם כך כי העיר תחרב ואקטים ילכו כטזי: חרה אפי בם. בעגל וכשומרון: עד מתי. יהיה הרון אפי כס עד שיהיו נקיים ולא יוכלו נקיון שיהיה להם ממנו: (ו) כי. מעלת ישראל הוא ומעלת העונך שהמליכוהו נעשה עגל שומרון:

החאבב ואלך המלכים הם היו תבויקים בעבדת העגלים ויהי עגל שבוים יתיה עגל שומרון וי' זנת הרהיך כמו זנת ה' מזהב אבד את שמרון ירבעם לפיכך סמך המלכו אל שמרון וכן אמר שבויים יתיה עגל שבוים יתיה עגל שמרון או יהיה זנת פעל ועמר פיעל רחק מסו ולחזק משה"ס אותך עגלך כלומר שבעבור הרקת מארצך ור"ל שמרון אנשי שמרון או יהיה זנת פעל ועמר פיעל רחק מסו ולחזק משה"ס אותך עגלך רחק עגלך סמך כי מלך אשור כשלכד שומרון וערי ישראל שבר את העגלים ולחזק יהיה: חרה אפי בם. בשני העגלים או פי' במ ישראל העובדים אותם: עד מתי לא יוכלו להיות נקיים מזה העון כלומר עד מתי יאריך חסון ויכלו להיות נקיים: (ו) כי מישראל עצמם יצא מן העגל שעשו כמדבר כמו שפרשנו לכדו עבדות וו כהעבדים כמו שאר עבדים שלמדו מהם אלא מישראל עצמם יצא מן העגל שעשו כמדבר כמו שפרשנו בספר מלכים: והוא הרש שעשו. והוא העגל אבד אל תחשבו כי אלהים הוא ויש בו כח כי תרש עשהו ואיך יהיה לבעשה

מצודת דוד

וקומל: (ג) זנת. כ"ל חלל כל עשו כי עובד כל ישראל את העובד לכה ונשה יהודה כדכך טעמו פטרס הטעמים כי גם הוא לא פטרס חלו וכן האויב ידרוף קומס: (ד) הם המלכו. היה עמם כטפ"טס שבו מלכים ולל שאלו ממני כי ל טפניסס כמלכו מעדעסם כאלו כהכפ והכזה עמם טעו העגלים ר"ל בעבור שהיו טופספטיס כהכפ והזכ כטזי כמלכו מעדעסם והעם טפניסס זנח כן הכפס והכזה סויה אל העגלים: למען יברת. הכניסם סיוו סויבה שיכרת עמם כהכפ והזכ כטזי כמלכו מעדעסם והעם טפניסס זנח כן הכפס והכזה סויה כעגל טענתס לה טמז אומדן ולא עובד לך נעמט מתי לטי כהש"ך: עד מתי. כלומרם הלל לטו סטמז כזה עמס ועד מתי לא יכלו לקנות זלמס מטפ"טס העגל למטס כה: (ו) כי מישראל. העגל היה נעשה מישראל עמ

מהר"ה קרא

תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלהיך בו. והם חלמים ברעיהם למלכי ישראל שהדריחוהו בעלי. ולא כמני. להמלכ: השירו ולא ידעתי. השירו הוא שהיכות החבוטין ש"ו וק"יין פמ"ד. לכך [אין] אני יכול לפתורו בלשון שר אלא פת הסדר מלך זה העשירו מלך אחד תחתיו. כמו גיבן כן ירבעם ואלת בן בעשא וחזרי. והמליכו עמרי תחתיו שהוא רשע מפניו וכוונן אצמיה בן יואש וחזריה בן זריבעס: כספם וזהבם עשו להם עצבים: סמנו. למען יברת. למען יפסוק מזהב כספם וזהבם: (ה) זנת עגלך שומרון. חרה אפי ה' בך ונחם בך אפריס ויושב שמרון. בשביל עגלך שנעשית לך: עד מתי לא יוכלו נקיון. עד מתי שתפאלי לא תוכלו עוד לנקותך ממזמתך: (ו) כי מישראל והוא. כך פתר דונש והוא וי"ו של והוא נופל מן התיבה כמו והשב חמר ושומפה. וי"ו של ושומפה נופל. והוא כמו והשב חמר ושומפה. ובמו ואנחנו ה' אלתינו ולא אמר טוריה כל הווי"ן הללו בבקו"ן נאפרו ולצורך עצמן נכתבו.

דר"ק

ואע"פ שמלכות ירבעם היא יבחרך יהיה כמו שאמר לו אחיה השילוני אם בקר ששמלכתו לא שאלו את פי ה' ואח"כ הניבא לא אמר להם להמליכו אלא אמר לירבעם מה שיהיה לו. ועוד כיון שראו שנתעם סגלות לירושלם לפניו וגישה להם העגלים היה להם הסירו כדמלכזה כי אחיה הנביא בתנאי אמר לו דבר המלוכה אם תקשה הושר בעיני השם וכן מלכי ישראל האחרים לא היו ממליכים אותם על פי ה' זולתי יהוא בן נבשי: השירו ולא ידעתי. שמו שרים ובתחנים עליהם ולא סודעתי כי הם היו טפניסס אותם וסומכים ודי מרעיס: כספם וזהבם. כמ"ש בראש הספר וכפס הרבתי לה חזה עשו לבעל: למען יברת. למען יברת שפס וגיילו מארצם או כרת הכסף והזבת מהם מדה כנגד מדה הם שכדורו לעינים יברת מהם: (ו) כי מישראל ולא ידעתי. שמו שהעגל לא היה שמרון כי אם בבית אל שפי שאשש הממלכה למלכי ישראל היה שמרון כמ"ס בכל אחר סמח וילך בחפאטא ירבעם לא כן טמחאט ירבעם לפיכך סמך המלכו אל שמרון וכן אמר שבויים יתיה עגל שבוים יתיה עגל שמרון או יהיה זנת פעל ועמר פיעל רחק מסו ולחזק משה"ס אותך עגלך כלומר שבעבור הרקת מארצך ור"ל שמרון אנשי שמרון או יהיה זנת פעל ועמר פיעל רחק מסו ולחזק משה"ס אותך עגלך רחק עגלך סמך כי מלך אשור כשלכד שומרון וערי ישראל שבר את העגלים ולחזק יהיה: חרה אפי בם. בשני העגלים או פי' במ ישראל העובדים אותם: עד מתי לא יוכלו להיות נקיים מזה העון כלומר עד מתי יאריך חסון ויכלו להיות נקיים: (ו) כי מישראל עצמם יצא מן העגל שעשו כמדבר כמו שפרשנו לכדו עבדות וו כהעבדים כמו שאר עבדים שלמדו מהם אלא מישראל עצמם יצא מן העגל שעשו כמדבר כמו שפרשנו בספר מלכים: והוא הרש שעשו. והוא העגל אבד אל תחשבו כי אלהים הוא ויש בו כח כי תרש עשהו ואיך יהיה לבעשה

מצודת ציון

עושה כמו למס אהתה (מלכים ג'): (ד) השירו. מלי כז: עצבים. טפניסס: (ה) נקיון. מלשון נקי ונכול: (ו) חרש. עושה טפניסס עלי דיעסני: עשו להם. כהכפ והזכ כטזי כמלכו מעדעסם והעם טפניסס זנח כן הכפס והכזה סויה אל העגלים: למען יברת. הכניסם סיוו סויבה שיכרת עמם כהכפ והזכ כטזי כמלכו מעדעסם והעם טפניסס זנח כן הכפס והכזה סויה כעגל טענתס לה טמז אומדן ולא עובד לך נעמט מתי לטי כהש"ך: עד מתי. כלומרם הלל לטו סטמז כזה עמס ועד מתי לא יכלו לקנות זלמס מטפ"טס העגל למטס כה: (ו) כי מישראל. העגל היה נעשה מישראל עמ

פירוש ע"מ פון וי': (וה) זנת עגלך שומרון קאמט האמ ד"ך שומרון פאר לאומט איבער דיין עגלך פון בית אל ווס דיניע מלכים דיניען דר צו חרה אפי גם סיוו צארוו נרימט אין ניו עד פמי לא יכלו נקיוו ביו ווי לאנג נאך ווערין ווי גים קעניו רייניגווי זייער הארץ: (ו) כי מישראל יהא דיען דר עגל פון בית אל אזי גימאכט גינארין פון דער זאל תרש משהו אונ אין סייקסער דמ אים גימאכט

וְלֹא אֱלֹהִים הוּא כִּי־שִׁבְבִים יְהִיֶה עֵגֶל
 שְׁמָרוֹן: וְכִי רוּחַ יִזְרְעוּ וְסוּפְתָהּ יִקְצֹר
 קָמָה אֵינָלוּ צִמַח בְּלִי יַעֲשֶׂה קָמַח אֹרְזֵי
 יַעֲשֶׂה זְרִים יִבְלְעוּהוּ: ה' נִבְלַע יִשְׂרָאֵל
 עֲתָה הֵן בְּגוֹיִם כְּכֹלֵי אֵין־חֶפְזָן בּוֹ:
 כִּי־הִמָּה עָלּוּ אֲשׁוּר פָּרָא בּוֹדֵד לוֹ
 צְרוּךְ בֵּית: ׀ אֲבִי אֵינּוֹן גָּלוּ לָאֲתוּר עַל בְּהִיבּוֹ בְּרֵעוֹת נִפְשָׁהוֹן קַעֲרָר מְרוֹד בֵּית יִשְׂרָאֵל

מִיִּשְׂרָאֵל הוּא גְבִי אֵימָן
 הוּא עֲבָדֶיהָ כְּחֵלָא
 דְּלִית קָה צְרוּךְ הוּא
 אֲבִי לְגַמְרֵי לְחִין יְהִי
 עֲגֵלָא דְשְׁמָרוֹן: ׀ בֵּית
 יִשְׂרָאֵל דְּכֹן לְדָרוּם זָע
 וְעֲלֵעוֹל חֲצִיר קָמָה לִית
 לִיה נּוֹב לָא יַעֲרָר מְרוֹד
 יִקְנוּ גְכִסִּין עֲקִמָּא
 יְבוֹנְגוּן: יח אֲתִקְוִי
 יִשְׂרָאֵל קָעֵן הָוּ
 בְּעַמְמָא קָמָא דְלִית
 צְרוּךְ בֵּית: ׀ אֲבִי אֵינּוֹן גָּלוּ לָאֲתוּר עַל בְּהִיבּוֹ בְּרֵעוֹת נִפְשָׁהוֹן קַעֲרָר מְרוֹד בֵּית יִשְׂרָאֵל

מחר"י קרא

אף באן . כי מישראל הוא . כך פתרו כי מעגלי ירבעם מלך ישראל שנמסאת בהם . והוא גם העגל ההוא אשר עשיתם בכדבר ורוחקתם מעלי והלכתם אחרי ההבל שאין בו ממש : חרש עשהו . זה חת על ידי נעשו : ולא אלהים הוא . שאחרים עושים אותו . ואינו בורא ועושה אחרים : כי שבבים יהיה עגל שמרון . לשבבי אשר יעלן עגל שמרון לשרף : (ט) פרא בודד לו . ישראל שהם דומים לפרא למד מדבר . שהולך לבדו במדבר . ואינו מקבל מדרות בני אדם . כמו כי ישראל עושקין לדברי הנביאים . והולכים אל אשור לזנות

רד"ק

יכולת על האנוש ארתו : כי שבבים יהיה עגל שמרון . עתה תראו אם יש בו יכולת להציל הטובים ארתו כי אפי' אי' לא יוכל להציל . כי שבבים . כמו שבירי כלומר שישבו אותו וישאו אותו לתועיל' הנהג בו לתועלת שיש בו בעור בצורת עגל . שבבים . כמו שברים והתיכות כמו שיבא מכשורא בדברי דול וכן אמרו וישב משה את דברי העם אל ה' דברים שבשבבים לבו של אדם כלומר שמשברין ויח' אורי לנכרי לחזין : כי ירח יורע . כלומר לישא פרתו בעבודה זו כאלו אדם ורע' (ח) שאין בו ממש שלא יקצור אלא רוח או פרות מבני כלומר לא תשגנו הנאה של כלום אלא נזק והסוף' קשה מהרדח בכתב כי התפוח כמו חסערה כמ"ש בפתח ובמקרה דרכו ותי' והכפל לחוק הענין : וסופת' כתיבי' ישועת' : קשה אין לו . לפי שהמשיל את מעשיהם לזרע רוח הרוסי' עור על הענין ואמר שנסדורת' לחזד שיקוח הוורעני' הנאה מבנה בקרב אחר הקצירה שיעשו אות' קמח וזה גם לא יחת פת שיקוח תועלת מבעשיהם ואמר צמח ב' יעשה קמח כלומר אפילו יצמח הזרע אחר הוורעת' והמשל שיעליו מעט מבעשיהם אחר שהחלו לעשות זרע ולא יעמ' ארתו המוב' לוי קמח לירי הנאה שלמ' כמו הצמח שובא לירי קצירה וסופת' : אולי יעשת זרים ובלעוהו . שמת יעשה פנים אחד שובא לירי קמח כל' שיעליו בנכסיהם עד שיגיע להם מעט הנאה בחתולה יבאו זרים ויבלעוהו אלא תשלם להם הנחאה : (ח) נבלע . שילעוהו הכספים ואכלו כל שורב' : עתה חיו בנימים . בעיני הגויים שילכו לבקש עור חתם והם נביים בעיניהם וחסד'ם ככלי אין חפץ בו שמשליכין אותו במ"ש בעלתו לו לעגם בארץ מצרים או פ' חיו בניים שחלבו בגלות : (ט) כי התיב עלו אשור . אכר עלו ואם היא ירדה מא' לאשר כי פ' עלו נפתלקי מארצם ותלטו

מצודה ציון

זמנן : שבבים . קיפמין דקיס וכדנ"ל סיבא מכשורא (מסנהדרין ח') : (י) וסופתה . כוח סופס וסופס : קמח . כן יקדל אסיפת הסגלים כספדיין עומדים בקרקע וכן מגרסי ועד קמח (סופסית 10) : אולי . ענינו כמו אם וכן אולי לא תפסם הפסח (בנצטית כ"ד) : זרים . כנענים . ויבלעוהו . ממשן נעוטים : נבלע . ענין סתמם כמו גלע' ס' (אויס ב') : חפץ . ענין חזק כמו אם כלי אין חפץ (וינעיה כ"ב) : (ט) הוא תנוון ככד' . בודד .

רש"י

אף כלא כי מישראל הזמנתו והכנתו והוא נעשה . וי"ל הו"ו נזלת כן כי מישראל והוא אף העגל הזה מאלתם בלא כמות העגל הראשון : שבבים . לנכסי לזמין ולשון ארמית הוא (מסנהדרין ה') סיבא מכשורא : (י) קמה אין לו . לזרע שלהם כלומר לא ילולו כמעסיים : אורי יעשה . אף אם יעשה קמח : זרים יבלעוהו . אף אם ילולו כנכסיהם סופו לנפול ביד זרים : (ט) פרא בודד

אבן עזרא

כי שבבים . כמו סביבים ויפת אמר כי עגל שמרון ועס' ישראל להיות טובב זה איננו נכון : (י) כי . תי'ו סופתה נוסף כמו איתמה : אולי . ואם תאמרו אולי יעשה דעו כי זרים יבלעוהו : (ח) נבלע . העעס ובלעו קיורכס גם יבלעו הזורעים : ככלי אין חפץ בו . שאלס יסליכו מצינו : (ט) כי . פרא . כמו פרא אדם ועעס בודד כי לא היתה עתה אחת ומלת התנו מנורת' חתנן סהיה כל

לפי שהמשיל את מעשיהם לזרע רוח הרוסי' עור על הענין ואמר שנסדורת' לחזד שיקוח הוורעני' הנאה מבנה בקרב אחר הקצירה שיעשו אות' קמח וזה גם לא יחת פת שיקוח תועלת מבעשיהם ואמר צמח ב' יעשה קמח כלומר אפילו יצמח הזרע אחר הוורעת' והמשל שיעליו מעט מבעשיהם אחר שהחלו לעשות זרע ולא יעמ' ארתו המוב' לוי קמח לירי הנאה שלמ' כמו הצמח שובא לירי קצירה וסופת' : אולי יעשת זרים ובלעוהו . שמת יעשה פנים אחד שובא לירי קמח כל' שיעליו בנכסיהם עד שיגיע להם מעט הנאה בחתולה יבאו זרים ויבלעוהו אלא תשלם להם הנחאה : (ח) נבלע . שילעוהו הכספים ואכלו כל שורב' : עתה חיו בנימים . בעיני הגויים שילכו לבקש עור חתם והם נביים בעיניהם וחסד'ם ככלי אין חפץ בו שמשליכין אותו במ"ש בעלתו לו לעגם בארץ מצרים או פ' חיו בניים שחלבו בגלות : (ט) כי התיב עלו אשור . אכר עלו ואם היא ירדה מא' לאשר כי פ' עלו נפתלקי מארצם ותלטו

מצודת דוד

ולא נעשה פלמים בלזכות וכן אין הוא אלהים אלא הוא כשאר זורס : כי שבבים ר"ל ומסוף הדבר יהיה נדלה שתיין זו ממש כי המוכר יסכרו לקיסמין לקמח ממנו יהיה סוכס : (י) כי ירח זרעני . ומסוף הדבר יהיה נדלה משר זכמו סוכס ויקלבו הסופ' ר"ל כמו שקולרין מה שזורעיס כן חסן יקבלו גמול לפי התעבה והואיל והמעסה היא רוח דבר שחסן זו ממש כן יסוס כמולו : קמה אין לו . ויעסאם ל"ל יבאל לכלל קמח והמעט שפלתמ לא יעשה קמח ואם יעסא מה סנס סוכס ינבלעוהו אכל סס לא יבאל מוציחסם מן סן ססון לא שפלתמ כי סוכס כי סוכס יקסוס : (ט) עגל נעסא כסוף

ע"פ
 ונאקמין נועט עם גימם מאכין קיין קעל ניעערמ די זאנגין וועלן ניין ליידיג אולי יעשה אונ ווען עם נועט מאקען קעל זרים : ביערה ווערין די פּרעקדע פאר דארבין : (ח) נבצע ישראל דר' ישראל איז פּר דארבין גינארין עתה חיי בניים היינט זענין זיי גלייה צווישן די פּעלקר אזוי ווי איין פלי וום קען וויל גימם איר : (ט) כי תסה קעו אשור דען זיי זענען אויף גינאנגין צו אשור פּרא בודד לי אזוי ווי איין ווילדר מויל' אזיין

לאסוף כלי שחן זו לזך : פירושו
 גימאקמ ולא אלהים הוא אונ ער איז גימ קיין אכא כי שבבים יהיה גייעערמ צו שפענדליך נועט זיין דר עגל פון שומרון : (ח) אונ די ישראל ווערין זעהן כי רוח יירי דען איין ווינט מוען זיי זייען אונ איין שמוקעם זועלן זיי שבידן קמה איז כי קיין שמייענדיג תבואה נועט גימ זיין פון זייער זיאוונג (קלוקר זיי ווע ין גימ מצליח זיין אין זייערע מעשים) צבב בלי יעשה קמה אונ ווען זייער זיאוונג נועט שוין שפראצין אונ

לחטא: י' אכתוב לך רבו תורתך כמו
זר נחשבו: י' זכתי הבהבי יזבחך בשך
ויאלצו יהודה לא רצם עתה יזפור עונם
ויפקד חטאתם המה מצרים ישובו:
י' וישבת ישראל אתי עשהו יבן

אגידו? למחטא היו להן
אגדו? פעננהוהו? למה?
י' פתבית להן סגיאיות
אוריהו ואינון בעבמיא
אתחשבו: י' דקדק
דקנן מן אוקס דקחין
בשרא ואבלין וקדס י'
לא רצו בהן פקע
יסער הוביהו ויתפרע
עניהוהו אינון למצרים
י' תובון: י' ושבק

ת"א רבי מנסי, בשני ס פלא י"ז: ויבנה ויבנה: עקלים פ"ז: יתיר ואורבי קרי היכלות

מהרי"א

שיעבו לאומות: (יב) אכתוב לך רבתי תורתך, כתבתי להם דברי נבואות רבות לתורתם רבתי חשוב: כמו זר נחשבו כאלו לא שמעו שום נבואה ותוכחה: (יג) זכתי הכבדי, אלו עולות שכוון כליל לאישים: שכולם (עולה ועולות) להבהב חטאתם: וזבחן בשך ויאכלו, אלו זבחי ושלמים שהעלים זבחים בן הבשר: עבשו יאכלו עולות ושלמים בידם הכל הן אומר עולותיהם ספר על זבחיכם ואכלו בשר: ה' לא רצם מסקלקלו בעשיתם אין הקב"ה חפץ בקרבנותיהם: המה מצרים ישובו, ופי לא שאלו: (יד) וישבת ישראל את עשהו רד"ק

המה פירושו: (יב) אכתוב לך רבתי תורתך, כתבתי להם דברי נבואות רבות לתורתם רבתי חשוב: כמו זר נחשבו כאלו לא שמעו שום נבואה ותוכחה: (יג) זכתי הכבדי, אלו עולות שכוון כליל לאישים: שכולם (עולה ועולות) להבהב חטאתם: וזבחן בשך ויאכלו, אלו זבחי ושלמים שהעלים זבחים בן הבשר: עבשו יאכלו עולות ושלמים בידם הכל הן אומר עולותיהם ספר על זבחיכם ואכלו בשר: ה' לא רצם מסקלקלו בעשיתם אין הקב"ה חפץ בקרבנותיהם: המה מצרים ישובו, ופי לא שאלו: (יד) וישבת ישראל את עשהו רד"ק

רש"י

(יב) אכתוב לך, אולי תמיד מוכיח על ידי זכאי וכותב לו רבתי תורתך וחס כמו זר נחשבו: (יג) זכתי הכבדי, זכתי עולותי שקם מהכהנים כלשם שעל זבוחיהו וזבוחי בשר ויאכלו, למה לי שמביאים אותם וזבחו להם כשם למאלכלם ויאכלום כי אינון רוצה אותם:

המה מצרים ישובו, ופי לא שאלו: (יד) וישבת ישראל את עשהו רד"ק

אבן עזרא

(יב) אכתוב, ואני הוכחתי וחקי כמזכירם היו לו: (יג) זבחי, אמר רבי משה הכהן הכהני כדברי ר"ל ולא הכהנה ויפת אמר מגורת שכתב והיו"ל נוסף כמו שזר והוא הנכון: י' זכור עונם, שיטתו אל מלכים למרות פיו לא תוסיפו לשבח בדרך הזה עוד: (יד) וישבת, היכלות, לזכר בהם: ואכלה ארמנותיה, כל עיר ועיר:

המה פירושו: (יב) אכתוב לך רבתי תורתך, כתבתי להם דברי נבואות רבות לתורתם רבתי חשוב: כמו זר נחשבו כאלו לא שמעו שום נבואה ותוכחה: (יג) זכתי הכבדי, אלו עולות שכוון כליל לאישים: שכולם (עולה ועולות) להבהב חטאתם: וזבחן בשך ויאכלו, אלו זבחי ושלמים שהעלים זבחים בן הבשר: עבשו יאכלו עולות ושלמים בידם הכל הן אומר עולותיהם ספר על זבחיכם ואכלו בשר: ה' לא רצם מסקלקלו בעשיתם אין הקב"ה חפץ בקרבנותיהם: המה מצרים ישובו, ופי לא שאלו: (יד) וישבת ישראל את עשהו רד"ק

מצודת דוד

(יב) אכתוב וגו', כ"ל ע"י הכהנים שאלי שולח אליהם ככל יום להוכיחם על חטאי כדכתיב פגדולם אכתיבם שכתובם כאלו אני כותב אותם להם לכל יסמנו את כל בעייתיהם יסמנו כאלו הם דברי זכ אשר לא ידעוהו: גמולם כי חטאו: (יג) זכתי הכבדי, עסק ידבר מול יהודה שאלה הדברים עשרת הכתובים בכתבון הקדמות

פירוש ע"מ

לחטא ויי נענען גווען צו אים סאןקחות צו וינדיגן:
(יב) אכתוב צו רבתי תורתך איה מוא תמיד שרייבין צו אים דס קערונג פון מיין תורה אונ שמואל אים דורך מיניע גביאים קבו דו נחשבו אונ ויי נענען גינרעכניגס ווי איין פרעמדער אונ פאלגין עס גיט:
(יג) זכתי הכבדי דס קוירונג פון ביין נענגונג בלאמר די עולות ויין זיי פרענגין פר מיר אונ פאר פרענין זיי אויף מיין מלכות ווס מווג עס זיי נהגו בשר ויאכלו לאיין זיי פקסיר קוירין די קבחות צו איה צו פלייש אונ נאלין זיי עקין ה' לא רצם ווארום איה גאט וייר זיי גיט עקת ויבן נועם דר מאנט וערין ויער זינד המה מצרים ישובו אין זייא ניעלין זיך אים קערין קיין מצרים צוא וואנען דארטין: (יד) וישבת בשעפר

וק כסמס טגור (שפיס ל"ט): (יג) רבי, עקין סגדלה ודוממות כמו כסמס פון חטאו לו (לעיל ד'): (יג) זכתי, עקין סהרן וזיפיס ונבדו"ל עסקלם ולא כהכסה (שבת ל"ח): רצם, מלגסו מלן: (יד) עשהו, הנגדלו ומתומתו כמו הוה פקך (דברים ל"ב):

שמקדקין בעקדס והמל להם הנה הזכחים מש פחמס עסכהנין וזכופין: וזכופין את עונם המקום את עונם להביס להם גמול: ופקד, ככל הדבר עמ"ס: חטא זכתי ישובו, כשיגולו מאללם יסמו לשוב למלכים שבת סס: (יד) וישבת וגו', ר"ל עמי שיבטל שבת את ה' סמגדלו ומתומתו זכתי היכלות לעמול"ס ק"י ויבנה סבת סב' והכרס עמי מכל להכרס כהן ולא כהה כהן ולכן משלח את בערי הגלילות עשיוס

לקומי וקרית

(יד) וישבת ישראל את עשהו וגו', רבני הושעיא רבה אונ רבי תמא בר חנינא נענען געבאנען נענין די שוהלען פון די פשאם לוד, האם רבי תמא געבאנען צו רבי הושעיא פיל געלס האבן מיניע אקלעין אריין געלייגט אין די שוהלען, הם רבני הושעיא גיאנען צו רבי תמא פיל פגעשאן האבן זיינע אקלעין דא פאלאצין, פאר דעם געלס האבן פיל פגעשאן נענענעם געשאפן ווערן אונ לענגען תורה, ווי דער פסוק נאמן וישבת ישראל עשהו, דאי וידן האבן פאקעסין הקב"ה נעייא האבין פאקעסין די תורה אונ האבן געקאהם שוהלען ווי די פאלאצין פאר דעם געלס פון ריא סייקעט שוהלען האם פון געקענעם שפיינן ארעמס פלבי'ס: חכמים זיי נאלין לענגען תורה:

זיי גיט עקת ויבן נועם דר מאנט וערין ויער זינד המה מצרים ישובו אין זייא ניעלין זיך אים קערין קיין מצרים צוא וואנען דארטין: (יד) וישבת בשעפר

היכלות ויהודה הרבה ערים בצרות
ושלחתי אש בעריו ואכלה ארמנותיה:

ט אר... תשמח ישראל | אר... גיל

פעמים פי זנות מעל אלהיך אהבת

אתננעל כל־גרנות־דגן: גרן ויקב לא

ה"א ח' גילי גרין מלה עד

ירעם : ב מאידך ומקצרתא לא יתנוון וחקרא לא יספיק להון :

סחריי קרא

ויבן היכלות . מפני פגון היכלותיהן וערים בצרות שבו להם . הם אומרים כי יחל לנו עלינו ומו יבא בארמנותינו . ולכן שבו את פתוחם . וכן ישעיה הוא אומר ביום ההוא יהי כרי פתוח כעובת החרוש . וכתוב כי שבתת אלהי ישוע וצור מעונך לא זכרת . ומה יהיה בהם . ושלחתי אש בעריו ואכלה ארמנותיה :

(א) אל תשמח ישראל אל גיל כפמים . אל תשם להגיל כשאתה עובר ע"ז כמו ששמתים וגילים האומות . שאנ"ש שיהיה שמים בהם כח להרע ולהטיב . וכן הדיבש אין אותם . אצ"פ לא המיר ג"ו אלהיו וטפי המיר כבודו שיש בו להרע ולהטיב . ומה פלג אהבת אמנן על כל גרנות דגן . מנוחת שהלכות על כל גרנות דגן הגורן : (ב) לא ירעם . לא יהיה להם לפרעה : יכחש . ימסוק . כמו אכילת פרי כחש :

רד"ק

והרבה אותו ויבן היכלות לעבוד בהם עברים וכתב ויבנה היכלא למעוהא ויהרב התבן לפרש יובן היכלות להשגב בהם כפני האויב כפ"ש ויהרב הרבה ערים בצרות כלומר שבו אל מושעים ובפחו בהיכלותם ומבצרותם ולא יועילום כי אני אשלח אש בעריו כלומר שיבא עליהם האויב ברצוני שיטות כיוי וארמנותיו באש כמ"ש וישורק את בית ה' ואת בית המלך ואת כל גרנות דגן . אל יקרא לכם דבר שבתח כמו תוספת לתבן וזולתו : (א) אל תשפח . אל תתפאח . ואתה ג"ו אל תתפאח על דבר העל אבר וישפח את המלך על זה ולא לשפח לשוב שפחה כמו שפשו דור הסדבר אשר שרובים משה רבינו על דבר העל אבר וישפח בהם את הדבר הרע תוה ויהאזרו והנביאים מוכיחים אותם בכל יום על עוהם ע"כ ולא ישורק על לב : אהבת אמנן על כל גרנות דגן . לפי שהמשילו הנביאים עבדות ע"כ כעשה זונה אשר אהבת אמנן כמו אמנן זונה ופ"י על כל גרנות דגן שהיה דגן בתעוררותו נוחן גרנותם ולא דגן כמ"ש וישפח ויכחש ויבועש . היו עובדי ע"כ שם בגורן לפי בחשבותם שתעבדו יהוה ויבועש עבודתי ועבדתי אלמים אחרים לא ירעה אותם גרן ויקב כי אכילת ליה : והירוש יכחש בה . אשר תירוש את שומר יובק כי זכרו הגרן הוא על שם חסוי שישל ממנו לחם ברוב אכל יקב כולל שתי הנאות אכילת הזנבים והירוש שיעשו מהזנבים ואחר שאמר הנה הירוש לא כלל יקב כי אם אכילת ה' הענבים ואחר כך אמר ותירוש ופי' יכחש בה כאלו יכחש בהם כי מה שיקר כמנו לא ימצאו בו פחדה בו פחדה ה' כמ"ש בנבואת אכילת הזנבים ופ"י יכחש בה כאלו יכחש בהם כי מה שיקר כמנו לא ימצאו בו פחדה בו פחדה ה' אל העם פעם לשון יחיד צ"ד כלל ופעם לשון רבים על דרך פרס ופעם לשון נבקה על העיר ובמסרה ב' כתיבין בה

רש"י
ט (א) אל השמח ישראל . כאלו עמים הקדמונים שסע לא קבלו תורה ולא בלו לחלקי וזאתה זנית מעלי ואכנת טעות הרבה : אהבת . להיות כוונה לקבל חתן : על כר גרנות . כדרך זונה שנותנת לה דגן

(א) אל תשמח ישראל אל גיל כפמים . אל תשם להגיל כשאתה עובר ע"ז כמו ששמתים וגילים האומות . שאנ"ש שיהיה שמים בהם כח להרע ולהטיב . וכן הדיבש אין אותם . אצ"פ לא המיר ג"ו אלהיו וטפי המיר כבודו שיש בו להרע ולהטיב . ומה פלג אהבת אמנן על כל גרנות דגן . מנוחת שהלכות על כל גרנות דגן הגורן : (ב) לא ירעם . לא יהיה להם לפרעה : יכחש . ימסוק . כמו אכילת פרי כחש :

אבן עזרא
ט (ח) אל . הסעם כל ג"ו אם ישמה ככל להס גילה דין הוא כי אין אחד מהם שיונה תחת אלהיו כלומר עשית אחת מהבת לתת חתן לבעלים תחת מעשר אלהיך וזאת הנות על כן גרן ויקב כי זרים יקחום יכחש כס כאלו

כל בית גדול שרף באש יכן עשה בעיר יהודה וכן א"ש יקרא לכם דבר שבתח כמו תוספת לתבן וזולתו : (א) אל תשפח . אל תתפאח . ואתה ג"ו אל תתפאח על דבר העל אבר וישפח את המלך על זה ולא לשפח לשוב שפחה כמו שפשו דור הסדבר אשר שרובים משה רבינו על דבר העל אבר וישפח בהם את הדבר הרע תוה ויהאזרו והנביאים מוכיחים אותם בכל יום על עוהם ע"כ ולא ישורק על לב : אהבת אמנן על כל גרנות דגן . לפי שהמשילו הנביאים עבדות ע"כ כעשה זונה אשר אהבת אמנן כמו אמנן זונה ופ"י על כל גרנות דגן שהיה דגן בתעוררותו נוחן גרנותם ולא דגן כמ"ש וישפח ויכחש ויבועש . היו עובדי ע"כ שם בגורן לפי בחשבותם שתעבדו יהוה ויבועש עבודתי ועבדתי אלמים אחרים לא ירעה אותם גרן ויקב כי אכילת ליה : והירוש יכחש בה . אשר תירוש את שומר יובק כי זכרו הגרן הוא על שם חסוי שישל ממנו לחם ברוב אכל יקב כולל שתי הנאות אכילת הזנבים והירוש שיעשו מהזנבים ואחר שאמר הנה הירוש לא כלל יקב כי אם אכילת ה' הענבים ואחר כך אמר ותירוש ופי' יכחש בה כאלו יכחש בהם כי מה שיקר כמנו לא ימצאו בו פחדה בו פחדה ה' כמ"ש בנבואת אכילת הזנבים ופ"י יכחש בה כאלו יכחש בהם כי מה שיקר כמנו לא ימצאו בו פחדה בו פחדה ה' אל העם פעם לשון יחיד צ"ד כלל ופעם לשון רבים על דרך פרס ופעם לשון נבקה על העיר ובמסרה ב' כתיבין בה

מצודת דוד

וכאשר חלה הסא ושכחה עמנו סגל עדם ישראל שסע לעמו :
ט (א) אל גיל . ר"ל אין לחלוץ על לבנותי כל סוס גילה כדרך שבתמים כספ"ס על דבר גילה : כי זונה . ולכן מסב"ו שסח"לוק בכל טע : אהבת אמנן . אהבת לקבל חתן כלומר חסרי על גרנותם ר"ל חרות על הס"ס לנקה מהם זונה ולפי שסמטלים לזונה אשר לשון הסעל כוונת על הנאות על לבנות דגן כמ"ש : (ב) לא ירעם . ר"ל לא יביא להם לעמלל ל"ל לא תמנע

מצודת ציון

ויבן . מלשון ענין : בצורות . מלשון מצלה : ארמנותיה . מלשון ארמון ויכול :
ט (א) גיל . מנין שמחה : גרנות . מן נקרה מקום הסתואה :
(ב) ויקב . מוש הסוד שלפני הנס וכו"ו יזכר על שם ונס יקב חלז כו (ש"ס ס') : ירעם . מלשון מרעם : והירוש . מפני

פירוש ע"מ

ישראל זאלקטם ויה גימ פריעין אויף קיין פרייד
גלייך וויא דיא זאלקטער פ'י גימט פלל אלקיך ווארין
די זאלקטם אפ גיקערט פון אפ דיין גאמ אהבה אהבן
די האקסט לייב גיהאמ צו נעמין איין סתנה ביי אל'
שייער פון קארין גלייך וויא איין זונה : (ב) דרום
גיר . נקב לא ירעם נועם דר שייער . אונ דר קעלעטער
גימ פאסין אונ שפייזן די ישראל יהודיש יכחש בה
אונ דער נויין נועם לייקענין אין דר קנסיה קלוכד
וויא

בשעפר אונ גיבוים פאלאצין צו די היידענישע
געצין ויהודה הרבה ערים בצרות אונ יהודה הגמגערט
פעקטע שפעט צו שטארקין זיך אין זיי אונ האמ
זיך גימ פר זיבערמט אין סיר גאמ דרום ושלחתי אש
בעריו נועם איה גאמ שיקר אין פיערם און וייבע
שפעט אונ עם נועם פאר ברענין די פאלאצין פון
דער קנסיה :
ט (א) זאלקטם גאמ אל השפח ישראל אל זיי גמשים דוא

הושע ט

תרגום

יָרַעַם וְתִירוֹשׁ יִכְחַשׁ בָּהֶּ: גֵּלָא יִשְׁבּוּ
 בְּאַרְצֵי יְהוָה וְשָׁב אֶפְרַיִם מִצִּירִים
 וּבְאַשּׁוּר טַמְא יֵאבְלוּ: דֵּלֵא־יִסְכּוּ
 לַיהוָה וַיִּן וְלֹא יַעֲרְבוּ לֹדוֹ וּבְחִיהֶם כָּלְחֶם
 אוֹנִים לָהֶם כִּלְאִי אֲבָדוּ יִטְמְאוּ כִּי־לַחֲמֶם
 לְנַפְשָׁם לֹא יָבוֹא בֵּית יְהוָה: הִמְהִי
 תַעֲשׂוּ לְיוֹם מוֹעֵד וְלְיוֹם חַג־יְהוָה: וּכְי־

גֵּלָא יתובון באַע
 שכנהא דני ויתובון
 דבית אפרים קציעים
 לאפור יגרון מסאב
 יקדון: ד לא ינסכון
 קדם יי נסכון בחמר
 ולא יתקדון לענא
 קורגיהון דיבניהון
 כלחם מרחק להו כל
 דיבליניה יקאב ארי
 קורגיהון על נפשיהון
 לא מסכר להון בבית
 מקדשא דני: ה מה
 מעדון ליום מעדא
 וליום חגא דני: ו ארי

הנה

סבירן במ

מהרה קרא

רש"י

נזון בלחמיה: (ג) לא ישבו בארץ ה'. לא יתעבדו
 בלחם: (ד) לא יסכו, לטון נסך: ולא יערבו לו.
 לא תהא מרחק עריבה עליו: כלחם אונים, כלחם
 גזילה חלה על ידי כח אונים: כי לרחם לנפשם, רחוי
 הוא זה להם למחל ולא לכל לבית ה'. דבר אחר כלחם
 אונים, כלחם אכלים שהוא טמא וסופו מוכיח כל אוכלו
 יטמאו: (ה) ליום מועד, ליום זמן קבוע להיות האויב

כיו הנה הלכו. ממקומם מרוב צודדים שיבאו עליהם
 (ו) כי הנה הלכו. ממקומם מרוב צודדים שיבאו עליהם
 אבן עזרא

(א) ובאשור טמא יאבדו. כלומר בגלות אשר לחםם במזמא
 יכלו. כי יחזקאל הוא אומר ככה יאכלו בניי את לחםם טמא
 גזיבים: (ד) יסכו, לטון נסך: יערבו, במנחה. כמו וערבה לה' מנחת
 יהודה: ובחיותם כלחם אונים לחם. בעור ששעור רצונו הם מקריבי
 לפני קרבן. והיתה להם אשה לריוש עושה להם. משקילקלו
 כיעשיתם. כמו ובחיהם כלחם אונים, כלחם מסכאוב בית ה', כמו
 לבית ה'. כי מוצד דני יבא. ופתח לאוצר ה' יבא: (ה) וליום
 חג ה'. ליום חגא שיתגור ויגועו כשיבאו: (ו) כי הנה הלכו משור.

מועד עליכם: חג ה'. זכח הריגה טיט לו כנס: (ו)
 לא יכירם: (ג) לא יישבו בארץ ה'.
 כי כן היו אוכלים בלחם ה' אחר שלא יתנו קודש השם
 ויתנו לחתן: (ד) לא. הנסארים וחלו היה להם לא
 יערבו לו: כלחם אונים, כמו לא אכלתי בזאת והוא שם
 דבר ולשון רבים אונים: (ה) מה, חג ה'. כנגד זבחכם:
 (ו) כי הנה הלכו. מפסד עוד שיבאום ים מהם שימתו

וסבירן במ והאחד הוא ויבי ביה: (ג) לא יישבו בארץ ה'.
 היא ירושלי' כיון שהם מסמאים אותה בגלותה לא ישבו בה
 כי אין הארץ סובלת זמן רב עובדי עכו"ם כמיש' אלהו נכר
 הארץ וכן כי שבעשה בה החועבות הכתובות כמיש' ולא תקיא
 אהכם הארץ במסכאם איתה כאשר קאה את הנטי אשר
 לפגועם: ושב אפרים בצירי' ה' שאמר עליהם לא הוסיפו
 לדארתה עד ער עולם אך אמר בקלות בתורה והשיבך ה'
 בצירי' גוי אף על פי שבכלית אפרים גלו על ידי מלך אשר
 רבים מהם קודם גלותם שבו לארץ ישראל והצרות שהשינום בארצם גם שרידים מסארים היו עם דלת יתורה ונביות
 כששבו לבצירי' אחר שמנעם ירמיהו הנביא בשם ה': ובאשור טמא יאבדו. ובארץ אשר שגלו שם טמא יאכלו במשכ' בגבויות
 יחזקאל ככה יאכלו בני' את לחם' בנייהם לא יוכלו לאכול לחםם במרתה ובנקיות: (ד) לא יסכו לה' יין ולא יערבו
 לו. אחר מה לחם עתה להביא נסכים בית ה' כי לא יערבו לו אונים ערבים לפניו כי הם עורבים על מצותיו ותורתיו: וזבחהם
 כלחם אונים לחם. זבחהם שהם מביאים לפני יחשבו להם כלחם אונים כמאכל אכלים שהיא טמא שהם סמא מתיים: כל אוכלו
 יטמאו. כל האוכלים לחם אונים הם מסמאים כן ובחיהם מסמאים: כי לחםם לנפשם לא יבא בית ה'. וזבחהם כמאכל
 נפשם כלומר לכפרת נפשם לא יבא כי אין תועלת לחם בו ולא יכפר להם בעבור כי הם מוידים ואף בזבוחים קרבן אינם שבים
 מחטאם: אונים, אכלים וכן לא אכלתי באוני באבלי אלא שזה שם וזה תואר: (ה) מה תעשו ליום מועד, יום החתן יקרא
 ליום מועד ותע על דרך קול נתנו בבית ה' כיום מועד ויום החתן הוא מועד וחג השם כי השם יתברך קרא האויבים לבא יחדיו
 לבית השם להחריבו ולשפוך דם ישראל כיום זבחים כמ' בגבויות אשעיה והיתה לו כאריאל: (ו) כי הנה הלכו משור.

מפסד עוד שיבאום ים מהם שימתו
 (ו) כי הנה הלכו. מפסד עוד שיבאום ים מהם שימתו
 מצודת דוד

מפסד עוד שיבאום ים מהם שימתו
 מצודת דוד
 (ג) לא יישבו גוי, כי יגלו ממנו: ושב, מפני שהיו יום למלכים
 לבנות בה: ובאשור, כתיבם גזילה כשאר יחלו מלכל טמא
 ומלום כי לא יוכלו לשבוע מכלום נקיות: (ד) לא יסכו. לא אמר
 על בני יהודה ממנה אין לו חטן כמכסיהם ולא יסכו לה' יין
 וזבחהם מוכים ערבים עליו: כלחם אונים לחם. הקדמות הם
 בעיניו כלחם כהן להם בגול אשך ממנו ומטעם את האוכלו: כי
 אכלוהו ולא יטעם ליתם סי' כי לא לטעם הוא: (ה) מה תעשו

מפסד עוד שיבאום ים מהם שימתו
 מצודת דוד
 (ג) לא יישבו גוי, כי יגלו ממנו: ושב, מפני שהיו יום למלכים
 לבנות בה: ובאשור, כתיבם גזילה כשאר יחלו מלכל טמא
 ומלום כי לא יוכלו לשבוע מכלום נקיות: (ד) לא יסכו. לא אמר
 על בני יהודה ממנה אין לו חטן כמכסיהם ולא יסכו לה' יין
 וזבחהם מוכים ערבים עליו: כלחם אונים לחם. הקדמות הם
 בעיניו כלחם כהן להם בגול אשך ממנו ומטעם את האוכלו: כי
 אכלוהו ולא יטעם ליתם סי' כי לא לטעם הוא: (ה) מה תעשו

גוי נועליו עם גימ יפניען: (ג) לא ישבו בארץ ה' גוי
 נועליו גימ ויפקעו אין נאמם לאנד דאם איז ארץ
 ישראל נייגעט גוי נועליו פאר פריגען ווערין פון
 דארטין ויש אפרים מצרים אונ אפרים אונט זיך אום
 קערין קיין מצרים אונ אין לאנד אשור וועלן גוי
 עסין טמא ברוים: (ד) לא יסכו לה' יין וזיי נועליו גימ
 גיסין פו נאם קיין וויין אונ וייגעע קרבנות נועליו
 גימ זיס זיין צוא אים כלחם אונים להם אזוי ווי דאם

הקדמות שמביאים יותר טוב נשלים למלא נפשם
 פירוש
 גוי נועליו עם גימ יפניען: (ג) לא ישבו בארץ ה' גוי
 נועליו גימ ויפקעו אין נאמם לאנד דאם איז ארץ
 ישראל נייגעט גוי נועליו פאר פריגען ווערין פון
 דארטין ויש אפרים מצרים אונ אפרים אונט זיך אום
 קערין קיין מצרים אונ אין לאנד אשור וועלן גוי
 עסין טמא ברוים: (ד) לא יסכו לה' יין וזיי נועליו גימ
 גיסין פו נאם קיין וויין אונ וייגעע קרבנות נועליו
 גימ זיס זיין צוא אים כלחם אונים להם אזוי ווי דאם

הַיְהִי הַלְכּוֹ מִיַּשׁד מִצָּרִים תִּקְבְּצֵם מִן
 תִּקְבְּרֵם מִחֶמֶד לְכַסְפֶּם קִימוֹשׁ יִירָשֶׁם
 חוֹחַ בְּאֶהְלִיהֶם : יָבֹאוּ יָמֵי הַפְּקֻדָּה
 בָּאוּ יָמֵי הַשְּׁלֵם יִדְעוּ יִשְׂרָאֵל אִיזֵל
 הַנְּבִיא מִשְׁנַע אִישׁ הָרוּחַ עַל רֹב עֲוֹנָךְ
 וּרְבָה מִשְׁטָמָה : ח צוּפֵה אֶפְרַיִם עִם

הַרְבֵּה וְתִקְיֹפוֹ חֲמָאָה : ח סָבַב בַּיִת יִשְׂרָאֵל דִּי וַתִּקְנֶם לָהֶן פּוֹלְחֵן מַעֲבָהא לְבַנְיָהוֹן קוֹלִין רִשִׁי

מַהְרֵי קָרָא
 זכשור ילכו בכלות משד האייבים האים עליהם: (ז) ידעו ישראל אויל הנביא, כשבוואו ימי הפקדה שיפקד עונם, או ידעו ישראל, כבואו דברי הנביא, יודע הנביא אשר שלחו ה' באכת שנתקיימו דבריו, כשהיה מתנבא הם אומרים, אויל הנביא משונע איש הרוח, הוא איש אשר רוח אלהים בו, כשוא מתנבא להם, הם אומ' משונע הוא, וכן אתה מוצא שבשכית הנחלים אשר שלח בשמו ספרים לכל כל העם בירושלים ואל צפניה בן משיה הכהן לאמר ה' נתנך כהן החת היודע הכולן להיות פקידים בית ה' לכל איש משונע ומתנבא, ומה לא גערת בירמיה העתותי המתנבא לכם: על רוב עונך ורבת (ח) צופה אפרים עם אלתי, נביא השקר אפרים שלח רד"ק

עם זכוכללר: סוף, מארן מלרים היא: מחמד לכספם, כתי המלת אלרות כספס: קימוש וגו' חוה, מיני חיות, תירגס ונתן: (ז) הפקודה, שיפקדו עונותיכם: השלם, חושמת חובין: אויל הנביא, חף מנבואי אחת שלהם יהיו אוילים כגון הגנייה בן עוזר שמתלמו נביא אחת: רבו: משמחה, שהקדו ברוך הוא שונא מעשיכם: (ח) צופה אפרים עם אלתי, הם מעמידין להם משמחה, רוב עון עשיה רוב בשמחה ושנאה יהיה לך: **אבן עזרא**

כי הגה הלכו סובד הרעב למצרים וליום התרחק בני ישראל ונאח ניסו לעזרה: שוד, הוא הרעב כמו השדור והחבר ופוי הרעב והחרכ תקבצם: סוף הקברם, כי שם ימרוו התולכים שם חרב רעב: סוף, כמו נוף וכן כמרה וככתי: חמד לכספם, בתי חמדות שהיו אצרות כספס: קימיו יירשם, כלומר ירש אותם הקימוש שיהיה שם תמורת הכסף כשהרבו בתלמי יצמחו בתי הקוצים: קימוש יהיה, הם מיני קוצים הכולים יתברך שופדו האל עוני ימי השלם שישלם להם האל יתברך וינתן תירגס מיני חיות קרסלין חתולין: (ז) באו ימי הפקדה, שהשעו אותם והיו אומרים להם שלום שלום או יאכרו עליהם אויל הנביא משונע איש הרוח: על רוב עונך, רובה משמחה, לפיכך רבה כשמחת האל יתברך עליכם: שלם, ובשמחתן להן נביאי שקראו על דמניאו חובין ותקיפו חמאך: (ח) צופה אפרים, אפרים שם לו צופה עם אלתי והוא נביא

במלרים גם בדרכים על כן אמר מהמד לכספס והנה לטוד ילכו: (ז) באו ימי השלם, שישלם לכם השס שהייתם אומ' על נביאי השס שהווא אויל וליש אשר לו השס בו הוא משונע: על רב עונך, משמחה, שיש בלב כל אחד (ח) צופה, העטט שלמר כי נביא השס הוא אויל והוא

מצודת דוד

קבוע כמו הצביר המועד (יבמי מ"ו): (ז) בשר, מלשון שוד ומוסק: כסף, יונק שווא טוף וסוף שם מקום במלרים ואלה המ"ס במקום סוף וכן נמסס וכמין (ש"צ י"ט): מחמד, מלשון חמד: קימוש, מין קין: יירשם, מלכין ירובש: חוה, מין קין: (ז) הפקדה, ענין זכרון: רובה, סמיז' חייבה: משמחה, ענין נטיחת חייבה כמו וישאס עשו (בכאסית כ"ז): (ח) צופה, ק

ל"ח מהו הכותם שחללו בו כיום קבוע על השלום כגמול: וליום חג'ה, כיום שבווא עליכם חמ' זנת וזכריתם כממתי חתג וכוא על טען כפי צמ"ש: (ז) הלכו משד, כמלש' ילכו מאלרס עמתי שוודי הנה מלרים תקבן אחס כי שם יבואו עם וימכן בן קרח ממש' (בכמי מ"ג): סוף הקברם, כי שם יבואו עם מלכ' ל"כ ואל יבואו למלרס: מחמד, כתי חמדתי סמס אלולות כספס הנה הקימוש יירש אחס כי תמנת וזכאסיתס תלא הכומס: (ז) באו, הנה פתח כלא סימית על זכרון פוממיסס וכלו סימית ר"ל יבואו שגניאו השקר כמכתיסס על כסלסס סווא אויל ולא דבר בו': ויהי כפל ענין צמ"ש: על רב עונך, בעבור רוב עונך רכס טליך

פירוש ע"ט

וילקצרו וועלין די חיות נוס בייסין קימוש ירשין זיי חוה באהליהם און די חיות נוס בייסין חוה וועלין זיין אין ציערע גיעעלסין: (ז) באו ימי הפקדה זיי קומען אן די מעג נוס אייערע זינד וועלין גירבאקט ווערין באו ימי השלים זיין קומען אן די מעג נוס זאט וועט אייה באצאלין אייערע זינד אונ דענקטס קאל ירש ישראל וועלין די ישראל וויסין אויל הנביא דאס זייער פאלקמשער נביא איז פאר נאר עשם שפיעת איש הרוח און דר פאלקמשר נביא איז משונע אונ דס אוי דיר ישראל גיקומען על רוב עונך פון ווענין זיין פיל וינד ורבה משמחה עם אוי פול דם האסונך ויאם זאמ

זאקלען אויף אייה וליס מה' הג' אונ צו דעם קאנא פון גאמס פייער מאנ פלומר נוס ער וועט ברענגין אוף אייה איין קוילונג גלייה וי אין אפייער קאנא איז: (ז) כי הגה הלכי משד דען זיי וועלין אונעק גיין פון זייער ארמ פון ווענין דעם רויפער נבוכדנצר נוס וועט קומען אויף זיי מצרים תקבצם סוף תקבצם אונ מצרים וועט זיין איין זאקלען אונ די שקאמט מוף נוס אין לאגר מצרים איז וועט זיי באגראבן דען זיי וועלין דארטין גיטיימ ווערין דורך דער שטוערד פון נבוכדנצר בחמד כספס קימוש יירשם די גרסומיני היייער נוס ווענין גימאקט צוא אצרות צוא זייער

אלהי נביא פח יקוש על-כף-הדרךיו
משטמה בבית אלהיו: **העמיקו**
שחתו כימי הגבעה יזכור עונם יפקוד
חטאותם: כענבים במדבר מצאתי
ישראל כבכורה בתאנה בראשיתה

צָלוּ עַל קַל אִירְתְּהוֹן
מִסָּגֵן מְקַלָּא קְבִית
מִסְקֵד שָׂא דְאַלְהֵהוֹן:
מִאֲסִיאוֹ לְחִבְלָא פִּיּוּמִי
נִבְעֵתָא יִסְעֵר חוּבֵיהוֹן
וְהִפְרֵעַ עֲוִיַתְהוֹן:
כְּגוֹפִין דְּשִׁחִיל עַל
עֵינָא דְמֵיָא פִּן בְּמִדְבָּרָא
אַרְע מִיָּקְרִי לְיִשְׂרָאֵל
כְּבִכּוּרָה בְּתֵינָהָא דִּי

ת"א כענבים במדבר נבכות ו:

ראיהי

רשמי

להתנבאות לשלום לו, והוא אומר משטמה דבר ה' הוא מתנבא: נביא הוא יקוש על כל דרכיו. נביא השקר הם מקריבין להן ונביא האמת הם ברויבין וטובינים פה ומוקש לרגליו: משטמה בבית אלהיו. שנאה ואיבה הם נטורים לכניא האמת שמצוי בבית אלהיו לשמוע דבריו: (ט) העמיקו שחתו כימי הגבעה. החפידו לע"ו ושחתו דרכיהם כמו ששנו כימי הגבעה בימי (מ) כימי הגבעה. יש אומרים זה גבעת בנימין כפלגה שקאלו להם מלך ומרוד דכרי הכניא: (י) כענבים במדבר. כענבים שחלו לבכורה. כתלמה ומנצלת: בתאנה. ענן ישראל: כבכורה. כענבים במדבר נבכות ו:

מלא ר

מהרי קרא

להתנבאות לשלום לו, והוא אומר משטמה דבר ה' הוא מתנבא: נביא הוא יקוש על כל דרכיו. נביא השקר הם מקריבין להן ונביא האמת הם ברויבין וטובינים פה ומוקש לרגליו: משטמה בבית אלהיו. שנאה ואיבה הם נטורים לכניא האמת שמצוי בבית אלהיו לשמוע דבריו: (ט) העמיקו שחתו כימי הגבעה. החפידו לע"ו ושחתו דרכיהם כמו ששנו כימי הגבעה בימי (מ) כימי הגבעה. יש אומרים זה גבעת בנימין כפלגה שקאלו להם מלך ומרוד דכרי הכניא: (י) כענבים במדבר. כענבים שחלו לבכורה. כתלמה ומנצלת: בתאנה. ענן ישראל: כבכורה. כענבים במדבר נבכות ו:

עושה מעלמו זופה והוא כמו נביא שהוא זופה מה להיות וזה נביא השקר הוא פח יקוש ועטם משטמה בבית אלהיו כדרך שהזכיר בתחילה וכשל הזים וכשל גם נביא: (ט) העמיקו. להרע: כימי הגבעה. שמרד בנימין: (י) כענבים. כדרך ימלאוכו בלחך מדבר ועטם כענבים במדבר שהן שם יישבו כל מולאם ישמח בהן וככה כבכורה כתלמה ולא היתה שמחתו רק מעט כי לא עמדה כי

השקר שאומר נבואתו בשם יקוש. נביא פח יקוש. הנביא והוא הוא לאפרים על כל דרכיו כמו הפח היקוש שלוכד העופות כן ילכדו האפרים דבריו נביאיהם: משטמה בבית אלהיו. נוכל לפרש בית אלהיו בית הגגלים שהם אלהיו ונביא השקר שם כתנבא והוא נורם לו משטמה ביעו ובין האל יהברך ונוכל לפרש גם כן בבית אלהיו בבית האל שהוא בית המקדש. ויהי מטני חקלא בבית בקדשא דאלהיו ובמדרש משטמה בבית אלהיו וכריה שהרגו בבית המקדש והגת חפ' מדבר על אפרים וחבריה הרגו בני יהודה: (ט) העמיקו שחתו. העמיקו סרה וסחתו דרכיהם: כימי הגבעה. כימים ששחתו בני בנימין בביתם שהחזיקו דבר נבלה שנעשה כפלגה: (י) כענבים במדבר. כענבים שחלו לבכורה בתאנה כראשיההן כן מצאתי ישראל כבכור רשמי ונתתם

כמו אם ימצא אדם ענבים במדבר שהוא ארץ ציה בכורה בתאנה בהם וכמו שישים אדם כענבים ישראל כבכור רשמי ונתתם

כמו אם ימצא אדם ענבים במדבר שהוא ארץ ציה בכורה בתאנה בהם וכמו שישים אדם כענבים ישראל כבכור רשמי ונתתם

מצודת דוד

האלהים טעם לעלמו והוא נביא השקר אשר להם והתנבא בטעם עמי"ם ולוחו הכניא הוא תלם מוקש פרושה על כל דרכיו של אפרים כי כמו שכתב סוד יולו כהלכות כן נדבדרי סגליה סקריה וסול אפרים: משטמה בבית אלהיו. נביות העמי"ם יש לו נטיעת אפרים: שחתו לוחו לרך כעם לרע לו: (ט) העמיקו שחתו. הסמיקו לעשות עושה מעלמו זופה והוא כמו נביא שהוא זופה מה להיות וזה נביא השקר הוא פח יקוש ועטם משטמה בבית אלהיו כדרך שהזכיר בתחילה וכשל הזים וכשל גם נביא: (ט) העמיקו. להרע: כימי הגבעה. שמרד בנימין: (י) כענבים. כדרך ימלאוכו בלחך מדבר ועטם כענבים במדבר שהן שם יישבו כל מולאם ישמח בהן וככה כבכורה כתלמה ולא היתה שמחתו רק מעט כי לא עמדה כי

האלהים טעם לעלמו והוא נביא השקר אשר להם והתנבא בטעם עמי"ם ולוחו הכניא הוא תלם מוקש פרושה על כל דרכיו של אפרים כי כמו שכתב סוד יולו כהלכות כן נדבדרי סגליה סקריה וסול אפרים: משטמה בבית אלהיו. נביות העמי"ם יש לו נטיעת אפרים: שחתו לוחו לרך כעם לרע לו: (ט) העמיקו שחתו. הסמיקו לעשות עושה מעלמו זופה והוא כמו נביא שהוא זופה מה להיות וזה נביא השקר הוא פח יקוש ועטם משטמה בבית אלהיו כדרך שהזכיר בתחילה וכשל הזים וכשל גם נביא: (ט) העמיקו. להרע: כימי הגבעה. שמרד בנימין: (י) כענבים. כדרך ימלאוכו בלחך מדבר ועטם כענבים במדבר שהן שם יישבו כל מולאם ישמח בהן וככה כבכורה כתלמה ולא היתה שמחתו רק מעט כי לא עמדה כי

המ אויף אייך פון וועגען איינערע ביינע מעשים: (ד) זופה אפרים עם אלהי איין קוקער פלומר איין פאלקשין נביא המ אפרים מים זיין נאמ פלומר ער שמעלמ אויף איין פאלקשין נביא נביא פח יקוש און דעם רעקמין נביא מומ ער שמעלמלען און פאר שפרייטן איין נעץ און אלי זיינע וועגן צו חאפין אים אין איר משטמה בבית אלהיו איין האסונג המ ער נישאן אין זיין האסם הויז דען זיי האבן גהרגת המ בית המקדש וברך המ נביא און האבין דעם ירמיה אויף גיוואלמ הארגנן: (ט) העמיקו שחתו כימי הגבעה זיי האבין נישטפט און נישקערט צו טאן שלעכץ און האבין פאר דאךבין אזוי ווי אין די טעג פון פלגיש בגבעה יזכור ועטם יפקוד חטאתם דרום ועטם דר סאגמ ווערין זייערע זינד און עם וועט גיבאכט ווערין זיי נאגמ נאמ כענבים במדבר מציאתי ישאא אזו וויא וויין

המ אויף אייך פון וועגען איינערע ביינע מעשים: (ד) זופה אפרים עם אלהי איין קוקער פלומר איין פאלקשין נביא המ אפרים מים זיין נאמ פלומר ער שמעלמ אויף איין פאלקשין נביא נביא פח יקוש און דעם רעקמין נביא מומ ער שמעלמלען און פאר שפרייטן איין נעץ און אלי זיינע וועגן צו חאפין אים אין איר משטמה בבית אלהיו איין האסונג המ ער נישאן אין זיין האסם הויז דען זיי האבן גהרגת המ בית המקדש וברך המ נביא און האבין דעם ירמיה אויף גיוואלמ הארגנן: (ט) העמיקו שחתו כימי הגבעה זיי האבין נישטפט און נישקערט צו טאן שלעכץ און האבין פאר דאךבין אזוי ווי אין די טעג פון פלגיש בגבעה יזכור ועטם יפקוד חטאתם דרום ועטם דר סאגמ ווערין זייערע זינד און עם וועט גיבאכט ווערין זיי נאגמ נאמ כענבים במדבר מציאתי ישאא אזו וויא וויין

**רְאִיתִי אֲבוֹתֵיכֶם הַמָּה בָּאוּ בְעַל־פְּעוֹר
וַיִּנְזְרוּ לַבַּשֶׁת וַיְהִיו שִׁקְרוּצִים כְּאַהֲבָם:
יֵאָפְרִים כְּעוֹף יִתְעוֹפֵף כְּבוֹדֵם מִלְדָּה
וּמִבֶּטֶן וּמִהַרְרִיז: יֵיכֹף אִם־יִגְדְּלוּ אֶת־**

באנר מאבקא חבוייה
אָבֹתֵיכֶם כִּי־בָאוּ
אֶתְחַבְרוּ לְכַעַל פְּעוֹר
וַיִּנְזְרוּ לַבַּשֶׁת וַיְהִיו
שִׁקְרוּצִים כְּפְדֻחֵימוֹ:
יֵאָפְרִים כְּעוֹף יִתְעוֹפֵף
דְּאֶפְרַחֲרֵיהּ מִקְנֵיהּ
וַיִּשְׁלַטְרֵהּ פֶּן־יִגְדֵל אֶת־
לְקַרְהוֹן וְלֹדֵר לֹא יִשְׁתָּן
וּכְפֹרֵי קִשְׁיֵהוּן לֹא יִחְרֹן וְעַל דְּאֶתְמַנְעֵהּ וְגַלְיֵהוּן מִלְּאֶתְמֹחָהּ

ת"א וימרו : סטקדיין קו :

בניהם

וקפרי קשיהון לא יחרון ועל דאתמנעה וגליהון מלאתמוחה

רש"י

אבוהיבם . כן נראה ויתוככם בעיני להכנס : וינזרו .
אין נזירה בכ"מ אלא לטון פרישה : לבושת , לע"ה בעל
פעור שהיא בשתם : ויהיו שקרוצים . לפני : כאהבם .
את כמות מוחז : (יא) אפרים בעוף יתעופף וגו' .
אמר הכנני הלואי ויהיו כעוף הזה הנודד מקומו והכל
משירה ורביה כך יוכלו את זרעם או כשעת לידה או
יכלו בעטן ופילו או כשעת הירון לא יקלטו כי מה עלע

בניהם קרא
שהר"י קרא
השופטים ולכן יזכור עינם ויפקוד המאסם : (יא) מלידה
וכסופו ומהריון . היה למקרא לומר מהריון ובסוף ופלידה . וכן
כשהוא אומר ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים .
אבל בבוקר לא תדעון . וכשהוא אומר ובוקר וראיתם את כבוד
ה' . ובערב לא תראו . שהיו כמו כן בערב ראו שנתן להם חסן .
אלא כך פת' . כשהוא אומר ערב ויראתם כי ה' הוציא אתכם
מארץ מצרים . וראיתם את כבוד ה' . וכשהוא אומר [ובקר

וככלתים לא חסרו דבר כאלו היו בארץ נושבת והמה לא חסרו

רד"ק

וככלתים לא חסרו דבר כאלו היו בארץ נושבת והמה לא חסרו
במובן : באו בעל פניו וינזרו לבשת . היו נפרשים ממנו ללכת
אחרי הכשת שהיא העכו"ם שזוכרתי וכשו יוכלו סמעייהם :
ויהיו שקרוצים כאהבם . ויהיו ליבד שקרוצים כאשר אהבו את
בנות מדין וזני עמיהם הרשו את לבכם ללבוז את האלהים
או ית'ו שקרוצים בלא חסרון כי העובר הוא שקרוץ ופי'
בראשיתה התאמה הראשונה המבשרת וזכרון זה הענין לומר
וכן המבטוי לבס וישתעם בו . ואולי פו' יעם במדבר דבק
עם מצאיהו ופי' הפ' כענבים וככורה בראשיה שיטת המצוא אותם כן מצאיהם
אבותים במדבר שיטתיה עמיהם
ויהיו שקרוצים כאהבם כמדת האהבה שאהבתים כן היו שקרוצים בעיני :
על אפרים . כבודם . קרא הבנים כבוד כי
הם כבוד האבות כפי"ש עשרת קנים בני גנים . וכן הוא חק
הכננים שסבבדים האבות : מלידה ובסוף ומהריון . מלידה
שימורו מקצתם בעת הלידה ומבסוף שימורו מקצתם בבטן שלא
ישתהיינה עקרות פקצתם : יום כי אם יגדלו את בניהם . אמר
אם יהיו בהם שימולכו כאלה המקרים ויניעו ללדה ויגדלו

הכהנו לבעל פעור וינזרו ומהריז : רבשת . כמו

והכנסת אכלה יניעם על לחליל : והיו שקרוצים . טעמאז
בעבור הכבת כשי מדון : (יא) אפרים . טעם כעוף על
המתייחס שלא יסמחו ולא יהיה להם כבוד ממלידה גם
מבטן כאשר תראה בעטן ההרה שתגפחה מהריון כאשר

כמעשה אבות ישור בנים אני חסובתי עם אבותיכם ומרדו בני
עם מצאיהו ופי' הפ' כענבים וככורה בראשיה שיטת המצוא אותם כן מצאיהם
אבותים במדבר שיטתיה עמיהם
ויהיו שקרוצים כאהבם כמדת האהבה שאהבתים כן היו שקרוצים בעיני :
על אפרים . כבודם . קרא הבנים כבוד כי
הם כבוד האבות כפי"ש עשרת קנים בני גנים . וכן הוא חק
הכננים שסבבדים האבות : מלידה ובסוף ומהריון . מלידה
שימורו מקצתם בעת הלידה ומבסוף שימורו מקצתם בבטן שלא
ישתהיינה עקרות פקצתם : יום כי אם יגדלו את בניהם . אמר
אם יהיו בהם שימולכו כאלה המקרים ויניעו ללדה ויגדלו

מצודת דוד

סוף מבטחה לב לזוים כן לחימי אבותיכם כל"ן כן שמתה כאשר
לחימי אלה אבותיכם נמשכין אחרי : המה באו . והכסף הזה עלו
כאל בעל פעור ופדשו עלמם מו' אל הכושם : והיו שקרוצים
כאהבם . או סיו שקולים ומעוטיים עמי נעדר הכנסת שחבתי
אותם מתחלה : (יא) כעוף יתעופף ככבודם . הכלול יפחה עמם כעו
סעוף יפחה עמר כע"ל לא ייכס עמם כהם הכבוד הנעשים לילדים
ממה יפחה הכבוד בעת מלידה כי או ינזרו לטון הסכסכת הכנני
ככבוד בעת אלא מעטני כי יולדו עמיהם ולא יסגו אף הכבוד הנעם
לילדים בעת הולדתם : (יב) כי אם יגדלו . אלה הם כמה מהם יגדלו את בניהם ויגדלו
ר"ל לא יעצמו נשואיהם כלל ומעמלה יפחה הכבוד ולא יניעו :

כן יקרא הפרי שנגמר בשולח וכן כנניו ענינם (כמד"ג) : וינזרו .

ענין פרישה כמו מור חורב (יבטיס א') : לבשת . הפלויס'
תקרא כן על כי היא לנשים לעובדיה : שקרוצים . מל' סקן ותמוז :
(יב) יתעופף . מלכין עופייה ועבדיה : (יג) ושכלתים . ענין

צפת הולדת וצעת הכנסת כדכתיבו כן אהבם לחמי : מלידה .

ומהם יפחה
ככבוד בעת אלא מעטני כי יולדו עמיהם ולא יסגו אף הכבוד הנעם
לילדים בעת הולדתם : (יב) כי אם יגדלו . אלה הם כמה מהם יגדלו את בניהם ויגדלו
ר"ל לא יעצמו נשואיהם כלל ומעמלה יפחה הכבוד ולא יניעו :

פירוש ע"מ

גַּאֲם יִפְנוּעֵן דִּי יִשְׂרָאֵל אֲנִי הָאֵם וַיִּי גֵי לִיקֻמְט כְּפִתְרֵהּ
בְּתַאֲנָה בְּרַאשִׁיתָהּ אֲנִי אֲזוּי וַיִּי אֲזוּי צִיִּיתִינֵי פִיִּינֵי וּוּם
וְעַרְמֵת גִּיפּוּנֵעֵן אוֹיִף אֲזוּי פִּיִּיגִין בּוּיִם אֲזוּי עַרְשִׁינֵי
קֹאֵל וְעֵנֵן דִּי פִּיִּיגִין וְעַרְוֵן צִיִּיתִינֵי דִי אֲזוּי דְּרָךְ וַיִּיעַר
לִיב אֲזוּי הָאֵם אִיף גַּאֲם גִּזְעֵהָן אֲזוּי עַרְעֵר עַלְפִּטְעֵרִין
כְּלֹמֵר נִי וְעֵנֵן אֲזוּי חֲשׁוּב גִּינֵעֵן אֲזוּי מִיִּינֵעֵן אֲזוּיגִין
הָהָה כֹּאֵם בְּעַל פִּטְרֵה אֲנִי וַיִּי אֲזוּי אֲזוּי גִּינֵעֵן צוֹ דְּעַר
אָפְ גַּאֲם כְּעַל פְּעוֹר וְהִירֵי לִבְשִׁת וְעֵנֵעֵן וַיִּי וַיִּאֲרִין אָפְ
גִּישְׁעֵר פֶּן אֲזוּי דְּעַר פֶּר שְׁעֻמְטֵעֵ אָפְ גַּאֲם כְּעַל
פְּעוֹר וְהִי צִיִּיתִינֵי כְּאַהֲבָם אֲזוּי אֲזוּי וְעֵנֵן אֲזוּי
וּוּם אִיף הָאֵם וַיִּי לִיב גִּיבְהַאֲם אֲזוּי אֲזוּי הָאֲבִין לִיב
כְּבוֹד אָפְרַיִם דְּאֵם וְעֵנֵן דִּי עֲשֶׂרֶת הַשְּׂכָרִיִּים וְעַלְיִן נִינֵן גְּלִיִּיהּ וַיִּי אֲזוּי פּוּגִיל וּוּם כְּלִירַת אֲזוּי עַקֵּם פּוּן נִינֵן
גְּעַמֵּם אֲזוּי וְעַמֵּם וַיִּיעַר כְּבוֹד אֲזוּי אֲזוּי עַקֵּם פְּלִיִּהֵעֵן פּוּן וַיִּי אֲזוּי מַגְדָּה וּבְנֵן וּבְהִירֵין סִיִּיא דְּרֵךְ כְּבוֹד וּוּם אֲזוּי צוֹ נִיִּיא
פּוּן דְּעַם גִּינֵינֵעֵן אָן אֲנִי סִיִּיא דְּעַר כְּבוֹד פּוּן וַיִּיעַר מוּשְׁעֵרָם בּוּף אֲזוּי פּוּן דְּרֵךְ צִיִּיתִינֵם וַיִּי וְעֵנֵן קְרִיאַנְדִּיג
גִּינֵוֹאֲרִין כְּלֹמֵר פּוּן צִיִּיתִינֵם וַיִּי אֲזוּי עֵנֵן גִּינֵוֹאֲרִין אֲזוּי פֶּאֲלֵק וְעַמֵּם זֶךְ אֲלִין אוּיִם לֵאֲנוּן : (יב) פִּי אֵם יִגְדֵלוּ

סרדיין אין דער פֿרָךְ . וְעֵנֵן אֲזוּי גִּיש אֲזוּי דְּעַר מְדָךְ אֲנִי
אֲזוּי הַיִּנְעֵלִיג אֲנִי דְּרִאָשִׁינֵי אֲזוּי אֲזוּי אֲזוּי אֲזוּי אֲזוּי אֲזוּי
וַאֲם אָבְדֵר דְּרֵךְ אֲזוּי נֶאֱדֵר דְּרִאָשִׁינֵי . אֲנִי אֲזוּי אֲזוּי אֲזוּי
וַיִּאֲסַע סְרִינֵקֵם עַד אָבְדֵר דְּרֵךְ אֲזוּי נֶאֱדֵר הַיִּנְעֵלִיג . אֲזוּי אֲזוּי
גְּעַמֵּם סְרִינֵקֵם אֲזוּי גְּעַם וַיִּיא . וְעַרְמֵת עַד וַאֲם אֲנִי אֲזוּי
גִּיש דְּרִאָשִׁינֵי . וַיִּי אֲזוּי הָאֵם אֲזוּי עַקֵּם אֲזוּי צוֹ סְרִינֵקֵן
דִּי הוֹרֵה אֲזוּי אֲזוּי גְּעַלְלֵקֵן צוֹ עַקֵּם אֲנִי צוֹ סְרִינֵקֵן . וַיִּיא
עֵם שְׁפִיִּים אֲזוּי פֶּסֶק לִבִּי לְחַבֵּי לְחַמֵּי . גִּיש עַמֵּם פִּינֵן דְּרִיא
אֲזוּי סְרִינֵקֵם פִּינֵן נִינֵן . לְעוֹרֵם הוֹרֵה וַוֹאֵם וַיִּיא מִאֲכֵם וַאֲם דְּעַם
מְשִׁינֵם וּוּם לְעוֹרֵם וַיִּיא אֲזוּי אֲזוּי אֲזוּי אֲזוּי אֲזוּי אֲזוּי :

וויידיג און מיאום פו כיר אזו ווי ויער ליבשאפט
גיהאט די מעקבעל פון מאב : (יא) אפרים קשף ויעסף
בניו אפרים דאם ונענען די עשרת השכרים וועלן ניו גליה ווי אין פוגיל וום פלירט אונעק פון ניו
געמם אזו וועט ויער כבוד און אונעק פליהען פון וי אפדה ונפן ופיהיו סייא דר כבוד וום אזו צו וי
פון דעם גיווענען און און סייא דער כבוד פון ויער מושעם בוף אין פון דר צייט וום ויען קראנדיג
גיווארין כלומר פון צייט וי ונענען גיווארין אין פאלק וועט זך אלץ אוים לאון : (יב) פי אם יגדלו

**בְּנֵיהֶם וְשִׁבְלָתָם מֵאָדָם כִּי־גַם־אֲוִי־
 לָהֶם בְּשׁוּרֵי מַהֶם: יֵאָפְרִים כְּאַשּׁוּר־
 רֵאִיתִי לְצֹר שְׁתוּלָה בְּנֹה וְאַפְרִים
 לְהוֹצִיא אֶל־הוֹרֵג בְּנָיו: יִתֵּן־לָהֶם יְהוָה
 מֵהַתֵּתֵן תֵּתֵן לָהֶם רַחֵם מִשְׁכִּיל וְשִׁדִּים**

וְכִפְּזוֹן יֵת בְּנֵיהוֹן
 וְזִתְבְּלֵינֹן מִקְרָהוֹן
 וְגִרְזֵן אֲרִי נִי לְהוֹן
 בְּסִלְקוֹתַי שִׁבְנֵהי מְנֹהוֹן:
 יֵג כְּנִשְׁתָּא דִישְׂרָאֵל
 בְּקִמְעָקְרָה אֹרְבֵי תָא
 דְּמִיָּא לְצֹר בְּאַצְוִיחָתָא
 בְּשִׁלְתֵּיהָ קָבֹו דְּבֵית
 אֲפְרַיִם לְקַמְטָרָא לְפִלְחָן
 מְעֻקָּא בְּנֵיהוֹן: יֵד הַב

כב

רש"י

גם. לזכות או: בשורי מהם. כמו כסורי מהן והוא
 מן מסורת כתבין ש"ן וקריין סמ"ך. דבר אחר כעוף
 יתעופף כבודס וגו'. כעוף זה שפורה ואינו כן יעוף
 ויזרה כל כבודס כל מה שלטעמו כזניהם לילדה ובהריון.
 מלידה. זה לער לידה. ומצטן. אלו ימי העבור.
 ומהריון. בשעת חמישים כל ערסם זה וכלה כולד שהרי
 כשגדלו את זניהם וטלתיים: (וג) אפרים כאשר
 ראיתי לצור. בשלות ומעור' השירה על כל המדינות
 כן ראיתי לאפרים שחולה זנוה ואפרים מה גמול שלם לי
 נתעסק להוציא אל הורג בניו. לזוכהם לעכו"ם של מולך כן
 תרנס יונתן: (יד) הן להם ה' מה התן. הנציח מתפלל
 שימותו קטנים שאינו דומה אצלו של קטן אצלו של גדול
 לפיכך אל או אשכר מלידה ומצטן ומהריון שכבר נגזר
 מהרה בקטנותם מה שאתה חומר ליתן להם לאחר זמן
 משכיר. בשעה שיוצאין לאויר עולם ימותו או יעמקו שדי

להן יי ית הושע'מת עובדיהוין הב להון רחם מתביל ושדין יבשין:

מהר"י קרא

וראתם את כבור ה'. חשוב כמו שאמר וידעתם כי ה' הוציא
 אתכם מארץ מצרים. וכן תן את האמור בזה לוח. ואת האמור
 עכדה עד (שבמצא) ושאמר'ת מושב אלהים ישבתי בלב ימים
 מה חביב שם לכן חנני מביא עליך רים עריצי גוים. והריק
 ריבותם על יופי חכמתך וחללו פיפתך. כמו [כן] ישראל שהיו
 צדיקים היו כלילת יופי משוש לכל הארץ. אבל משחטאו גרבו
 בעונם להוציא אל הורג בניו: (יד) הן להם ה' מה תתן. להם.
 לפי שאמר מעלתם כי אם ינגדו את נפשו וטלתיים מאדם
 הית כרחם הנביא עליהם. ואמר הן להם ה' מה תתן להם.
 מה שאתה רוצה לשלם כשאה גדולים. הן להם רחם משכיל.
 שהרחם תשכלם ולא יראו אור: ושדים צומקים. ואם יצאו

מזריחות עולם (בראשית ג') ואל חישך תשוקתך תן להם

שחמרת כי אם יגדלו את זניהם וטלתיים: הן להם רחם

רד"ק

אתם נערים ימותו לא יכאו לזכ' שיקראו אדם והו שאכר
 ושיכחלים מאדם: כי גם אוי להם בשורי מהם. ולא זו בלבד
 כי גם בכל מעשלהם חתה מארה עד שיקראו אוי להם בשורי
 מהם כמו שכתוב בתורה ובספרי פני מהם וזיה לאכול:
 בשור' בשין כמו כסורי בסמ"ך: (וג) אפרים כאשר ראיתי
 לצור שתולה בנות. ראיתי אפרים בשלוח גדולה כמו שראיתי
 בצור שתולה על הים בנה שוב ואחר כך כחה הים כן ראיתי
 אפרים שיוציא עתה אל הורג בניו שיוציא עליהם האויבים
 ויצאו מעריהם לקראתם לפלחמה ויהרגום אויביהם. ושירשו
 להוציא הנח הוא ייבין בקרב להוציא ואפרים הם כלל ובניו
 הפרטים שוכר' ל' בניו לפי שזכר כליון השנים וית' אל
 הורג לקמלא לפולחן סעווא בעיהו: (יד) הן להם. הנביא
 שתתן סכילות הבנים בבספן כן בעורם קטנים ויאפלו ביד אויב:
 אחם כי ברחם הם שכולים: ושדים צומקים. אם יגיעו ללידה

מזריחות עולם (בראשית ג') ואל חישך תשוקתך תן להם

שחמרת כי אם יגדלו את זניהם וטלתיים: הן להם רחם

רד"ק

מיתם כמו וטלתיים (ויקרא ל"ו) בשורי. כמו שזכר בסמ"ך
 והוא מלשון סכסם: (וג) שתולה. עין כשיעם כמו קטן שחול
 (הטלס א'): בנה. ענין מדור: (יד) ענין מדור: (יד) ענין מדור

אבן עזרא

ופסק דס האשה הנדה והנה העטם כי ימעט ההריון ואם
 היה לא יגיעו להראות ואם הגיע ימות הולד לפני הלידה
 והוא שם כמו דיעה על כן אחרייו אם ילדו ויגדלו את זניהם
 אשכלם שלא יגיעו להיות אדם: (יב) בשורי מהם. ש"ן
 תחת סמ"ך: (וג) אפרים. יהיה כלור ששורה שחולה
 זנוה וכסוה המים כך ראיתי כזנוחה שיוציא האב אל הול
 בניו: (יד) הן. והפלה הנציח אחר עזרת עליהם שיוציא
 כל אחד בניו אל ההורג אולי ימותו קטנים ולא יהיה לערס

מזריחות עולם (בראשית ג') ואל חישך תשוקתך תן להם

שחמרת כי אם יגדלו את זניהם וטלתיים: הן להם רחם

רד"ק

מיתם כמו וטלתיים (ויקרא ל"ו) בשורי. כמו שזכר בסמ"ך
 והוא מלשון סכסם: (וג) שתולה. עין כשיעם כמו קטן שחול
 (הטלס א'): בנה. ענין מדור: (יד) ענין מדור: (יד) ענין מדור

מצודת דוד

הסס הסס הפלס מלדס כ"ל ימותו עד סלל יגיעו לגדול אש כי
 ימותו עוד קטנים: כי גם וגו'. אשכר לעד זה ימים ככל מעשיתם
 או לסס כמס אסיר לספרד מנס: (וג) אפרים. אהת אפרים הסס
 סיות בשעלה גדולה כמו שלחתי את לור סיוס סתולה כמדוכס

מזריחות עולם (בראשית ג') ואל חישך תשוקתך תן להם

שחמרת כי אם יגדלו את זניהם וטלתיים: הן להם רחם

רד"ק

מיתם כמו וטלתיים (ויקרא ל"ו) בשורי. כמו שזכר בסמ"ך
 והוא מלשון סכסם: (וג) שתולה. עין כשיעם כמו קטן שחול
 (הטלס א'): בנה. ענין מדור: (יד) ענין מדור: (יד) ענין מדור

פירוש ע"מ

הוציא אל הורג בניו צו אום ייתעון וייגע קינדער צום
 דער פלאקער פלאקער די פייגט וועלן זיי הרגיבו:
 (יד) בעט דר קביא צו גאט אונ זאגט הן ליה ה' פה
 תבו גיב זיי גאט קליינר הייט דר נוס ויר און זיי
 געבין גרוקער הייט ווארום דר צער און איין גרוקן
 סת איי גרעקער ווי דר צער אויף איין קליין קינד
 פו ליה רחם משכיל ושנים צומקים גיב זיי איין פראקט
 נוס פו וואקרט אונ איי גישרוקפעני פריסט גיב
 זיי גרי די קינדער זאלין גיט האבין קיין סייף צוא
 וויגיין

מזריחות עולם (בראשית ג') ואל חישך תשוקתך תן להם

שחמרת כי אם יגדלו את זניהם וטלתיים: הן להם רחם

רד"ק

מיתם כמו וטלתיים (ויקרא ל"ו) בשורי. כמו שזכר בסמ"ך
 והוא מלשון סכסם: (וג) שתולה. עין כשיעם כמו קטן שחול
 (הטלס א'): בנה. ענין מדור: (יד) ענין מדור: (יד) ענין מדור

מצודת ציון

מיתם כמו וטלתיים (ויקרא ל"ו) בשורי. כמו שזכר בסמ"ך
 והוא מלשון סכסם: (וג) שתולה. עין כשיעם כמו קטן שחול
 (הטלס א'): בנה. ענין מדור: (יד) ענין מדור: (יד) ענין מדור

מצודת ציון

מיתם כמו וטלתיים (ויקרא ל"ו) בשורי. כמו שזכר בסמ"ך
 והוא מלשון סכסם: (וג) שתולה. עין כשיעם כמו קטן שחול
 (הטלס א'): בנה. ענין מדור: (יד) ענין מדור: (יד) ענין מדור

הושע ט

צִמְקִים: מו כָּל־רַעְתֶּם בְּגִלְגָל כִּי־שָׂם
שְׁנֵאתִים עַל רֵעַ מַעֲלֵיהֶם מִבֵּיתִי
אֲנִישָׁם לֹא אוֹסֵף אֶהְבֶּתֶם כְּלִישְׂרֵיהֶם
סוֹרְרִים: מו הִבֵּה אֶפְרַיִם שְׂרָשָׁם יִבְשׁ
פְּרִי בְלִיַּיעֲשׂוּן גַּם כִּי יִלְדוּן וְהַמַּתִּי
מִחֲמַדֵּי בַטָּנָם: יו יִמָּאֵס אֱלֹהֵי כִי לֹא

מו כל בישתהון גלגל
 קדמי בגלגלא אבי המן
 רחיקיניון על בישות
 עובדיהון מבית מקדשי
 אהריכינון לא אוסיף
 לקחמא עליהון ודקל
 בקדיהון סרדיון: מובית
 ישראל רמן לאינא
 דקלא שרשויה מרע
 ויבש נפיה מקעלא
 נוב לא יעביר אף אם
 ירבון בגין ואקטול
 שפר קעיהון: יו רחיקיניון אלהי אבי לא

י רחיקיניון אלהי אבי לא קבירו קמימריה ויהון ממלמלין ביני

סוררי קרא

סוררים. שיהיו שרי אמותם צומקים שלא יתא לחם סבת
 להניק ויבוהו מיר. וכל כך לפה. לפי שאין דוסה אבלו של
 קמן ואבלו של גדול: (מו) כל רעתם. (ישבחו) בכל מקום
 שהיה שם קרושה בתחילה שם הקיבו ע"ז. ולפי שכל שבע
 שנים שכיבושו ורבע שחילקו עמר שם ארון. ולכך העמידו שם
 צלמים: סביתו אנרשם. וגם אחרת. ביתי פסאו לפי שהיה
 שם קרושה בתחילה והעבירו צלם בתחיל. ולכך אנרשם סביתו

רשי

רשי. אמר שלח יהא להם חלב להניק: (מו) כל רעתם בגלגל.
 הם הרבו לעבוד עבודת חלילים כעמות לפי שהיה שם
 המשכן בתחלה היו אומרים להם נבואי הבעל שהוא מקום
 הנצחר והוא היה למלכי ישראל: לא אוסף אהבתם.
 לאהוב אותם: (מו) פרי כל יעשון. לא עוב להם
 לפרות ולרבות שהיו גם כי ילדו והמתי ממחדי בטנם:
 (יו) ימאסם אלהי. אינו קללה

רד"ק

רד"ק. כל רעתם בגלגל. כי שם הרשו המלוכה ומאסו אותי
 מסלוד עליהם או פירש בגלגל לפי שהיה המשכן תחלה בגלגל
 אחר עברם הירדן ויהי המקום הנבחר היו אומרים להם נבואי
 הבעל שיעבדו שם שם לבעל לפי שהוא כקום נבחר וכן אמר בגלגל
 שורים יובחו: סביתו אנרשם. כיון שהם מאסו בי ובגבורתי
 ובחרו לי אלהים אחרים אנרשם סביתו שאפילו אם
 ירצו לחזור ולעבדני בני לא ימצאו כי יחבר למען כי יחבר
 לפשע: לא אוסף אהבתם. אוסף בצדי: אהבתם. סקור רל
 לאהבה אותם: כל שריהם סוררים. שריהם שהיו עליהם
 להוכיחם ולחנותיהם למוטב הם סוררים איך אקת מהם תשובה
 למויכך לאהבו: שרשם יבש. ועיר דבחה לנין שביש שרשו שלא יעשה
 פרי כל גם לא ילדון כמ"ש לפעלה מלירה ובבבן והררין ויונתן הורגם כיון ביה ישראל דמן לאילנא דקלא שרשו מלדע
 גור פ"י נוב צבחה או פרה ויונתן תירגם צבחה בלי יעשה קבחה נוב לא יעבור. ובמשנת מפני שהנביאה נושרת עליהם ועוד
 אמר מועלים בעצמם ואין כועלים בשמי ולא בנבייה: (יו) ימאסם אלהי. אמר הנביא ימאסם אלהי כי איננו אלהיהם
 כי לא פשעו לו למויכך וישלחם מעל פניו שיהיו נורדים בעבדום:

אבן עזרא

אבן עזרא. גדול וזה תן רחם משכיו שימוהו בטען והילודים ימותו
 כצאפם הלל: צומקים. כמו למוקים יבשים: (טו) כל.
 טעם בגלגל הוא המקום שהיו שם כעצרת חם הירדן היה
 ראוי שזוכרו את עובתי כזויה אכותיהם שם שהבחתים
 אל ארצי ועשה אנרשם מביתו: (טו) הוכבה. הטעם
 הוכה הטען משל לאבות ובינים: (יו) ימאסם. אמר הנביא
 חמר הםם אליכי איננו אלהיהם:

מצורת ציון

ומתה: צומקים. יבשים ונגזרים וזה יקראו העניים היבשים
 למוקים כמ"ש וסתי למוקים (מ"ה ל'): (טו) סוררים. פנים מנדך
 כסוב ומגודים:

מצורת דוד

אבלס עוב ויחר חתן להם רחם משכיל נבשו אפרים יעילו עובדים
 מת 16 שיהיו כדי לנחמיהם למוקים ר"ל שלא יתעבדו כלל שאן
 הכדים למוקים ומגודים מבלי לתנומת חלבי כי כשהיה כהל מחתיל
 נכוח לתנומת חלב כדדים ולא זונת ההרין: (טו) כל רעתם
 בגלגל. ר"ל הרעה הגדולה שבכל הרעות היא מה שהעמידו עו"ם
 שהאמין שישוה ובהגלה היא בעבור רוע מעלליהם וכן אנרשם
 לאהוב אותם: כל שריהם. כי כל שריהם סוררים: (טו) הוכבה. ידגנו עוד סרי כדך הארץ שמייבש שבו ור"ל חלבו מחד ולא יולד עוד ניסם: גם כי ילדון. קף אם נמס ילדון הכה למיט
 מחתני בטנם ר"ל המוקים והנחמדים שבהם: (יו) ימאסם. ה' ימאסם צם נורדים בגוים. לדי ועמים כנולה בין העמו"ם:

פירוש ע"מ

דעם נמוין וועג: (מו) הנה אפרים דער אפרים איז
 גישלאגין גיווארין שרשם יבש ויער שורש איז פאר
 דארט גיווארן פריגו"ו ויי וועלן גיט מאכין קיין פרות
 קלומר וייא וועלען גיט האפען קיין קינדער גס פי
 ילדון ווען ויי וועלען שון אפילו גיוווען והפתי כפסרי
 כהנים וועל איה מייטיש די גילדסמיגע קינדער פון
 ויער בויך: (יו) זאנט דער נביא ימאסם אלהי נאמ
 וועט זיי ממאס זיין כי לא שכיבו לי וייר זיי האבין גיט
 צו גיקערט צו אים יהיו נורדים בטיס און זיי וועלן

זויגין דען וועלען זיי שטארבין: (מו) דם דר צילמ
 נאמ פון דיא ישראל און זאנט פי דעם בגלגל נאר
 זיער ביזו איז גיווען אין גלגל דארטין האבין זייא
 גיקערט צו דיגין די היידענישי געצין פי שם שנתים
 דען דארטען האב איה זייא פייגט גיהאט איבער
 זיערע פייע מעשים סביתו אנרשם פון מיין הו וועל
 איה זיי פאר מרייבען לא אוסף אהבתם און וועל גיט
 מערין צו ליב האבן זיי פי שריהם סוררים ווארומ אלי
 זיערע הארין וועגען אפ קעערע ווס קערין אפ פון

שָׁמְעוּ לֹא וַיְהִי נִדְדִים בְּגוֹיִם: י א גַּפְן בּוֹקֵק יִשְׂרָאֵל פְּרִי יִשׁוּהֵ לֹא כִרְב לְפָרְיוֹ הֶרְבֵּה לְמוֹצְבוֹת פְּטוּב לְאַרְצוֹ הַטִּיבוּ מִצְבוֹת: י ב חֲלֵק לִבְס עֵתָה יֵאֲשֻׁמוּ הוּא יַעֲרַף מִצְבוֹתָם יִשְׁדֵּד מִצְבוֹתָם: י ג כִּי עֵתָה יֵאֲמְרוּ אֵין מֶלֶךְ לָנוּ כִּי לֹא יִרְאֵנוּ דְאֲנִיָּהוּן וְכוּן קִמְתְּהוּן: י ד אֲרִי קֶעַן יִקְרֹון לִית מִלְכָּא קָנָא אֲרִי לָא דְחִי לְגַבָּא מִן קָדָם י.

עֲמִמָּא: א גַּפְן קִיזֵא וְיִשְׂרָאֵל דְּהוּא גַּפְן נְעִיב בְּמַעֲבְדֵיהּ אֲוִרְהָא פְּרִי עוֹבְדֵיהוֹן גְּרַמּוֹן לְהוֹן דְּיִגְלוּן בְּד אֲסִיגֵיהּ לְהוֹן עֲלֵיָּא אֲסִיגֵיאוּ פּוֹלְחָן לְאֲנִיָּהוּן פֶּד אִיִּתֵיהּ מוֹבָא לְאַרְעָהוֹן אוֹמִיבוּ לְקַמְתְּהוֹן: י ב אֲתַפְלַג לְבָהוֹן מִן אֲוִרְהָא קֶעַן יִחֲבוּן קֶעַן אִיִּתֵיהּ עֲרִיָּהוֹן קִנְאָה יִתּוּר קְרִלְהוֹן דְּאֲנִיָּהוּן וְכוּן קִמְתְּהוֹן: י ד אֲרִי קֶעַן יִקְרֹון לִית מִלְכָּא קָנָא אֲרִי לָא דְחִי לְגַבָּא מִן קָדָם י.

רש"י

(א) גפן בוקק ישראל פרי ישוה לו . ישראל דומין לגפן המסיר כל פריו הטוב כך עובדי אומי שאני פרי הטובה והם לו: כרוב לפריו הרבה למוצבות. כשהפעמי להם הטובה והם כרבו לעבות עמלים למוצבות: פרי ישוה לו . פרי אשר ישוה לו ויטעלו: ד"ל גפן בוקק . גפן כזו ישראל פרי מעשיו גרס לו: פרי ישוה לו . יועיל לו להיות בוקק כי עשו המוצבות והועילו לכנסייה שלהן לרעה וזהו לזון התכרס: הטיבו מוצבות . הרבו מניבות: (ב) חלק לבס . ממני: עתה יאשמו הוא . הדבר אשר יערף מוצבותם . יסחית לשון יאשמו עס (דברים כ') וערפתו (שמות י"ג) וכו' יאמר דבר אחר לפי מדרש אנדה גדול השלים שאפילו ישראל עובדי ע"ל ושלום ביניהם אין הסגן מקטרג ביניהם שנאמר העור עגבים אפרים הנה לו (לשול ד') ושאלו המחלוקת שנאמר חלק לבס עתה יאשמו יש פתחון פה לטען לקטרג: (ג) כי עתה . כנא אליהם הרעה: יאמרו אין מלך לנו . מלכנו

מהר"י קרא

ולא יסמא עור: י (א) גפן בוקק ישראל פרי ישוה לו . ישראל דומה לגפן שבוקק פריו . כמו המוק תבוק הארץ . מהם שיגלו לאשור . כמה דאמר הנה ה' בוקק הארץ וכולק ועשה פניה והפני ויטכיה . ישוה לזון רסין: כרב לפריו . כשנתתי להם את פריו וכל טוב בחרצו והם גמלו לי רעה . והרבה למוצבות לע"ל: הטיבו מוצבות . פתי הרבו מוצבות . וכתיב כי יאשמו נאלו אבי נאחו הרעה עליך וגלית את אונך ושלחתיך והלכת . שפתי ירבה את הרעה: (ב) חלק לבס עתה יאשמו . שחלק לבס סאת הקב"ה ויטיבו מוצבות . והוא יערף מוצבותם . הוא חמא שיערף וישבור מוצבותם ומצבותם: יאשמו . בדבר הזה הם אשמים: (ג) כי עתה יאמרו אין מלך לנו . עתה יאמרו בגלות כל מלכינו אינם פצילים אותנו: כי לא יראנו את ה' .

רד"ק

(א) גפן בוקק . גפן רק שאין בו שום לחזהות וכן בוקק דמסקה: פרי ישוה לו . ואין ישים לו פרי והוא כמו גפן בוקק כי בוות אויבם והצונתו כלי ריק אין יצלה עוד וירבה בנבים ונכסמים . כרב לפריו הרבה מוצבות . כאשר היתה אני מרבה פריו וטעלתי בנכסום ונבננים היא הרבה לעשות מוצבות לבלי: כמוב ארצו . שהייתו מטיב בדין תירוש ויצהר תם המצבו . מצבות כלומר החוקין להקום מצבות לאלהים אחרים וכן החוטב חרה לך . ויש פשרשים ישה ענין שוא ושקף כלומר הפרי ישר לו על הרך שאמר ותירוש יכחש בה: (ב) חלק לבס . כיראת האל ופתרתו חלק לבס: עתה יאשמו . למיכך עתה בקרוב יתרכו: יאשמו . ענין שטמה וכן האשם שוכרין: הוא יערף מוצבותם . הוא שחלק הוא שייערף מוצבות: ישרבו וישדד מוצבות: שהפריבו וזה יהיה בית החרס: יערף . ענין שטמה וכן האשם שוכרין: הוא שחלק הוא קצת התפרשים: חלק . פועלי עובד ככו תחלק: ישרד . מפעלי הכפל בענין מנוחם לברובע ענין שבר ושור: (ג) כי עתה

מצודת ציון

(ב) בוקק . ענין יקוח כמו בוקק החקן (שפי"ד): ישוה . ענין שומע כמו משוב כניו (הכל"ס יח'): מצבות . סם מוצבות מלכן חתם: (ג) חלק . ענין שרד: יאשמו . מלי במצו: יערף . ענין השמס והוגמתו וערפו עס (דברים כ'): ישרד . מכות ויפות: (ג) חלק לבס . חלק לבס ונשדד מן המקום ד"ס לכן עתה עתה קרוב יהי שמה: יאשמו . ענין שטמה וכן האשם שוכרין: הוא שחלק לבס יספק ציד המטיב לערוף ולהשחית מוצבותם ולעסוק מלפניהם: (ג) כי עתה . כונן ביצה המטיב יאשמו הכס אין המלך מפועל לבס פירוש ע"מ

(ב) גפן בוקק . רק . אין בו כח לפרות ואין פרי: ישוה לו . יחשוב כי יפרה את פריו והיה שזה כגפן שהוא בוקק כי כאשר הרבתי פריו הרבו למוצבות: (ג) חלק . כי אין חלק אחד: עתה יאשמו . מנורת שמהו כמו חלסם שזמרון שהוא כמו והלחמה לא חסס ולכס שחלק הוא יערף מוצבותם שהרבו כדרך וערפתו הריכות: (ג) כי . כאשר חלק לבס לא רנו להיות

מצודת דוד

(ב) גפן גור . הנה יטעל הוא כגפן בוקק ויזי מכלי רשימת ולחום קן הוא מעלי חורס ויחלל שמים: פרי נגור . וכי וזהו: כהקום ד"ס ע"ס לוי: כי ר"ל ע"ל מלוי סוף להשפעת כתיבה: כרב . הלא כפי מניבות פניו והשפעתו קן כרסה למכות מוצבות ענבו"ש וכפי מניבות הטובה הנחלה לאלט עשו מוצבות מכות ויפות: (ג) חלק לבס . ענין שטמה וכן האשם שוכרין: הוא שחלק הוא קצת התפרשים: חלק . פועלי עובד ככו תחלק: ישרד . מפעלי הכפל בענין מנוחם לברובע ענין שבר ושור: (ג) כי עתה

ויון לראך האבין ויא אלץ בגיטיגמ אונ גימקערט בשטאנדן צוא מקריב ויון אויף זיי צוא די געצין: (ב) חלק לבס עתה יאשמו וייער הארץ איז אפ גיטיילט פון מיר גימט דרום וועלען ויזא היינט גישולדיגט ווערן וזא יערף מוצבותם ישרד מוצבותם דס איז די זאך ווס וועט אפ האקן אונ צו פרעבין וייערי מוצבות אונ וועט בריוון וייערי בשטאנדן פלאקס די זאך וועט עס גורם ויון: (ג) כי עתה יאמרו אין מלך לנו ווען די פירעניות וועט קומען אויף זיי וועלן זיי זאגן

ויון פד וואגירט צווישן די פערלעקר: יוין פד וואגט דר ג'ביא פון נאמס ווענין גפן גפן ישראל דר ישראל איז איון פרוקטר וועט שטאק פרי ישה לו יניגע פירות פלאקס ויניגע מעשים האבין עם אים גימאן קרוב לפרי הרבה למוצבות וואס איף גאט האב גימקערט צו ויניגע פירות פלאקס ווס איף האב אים גימקערט פיל גוטס הט ער אלץ גימקערט צוא מאבין מוצבות צו די היירענישע געצין קסיד לארצו הטיבו מוצבות אונ ווס איף האב גיבראקט גוטס אויף

**את ייהוה והמלך מה יעשה לנו :
 ודברו דברים אלות שוא פרת ברית
 ופרח כראש משפט על תלמי שדי :
 העגלות בית און יגורו שכן שמרון פיר
 אבל עליו עמו וכמריו עליו יגילו על**

ומלכא מה יעביד לנו :
 ד סמללין מלין דאונס
 ייפון לשקרן פלקא גורין
 קים קען איתי עליהון
 פבייש חוין בישיין דין
 לשקרניהון על תחומי
 סקלון : העל די פלקח
 לעגלאי בבית אל סלק
 בשמרתיה יסק עליהון
 ויגלי יתהון וסבון
 סנהון עגלא דשמרון ארי אתאבדו עלוהי

עמיה ופלקחיה עלוהי וכיונין על יקרלו ארי
 מוהרי קרא

וכל זה לפי שלא יראנו את ה' . אהנו מליכינו שרחקנו מעליו :
 והבדל ביה יגשה לנו . באחר שהשאנו ביה יוכל מלכנו לעשות
 לנו : (ד) דברו דברים אלות שוא ברית ברית . מאשרינו
 בתמים אוננו . הם מלכי ישראל שהכריחו : אוננו לדבר שקר
 ולהצביע אלות שוא ולברות ברית לע"ז : ופרח כראש משפט
 על תלמי שדי . כעשב מר כראש שפורח וגדל על תלמי שדה .
 כמו נזון פרח גלות מר בשביל ציח משפט : (ה) העגלות בית
 און יגורו שכן שמרון . מנגלים שובדים בבית אל יש להם
 לגור ולהתחדד לשכנות שוררון . הם עשרת השבטים . ולפי
 ששמרון ראש המלכות כמה דאמר ראש אפרים שוררון . לכך
 קוראים להם שוררון : כי אבל עתה עמו וכמריו עליו יגילו .

ופרח כראש . שהוא פורח על תלמי שדי שהוא עשב מר
 כך משפטיהם פורחים וגדלים התרורים לעמים וחכיונים וחק עמוס
 (ה) העגלות בית און וגו' . לפורענות העמידה לבא על עמלים
 שכבית אל שהיא נקראת בית און כספר יהושע : יגורו . יראו
 ממתן סמיינו כששמרון למה כי אבל עליו עמו וכמריו .

רב רב

יארסו . עתה בגלותם בארצם יבירו ויארסו כי אין בלך לנו
 פי כאלו אין בלך לנו כי אין בו כח להצילנו מיד אויבנו כמו
 שחשבנו בששאלנו לני בלך ויבא לפנינו ונלחם אלק בלחבותנו
 והאל היבדך יהיה מלכנו ולא היינו צריכים לך הוא היה
 ביצילנו מיד אויבנו כאשר היינו טושים רצינו וביין שלא ירוא
 את ה' ויזמנו הרתת בני גישת לנו המלך אשר שלחו הרי
 הוא און כי כח להצילנו אחר שיקבץ בנו האל היבדך כי חשבונו
 לו וזה יתודו ישראל בגלותם : (ד) דברו דברים . נתיצו
 ירבעם וחבריו ביה לעשות להחיות ביזוי המלוכה . ודברו
 דברים שלא יעלה השם ליחוללים לבית הקדש ועל זה נשבעו
 וברחו ברית וטבעות שוא היה שביעיתם לבשר דם וטבעות

לפיכך פרח משפטם זה כראש ולענת לנו דרך שרש פורח ראש
 ראש ולענת : מה שפורח להם בתלמי שדהיהם : ויה
 מבלתי סלון האנס וגו' : שדי . כמו שרה : אלות . מקור
 יבויכת הפי זה הפי הבא אחריו . לעגלות בית און . פקוד
 בשקל ראות רבות : (ס) לעגלות בית און . הם הנגלים שעשה ירבעם
 וזכר בן און הוא בית אל שבכנה איתו בן לנאי ולא זכר בן
 עבר בית און שבתבשל עבודתם כשישורם אותם וגו' : יגורו שכן
 יבקר עבודתם היה בבית און כאלו היו שניהם שם . אמר
 חזק כמו יגור ויגור (פ) ויבקר (ג) : ויבקר . וזכר שוררון

מצורת ציון

ענין עושק : (א) אלות . משון סנס ויבסע : ופרח . מלי פתיס
 וכלמנח : כראש . סס עשב נזר כמו דוש ולענא (דמיס כיש) :
 תלמי . הוא סכוננו העשש כחיהי וכן תלמיס דוש (ספליס
 ס'א) : שדי . ס'א ערה : (ה) לעגלות . יתכן ספדיס ערדיס
 דמיוס סכנל סעבס ירבעס ולפי סכנקה סעבי וחסס כקון סקמיות
 חמר סלענתי : בית און . הוא ס'ל יכסו עלאי : יגורו . סכין
 סחד כמו יגור ויגור (כאדכר ס'א) : וכמריו . כן יקרלו סכין

ע"ט

פירוש ע"ט
 פון דעם פערלך : (הו) וועגן זיך קניא לעגלות בית און
 יגורו שכן שמרון פון וועגן דעם פורענעיות ווס וועט
 קוקען אויף די קעלבער פון בית און דאס איז בית
 אל וועלדן מורא האבין דר פאר דיא שכנים פון
 שוקרון פלוקר די ליית פון שוקרון ווס וועגן שכנים
 צו בית אל נוייל זיי וועלדן זעהן פי אינג עליי עבו דאס
 עס מונט פארזען אויף דעם עגל זיין פאלק ווס דאס
 אים נדיינט ויגורו עליי יגילי און זייניע פוקרים זיאם

רשי

אשר בעתה בו לאמר טאל כראשונה וילחם את מלחמותיו
 און מושיל לנו כלום : (ד) אלות שוא . השבע לשקר אלות
 כמו כרות טעון הוה : ברות ברית . לע"ל של מידך לפיכך
 ופרח עליהם משפט יסורין ופורענות : כראש . שהוא
 עשב מר הפורח על תלמי שדי : ויזמנו תירגס . על תלמי
 שדי . כעון שמיסיגין גבולי שדות . תלמו מעני' המחריס'
 קרויה תלם . דבר אחר על תלמי שדי שהם טובים שם
 מוכחות כמו שגמרם עם מוכחות כגלים על תלמי שדי
 (לקון י"ב) סס ופרח עליהם משפט עושם . ד"ל אלות
 שוא . כל ברית שהם כורתים זה עם זה עוזרים עליו
 כך משפטיהם פורחים וגדלים התרורים לעמים וחכיונים וחק עמוס
 (ה) לעגלות בית און וגו' . לפורענות העמידה לבא על עמלים
 שכבית אל שהיא נקראת בית און כספר יהושע : יגורו . יראו
 ממתן סמיינו כששמרון למה כי אבל עליו עמו וכמריו .

אבן עזרא

עליהם מלך ולא יראו מהאס על בן און להם מורא והכל
 יעשה כרעיו : (ד) דברו . אלות שוא . דרך זרה .
 כאלו המלה מוכחת ממש השועל הסמוך וטבאו סמוך או
 היה כן בעבור אות הנרון ומשל משפט שהוא מתוק והפך
 למר כמו ההופכים ללענה משפט והוא ופרח כראש משפטם
 שאינו ישר : על תלמי . כמו תלמיס רוח וכדי כמו סדה
 והעד עליו שדי : (ה) לעגלות . הם עגלי האובב בבית
 אל : יגורו . יפקודו הסוכים כשומרון : כי אין אבל עליו .

האל היבדך ולעשות צורות לעבדם : ופרח כראש משפט .
 על תלמי שדי . מה שפורח להם בתלמי שדהיהם : ויה
 מבלתי סלון האנס וגו' : שדי . כמו שרה : אלות . מקור
 יבויכת הפי זה הפי הבא אחריו . לעגלות בית און . פקוד
 בשקל ראות רבות : (ס) לעגלות בית און . הם הנגלים שעשה ירבעם
 וזכר בן און הוא בית אל שבכנה איתו בן לנאי ולא זכר בן
 עבר בית און שבתבשל עבודתם כשישורם אותם וגו' : יגורו שכן
 יבקר עבודתם היה בבית און כאלו היו שניהם שם . אמר
 חזק כמו יגור ויגור (פ) ויבקר (ג) : ויבקר . וזכר שוררון

מצורת דוד

לנחום מון לוחכי ומה סוכול ומה ירמו חת ה' ח"כ מה יוכל המלך
 לטושע לו : (ד) דברו דברים . כמה מודעים דברים העולה על
 לבנם מעלי סכמיהם וכבעטין טשו ויזכמין כחית לעמ"ס : ופרח .
 ס'ל יסרה עליהם משפט הנגול כמו עשב הרעס סמר הפורח מחר
 ען תלמי שדי : (ה) לעגלות . כעבוד סעלת בית און סכנקה עבדי
 יקחוו הסוכים שומרון כמלמס סס לא כגייט על עמלן און יגורו
 ענינו : כי אבל עליי . סל סכנל יתפללו עמו סכמיינו בו ווס

**כְּבוֹדוֹ כִּי־גָלָה מִמֶּנּוּ: וְגַם־אוֹתוֹ לְאִשׁוּר
 יוֹבֵל מִנְחָה לְמַלְךְ יִרְבַּ בְּשָׁנָה אַפְרַיִם
 יִקַּח וַיְבוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מֵעֲצָתוֹ: וְנִדְמָה
 שׁוֹמְרוֹן מַלְכָּה כְּקֶצֶף עַל־פְּנֵי־מַיִם:
 וְנִשְׁמְדוּ בְּמוֹת אֶן־חַמָּת יִשְׂרָאֵל**

גְּלָא מְנִיָּה : ו אַף יְהִיָּה
 לְאִתְּרוּ יוֹבְלוֹן קוֹרְבָנָא
 לְמַלְכָּא דְנִימִי
 לְאִתְּרֵעָא לְהוֹן גְּבִיָּא
 אִתְּרֵי לְהוֹן בְּהֵתָא דְבִית
 אַפְרַיִם יְקַבְּלוֹן וַיְבָרְתוּן
 דְּבִית יִשְׂרָאֵל מִמְלַכְתִּי
 עֲצָתְהוֹן : ו אִתְּרֵי
 שׁוֹמְרוֹן בְּמַלְכָּה כְּרוֹתְחָא
 עַל אַפֵּי מַיָּא : ח וַיְצַדִּין
 בְּמַת בֵּית אֵל חוֹבֵי

קמץ בליק קמין בוי"ק

קוין

רש"י

מדר"י קרא

פרת . כי אבל עליו עמו וכבריו שעתה גילו . כולם יתאבלו על כבודו כי גלה ממנו : (ו) גם אותו ויער אלהי ישראל את רוח פול עגל ויגלס ירב . בשנת שתיים עשרה לאחז שהגלה מנחתיב לעשרת לרשעים . הגלה שנתה עגלי וזו ששעה ירבעם . הה"ד גם אותו לאשור ויבל מנחה למלך ירב . אשור . בסדר עולים : ויבוש ישראל מעצתו . מאותה עצה שנתייעצו עם ירבעם כמה דאמר ויעץ המלך ויעש שני עגלי זהב : (ז) נדמה שומרון מלכה כקצף על פני מים . לשון כנען פרנ"א . ובלע"ז אשכנזי"א . ופתרונו בשלל קצף שהולך על פני המים לכאן ולכאן . כמו כן יהיה נעוד בגלות הוא וישראל עמו . וכן הוא אומר ויגלה התשעית להושע (בן אלה) לכד מלך אשור את שומרון ויבט את ישראל אשורה וכו' : (ח) חממת ישראל . כל"י בדבר זה אהיה מחממת את ישראל . בבכות בית אל . חממת המ"ת רפה וקטנה הוא . הניקוד בלתינו על פתרון זה . ואם חיתה המ"ת דגושה היה שם דבר כמו חמא . והוא כמו והנה עבדיך מוכים וחממת עמך . שפת'

גלה : (ו) גם אותו לאשור ויבל . זה היה בשנת שתיים עשרה לאחז ויער אלהי ישראל את רוח פול עגל ויגלס לרשעים . הגלה שנתה עגלי וזו ששעה ירבעם . הה"ד גם אותו לאשור ויבל מנחה למלך ירב . אשור . בסדר עולים : ויבוש ישראל מעצתו . מאותה עצה שנתייעצו עם ירבעם כמה דאמר ויעץ המלך ויעש שני עגלי זהב : (ז) נדמה שומרון מלכה כקצף על פני מים . לשון כנען פרנ"א . ובלע"ז אשכנזי"א . ופתרונו בשלל קצף שהולך על פני המים לכאן ולכאן . כמו כן יהיה נעוד בגלות הוא וישראל עמו . וכן הוא אומר ויגלה התשעית להושע (בן אלה) לכד מלך אשור את שומרון ויבט את ישראל אשורה וכו' : (ח) חממת ישראל . כל"י בדבר זה אהיה מחממת את ישראל . בבכות בית אל . חממת המ"ת רפה וקטנה הוא . הניקוד בלתינו על פתרון זה . ואם חיתה המ"ת דגושה היה שם דבר כמו חמא . והוא כמו והנה עבדיך מוכים וחממת עמך . שפת'

רי"ק

אף על פי שהעגלים לא היו שם ולפי שהיתה שומרון ראש מלכות בלתי ישראל והם היו הכחויקים בעבורה העגלים ואמר כשהחריב בית אל ולא הצילום העגלים יפתרו הישכנים בשומרון על עצמם כי כל ארץ ישראל נלכדה קודם שומרון שצר עליה מלך אשור שלש שנים : כי אבל עליו עמו . על העגל אשר בבית אל יאבלו עליו עמו העובדים אותו : וכבריו עליו איש . וכבריו הם כהני המקדשים עבדוהו שהיו מתחילה ששים ושבוהו עליו עתה יאבלו בעליו כבודו מבני ויתורו יקח עבדוהו כשישבר אותו לעגלים נהג גלה כבודו ממנו : (ז) גם אותו לאשור ויבל . רבו על כבודו שוכר אמר כי הנה במקומי גלה כבודי ששברתי צורתו ויוליכו אותו לאשור לשאת אותו : מנחה למלך ירב . והוא מלך אשור שנקרא שמו ירב : בשנה אפרים יקח . או יקח בשנה אפרים ויבוש ישראל מעצתו שרעץ ירבעם שהיה משבם אפרים למחש עלשתי העגלים או יבושו מעצתם : בשנה . כמו בשנת החר"ן נוספת : ויבל . כמו ויבל שני עגלי חולכה והובאת שבוין נגלה החלה וינתן הירגם למלך ירב למלכא דיייתא לאתפרעא לחון ריל למלך אשור שיריב אותם : (ז) נדמה שומרון מלכה . נדמה בשלל עומד כי הוא במטל והוא ענין כרייה כמו שפירשנו על נדמה עמי אמר נכרת בשומרון מלכה שעתה כנה ימים כמצור ואל היה יכול להציל מיד מלך אשור והלך בגולה קל סהרה . כקצף על פני מים . וקצף מלכות חממת כמו ותאנתו לקצפה וינתן חירגם כרותחא על אפי מיא בלע"ז אשכנזי"א : (ח) ונשמדו במות און . ר"ל בית און וכן חירגם ונתן ויצדן במות בית אל : חממת ישראל . שהם חממת ישראל על מלכותה . על מלכותה .

הקטעם על כל עגל בבית אל כל כשאר תחרכ : וכבריו . אשר עליו ויגלו היום ויתאבלו : כי . הטעם כפול : (ז) גם . על שומרון : לאשור ויבל . כי הוא זכב : בשנה : בתוספות הכו"ן כמו שזכרנו בינים : (ז) נדמה . יסרת בעבור אחר וכן הוא נדמה שומרון נדמה מלכה : כקצף . כמו ותאנתו לקצפה : (ח) ונשמדו . כמות הכעלים כבור

הכנענים שיוו שדמיהם עליו הכה עשה ויתאבלו על כבודו כי ילס ממנו כי כעלוקה כשבי אים כעורו : (ז) גם אותו . כמו סיחלה נסס כשבי כן יובל גם כעגל כשבי לחסור להיות למנחס אל : העגל בשנה . אז יקבל אפרים כמות טל על מעבדו ללא חלום : ויבוש וגי . כפל הדבר כז"ל : מעצתו . שיעטו למשום סגולתם : (ז) נדמה שומרון מלכה . העגל אשר בשומרון נדמה הוא כקצף הס הכעשעפות שעל פני המים שמוטה למעלה ויתמיד זמן מועט כן יתמיד ככמות כעניות מון כסס היו העמט ויכלל : קוין ודרדר .

מצורת דוד
 עמו"ס וכן נשמט אט כעמרים (מ"ב ל"ד) : (ז) יובל . יובל כמו יובל שי (יעשים "ח) : ירב . הוא השור וכן חל עלך ירב (לעיל ס') : בשנה . מלשון כזב : (ז) נדמה . חסד דמיון השכח"ל : כקצף . ס"י כרותחא וסס כעין בלעזובות ועל כי מים ע"ה מתיכות כסמים מעלי אל כלי ונדלס כללו כסופך מקצף להו קרוי בלשון קץ : (ח) ונשמדו . ענין כדון : ודרדר . מין קולים וכן וקון כמלך לא יתמיד בעלכותו כ"ל מעט זמן : (ח) ונשמדו .

פירוש ע"מ
 פְּלַעְגִּין זִיָּה הַמִּיד פְּרִיעִין אוֹיֵף אִים דִּי מוֹעֵן הַיִּינָמ
 מְרֻעָרִין עַל כְּבוֹדוֹ כִּי גָלָה מִמֶּנּוּ אוֹיֵף זִיָּה כְּבוֹד נוֹס אִיו
 פִּר מְרִיבִין גִּיוֹוֹרִין פִּון אִים : (ו) גַּם אוֹתוֹ לְאִשׁוּר יוֹבֵל
 אוֹנ דְּעַר עַגְלָא נְוַעִמְ אוֹיֵף גִּיבְרָאכְתּוּ וְעוֹרִין צוֹ אִשׁוּר
 כִּנְחָה לְמַלְכָּה יִרְבַּ אִיִּין מִתְנַהֵן נְוַעִמְ עַר גִּיבְרָאכְתּוּ וְעוֹרִין
 צוֹמ מְלָךְ יִרְבַּ דְּאִם אִיוֹ סְנַחְרִיב בְּשָׁנָה אַפְרַיִם יִקַּח
 אִיִּין בּוֹיָשָׁה נְוַעִמְ אִיִּין וְעַמְעֵן דְּר שְׁמָת אַפְרַיִם וַיְבוֹשׁ

קִיץ וְדָרְדָר יַעֲלֶה עֲלֵי מִזְבְּחֹתָם וְאָמְרוּ
 לַהֲרִים כַּסּוֹנוֹ וְלַגְבָּעוֹת נַפְלֵוּ עֲלֵינוּ :
 מִיְמֵי הַגְּבָעָה חֲטֵאת יִשְׂרָאֵל שָׁם
 עָמְדוּ לֹאֵת שִׁיגָם בַּגְּבָעָה מִלְחָמָה עַל־
 בְּנֵי עֲלֹה : בְּאוֹתֵי וְאִסְרָם וְאִסְפוּ

ישראל קרמו להון
 דרדלון פובין ואמרין
 יסקון על אגוריהון פען
 אני ה' עליהון עקא
 דמוקא דיהון דקין
 קאילו מוריא קין להון
 ודמקא נפלו עליהון :
 מ מימי ובעקא חטיהון
 ביה ישראל תקון קמו
 קדרו במימרי למנאה
 עליהון מלקא וצף לא

עליהם

קמין בוי"ק

זכירא דהתקבום להון מלקא וצף להון עברי עליהון קרוא לקמלא אקבון עם בנין
 קליקו : י בפי קרי איהיה עליהון יסורין וכן נשרה עליהון עקמא ושלטו בהון קמסר

מרה"י קרא

שכחים : (ט) שם עמרו . באותה בירה שהפשו כאותה בירת
 חם אחוים עד היום : (י) באותי ואסרם . כשביל שהייתי
 מתאוה לחחורים ולפוטב הייתי מייחס כדברי תוכחות עד
 עכשיו : ואספו עליהם עמים בארם לשלתי עונותי . ומאז

על מזבחותם . שגלו וכדיהם : יאון עוד פונה להם :
 ואמרו . ישראל : להרים כסונו . שלא יראנו ויובינו
 כדשמתו : (ט) מימי הגבעה חטאת ישראל . חטאת
 זה נקוד רפי שהיא לשון נקבה ולמעבר כמו שם באת חולת
 יד מימי נבעת בנימין חטאת ישראל לפי שהיא מעשה פלגם
 כזון רבשתיים ובימיו פסל מיכה וכל זה מנינו בספר עולם :
 תשיגם בגבעה מרחסוה וגו' . לפי שהיה עון עבודת
 זלילים חלילים זדיהם ולא הקפידו עליו לכך לא הנליחה ידם
 במלחמות הגבעה על בני בנימין . וקרוא בני עלוה . בני
 גלוה שעשו עמלם עליונים ולא שמעו קבול חמיהם לתת
 את בני הגבעה ויונתן תרגם על שגאלו להם מלך והמליכו
 חת שאלו וזינו מתישב לי אחר לשון העברית וגם שאר הכור
 הפרעה ופול על לשון הראשון : (י) באותו ואסרם .
 אבן עזרא

רדיק

שיתרבו ועלו קוצים : ואמרו להרים כסונו . ואמרו ישראל
 כסונו מרוב צרה וצוקת שתבואם ישאלו שיפלו ההרים וחגבעות
 עליהם וכסונו שהיו נקברים תחתיהם ולא יסבלו הצרות ההם :
 (כ) מימי הגבעה חטאת ישראל . שפסרו עצמם שבם בנימין
 להחזיק בדבר גבלה גם שאר השבטים שנגעשו כל שחזו בנייהם
 עוברי נכ"ם : שם עמרו . רבתי כי שם עמדו הפושעים האלה
 אשר בדרו הנה שהם מחזקים ברשעם ולא ישונו לימוט
 וכן אמר למעלה העניקו שחזו כיומי הגבעה לא תשיגם . ואלה
 חושבים בלבם שלא תשיגם מלפניה כמי שהשיגה אותם
 הפרשעים בגבעה כשבבאו ישראל על אותם בני עליה הם בני
 בנימין כי כלו ביעלם כל וכלו כלו בגונם ותשיגם חרב האויב
 לא יתשבו ולא תשיגם : עמרו . כעבור כל הפוך עליה ונתת
 כבש כשב שגלה שמה והדומים להם ויתגן פי מימי הגבעת
 כששאלו להם ש"ך ורוא הית מבעד בנימין ומאז החלו לטרוד
 ברצוני ובחטאותי שאיסרם כיון שאינם כקבלים כמבי ע"י

העגלים : אמרו רבי משה כי אמרו דרך משל
 בעבור המזבחות כדרך כי הוה שמעה והעם שלא יראו
 עוד ופת אמר ויחמרו עובדיהם מרוב זרתם : (ט) מימי .
 יותר כמו מוקטים אחיבוק מחזיבו תהכמי ופירש שם עמדו
 על חטאיו דורו כאלו עמדו עם בני בנימין הם בני עלוה כמו
 שגלה והיתה לזוהה והיה רק זוטה והיום לא יפחדו שתשיגם
 מלחמה כאשר שגלה את בני בנימין מהעצבים וזה הכתב
 כמו כריח שדה שטעמו ראה ריח בני אשר ברכו ה' כריח
 שדה : (י) באותו ואסרם . מגורת מוסר והוי"ל מובלט
 בדגשות עי"ן הפועל כדרך בערם אלך כגטון כי אלך מים

באל יתברך ואינו מיושב ה' על פירושו : (י) באותו ואסרם .
 מצודת דוד

והדה (ברחשת ג') : (ט) עלוה . הוא הפוך מן טולה וכמו כבש
 כבש : (י) באותו . מלשון תלוה ולולין : ואסרם . מלשון יסורין :

לא יזוא מי שם ויהיו עממם : ואמרו להרים כסונו . למען לא יראה
 מי כדשמת : (ט) מימי הגבעה . ל"ל עון העו"ם כיה בידם מימי
 פלגם בגבעה כי הם אז היה בידם פסל מיכה : שם עמרו . כמעל
 כוח עמדו לו : לא תשיגם . לכן לא פניו חוסם בגבעה ולחון
 עובדיהם : (י) באותו ואסרם . ל"ל כדלוי לייסרם וכן אייסרם חלמח :
 פירוש ע"מ

ויייר ויי האבין דענקט קאר גיהאמ אין ויה דעם
 עון פון עבודת גלולים דרום לא תשיגם בגבעת מלחמה
 על בני עמיה הם נים גיבויקט אונ בגריקט צו ויי אין
 גבעה די מלחמה אוף די האקערריגע קינדער דם
 זענן שקט בגמין ווס האבן ויה גהאלקן האקערריג
 אקעגן ויערע ברודער די בני ישראל אונ האבין
 ויי נים גיפאלגמ ארויס צו געבן צו ויי די ליים פון
 גבעה ווס זענען גילעגן ביי דר פלגש : (י) זאגט
 ויימער גאט באהי זאגט מיט מיין ווילין האב איה
 נייא חסיד גישקראקט אונ האב וייא אויער
 גיענטקעמ אין די העלם פון ויערדי ויערע פון די
 סעק

אין ביה אל חטאת ישראל פון וועגין די זינד פון דיא
 ישראל קין ורדד געלע על מונחתם דיעקער וועלן אוף
 גיין אוף ויערע מונחתות ווייל קייקער וועט זיה נים
 קנעגין צו ויי ווארום ויערדי דיעקער וועלן פר מריבין
 ווערין ואכר להרים כסונו אונ צו די הויה וועלן גיין
 זאגן פאלט אוף אונן פדי אונקערי פייגט זאלן אונן
 נים זעהען אין אונקער שאנד : (ט) זאגט גאט סימי
 תבעת חסתי ישראל נאך פון דיא מענ פון פלגש
 בגבעה האקמו ישראל גיזירד מיט פסל מיכה שם
 שקדו אונ דארטן בלוקס די מדה רעה זעגין ויי
 גיבליבין שפיין צו ריערן ביי הייד גענישע געצין אונ

עֲלֵיהֶם עֲמִים כְּאֶסְרָם לְשֵׁתֵי עֵינֹתָם :

וְאֶפְרַיִם עֲגָלָה מִלְמַדָּה אֲהַבְתִּי

לְדֹשׁ וְאֲנִי עֲבַרְתִּי עַל־טוֹב צוּאָרָה

ארכיב

עינתה קרי

פְּדָנָא צִל תְּרַפִּין עֵינֹהֵי;
יֵא פְּנִשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל
דְּמִנָּא לְעִנְלָהָא דְמִלְפִין
לָה לְמִיִּדֵי וְלֵא אֲלָפָא
רַחֲמָא לְהִלְבָּא בְּרַעוּת
נַפְשָׁה וְאַנָּא פְּרָקִית
יְהוֹנָן מִשְׁעֵבֵד מִצְרִים
דְּאֵמִיָּה גִיר תְּקוּף מְצוּבִידוֹן אֲשִׁרְיָתִי בֵּית יִשְׂרָאֵל עַל תְּקוּף אֲרַעָא דְאֵמִיָּה אֲרַעָא פְּבִישִׁין

רש"י

מהר"י קרא

שאינם רוצים להוסיף בדבריהם. כגבשו איסורם ביד האבות שאספו עליהם ויכבדו עליהם עולם. כאשר זה שאמר שתי סענותיה על צואר בהמת, עונתה, כמו הארכיב לפענותה, והוא בלעז (על עול) (עול); (יא) ואפרים עגלה מלמדה ואחבה לדוש. ישראל הם היו מלומדים בכל דבריה האבות תחתיהם, שכל האבות נכבדים תחתיהם; ואני עברתי על טוב צוארה. היא היה עלה ואני עובר לפניך כמתנה על שנהגי את ענלה והולך לפניתי, כך אני הלכתי לפניהם לכבוש האבות

סוסים: ואספו עליהם עמים עמם באסרם לשתי עינותם. לפי שדימה אותם לעגלה כמו שאמר אמריו אפרים עגלה מלומדה לכך דומה ויכריסה לפניה שמינעו אותה בהרעה ויחסרוה בעול המהריסה וסמלוגי העול נוקבים ויורדים אחד מן אלה וחד מן אלה שני עמי השור וכן תירגם וינתן כמיסר עגלה על מרתה. (פורפוינט"ל) נמד בקר: (יא) ואפרים עגלה מלומדה. (פורפוינט"ל) (דענלוי"ן בלע"ז) כלומר הרבה וסיון הכאפי עליה והרי היא לא נכנעה ותמיד חוהבת לדוש בתנועה מקום מאלה ומשמן ולא נכנעה להיות חורשת כלומר לא נכנעה לתורה אלא אחר שירות לבס: אורבה. י"ד יתירה כמו (בראשית ל"א) גוזבתי יוס: ואני עברתי על טוב

אבן עזרא
ופירש ואספו עליהם ארץ איסרם על ידי עמים שיתאספו עליהם ואסרם כמו יאסרו קאריס: לשתי עונותיה. כמו כנחלי מענה החריבו למעניות. ועם שנים בעבור יהודה ואפרים: (יא) ואפרים. אזי למדתו מתחילת לבסול עול מנותי: ואני עברתי. החוק על כל חורש שהטובות לזוהרה והרכבתי אפרים עם יהודה יחשם:

ואמר: וירשו יבד בן הקל וכן יוסר לך, ורנש הספיק לתפארת הקריאה לחסרון הי"ד פ"א הפעל כמו אצק פ"ב על צבא ובקבות יצדו: עונתם. כתוב ב"ד אחריו ה"ן קרי ב"ד שזואותיות אה"י כהחלפות וינתן תירגם במיטרי אייתי עליהן ג"ו: (יא) ואפרים עגלה מלומדה. למעל המשיל לפרה שאמר כי בפרה סוררה סורר ישראל ונתח קראה עגלה כי בוכי נעוריה לברת האל ויתברך לחרושי והורשתה עם הורשתה הוא פ"י העבשים ואני סדרתיה לאשור והעבשים המוכיבים כדי לאכול סוב והיא מאנה לעשות העבשים טובים אלא תרצה לאל ולחנות בן העוב אשר אני ונתן בלי מעשה סוב שתעשה סוב אלה בתום הרצה לאכול והו שאמר אהבתי לדוש לדוש ולא תחרש כדי שתאכל רשעה הדישת והנה איני עושה מעשה לרצון בעליה אלא לרצונה ולהנאתה: אורבה. כמו אהבת ות"ו"ד נוספת כי הפלה לעליל: ואני עברתי על טוב צוארה. כשעברתי עליה לתת עליה עול להיות צוארה שכן עשיתי שלא הכבדתי

מצודת ציון
באסרם ענין קשיכ: עונתם. כמו מענינם והוא פה סתומה סתום בלודן סתום ומנוח ונשם מהי כמוהו וכן עד כלות סתום כמו סתומי ומצניחם (סלטים ק"ט): (יא) מלמדה. ענין סתננ כמו וילמד למרץ סתן (ומקלל י"ט): אורבה. ה"ו"ד ימיה וספלה: לדוש. מלשון ליטם והוא הפירוש התנועה מהקטן: צוארה. ר"ל חספתי ורנשתי ורנשתי כוננה וסמינתי ורנשתי

משה' כחבים
יֵא ים יְהוֹשִׁעַ הַיְהוּדִי יִשְׂרָאֵל לֹא יִבְקֵב וְרַעוּ לָכֵן לְדַבְרָהּ נְגִי' .
שָׁשֶׁל דַּעַר פְּנִיָּה אֵין וְיֵעָן קִינְדֵר עֲבָרְתֵיךָ אֵין אַחֲרֵךְ
יֵעָן עַם אֵין חוֹשֶׁל חוֹשֶׁל בְּעִנְיֵיךָ דִּי קִינְדֵר רֵאשִׁי חֲבֵרֶשׁ נַעֲלֵם
דַּעַם רְבִי . אִמְאָהֵל הַיִּם קִינְדֵר אֵלַע קִינְדֵר הַאֲבָן בְּעִנְיֵיךָ
יֵאשׁ חוֹרֶשׁ נַעֲלֵם אֵין אֵין קִינְדֵר הַאֵם גִּיִם נַעֲבָרְעֵנָם . דַּעַר רְבִי
אֵין גִּינְוֵעַן בִּיזֵי אֵין דַּעַם קִינְדֵר אֵין וְיֵעָן עַר הַם בְּעִנְיֵיךָ מִיִם
דִּיא קִינְדֵר הַאֵם עַר נַעֲבָרְעֵנָם אֲבָלְבֵל אֵין דַּעַם קִינְדֵר אֵין עַר
וְיֵעָן הַעֲרִין וְיֵאֵם קִינְדֵר הַאֵם מִיִם אֵין . אֵין דַּעַר רְבִי הַאֵם
נַעֲבָרְעֵנָם דַּעַם בְּעִנְיֵיךָ עַר וְאֵל אֵין עֲבָרְתֵיךָ צִוּאָרְגִי שְׁמִי .
אֵין נַאֲךָ הַיִּם שְׁמִיִן הַאֵם עַר נַעֲבָרְעֵנָם דַּעַם קִינְדֵר עַר וְאֵל
עֲבָרְתֵיךָ דַּעַם בְּעִנְיֵיךָ אֲבָרְאֵיךָ פִּאר עֲבָרְתֵיךָ שְׁמִי . הַאֵם דַּעַר
קִינְדֵר נַעֲבָרְעֵנָם דַּעַם בְּעִנְיֵיךָ צִוּאָרְגִי שְׁמִי . הַאֲבָן
דִּיא קִינְדֵר גִּינְוֵעַן אֵין דַּעַם קִינְדֵר וְיֵאֵם בְּוִיִם אֵין אֲנָר אֵין דִּיא
לִיב צו דַּרְעִשִׁין הַבּוּאָה כְּדִי עַר וְאֵל עֲסִין פּוֹן דַּעַר הַבּוּאָה וְוִם עַר דַּרְעִשְׁט אֵין וְיֵעָן אֲקַעְרַעַן כְּלוּמַר
אֵין הַאֵם פִּיר יִסְרֵיִם נִבְרָאֲכַט אֵין וְיֵאֵם אֵין וְיֵעָן פִּארְט גִּיִם אֲנִיִּיעַר גִּינְוֵעַן אֵין וְיֵעָן אֲקַעְרַעַן צו לְעִרְעֵן
תּוֹרָה גִּינְוֵעַן וְיֵעָן נַאֲךָ נַאֲךָ דַּעַם קִינְדֵר אֵין גִּירְסִימֻנְג פּוֹן וְיֵעָן הַאֲרֵץ וְיֵעָן עֲבָרְתֵיךָ עַל טוֹב צוּאָרְתֵךְ

אֲרֻכִּיב אֶפְרַיִם יְחִירוֹשׁ יְהוּדָה יִשְׁדָּד־לוֹ יַעֲקֹב: יִזְרְעוּ לָכֶם לְצִדְקָה קִצְרוֹ לְפִי חֶסֶד נִירוֹ לָכֶם נִיר וְעַת לְדָרוֹשׁ אֶת־

יהוה

ת"א וזכו לכם. כהדרון מה ביקרין עינים ה' וזכר בלתיאם:

קְדָמָיו דְּבִית יְהוּדָה
אֶחָסְנֵיתִי יְהוָה וְאֶחָסְנָא
דְּקָמָיִת לְאֶבְרָהָם יַעֲקֹב:
יב בֵּית יִשְׂרָאֵל עֲבִידוֹ
לְכוּן עוֹבְדוֹן מִכוּן הָלִינוּ
בְּאוּרְחָא דְקוֹשְׁמָא קְיוּמוֹ
לְכוּן אוּרְחָא אֶבְרָהָא דָא

רשי"י

צווארה. לפיכך אני מביא עליהם מלכים שיחישו את כחם: ארכיב אפרים יחרוש יהודה וגו'. אם תלכו שארכיב אפרים על האומות יהושע יחיה ויחדד יעקב לו לעלמו חרישה של מעשים טובים כמו שהוא מפרש ואומר נירו לכם וגו' (יב) זרעו לכם לצדקה. אלל אתם חרשתם רעע וגו' לפיכך וקאם שאון בעמק. נירו לכם ניר: עסקו בחורה וזמם חלמו ולכח כדרך טובה להתכנר על יצר הרע וזה שהוא נר את השדה להפיק גרשי העשנים המכחישים בתבואה מימות ההמה כמה ימים לפני הזרע.

לפניהם: ארכיב אפרים יחרוש יהודה. פתרו ארכיב ואמשיל אפרים על במותי אמות לבוש ולדרוך: יחרוש יהודה ישדר לו יעקב. ויהודא ואפרים היו רוביני על האומות כוח שחרוש ומשדר שדהו: (יב) זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד. כל זרע עשיתי להם קודם שלא פשעו. ובשפשעו כי אבדם מלך אדם וישישם לצדק לרוש. ולכך אני מזהירם ידיון ואומר להם. זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד. והואך תורעו: נירו לכם ניר. פתרו חרשו לכם הרישת השדה. ואחר כך תורעו

מהר"י קרא

לפניהם: ארכיב אפרים יחרוש יהודה. פתרו ארכיב ואמשיל אפרים על במותי אמות לבוש ולדרוך: יחרוש יהודה ישדר לו יעקב. ויהודא ואפרים היו רוביני על האומות כוח שחרוש ומשדר שדהו: (יב) זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד. כל זרע עשיתי להם קודם שלא פשעו. ובשפשעו כי אבדם מלך אדם וישישם לצדק לרוש. ולכך אני מזהירם ידיון ואומר להם. זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד. והואך תורעו: נירו לכם ניר. פתרו חרשו לכם הרישת השדה. ואחר כך תורעו

אבן עזרא

יעקב. יעקב כולו השדה שלו דרך משל על התור' וזויתום זרעו וקצרו הוא התגמול יירו להסיר הקוצים לסקל הנתים

רד"ק

עולם כי לפרות ששכבירים עולם צוארם כחשו ור"ל במשל שלא הכביר זרעו על המצות או פירש כשעברתו עליהם לחלוק עול המלכות ר"ל כשדברתי ביד אחיה הנביא על מוכ זוארת עברתי שכל ישראל היו שלום היו חתת נפט וחחת האמת כל ימי שלמה ובעת ביתו היה זה שאמרתי לחלוק המלכות: ארכיב אפרים. אמרתי להרכיב אפרים. כלומר להרכיב עליונות מלכות רבעם שחיה משבש אפרים וכיון שאני הרכבתי עליו החול אמרתי שיעשה רגזו יצא העם לעבדני ולחיות תחת רשותי ומצותי שאמרתי לו והיה אם שבוש תשבע את כל אשר אצרך והלכתי ברכי וגו' ובביתו יך נבניתי לך נאמן וגו': יחרוש יהודה. כי יבשר להרכיב עליו העול ואין לו אלא שיתרוש כרצונו כי המלך כבר היה ביהודה ונשאר כן אחר שנחלקת המלכות: יעקב. יעקב הוא הכותש הרבים אחרי חורש הארץ פני הארמה ולתקן' לוריעה וכן אם ישדר עבקי' אחרך ואם מלך אפרים ומלך יהודה היו תורשים ברצון האל יתברך והחרישה היא אזהרת העם תיה לעם לשרד והוא לתקן אונם ולבט אל דברי האזהרה שיהיו פקבלים עליהם המצית לעשרתם והוא הוריעה ואם ירבעם והרבעם היו מזהירים העם לעשות הישר בעיני ה' היה יעקב כולל ישראל ששדר כלומר מכינים לכלל המצות: יעקב. ואמרתיו להם זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד כלומר עשו הטוב בעיני והגבול הטוב שתקחו מאתי יהיה יותר רב על מגשיכם הטובים כפי הזרע טאה שפקיה לקצור סאתים או יותר לפיכך אמר בוריעה גדולה במילות חסדים יותר מן הצדקה שנאמר זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד זרעו ספק אוכל ספק אינו אופל קצור ודאי אוכל: נירו לכם ניר. ואחר שקצרו שוב לחרוש עזר ולזרע כלומר לא תשקוכם מעשיכם הטובים כל ימיכם והנני הוא החרוש ותי' לחרוש חרשו לפני' נירתי ודברתי רבותיו זיל נירת שנה ורועה שנה: אי פירש יזרעו מלש לשריית הלבנת שיקבלו דברי התוכחה כמו חרישת השדה לקבל הזרע: נירו. צווי מבנין העליל ובששאר הנניו ונפל ממנו הוא' הננין כמו שהוא המנהג בצווי נחו העיני' כמו שפירש שיתו: ועת לדרוש

מצורת דוד

ועליו: ארכיב אפרים. לכן הכרעתו עול עסקה על אפרים וגם יהודה יהכזו ר"ל ישפוק בגמול: ושרד לו יעקב. כל יסחלל בכלנו יצאם הקנינים לבמות הושיעם בעצמנו נמנון וסלל קיים כ"ל וקיומו האמת לטובתם נמנון יקבלו סכר: (יב) זרעו לכם לצדקה. לטובתם זרעו את הצדקה למנון תקלנו חסותם לפי החסד שלי נכ סוף להסד מהכס ומע"י הקדמי ועלם. (לויז מ"ה): נירו לכם ניר. כ"ל הסירו ונלככם דעות ונלככם וכוונות כמו שפירש יחרוש שנהו העשנים הרעים לכל יחישו

מצורת ציון

ארכיב. אמר כלבון בזהו על הדבר האוסם ממשל: יעקב. ענין כתיבת הכנינים לבמות כושיים מעגל וכן יצאם ישרד לחמוט (ששים ל"ח): (יב) לפי. לעימור: נירו. ענין חריש כמו ניר

משלי עי"ט

אז רד האסם געזאם זיך צווארצ'יג נראשין פאר וואס האקסו ניי גים געבען דעם רבי פון ראש תורש געלם. אז רד וואלד'ס זיי געבען דעם רבי פאר ראש תורש געלם וואלד'ס פון זיך דיק גים גיטל'אגן. איצט הם פערן דיק גיטל'אגן אונ האסם געסונם געבין די צווארצ'יג נראשין. אונ ראש תורש געלם האקסו נאך גים געבען איך דער רבי וועט ווייזר זיין ביזוי אויף דיר עם קען זיין ער וועט דיק גאך געלאנגן. דאס זעלבע איז ביזוי יודין. הקב"ה האם גיבאשין דיא יודין ויזא זאלין געבין צדקה וועט ער זיזא ריב האבין. אונ עם וועט זיין ביזוי הקב"ה בלייבן ויזא וואלסין אים געגעבן אמתנה. אונ אז פון גים גים צדקה הם הקב"ה פינגט דעם געבנש אונ ער רויפען און דעם מענטש שלעכטע מענטש'ן ויזא זאלן אונען געבן פון זיין פארעגען אויזא פיל ויזא ער וואלד'ס געבאש'ם געבין אויף צדקה. דריבער הם דער נביא געבאש'ם די יודין און הם גיזאגט פון זיי יחרוש יהודה ישרד לו יעקב. פאר וואס זאלט איר ווארפן צו די הקב"ה וועט אויף אייך שיקען פינגט ויזא זאלין מיט ריב צדק'ש אונ אייך וועט זיבם לצדקה. גים אייער געלם אויף צדקה. וועט אייך הקב"ה גים שפאראשין. קצרו לפי חסד.

אז רד האסם געזאם זיך צווארצ'יג נראשין פאר וואס האקסו ניי גים געבען דעם רבי פון ראש תורש געלם. אז רד וואלד'ס זיי געבען דעם רבי פאר ראש תורש געלם וואלד'ס פון זיך דיק גים גיטל'אגן. איצט הם פערן דיק גיטל'אגן אונ האסם געסונם געבין די צווארצ'יג נראשין. אונ ראש תורש געלם האקסו נאך גים געבען איך דער רבי וועט ווייזר זיין ביזוי אויף דיר עם קען זיין ער וועט דיק גאך געלאנגן. דאס זעלבע איז ביזוי יודין. הקב"ה האם גיבאשין דיא יודין ויזא זאלין געבין צדקה וועט ער זיזא ריב האבין. אונ עם וועט זיין ביזוי הקב"ה בלייבן ויזא וואלסין אים געגעבן אמתנה. אונ אז פון גים גים צדקה הם הקב"ה פינגט דעם געבנש אונ ער רויפען און דעם מענטש שלעכטע מענטש'ן ויזא זאלן אונען געבן פון זיין פארעגען אויזא פיל ויזא ער וואלד'ס געבאש'ם געבין אויף צדקה. דריבער הם דער נביא געבאש'ם די יודין און הם גיזאגט פון זיי יחרוש יהודה ישרד לו יעקב. פאר וואס זאלט איר ווארפן צו די הקב"ה וועט אויף אייך שיקען פינגט ויזא זאלין מיט ריב צדק'ש אונ אייך וועט זיבם לצדקה. גים אייער געלם אויף צדקה. וועט אייך הקב"ה גים שפאראשין. קצרו לפי חסד.

אז רד האסם געזאם זיך צווארצ'יג נראשין פאר וואס האקסו ניי גים געבען דעם רבי פון ראש תורש געלם. אז רד וואלד'ס זיי געבען דעם רבי פאר ראש תורש געלם וואלד'ס פון זיך דיק גים גיטל'אגן. איצט הם פערן דיק גיטל'אגן אונ האסם געסונם געבין די צווארצ'יג נראשין. אונ ראש תורש געלם האקסו נאך גים געבען איך דער רבי וועט ווייזר זיין ביזוי אויף דיר עם קען זיין ער וועט דיק גאך געלאנגן. דאס זעלבע איז ביזוי יודין. הקב"ה האם גיבאשין דיא יודין ויזא זאלין געבין צדקה וועט ער זיזא ריב האבין. אונ עם וועט זיין ביזוי הקב"ה בלייבן ויזא וואלסין אים געגעבן אמתנה. אונ אז פון גים גים צדקה הם הקב"ה פינגט דעם געבנש אונ ער רויפען און דעם מענטש שלעכטע מענטש'ן ויזא זאלן אונען געבן פון זיין פארעגען אויזא פיל ויזא ער וואלד'ס געבאש'ם געבין אויף צדקה. דריבער הם דער נביא געבאש'ם די יודין און הם גיזאגט פון זיי יחרוש יהודה ישרד לו יעקב. פאר וואס זאלט איר ווארפן צו די הקב"ה וועט אויף אייך שיקען פינגט ויזא זאלין מיט ריב צדק'ש אונ אייך וועט זיבם לצדקה. גים אייער געלם אויף צדקה. וועט אייך הקב"ה גים שפאראשין. קצרו לפי חסד.

הושע י

תרגום

יְהוָה עֲדִיבֹא וְיֹוֹרָה צַדִּיק לָכֶם :
יְהִי הַרְשָׁתְּם־רִשָׁע עוֹלַתְּהָ קִצְרֹתְּם
אֲכַלְתֶּם פְּרִי־כַחַשׁ פִּי־בַטְחַת בְּדַרְכְּכֶם
בְּרַב גְּבוּרֵיךָ : **יְיָ וְקָאֵם שְׁאוֹן בְּעַמִּיךָ**
וְכָל־מַבְצְרֵיךָ יִישָׁד כְּשֹׁד שַׁלְמָן בֵּית

בְּכָל עֵצֵי נְבִיאֵי אֶרֶץ
לָכֵן תָּבוּ לְרַחֲמָא דִּי
כַּעַן יִתְגַּלֵּי וְיִהְיֶה זְקוֹן
לָכֵן : יְיָ אֱהַשְׁתַּחֲוֶי
לָכֵן אֲנִים רִשָׁעֵי עֲבָרְתוֹן
אֲתַקְבְּלֶתוֹן הַוִּשְׁלֶמֶת
עוֹבְדֵי כּוֹן אֲרִי
אֲתַחֲצִיקָא בְּאוֹרְחָךְ
בְּסִגְי גְּבָרָה : יְיָ וְיִקוּם
אֲתַרְגִּישָׁא בְּעַמְּךָ וְכָל
כְּרָכָה יִתְבַּזְּזוֹן כְּבֹהַ

ארכאל נהגה דגש אחר שורק

מהר"י קרא

זריעתו, ואל תוראו אל קוצים שהורג על הקצין ועל הברקני
אין היעטו וצאת, כמו כן העשו אהם. כל תחילה המטול לה'
המטור את ערלת לבכם, ואחר כך עת לדרוש את ה', והוא
יבא ויורה לכם צדק: (יג) הרשתם רישע עולתה קצרתם ונוגז'
(אהם) [אתה] לא בדרך ברוב גבורך אהה בטחת. להנצל
ברוב גבורך לפני סמך אשור. לא הנצל לפנים:
(יד) וקאם שאון במצרך וכל מבצריך יושד כשד שלמן בית
ארבאל ביים מלחמה. אהה יושב לבטח ואין אהה פתיחה
מישם היל שובא עליך. עתה יקום שאון למים רבים בערך וכי
מבצריך ישרדו אהם. כשד טבא לאדם שרישב לבטח בשלום
עובדיכון: (יד) וקאם שאון. קול ענות נטו נטו:

רד"ק

ידינו והתחבם רבו אברהם בע"ע ומה הדרוש השם לרווח הרע
עד יבא מלקוש. ויורה צדק לכם, כמו יורה ומלקוש וי"ם אם
הדרשו את ה' לדעה תורתו ונצורה הוא יבא ויורה אתכם צדק
על דרך בא לשהר מטיעין אורו. ואח"כ כשר קצרו לפי חסד
כל מה שהקצרו בעולם הזה חסד יהיה עד יבא לעולם הבא
ויורה לכם הקדו"כ שרול על כמה מצות שאדם אוכל פירותיהם
בעולם הזה והקין קיסת לעולם הבא: (יג) חרשתם, פירוש
חרשתם וזריעתם כי אחר חרישת הרויעה וזריעתם משל למעשה
כמו שפירשנו אמר אהם עשיתם הפך מה שצויתם לכם שאכרתי
ועתה לכם לצדקה ואתם חרשתם רישע לפיכך קצרתם אכלתם
זכחתם בי או פירש פרי כחש פרי שבתכם במקום אתו כמ"ש
במהת בדרךך שהיית הולך בה ותוא דרך הרשע והאטונה
שהיו מבקשים עור מהו ושמת בשר ורויך ולא בטחת בי
וגלה השבטים בנימי: (יד) וקאם שאון בעמיק. כפני רעהך
הריב באלף ותוא מקום ע"י הפעל: שאון, כמו ושאון לאומים
והוא לשון רבים ר"ל על השבטים. וכל מבצריך יושד. כל
שיבא עליהם: יושד, מנבין הפעל מפעלי הכפל. והרגש מורה
על חסרון הכפל וכתוב בנימי עם הדרוש: כשוד שלמן בית

מצודת ציון

לכא"ם (מנ"י ג'): ויורה, ענין השלם כמו יכסה בים (שמות ט"ו):
(יג) עולתה, מלכות מולט: כחש, שקר: (יד) וקאם, על קיעה:
שאוון, המיית מלחמה: יושד, מלשון מדידה ופסקה: שלמן, שם
השקר: בדרךך, כמה שהיית הולך לנאלים ולחטור לנקט עונה:
לכן יקום בעמך קול שאון מלחמה: וכל מבצריך יושד, כמ"ש וי' ש"ד
לכא"ם: כשוד שלמן בית

פירוש

ווארצ'לן פון די גראון וום סאקן פאנער די תבואה
אזוי אויף זייט עוסק אין דר תורה פאר די אנטלם
אייך אפ לערנין פון איר צו גיין אין גוטיין וועג אונ
צו שאנטארקן זיך איינער דעם יצ"ר העו גיך לדרוש את
ה' אונ איין צייט אנטלם אייך ויך קובע זיין צוא
פארשמיין צייט פלאקט צוא מידין ויך אין דר תורה
עד יבאו ויורה צדק לכם ביו גאט וועט קומען אונ וועט
אייך ווייזן אונ מאכין פר שמיין די פר בארגענע
נאכין פון דר תורה קיט גירעכטקייט: (יג) אייך
הט אפער גיט אזוי גיטאן תרשים רישע עולתה קצרתם
איר הט גיאקערט רשעת אונ האט גישינטיין אום
רעכט דרום אנטלם פירקחש הט אייך גירעכטן דיא

ועת (תקעו) לדרוש את ה' לתלמוד תורה: עד יבוא ויורה
צדק לכם, כשתהיו יגיעים בה הוא יבין אתכם להודיעכם
לפטותיה בלדק. **דבר אחר יורה לכם יר,** עשו מעשים
טובים קודם שיבא עליכם הלחץ וזה יגרום לכם שתתקבל
תפלתכם בעת הצורך. **ואז יהיה עת רחמי לכם לדרוש**
הקדוש צדק הו' ככל לרכיכם כי אז השמע לעצמכם. ויורה
לדק לכם ויחזור לדק לכם, כמו ירה בים (שמות ט"ו):
(יג) אבלתם פרי כחש. אימתלתו תושלמת
כשוד שלמן בית ארבל. כנזוים הכאים על עס
אבן עזרא

ועת (תקעו) לדרוש את ה' לתלמוד תורה: עד יבוא ויורה
צדק לכם, כשתהיו יגיעים בה הוא יבין אתכם להודיעכם
לפטותיה בלדק. דבר אחר יורה לכם יר, עשו מעשים
טובים קודם שיבא עליכם הלחץ וזה יגרום לכם שתתקבל
תפלתכם בעת הצורך. ואז יהיה עת רחמי לכם לדרוש
הקדוש צדק הו' ככל לרכיכם כי אז השמע לעצמכם. ויורה
לדק לכם ויחזור לדק לכם, כמו ירה בים (שמות ט"ו):
(יג) אבלתם פרי כחש. אימתלתו תושלמת
כשוד שלמן בית ארבל. כנזוים הכאים על עס
אבן עזרא

ועת תדרשו השם לרווח הרע או יבא מלקוש: (יג) ויורה
צדק לכם, כמו יורה ומלקוש וכל המפרשים אומרים
בפשוט חסד תורתו והוא יבא ויורה אתכם: (יג) הרשתם,
וכל זה עשיתם שלא סכלתם עולי כי עשיתם בגבורים
ועבור זה: (יד) וקאם, **כשוד שלמן,** אולי הוא
שלמאלר: בית ארבל, שם מקום: רמשה, שם

ועת תדרשו השם לרווח הרע או יבא מלקוש: (יג) ויורה
צדק לכם, כמו יורה ומלקוש וכל המפרשים אומרים
בפשוט חסד תורתו והוא יבא ויורה אתכם: (יג) הרשתם,
וכל זה עשיתם שלא סכלתם עולי כי עשיתם בגבורים
ועבור זה: (יד) וקאם, כשוד שלמן, אולי הוא
שלמאלר: בית ארבל, שם מקום: רמשה, שם

מצודת דוד
בארקאי: עד יבוא, ל"ל כן עשו עד אשר יבוא המקום ב"ם וישלך
לכם לך מן השמים כי לא יקום סכסכ: (יג) הרשתם רשע,
ל"ל הנה לא כן עשיתם כי מלשחת רשע וגו' ל"ל חסנתם רשע
רשע וכן עשיתם אויבם וככה הים הגמול פרי כחש גמול מעשה
ב"ם כזה עשיתם כיוצא בזה וכלה לא משעת על אומות: (יד) וקאם.
למות וגו'. כלותן הימים ס"ס אחד נקרא שלמן ונלחם על בים

בארקאי: עד יבוא, ל"ל כן עשו עד אשר יבוא המקום ב"ם וישלך
לכם לך מן השמים כי לא יקום סכסכ: (יג) הרשתם רשע,
ל"ל הנה לא כן עשיתם כי מלשחת רשע וגו' ל"ל חסנתם רשע
רשע וכן עשיתם אויבם וככה הים הגמול פרי כחש גמול מעשה
ב"ם כזה עשיתם כיוצא בזה וכלה לא משעת על אומות: (יד) וקאם.
למות וגו'. כלותן הימים ס"ס אחד נקרא שלמן ונלחם על בים

פירוש
פירוש פון איינער זייקענען פלאקט איר הט מקבל
גינען אין פורעניות אויף איינערע זינד די פסוק
בדרךך ברוב גבורך דען דוא ישאל האסט ניה פאר
זייקערט אין דיין וועג אונ אין דייןע פיל גבורים:
(יד) אונ דרום וקאם שאון פגמיד וועט אוף שמיין איין
ברוכונג צווישין דיין פאלק וס"י וועלען שמיין
איינר צום אנדערין אנטלום פגמדיד יישד אונ
אלע דייןע פעסעע שטעט ועלדין ברויבט ווערין
כשד שלמן בית ארבל אזו ויו עם ווערט פרויבט אין
פאלק וס ויצט בשלמה דרוך דעם לאקערין וואם
מען לאקערט דרוך אונ מען קומט דרוך פלאצלינג
אין דעם טאג פון איין מלחמה ווערט דאך דאס

פירוש
פירוש פון איינער זייקענען פלאקט איר הט מקבל
גינען אין פורעניות אויף איינערע זינד די פסוק
בדרךך ברוב גבורך דען דוא ישאל האסט ניה פאר
זייקערט אין דיין וועג אונ אין דייןע פיל גבורים:
(יד) אונ דרום וקאם שאון פגמיד וועט אוף שמיין איין
ברוכונג צווישין דיין פאלק וס"י וועלען שמיין
איינר צום אנדערין אנטלום פגמדיד יישד אונ
אלע דייןע פעסעע שטעט ועלדין ברויבט ווערין
כשד שלמן בית ארבל אזו ויו עם ווערט פרויבט אין
פאלק וס ויצט בשלמה דרוך דעם לאקערין וואם
מען לאקערט דרוך אונ מען קומט דרוך פלאצלינג
אין דעם טאג פון איין מלחמה ווערט דאך דאס

הושע יא

אֲרַבְאֵל בְּיוֹם מִלְחָמָה אִם עַל-בְּנֵי רַמְשָׁה: מִן פְּכָה עָשָׂה לָכֶם בֵּית-אֵל מִפְּנֵי רַעַת רַעַתְכֶם בַּשָּׂחַר נִדְמָה נִדְמָה מִלֶּךְ יִשְׂרָאֵל: יֵאָכֵל כִּי נַעַר יִשְׂרָאֵל

שְׁלֵמָה כְּכַמְנָא בְּיוֹמָא
דְקָרְבָא אִם עַל בְּנֵי
קְמִילָה: מִן בְּנֵי
לְכוּן חוּבִין דְחִבְהוּן
בְּבֵית אֵל מִן קָדָם
בִּישׁוּת עוֹבְדֵיכוֹן בְּסוֹפָא
בְּהִית וְאֶתְקַנַּע סְלָקָא
דְיִשְׂרָאֵל: א אֲרַי רַבִּי

ר"א עד יבא. נכדוה נד: רמשה: נ"מ למ: א' נחזה

מדר"י קרא

ואינו נחזר מן החיילות הכאבים עליו. כאותו שד יבא לך כשתשב לבסוף ולשלום ולא תחזר מן החזר שבבית. יבואו הארבים והרשעו אותך. פתח רונש בית ארבאל. שחזר לשון ארב. כי אל נבל מן התיבה. וכן כתיבה יורעאל נפל אל מן התיבה. שחזר לשון זרע. ויזרע עליו רישע. שאמר ורעתי לא לי בארץ. והרגום ארבאל בכמנא: (מו בשחר ר' כנחם. שהוא מלשון סוף. וכן הרג' בסופא. ובלשון הלמוד. היה לו' שחשור. והוא ככח מן קוניהו. וכמו נחח לחשורו. ואמר אני יונק בר' שבשון. בשחר אינו יוצא כמסערה. וכה פת' בשחר נדמה מלך ישראל. אדם אחר נדמה הוא רשותק כשהוא ישן. אבל מלך ישראל אפילו בשחר ובצהרים נדמה כאילם לפני סנהרוב:)

יא (א) כי נער ישראל ואהבהו. כאדם שבאיים בני נער ומלמדם כנעוריהם דרך התיים. וכל כך לפה. מפני שאבת

היושב בשלום פתאום על ידי מחרב שלא יזכור בהם לנחוח מפייהם ושודדיהם חת הכל: בית ארבאל. וינתן תורגס בית מחרב ואל"ף ולמ"ד יחיריהם בו כמו וירעאל שאינו שם עיר כגון (לטל ד') וענו את יורעאל וקראו בשלון שם עיר אף כגון קראו אותו כמין שם עיר וכן חכרו מנחם אכל דוגש ופתרו שם מקום: רמשה. נכקעה. וכן נערים חרשנה (ישעיה י"ג) ועוללהם ירעסו (סס). ל"א רמשה. עזובה כמו נועשה: (מו) ככה עשה לכם בית אל. כל הפורענות הזה גרם לכם העגל שבבית אל: רעת רעתכם. מרעת רשעכם בעירות וזונכם: בשחר נדמה נדמה. נדרם כחילו בלילה כלומר אז כי ומה כל זאת כי נהיות ישראל נער מנוער מכל עוב ואוהבהו:

אבן עזרא

דבר אם על בניס ולהיות נמזרת אורב אין עסם לו: (טו) ככה. ביחלף שם העגל שהוא ככה הרע מלך רעת כי רוב מלכי ישראל לא סרו מחטאת ירבעם וטעם בשמר כי יושדו צלילה ובשמר יכרת מלכס:

יא (ח) כי נער. זהו מלומדה ממנו כי מהיותו נער והטעם בלחמו ממזרים אז החילותו ליסרו בעבור

דר"ק
ארבאל ביום מלחמה. שלמן אביו יודע היה באותן הימים שיסמו שלמן ובה על בית ארבאל פתחוהו ורדדו והפיל האם על הבנים ולא השאיר פליטה. וארבאל הוא שם אדם גדול היה בימיהם וינתן הרגם ויקום אתירגשא במקד' וגו' תרגם ארבאל מן ארב לו וא"ל זיל פירש שלמן הוא שמשנצר מלך אשור בית ארבאל הוא שחזרן בית שארב האל יתברך עליה ותפשע בעונת: אם על בניס רמשה. לפי שרחמי האם על הבנים בעת שרצו לחרוב מפלת עצבה עליה: רמשה. כמו ועלילה רישונו ענין החטוב' בארץ לבקעם ורז"ל פירשוהו ענין עיובה כהרגום תשכמה

מצורת יאון
למס: בית ארבאל. שם מוששה. ענין בקיעה כמו ועוללהם ורעסו (ט"ע"ס ד'): (טו) בשחר. כנקה: נדמה. ענין כתיבה ואבדן כמו עד מהלב נדמה (סס ע"ו):

כנחל וסדר לחם וכקע האם סמוך לבני' לעיניהם ואמר שמו כי יושדו גס האם: (טו) ככה. הדרכ הוא עשה לכם בית אל מפני רפת העגל הפועל בה סה"א כרמסא חכר הורגלסם בה מלו כי עוד כנבכר עשייהם את העגל: בשחר. ר"ל כהחלם מלכות הושע

מצורת דוד

בן אלה בשמט שם למלכו נכרת עבדותו ככריתם

יא (ה) כי נער. עולד כנעוריהם שם נכדוה כהרגום והטעם:

פירוש ע"מ

פארק' וייער ברויב' ווארום זיין האבקען זיך ניט גיריקט צו הימין זיך פאר דעם רויקער אם על בניס שפשה אונ ריא מומקער מיט ריא קיינער ווערין צו שפאלטן אזוי אויך וועלן דייעע פיעטע שפעט ברויבט ווערין: (א) ככה עשה לכם בית אל אזוי הט אויך גיטן רעין דעם ברויבין פורעגות הט אויך גורם גיווען דר עגל נוס אין בית אל מפני דעם רעהקס פון וועגין דעם ביין פון אייער ביינויבט פלוקר פון וועגין אייערע עבירות נוס איהר האט אזי איין שלאפין גיווארין דער מלך פון ד א ישראל גלויך ווי בייא נאכט פלוקר ער האט קיין פח ניט גיהאט גלויך וויא אייער שפלאקט:

גיטאן פמויד בשחר נדמה נדמה מלך ישראל אין דער פריא אזי איין שלאפין גיווארין דער מלך פון ד א ישראל גלויך ווי בייא נאכט פלוקר ער האט קיין פח ניט גיהאט גלויך וויא אייער שפלאקט:

יא (א) אונ דררם אזי רם אייך גיקומן כי נער ישראל ויהבירו (וארום) אז דר ישראל אזי קאה גיווען אוים

**יִשְׂרָאֵל וְאַהֲבָהוּ וּבְמִצְרַיִם קָרָאתִי
 לְבָנִי: י קָרָאוּ לָהֶם בֶּן הַלֵּכוֹ מִפְּנֵיהֶם
 לְבָעֵלִים יִזְבְּחוּ וּלְפִסְלִים יִקְטְרוּ:
 י וְאַנְכִי תִרְגַּלְתִּי לְאַפְרַיִם קָחֶם עָלַי
 זְרוּעֹתַי וְלֹא יָדְעוּ כִּי רַפְּאֵתִים:**

הוּא יִשְׂרָאֵל וְרַחֲמֵיהָ הָיָה
 וּמִצְרַיִם קָרָאתִי לָהֶן
 בְּנֵיהֶן: י שְׁלֵחֹת נְבִי
 לְאַלְפָא לָהֶן וְאִינוֹן שְׁעוֹ
 מִקְבֵּיל אֶפְרַיִם לְמַעֲוָה
 סִדְרָה חִין וְלְצִלְמֵינָא
 מִסְקִין בּוֹסְמִין: י וְאַנְכִי
 בְּקִלְאָה שְׁלִיחַ מִן קְדָמַי
 בְּבִרְיַת בְּאוֹרַח הַקָּנָא
 לְיִשְׂרָאֵל וְנִטְלָהֵינוּ

מהר"י קרא

רש"י

יא (א) ומצרים קראתי לבני. ע"י נביאי להדבק
 תכונתי והם מה עשו: (ב) קראו להם כן
 הלכו מפניהם. כל מה שהנביאים קוראים למלמד דרך
 הטובה כן הם הפכו עורף לברוח מפניהם ולבעלים וכוונו.
 דרך המקרא לזכר כן כמו כרוסם כן חסאולי (לעיל ד')
 וכאשר יענו אותו כן ירצה (שמות א'): (ג) ואנכי
 תרגלתי לאפרים קחם וגו'. שלחתי לפניהם מנהיג
 המרגלים בנחת: קחם על זרועותי. זה משה שלמך
 זו (כמדבר י"א) כאשר ישא האומן את היונק: הרגלתי.
 כמו הרגלתו ולכן על דמיון: ולא ידעו כי רפאתי לפני
 אבן עזרא

אותם: ומצרים קראתי לבני. מכלות מצרים שנשתעבדו שם
 קראתי על ידי כשה יארוהו בני כבורי ישראל להוציא אותם
 ממצרים. וכן נגזרה בעתם עד עתה שגני שלוח אליהם נביאוי
 יום השכם ושלוח. ליסרם ולהחזירם למוטב: (ב) קראו להם
 כן הלכו מפניהם. וכשנבגיאום קראים להם להשמיעם דברי
 הנבואה והם הלכים יותר כפניהם. לפי שמאסו בדברי ולא
 יתפכו בו. (כך) [כן] פתרון יתר: לבעלים וזבחו. ואנה הם
 זולתם. לזבח בעלים ולקטר לפסילים: (ג) ואנכי תרגלתי
 לאפרים קחם על זרועותי. בתחילה הוצאתי אותם מארץ
 מצרים על ידי משה ואהרן. לטוף מי שנה שלחני כמדבר
 התנחלי. והנחמתים לארץ ישראל על ידי הושע בן נון לטפח
 אפרים. ולקח אותם על זרועותי והביאם לארץ ישראל: ולא
 ידעו היו אלא שדשו בעקב עשו עלמם כלא יודעים. ואגדה כמדור
 רבי תנחומא דרשו כלפי בני יוסף כשהניחם לפני

רמק

כבורי ישראל ואמר אלך שררה את בני ועבדתי ומי קראתי
 לבני קראתי לפרעה כעבור ישראל בני או פי' קראתי לו בהיותו
 בני ופסע סמצרים כי באורו התחיל לחלי לקרא אותו בני:
 (ג) קראו להם. הנביאים אמרו בני שיהיה להם קראו להם השב'
 והעלבים לטוב אל ה': כן הלכו מפניהם. כל עונת שהיו קוראים
 להם כן היו הולכים מפניהם ולא יקשיבו אל דבריהם ולא יגורו
 מעליהם הרעים: לבעלים יזבחו ולפסילים יקטרו. וכמו זה
 כן ירבה וכן יפרוק: (ג) ואנכי תרגלתי לאפרים. זכר אפרים לפי
 שהוא עשה העגלים אמר ואיך יגבול לי זאת כי אנכי עשיתי
 להם כמה טובות והרגלתי הרגלים ולא הסתרתים בנצחתי
 ובנבדוהי: תרגלתי. לשון הרגל והת"ו במקום ה"א הרגלתי
 התגלתי במלם הפארתוי ואף על פי שבאנת המלח מלילי המישקל אחד
 הוא ולפי שהמשילו לנער אמר כליז זה הלשן כמו
 שפארגילי הנער ליהך קחם בלי טורח כן כשהעגלים כיסעו לפסע
 כהוציאום אותם כמסרים הסתמים פסע מיבם בלי טורח
 המנהיג שבתתי להם והוא משה לקח אותם על זרועותיו כמ"ש
 הענין הולך הנער יוסב ועמד איש לילח: קחם על זרועותי.

מצודת ציון

מצודת דוד

אלו עבדי הכניסתי לקחו זה לטוב אלי: (ב) קראו להם. כל עס
 שהנביאים הכינו נקראם להם בשמי כן הכינו ללכת ולנבוא מעניהם
 את הפרים כהאומן יקחם על זרועותיו כשהוא רכב ל"ל נחתי להם
 היונק (כמדבר י"א): ולא ידעו. איכס משמים לב ליפת
 פירוש ע"מ

יא (ג) תרגלתי. כמו הרגלתי:
 ולא הכו לשבוע אבל זכרו לבעלים: (ג) ואנכי. כלה לכני הרגלתי
 מנהיג טוב להולכים בנחת וזה עמם שנלמד רש כלפי בני האומן את

משלי הכתמים

והוא תרגלתי לאפרים וגו'. רבי יהודה ואם לקחש איינער
 איז געגאנגען אין וועג און זיין קינד האט געזען ער געפירט פאר
 אויס. זענען געקומען געלויבט און האבן אים געוואלט פאנגען.
 האט ער אים געברענגט אויף אקשען. איז געקומען אונטער פון
 אקשען האט ער אים געברענגט אויף פארוועס. זענען געקומען
 מיט אים פארהל געלויבט פון פארוועס און אקשען האט אים
 געראט געברענגט אויף הענט. האט ער קינד געהאט געזען וואס
 די ווען ברענגט אויף אים האט ער אים ברעקט מיט וויין קלייד.
 אזו האט העכ"ה געזאגט מיט דיא וידון אין דער סדרה. זיין
 זענען געווען וועגערדיג האט ער זיי געגעבן און צום פסין. זיין
 זענען געווען דארטשיין האט ער זיין געגעבן וואסער פון אשפין
 צום קריגען. האבן זיין מורא געהאט פאר די פסקיער און
 פד שלאנגט און געדרעסן. האט ער זיי געברענגט און זיינע הענט.
 זיי עס שאפט און פסקיער קחם על זרועותיו. ער האט זיי געברענגט
 אויף זיינע הענט. האט אויף זיי געברענגט דיא הויך האט ער
 זיי ברעקט מיט און און און:

גילוידיקט פון אלרים גומיין האב איך גאט אים ליב
 גיהאט וימצרים קראתי לבני און פון מצרים אן האב
 איך אים גירופין דורך מיניע נביאים ער זאל זיין
 מיין פון פלוקר ער זאל זיך מדבק זיין אין מיין
 תורה: (ב) קראו להם און ידעם די נביאים האבין
 גירופין צו זיי צו לערנען זיי וואס גומיין וועג גן הקדש
 כפניהם אזוי זענען זיי אלץ מיין אוועק גיגאנגען פון
 זיי לבעלים וזבחו צו די אפ געשער בעלים קוילין זיין
 און צוא די ברודער פון הייערענישע געצין דעמפין
 זיי: (ג) ואנכי תרגלתי לאפרים און איך גאט האב
 גיוואנט צו אפרים פלוקר צו די ישראל דס זייער
 דר ציהער זאל זיי נעמן אויף זייני ארום פלוקר אויך
 האב זיי גיגעבן איין גוטן כהניג ווס הט זיי גיפירט
 בגנת און הט זיי גיפראגין אויף זייני ארום דס אזו
 זיך גיפאכט גלייך ווי זיי ווייסין גיט דאס איך האב

הושע יא

ד בְּתַבְלֵי אֲדָם אֲמַשְׁכֶּם בַּעֲבֹתוֹת
אֶהְיֶה וְאֶהְיֶה לָהֶם כְּמִרְמֵי עַל עַל
לְחֵיהֶם וְאֲט אֲלוֹי אוֹכִיל׃ ה לֹא יָשׁוּב
אֶל־אֲרֶץ מִצְרַיִם וְאֲשׁוּר הוּא מַלְכּוֹ כִּי

בְּדַעַל וְרָעוּן וְלֹא יִדְעוּן
 דָּמָן קָדְמֵי מִתְבַּחֲסִים
 עֲצִיבוּן׃ ד בְּמַגְנֵת בְּגִין
 רְחִימִין וְגַדְהִינִין בְּהַקְוֹף
 כְּחָמָא נְהִיָה מִיָּקְרִי לְהוּן
 קְאָקְרָא מִקְבָּא דְמַקְרִי
 בְּקַתְּפָא הוֹרְרָא וּמוֹרִיָּה
 בְּלְחֵיָאִיהוּן וְאָף פִּד
 הוּוּ בְּמִדְבְּרָא אֲסִינְתִי
 לְהוּן מִקְבָּא לְמִיָּקְרִי׃ ה לֹא יָשׁוּב
 וְהִיבֹנן לְאָרְעָא דְמִצְרַיִם
 בְּרָם אֶתְהַרְוָא וְשִׁלְטֵן בְּהוּן אֲרִי

ת"א בתבלי אדם : שמש פט :

מאנו

רשי

סוהרי קרא

ידשו כי רפאתים. הם היו יודעים) : (ד) בחבלי אדם אמשכם
 בעבדות אהבה. כשהכאתי יעקב ובניו מצרימה. משכבתים
 שם בחבלים ובעבדות של אהבה שהשכבת את יוסף בנו
 שהיה מושל בכל ארץ מצרים שנחנן להם נגלות להביאם שם
 והיושבים במיטב הארץ ועל פיה ארץ מצרים. למה פגני
 הנוירה שנגזרה כבר לאברהם אבינו בין הבחורים שאשר לו
 הקב"ה ידוע תדע כי גר יהיה ודרך בארץ לא להם : ואהיה
 להם כמרים עלול על לחיהם. כאיכר זה שמרחה על בהמתו
 מרים העול וסומכו בידו כדי שלא יכבד על צוארו. כמו כן
 אני יהיתי מרחה להם במצרים. כמה דאמר ראה ראיתי את
 עני עמי אשר בכצרים : ואם אליו אוכיל. המייתי עליו עבודת
 מצרים לפי כוחם להכיל ולסבול עד שנאלחיה משם : (ה) לא
 ישוב אל ארץ מצרים ואשר הוא מלכו. משנאלח משם צייתים
 לא תוסיפן לשוב בדרך הזה עוד. כפי שלא יוכלו לשוב מן
 (לכ) [להם] לדרך אשר מלכם : כפי מאנו לשוב. אבל אלי
 כמשר ישא האומן את היינן : ולא ידעו כי רפאתים. לא הכירו
 כי אני הרפאתם מכל מחלה ומכל צרה כפי כי אני ה'
 רופאך : קחם בחסדן פ"א השלל היא כמו לקחם ויונקו
 תרם ואנא כמלאך רמי : (ז) תבלי אדם אמשכם. לפי שהמשכ
 אפרים ונגלה והגילה משכים אותם בחבלי ארם אני משכתי
 את ישראל בחבלי אדם ולא בחבל עגלה שמושכן אותם על
 כרחה אלא כמו אשר יושפך אדם את חבירו לאפס שלא יכריזני
 ללכת על כרחה כמשכתי לאפס וזוהו בעבדותי אהבה שאשר
 אחר כך : ואהיה להם כמרים עלול על לחיהם. יהייתי להם
 כאותם שמתכחש על העגלה שולא תהיה חירשת יתרו מדי
 ומרים העול כפי צוארת ותולא אותה על לחיהם כדי שלא
 תמשך ותנתן מינית' שעה או שעות כיוס כי אני לא נודעתי
 ישראל חירשות' וכבר פירשנו משל התירשה ותעול : ואם
 אליו אוכיל. ועם כל זה אף על פי שיהיה נהה כיעשה מטיס
 להם במדבר שיוסקם בלי שורת להם ויבשר ויונקת תרנם כמיוגדת
 בניו וחיובני וגו' : לחיהם. בשקל כליהם. אוכיל שם בשקל אופיר :
 ארץ מצרים לבקש עור כי כבר אמרתו להם לא תוסיפן לשוב בדרך הזה עוד כי אם היו שבים אלי לא היו צריכים לעור
 מצרים : ואשר הוא מלכו. ועל כרחה אשרור הוא בולך עליו ועובד אותו ושולת לו מנחה ככל שנת ושנה וכל זה למה כי

יעקב לזכרם ראה יעקב רשעים עמדיים ללאת מאפרים
 ירכעם ואחלז ונסחלקה ממנו רוח הקודש ויחמר מי אלה
 (כראשית מ"ח) בקש יוסף רחמים וזרתה רוח הקודש על
 יעקב ורכסם וזכו ואחזי תרגלתי רוחי על יעקב לנורך
 אפרים ולקחם על זרועותיו : (ד) בחבלי אדם. הייתי
 מושכם תמיד בחבלים רכים אשר ימשוך בהם אדם את בנו
 כלומר משכית רחמים וכן תירגם יונתן : ואהיה להם
 כמרים עור על לחיהם. כאיכרים הטובים המרמיים
 עול בדיהם על ידי לוחים להקל מעל הפרה המורסת. כן
 הייתי עמם ככל צרה להקל מעליהם. ל"א כמרימי עול
 על לוחים. כאיכרים המרמיים עול מעל נזאר הפרה
 והסור על ידי שמאריצין את הכלונס שהעול יתון כדכאשו
 להקל מעל הפרה והירושן על הייתי עמם ככל צרה להקל
 בלהיאחזהו : ער לחיהם. לשון לתי של מבו : ואם אליו אוכיל.
 שסיפק להם מזונות כמדבר : (ה) לא ישוב אל ארץ מצרים.
 הנעתחח לא תוסיפו לראותם עוד וגו' (במות
 אבן עזרא
 * פי' יושב' על פסוק זה.

מצורת דוד

וכעבור שדמה ישראל העגלה מלומדה אמר בחבלי אדם
 בעבדות אמשכם בעבדות אהבה לא כמו העבדות
 המושכות בזוחר העגל המורסת : (ז) ואהיה להם.
 כאשמים המרמיים עול העגלה הרוש העול על לחיה
 רגז אחר רגעי : ואם. כמו אזהר ומלת אוכיל שם דבר כמו
 אכל בכסף והייתי מטה אליו אוכל ורכי מרמיים אמר כי
 אוכיל ראו להיות אוכיל כמו יוסף עוד דוד את כל כחור
 בישראל ויפיר ואת כמשתמו הייתי מחיל אט : (ה) לא
 ישוב. וישור שם מלכו כאזהר וזמן ראה ראל אחדי :
 כי מאנו לשוב. אלו הולכים למצרים לשוב אל חרנו :

מצורת דוד

שרפאתם והללסם בא מאנו : (ז) בחבלי אדם. משכתי ללכת
 אחרי תבליים רכים ונחמים שמשכים בהם בני אדם. ר"ל הכסתי'
 דברך העלה : בעבדותי אהבה. הנחלים עמים שמשכים בהם דרך
 אהבה והוא כעל עני' מנ"כ : ואחיה להם. הנחמים כחממתם
 ממנה כוונת משל העול : ואם אליו אוכיל. כחממתם הנחמים
 והספקתי די לרכס : (ס) לא ישוב. לא היה להם לשוב אל חן
 מלרים לבקש עמם עזרה : ואשר הוא מלכו וגו'. ר"ל וכי אכזר
 פירוש ע"ש
 זיי גיהיהילת : (ד) בתבלי אדם אמשכם מיט קטנטמיין
 שיקריק היא איה זיי גיצוינין פלוקר מיט ווייקע
 שיקריק נוס איוין פאקטער ציט מיט זיי וייןקינד האב
 איה זיי גיצוינין פלוקר מיט דר בארימקייט בעבדות
 אהבה מיט גראקע שיקריק פון לייב שאקט וקאיה קחם
 בייזיפי עול על לחיהם אונג בין גיווען צו זיי אזוי ווי די
 גרשע אקער לייט ווס הייבין אויף צום אקס דעם
 יאך ודוך ביי ערטיליך פריי עס זאל אים גרינגער זיין
 ה

(ד) כמרימי עול על לחיהם. מלשון להי : ואם מלכו
 הפנים : אוכיל. לשון עגלכ' :
 כמו המורסים הנחמנים המרמיים העול מעל לחי' הכסמה להקל
 המעים אוכיל לפי הכסמה בעת שחוכשם. מ"ל הקלתי טונס
 מלרים לבקש עמם עזרה : ואשר הוא מלכו וגו'. ר"ל וכי אכזר
 פירוש ע"ש
 אזו בין איה גאט אויך גיווען צוא די וישקאל אין
 אלע זייערע צרות צו גרינגער מאכן זינא די צרות
 ואם איוין אוכיל אונג האב גייניקט אונג גייקעבין צו אים
 פת ער זאל קענען דר ליידין די יסורים : (וה) אונג
 האב אים כקב"ה גיווען לא ישוב אל ארץ מצרים רם ער
 וועט זיך שון מיון גימ אום קערנין צום לאנד מצרים
 נום העלקט עם אקער זיינע זינר וענען אים גו :
 ואשר היא בלי' רם אשרור איו ויין מלכה אונג זיי כוונן
 איה

מִכַּרְבִּין ? מִיָּהָב :
 וְתַחֲלוּ חֶרֶבָא בְּקַרוּהִי
 וְתַקְמִיל גְּבוּרָהּ וְהַשִּׁיעִי
 בְּכַרְבֻּבֹהִי עַל־לְבִי
 עַצְתָּהוּן : וְעַמִּי פְלִיגִין
 לְמִיתָב לְאֹדְרֵיחִי
 וּבְמַרְוַעֵא קִשְׂיָא
 יִתְעַרְעֵן בְּחַד : וְלֹא
 יִכְרִין אַבְדְּרִינָךְ

מַאֲנֵנו לָשׁוּב : וְחַלְהָ חֶרֶב בְּעָרְוִי
וּכְלָתָה בְּדִוִי וְאֶכְלָה מִמַּעֲצוֹתֵיהֶם :
וְעַמִּי תְלוּאִים לְמִשׁוֹבְתֵי וְאַל־עַל
יִקְרְאוּהוּ יְחֵד לֹא יְרוּמָם : ^ח **אִיךְ אֶתְנֶךְ**
 יִהְיוּ בְּקוּפָא וְקוּפָה : ^ח אִיבְרִין אֶמְסַרְינָךְ אֶפְסִים אֲשִׁיצִינָךְ יִשְׂרָאֵל

סְהַרֵי קְרָא

י"ד) ומה הושעל הרי ע"כ אכור הוא מלכו. הרי העמו
 וגרמו להם להיות עבדים ולכאור על כי מאנו לשוב :
 (ו) וחללה הרב, והטות הרב בעריו : וכלתה בדיו
 ואכלה, וכלתה גבוריו ותאכלם : סמבועיותיהם : נקוד
 עני עומים בו הטפחא בו הסלוק לפי שהיו דיבור כפי"ע
 וכן להלכו דלח נגמח בעל בעמיו (ויקרא כ"א) : וכן
 לדורותיכם דשמן מכתח קדש (שמות ל') : (ז) ועמי
 תְלוּאִים לְמִשׁוֹבְתֵי : כשהנציאים מלמדים אותם לשוב
 אלי תלוים הם חס לשוב חס אל לשוב בקושי וסיבון אלי :
 ויזר על יקראוהו יחדר לא ירום. והל הדבר אכר
 עליו יקראוהו הנציאים ידה לא ירומהו עמי ולא יאות
 לעשותו. וים מפרטים ואז על יקראוהו : פניוים קשים
 יפגשו. והל כמו"ס חללי ידי (כראשית ל"ח) וחין זאת
 כלירי ויונזן תורגס כמרעיה קראוי יתערטון עקה חל ל'

אִבְן עוּרָא

(ו) וחללה : כמו יחולו על ראש יוחזק ולא חלו בהם ידים ידי
 החייבים : וכלתה בדיו : עשיפו כמו ותעס בדום וחל
 הרעה כלה חלס ממועלותיהם : (ז) ועמי תְלוּאִים :
 כאל"ף כמו אשר תלאום ויו"ד למאוכתי חינו סימן הפועל
 כמו וסימחתי כבית הפלתי אשתהוה אל היכל קדשך
 ביראתך כי מאוכה לעולם לגנאוי והנה העעס שהם עובים
 דרך מסובה עמי כלדם תלוי בצויר חינו עולה למעלה
 וחיונו יורד למטה : ואל על. כמו נחם הנכר הוקס על
 שהוה חואר כמו עליון והנה פירושו ואל עליון יקראוהו
 הקוראים והם נציאי חסם וכולם על דרך אחד לא ירומו
 ראש : (ח) אִיךְ : אמןגך . כמו אתנך כמו אשר מגן

מַצוֹרֶת דוּד

הוא עמנו ללחום ולמחמו אשר חמנו לבונו אלי ולבנה עורב מאני
 וסמנו כל אכור כללי אלי הם תלואים אמ לשוב אם לא לשוב
 הקרב בעריו ומלכה חס גבוריו : ואכרה : כהת הכהן חזקת חת
 כלס מסכת עוועותיהם אשר יעלו לבקש סור ממלתי הדגם ולא על
 אלי ומחמנים עד חמשי הליים חקלה הרטיב עמם : ואל על
 יקראוהו : כ"ל כי הוה רס ונכא הכה חס כלס ידה חין כסם מי
 כיומם חומו חעלין נכדו לשוב חללו חמלה : (ח) אִיךְ אֶתְנֶךְ אֶפְסִים : אִיךְ אֶתְנֶךְ אֶפְסִים כִּד

לא שבו : (ו) ואכלה : מנזן הוא באתחתא . ושם מום הדבר :
 סמבועיותיהם . הרקים . פירו הוא לאכלה . וכן פתחו לאכלה
 ההוה כמבדיו ואכלה אותם . ומאי זה חמא יניע לחם כך .
 סמבועיותיהם הרעים שנתיעצו עם ורבעם לנשות שני עגלים
 וכן הוא אומר מלמלה ככה עשה לכם חל אל פסני [רעת]
 רעתם : (ז) ועמי תְלוּאִים לְמִשׁוֹבְתֵי : הם חלבים כבך אם ישבו
 או אם לא ישבו : ואל על יקראוהו יש פיתרין עלילה חוקה
 יקרא אותם כבך . וכפרשום ואל . כמו יש חללי ידי . שפתי
 לישן חוק . והל מפרשים כמו עלילה . אבל ארו שתי ריבות
 ונקודותיהן אינם מוכיחם על פתגום זה . ואל נקוד פתח קסן
 יחבור בפקק על הוה חואר כל ואל שמשמש לריבות של
 אחור . כמו אל שיה ואל אהין ועל פתח היא כבו כלל שהוה
 משמש לחיבה שלפניו כמו על גצרים והל כוש . ולכן אינם
 יציאים מנורתם . וכת פתרו ואל על יקראוהו . כלומר ואל
 הדבר שקראוהו ללי הנציאים לישראל : יחד לא ירום . פתר
 כולם יחדו לא ירומם ואל ויחולן השובה לעשות : (ח) אִיךְ

סְהַרֵי נְקוּד כְּפַת"ח אֵל הוּה וְאֵל שֶׁ דִּכְר הוּה נְקוּד
 ר"ק

מאנו לשוב כלומר לשוב אלי כי אם היו שבים אלי לא היו מלכו
 האומות מושלים עליהם אבל הם היו מושלים על האומות כמו
 שהיו נשים בניו ורדו ושלימה כשהיו נשים רצוני וכן הכפתי
 וישיבה גברים גרים וכן לא ישלחו : (ו) וחללה בדיו : הפול
 והיח כמו יחולו על ראש יואב : וכלתה בדיו ואכלה . פי
 בדיו גפיו והוה כשל לפרים כי ככר רבו בעירו והכפרים
 לפרים כמו הנפסם לאילןון יקראו גנות שהם לעיר כבו כנות
 לאם וית חללת חרבה וכו' : סמבועיותיהם : אלוים היא
 דרך כינתה והוה שנינו עבודתי לעבוד אלוים אחרים :
 (ז) ועמי תְלוּאִים לְמִשׁוֹבְתֵי . חתירק תהה חלואים והוא בפקים
 ח"א ל"ח חללי כמו שרשו חללון חוה חייך חלואים כך אשר
 תלואים : שמה אסר עבו תלואים חן הצרת והרתיב פים תלואים
 צרה פים חינו כמרהוה חוה משבתי . כלומר כגבורה משבתי
 והברך שמשבתי וירד משבתי כויד ומשבתים בבית הפלתי
 ואם לא היו מרדים היו לעולם בהרהוה. ואזל פירש מסיפקים
 הם במצותי פלי רדל אשם תלוי אכר כי ספקה לחם בכצות
 זה ורשיו ויל פירש למשבתי ענין תשובה אכר כשהנציאים
 ולא כצאנו משבתי כי אם לגנאוי וכן תרגם ענין תשובה :
 ותברך : יחד לא ירום . וכלס כאשר אין נכתש ששוב לאל
 איש פיו וכלס על דרך אחד לא ירום ראש וכן בדרך הפתגום . ואזל
 חממת סאר לפני אנו כרחה ואזר אִיךְ אֶתְנֶךְ אֶפְסִים כִּד

מַצוֹרֶת צִיּוֹן

(ו) וחלה : הכתון כמו על כלס נעמיס וחל (ויצו כ"ג) :
 וכלתה : מנזן כלין : בדיו : עפשו כמו ונאשם נדים (ויקראל
 י"ד) וכל גבוריו : (ז) תְלוּאִים . מלשון חלני ומסוס : למשיבתי :

כל ס' : (ז) ועמי תְלוּאִים לְמִשׁוֹבְתֵי . עמי חוים ומסוסים לשוב
 יקראוהו : כ"ל עס כי הנציאים כונס קוליס חלי שהוה שוב חמלה כל
 כיומם חומו חעלין נכדו לשוב חללו חמלה : (ח) אִיךְ אֶתְנֶךְ אֶפְסִים : אִיךְ אֶתְנֶךְ אֶפְסִים כִּד

פִּירוּשׁ עִמ'
 אים דינען כי קאני לשוב ווייל זיי ווילין זיך נים אים
 קערין צו מיר גאט : (ו) וְחַלְהָ חֶרֶב בְּעָרְוִי אִוְ עָם וְעַמִּי
 רַעְוִן אִיין שְׁוֹעֲרֶךְ אִין זֵינְךָ שְׁמַעַט אִוְ זֵינְךָ שֶׁ
 לְעַנְדִּין זֵינְךָ גְבוּרִים אִוְ זֵינְךָ שְׁמַעַט אִוְ זֵינְךָ שֶׁ
 כְּסִימְעִיתִים פִּון וְעַנְיִן זֵינְךָ בְּיִנְיֶךָ בְּיִנְיֶךָ עֲצוֹת : (ז) וְאֶנְתְּ
 גָאֵת וְנָפִי תְלוּאִים לְמִשׁוֹבְתֵי אִוְ זֵינְךָ שֶׁ פִּאֶלְךָ וְשִׁרְאֵל וְעַן
 דִּי נְבִיאִים לְמַעֲלָתִי זֵינְךָ זֵינְךָ וְאֶלְוִן זֵיךְ אִוְ זֵינְךָ שֶׁ
 אִיךְ

**אִפְרַיִם אֲמַנְךָ יִשְׂרָאֵל אֵיךְ אֲתַנְךָ
כְּאֲדָמָה אֲשִׁימְךָ כְּצִבְאִים נְהַפְךָ עָלַי
לְבִי יַחַד נִכְמְרוּ נְחוּמִי: ־ לֹא אַעֲשֶׂה
חֶרֶן אִפְּי לֹא אֲשׁוּב לְשַׁחַת אִפְרַיִם כִּי
אֵל אֲנִכִּי וְלֹא אֵישׁ בְּקִרְבְּךָ קְדוֹשׁ וְלֹא**

פֶּאֶר מֶה אֲשׁוּרֶנָּה
כְּצִבְאִים מִתְעַרְעֵר מִימֶר
קוֹסִי לְקַבְּלִי פֶּחַד אֲ
אֶהְיֶה לְרַחֵם: ־ לֹא
אֶעֱבִיד הַקּוֹף רִגְוִי וְלֹא
יִתְּבוּ מִימִי לְחַבְלֵי
בַּיִת יִשְׂרָאֵל אֲרִי אֶלְהָא
אֲנִי מִימִרִי לְעֶלְמָא קִימ
וְלִית עוֹבְדֵי בְּעוֹבְדֵי
בְּקִרְבֵּי הַדְרִינִן עַל אֶרְעֵי
פֶּן נִגְרִית בְּוִי מִי קִרְבִּי

אבוא

ה'תרט"ו תמוז תשס"ו

דְּבִינְכוֹן שְׁכַנְתוּ בְּדִישָׁא וְלֹא אֶחְלִיף בְּקִרְוֵא אוֹחְבֵי עוֹד יְרוּשָׁלַם

רש"י

קשה. ולי נראה שפירשתו כהגון: יחד לא ירובם. כהדל לא יתכן בקומה זקופה: (ח) אבנך. אמרך. ביד אויבך כמו (סס י"ד) אשר מן לרוד: נכמרו. נתחממו לשון ארמי. וכן עוררו כתמור נכמרו (ויכ"ה ה'): (ט) לא אשוב. מדברי הטוב אשר אמרתי (ויקרא כ"ו) לא מחמתים ולא געלותים להיות משחית את החרים: כי אל אנכי. המקיים דבר עוצתו ואין מדתו להגסה על הטובה: בברך קדוש ורא אבוא בעיר. אחרת כבר הכעזתו להשקות שכניתי בברך בירושלים ולא אשרה

בְּהַר"ר קרא
אתה אפרים אבנך ישראל. אפי' שהם חוטאים. תיאך אעשה שאתם ביד האבות ואבנכם בידים. אבנך. לשון שבר. כמו מניית לב: כארבעה. איך אתה הפוכה רגע כמחשבת אדמה וצבונים: יחד נכמרו נחומי. שאני מרחם עליהם. נכמרו לשון חטום. כמו כומר של האגוס. שמקבצים התנאים יחד וזם מתחמטים ומתנגלים: (ט) כי. אני ה' אל אנכי ולא איש. אני כאיש שאין לו איך אפי'. אלא ביד גיבם את חתו. אבל איש פאריך אפי'. אל איך אפי' אני להם: בברך קדוש ולא אבוא בעיר. ולכך כל זמן שבקרבך קדוש

ויש מפרשים בעיר לשון שגלה

אבן עזרא

לרוד עמרת תפלתו תמנך תתן לך כמו כי ארץ הנגב נתתני. נכמרו. ויגדו וגלדו כמו עוררו כתמור נכמרו: נחומי. מגורת וינחם ה' וזכרה תורה כגבר בני אדם: (ט) לא. אל. שאוכל לסבול הכעס ועוד כי בקרבך לכרך הייתי קדוש. כי אל אנכי ולא איש ולא אבוא בעיר. על דרך ישב אלהים את האדם והגאון אמר לא אבוא בעיר

רד"ק

אויב: אבנך. אבסרך כמו אשר מן צורך בידך: כאדמה. כי כן היית חייב לתפוך ארצך כמחשבת פדום וצבונים אדמה וצבונים לפי חפאיך הרבים אלא שנהפך עלי לבי שלא להשחית הכל ולהשאיר לך פליטה: יחד נכמרו נחומי. נהגלגלו נחומי שאני נוחל על הרעה אשר השבתי לעשות לך ולא אעשה וכן כי נכמרו רחמי וכן הרגע יונקן והנקולס אתגלגלו רחמי. ויש מפרשים ונתחממו כמו כתמור נכמרו: נחומי. שחום בשקל תבור צבור: כצבאים. חטויק' תחת הירוד והאלוף נחת והיא בבקום ו"ו המטען: (ט) לא אעשה. אם אנכי ולא איש. כי אני ארץ אפי' ולא כבן אדם שלא יוכ: כמסע לא איש אל ויכורבן אדם ויהנחם אבר כיון שהתבטחתי אתחם להשיב לתם ולודים אחריהם לא אשוב ממבטחתי אף על פי שהם חטאו לפני אלא אסירם ולא אשחיתם מחיות עם: בקרבך קדוש. ועוד שהשבתי כבודי בניהם מה שלא עשיתי לעם אחר ולא אחלל כבודי: ולא אבוא בעיר. פי' הנאון רב ס"ת ולא אבא בעיר אחרת אלא בירושלים. ועל הדרך הוה תי' ולא אחליף בקרבת אחריו עוד תי' ירושלים. והחכם רבי א': הם י' עזרא פי' בקרבך קדוש אף על פי שלא אבא בעיר כמ"ש האבנים ישב אלהים את האדם על החרץ. ורד"ל פי' ואבוא בשום י' בקרבך קדוש לא אבא בעיר אלא שלא אבא בירושלים של

מצודת דוד

הענין איך אבסרך בידם איך תהפך להיות הפוך כלדמה וגי' כדומה איך אבול לנלתי בהנדה עמי: בהפך עלי לבי. עם כי כעסתי עלי' כי כה נהפך עלי לבי ללחם אוס: יחד נכמרו נחומי. כל מנות החומים עמי ללחם על הכעס כולם יחד נתחממו ונתעוררו עלי מלוא לז הפים: (ט) כי אל אנכי. ובכל עיר עי' משלה עליהם לכן ההפך מוד חסי: ולא איש. שמנח' לנטקס כחושכו פן לחמ"ו לא

מצודת ציון

מלאן השעה. על. מלשן עליון וכן על טובה (איוב ל"ו): (ח) אבנך. ענין מסירה כמו אשר מן לרוד (בראשית י"ד): כאדמה כצבאים כן הכבוטוהם כל כדום ועמורה: נכמרו. ענין חיוסם כמו עוררו כתמור נכמרו (ויכ"ה ה') וזם הלשון ימאר על החמלס: נחומי.

פירוש ע"מ
אין דר תורה לא כאפסתי ולא נגליתם למהם איך וועל צי גיט מקמא ציון אונ וועל ציוא גיט פאר אום ווערדיגן צו פר לענדן צי פון די גוטע רייד וועל איך מיה גיט אום קערן צו פר דאקצין אפנים י אל אנכי ולא איש ווארום איך בין גאט וום איך בין מקום מיינע גוטע רייד אונ גיט קיין מענטש וום פדענקט זיה אונ דמ חרטה פון דעם גוטם וום ער זאגט איינעם צו בקרך קדוש צווישן דיר ירושלים וועל איך מאכין רוען מיין הייליג שבינה אונ וועל גיט קומן אין איין אנדער שטאט ווארום איך האב לאנג כבטות גינען צו מאכין רוען מיין שבינה אין ירושלים

אין די הענט פון דייא בבליים אפנך ישראל אונ זאל דיה ישראל איבער ענטפערן אין די הענט פון דיין פיינט איך אפך בארטה ווי זאל איך דיה געבין דוא זאלקט ציון פאר קערט צווי וויא די שטאט אדמה אשיבך כצבאים אונ זאל דיה טאן אזוי ווי צבואים נהפך עלי גי' עס איז פר קערט גוארן אוף מיר פלאכד אין מיר מיין הארץ יחד נכמרו נחומי פי' אבאנדער זענען דר היצט גינארין מיינע דער פארביקייט: (ט) יא אפך היין אפי' איך וועל גיט טאן מיין גרים צארין לא אשוב לשחת אפרים איך וועל מיה גיט אום קערין פון מיינע גוטע רייד וום איך האב גינאגט

אָבוֹא בְּעִיר: יֵאָחֲרֵי יְהוָה יִלְכּוּ כְּאֲרִיָּה
יִשָּׂאג בִּי הוּא יִשָּׂאג וַיַּחֲרְדוּ בָנִים מִיָּם:
יֵאָחֲרְדוּ כְּצֹפּוֹר מִמְּצָרִים וְכִיּוֹנָה מֵאֲרִץ
אֲשׁוּר וְהוֹשִׁבְתִּים עַל־בְּתֵיהֶם נָאִם־
יְהוָה: יֵב סַבְבֵּנִי בְּלֶחֶשׁ אִפְרַיִם
וּבַמְרָמָה בֵּית יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה עַד רֹדֵד

יֵבְתֵר פּוֹלֵחַ אֶת־בְּנֵי
 יֵהָכֹן מִיִּמִּינָהּ פְּאָרְזָא
 דְּמִכְלֵי אֲרִי הוּא יִכְלֵי
 וְהַפְּנִי שׁוֹן גְּלֻתָּא
 מִמְּעַרְבָּא: יֵאָכְרָא
 דְּאֲרִי בְּגֵי פִן יֵתֵן
 דְּגֵלָּוָּ? אֲרָעָא דְּמִצְרַיִם
 וְכִיּוֹנָה דְּרֵתָּ בָּא לְנָו
 שׁוֹבְכָא פִן יֵתוּבוּן
 דְּאִיטְלִי מִלְּרֹו אֲרָעָא
 דְּאֲשׁוּר וְאֵתוּבִינּוּ בְּשִׁלְמָא
 לְבִתְיָהוֹן וּמִיִּמְרֵי יֵתִי
 בְּסַעֲדָהוֹן אֲמַר יְיָ:

ת"א כחש. מוסס לו וחסר מקצת טור דר. סס ויחי:
 * אָסְגִּיאוּ קָדְמֵי פְּדִבּוּן דְּבֵית אִפְרַיִם וּבְגֻלְהוֹן דְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְדְבֵית וַיְהוּדָה הוּוּ מִן הַמְּקַפִּין
 בְּפוֹלְחָנָא עַד דְּגֵלָּא עֲמָא דְּאֲרָעָא מֵאֲרָעָהוֹן וְאִינוּן דְּהוּוּ פְּלִחִין קְדָמֵי בְּבֵית בְּרַשָּׁא מִתְקַרְנֵן עֲמָא
 רִשְׁיָא

כמו (שמואל א' כ"ה) ויחי עיר: (י) באריה ישאג.
 עוד ישאג להם כאריה שלא מן הגלויות וילכו אחריו:
 ויחרדו בנים מים. ויתכשון גלותם ממערב:
 יב (א) סבבני. כבר כחש וכמרמה אפרים ובית
 ישראל מלכי עשרת השבטים וכל העם. חבל

מחריץ קרא
 לא אבוא בעיר כדי ליקח נבתי בהם: (י) אחרי ה' ילכו. אם
 ילכו ישראל אחרי ה' ואחרי דרכיו של הקב"ה לדרוש אותו
 בגלותם: כאריה ישאג, וישאג הקב"ה על האומות המעבדים
 בהם: ויחרדו בנים מים. ויחרדו בני ישראל מן הגלות מערב
 שבגלו שם: (יא) יחרדו בצפור ממצרים וכיונה מארץ אשר.
 יחרדו בני ישראל מגלות מצרים ואשור כצפור השבה בקנה
 וכיונה החזורה לשובה:

יב (א) ויהרת עוד רד ע"א, לאחר יגלו עשרת השבטים.
 רד"ק

אין דכתיב ירושלם הכניה בעיר שהורבה לה יחרו: (י) אחרי
 ה' ילכו, אף על פי שאפלק בנינם שבנונו סקרבה ואגלה אותם
 ממאצב עוד יהיה זמן רב שילכו אחרי השם וידרשוהו בגלותם
 כמ"ש בתחלת הספר אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה'
 אליהם: כאריה ישאג, כמו האריה שישאג שיתאספו החיות
 אליו כי הוא מלך החיות כן יאספו בני ישראל לקול שאגת האל
 ית' כי הוא ישאג כליודר יגלה להם בגלותם על ידי
 נביא או אות ומופת שיטלה: ויחרדו בנים מים. יגיעו כמורח
 ומסערב. ואמר בנים כמו הנביא שבאים ליד האב כשקרא
 אותם כי באו אליו אל מקום הסקודש שישבו שיביתו שם ואז
 יקראו בנים כמו שנקראו בנים אהל ליה אליהם: (יא) יחרדו.
 ענין תנובה כמו ויחרדו זקני העיר לקראת מלוד החרת
 אלינו את כל החרדה הזאת וזכר מים שהוא מערב וה"ה
 לשאר הפאות. והחכם רבי אברהם אבן עזרא ו"ל מירש מים
 מה שפירש אחר כך בצרים ואשור כי זה מערבת דרוסת: יחרדו
 כצפור ממצרים. אותם שהם במצרים יחרדו לשוב
 לארצם כמו הצפור החרדה לשוב אל קנה כמו שהמשיל נדרד האדם
 אל נדרד הצפור בארצו כצפור ממצרים. ואותם שהם בארץ אשר
 נדרד מקומם המשיל שובו לארצו לצפור שנאמר כצפור ממצרים.
 ויחרדו לצאת מבתם לשוב אל ארצם כמו היונה החרדה לשוב אל
 שוכנה כמ"ש גם כן בשבת הגלויות וכיונים אל ארבותיהם
 וזכר מצרים ואשור וה"ה לשאר מקומות לשוב אל שוכר המקומות
 שחשבו להעזר בהם ובגשלו בהם וגלו אליהם: (א) סבבני
 בבחש אפרים. אבל עתה סבבו אותי בבחש ובמרמה שעושים

כמו (שמואל א' כ"ה) ויחי עיר: (י) באריה ישאג.
 עוד ישאג להם כאריה שלא מן הגלויות וילכו אחריו:
 ויחרדו בנים מים. ויתכשון גלותם ממערב:
 יב (א) סבבני. כבר כחש וכמרמה אפרים ובית
 ישראל מלכי עשרת השבטים וכל העם. חבל

מנשן נמחמין ומתם: (י) יחרדו. ענין מערבת כסל"ב בחסון.
 וכן ויחרדו זקני העיר לקדחתו (שמואל א' ט"ז): (יג) והושבתים.
 מנשן ישיב:
 יב (ד) רר. ענין מנשנה כמו נדה עקב אוביך (הפלים ק"י):

מנשן נמחמין ומתם: (י) יחרדו. ענין מערבת כסל"ב בחסון.
 וכן ויחרדו זקני העיר לקדחתו (שמואל א' ט"ז): (יג) והושבתים.
 מנשן ישיב:
 יב (ד) רר. ענין מנשנה כמו נדה עקב אוביך (הפלים ק"י):

מנשן נמחמין ומתם: (י) יחרדו. ענין מערבת כסל"ב בחסון.
 וכן ויחרדו זקני העיר לקדחתו (שמואל א' ט"ז): (יג) והושבתים.
 מנשן ישיב:
 יב (ד) רר. ענין מנשנה כמו נדה עקב אוביך (הפלים ק"י):

מנשן נמחמין ומתם: (י) יחרדו. ענין מערבת כסל"ב בחסון.
 וכן ויחרדו זקני העיר לקדחתו (שמואל א' ט"ז): (יג) והושבתים.
 מנשן ישיב:
 יב (ד) רר. ענין מנשנה כמו נדה עקב אוביך (הפלים ק"י):

מנשן נמחמין ומתם: (י) יחרדו. ענין מערבת כסל"ב בחסון.
 וכן ויחרדו זקני העיר לקדחתו (שמואל א' ט"ז): (יג) והושבתים.
 מנשן ישיב:
 יב (ד) רר. ענין מנשנה כמו נדה עקב אוביך (הפלים ק"י):

מנשן נמחמין ומתם: (י) יחרדו. ענין מערבת כסל"ב בחסון.
 וכן ויחרדו זקני העיר לקדחתו (שמואל א' ט"ז): (יג) והושבתים.
 מנשן ישיב:
 יב (ד) רר. ענין מנשנה כמו נדה עקב אוביך (הפלים ק"י):

מנשן נמחמין ומתם: (י) יחרדו. ענין מערבת כסל"ב בחסון.
 וכן ויחרדו זקני העיר לקדחתו (שמואל א' ט"ז): (יג) והושבתים.
 מנשן ישיב:
 יב (ד) רר. ענין מנשנה כמו נדה עקב אוביך (הפלים ק"י):

מנשן נמחמין ומתם: (י) יחרדו. ענין מערבת כסל"ב בחסון.
 וכן ויחרדו זקני העיר לקדחתו (שמואל א' ט"ז): (יג) והושבתים.
 מנשן ישיב:
 יב (ד) רר. ענין מנשנה כמו נדה עקב אוביך (הפלים ק"י):

מנשן נמחמין ומתם: (י) יחרדו. ענין מערבת כסל"ב בחסון.
 וכן ויחרדו זקני העיר לקדחתו (שמואל א' ט"ז): (יג) והושבתים.
 מנשן ישיב:
 יב (ד) רר. ענין מנשנה כמו נדה עקב אוביך (הפלים ק"י):

מנשן נמחמין ומתם: (י) יחרדו. ענין מערבת כסל"ב בחסון.
 וכן ויחרדו זקני העיר לקדחתו (שמואל א' ט"ז): (יג) והושבתים.
 מנשן ישיב:
 יב (ד) רר. ענין מנשנה כמו נדה עקב אוביך (הפלים ק"י):

מנשן נמחמין ומתם: (י) יחרדו. ענין מערבת כסל"ב בחסון.
 וכן ויחרדו זקני העיר לקדחתו (שמואל א' ט"ז): (יג) והושבתים.
 מנשן ישיב:
 יב (ד) רר. ענין מנשנה כמו נדה עקב אוביך (הפלים ק"י):

מנשן נמחמין ומתם: (י) יחרדו. ענין מערבת כסל"ב בחסון.
 וכן ויחרדו זקני העיר לקדחתו (שמואל א' ט"ז): (יג) והושבתים.
 מנשן ישיב:
 יב (ד) רר. ענין מנשנה כמו נדה עקב אוביך (הפלים ק"י):

קדושה כבוד הוה קדושים :
ב בית ישראל דמן
לדוריהו ועל עול קבוצ
פל יקום קרבין קבוצ
בסגן קמוס עם אהוראה
אקימו וקורב בנה
למצרים מוקלין :
ג ודיקא קדמ יי עם

עם אל ועם קדושים נאמן : ג אפרים
רעה רוח ורדף קדוים פלתיום קבוצ
ושד ירבה וברית עם אשור יברתו
ישמן למצרים יובל : ג ריב ליהוה עם

רשי"ה ה"א ורבי'אן וזכר משפטים האלוי :

מדר"י קרא

יחודה עמדו : רד עם אר. מושל עוד ברית אלסי :
רד. כמו (מדבר כ"ד) וירד מיעקב. עוד מליטה עם
הקדוש ברוך עם : (ב) רועה רוח. לטון רשע מתחבר
לדברי רוח לע"ל : ושמן. גלה למצרים מכוילים לתת
סודה למצרים לעזור אותם : (ג) וריב לה' עם יהודה.
אליהם הוא מניד לת דברי ריבו אשר עשו לו אחיהם בית
לפניך עם פלוגי ארוב כי מה שעשה לי. והתהו בינינו מוכיח.
אבן עזרא

יב (ב) אפרים. אינו הולך אחרי הסע כי אם לדבריו כי
אם הוא רועה רוח כמו למקור יובל דבריו רוח והעד
וברית עם ארוב יברתו. ואמר למצרים יובל דבריו למלך
מצרים : (ג) וריב לה' וקורב הוה חולק והוה
יהיה מניחה וחמר כי הכחז לא הזכיר וריב לה' על יהודה
רק עם הטעם כי הסע ויהודה יריבו על אפרים והנה טעה
מדרך הכתב והדקדוק כי למעלה כתב ויהודה לת מזורו

עין במשלה כמו פדוע אכדו עמי רדנו ופירש רד עם אל כמו כי שרית עם אלהים או זכר ענין הממשלה לפי שכתבתי המלך עובר
את ה' היה מוכיח את העם לעבוד אלהים וכתבתי המלך עובר אלהים אתים היה מכרתם את העם לעבוד אלהים
אתרים גם כן : ועם קדושים נאמן. כפל הענין במ"ש כי קדושים במקום אל אמר לשון רבים כמו אלתים קדושים הוא אמר כי
נאמן היה יהודה עם האל יברך וכוונתו בכבודו אף על פי שאפרים היה עובר את העגלים. ואח"כ פיר' נאמן על אל יברך וסן
החיבה שה' עם אל כמו עם אל בכתה לא וריענו אם היה קורא אותו כך שתרנם אבניא קדמי בכוכב וגו' : (כ) אפרים רועה רית
והדף קדים. ועבור העגלים רוכב לפי שפוחת פיו אל הרוח ורועה אותו כי לא ירעה ממנו : ורדף קדים. כפל הענין במ"ש
וזכר קדוים כי הוא הקדוש שברוחו ומוקף לבני אדם כן הם לא די שלא הניעלה להם עבודת העגלים אלא שחוקק להם : כל
היום כוב ושדו ירבה. אינו תוהו כי משני אלא כל העמים סרבה כוב שהיא עבודת העגלים וכן סרבה בשוד ושבר שיבא
עושה בעבודתם עם כל זה לא יבין ולא ישוב ממערת העגלים לעבודת האלהים יברך אלא כח עושה ככתבא אילי צורת האויב
כרתה ברית עם אשור ליעור עם עם מצרים פגע עם זה פגע עם זה : ושמן למצרים יובל. שהם מכוילים השטן למצרים להאיר
וכי השטן בא לתת למצרים ולשאר ארצות סארין ישראל כמיש בגבוה צד יהודה וירשאל הסה וכוונתו בחסין מנית ופנני ירשב
ושמן קדוים כי הוא הקדוש שברוחו ומוקף לבני אדם כן היה ארץ ישראל ארץ ששן : (ג) וריב לה' עם יהודה. עם
שאמר ויהודה עוד רד עם אל אמר אע"פ שהחוקק בעבודת האל בבית המקדש אחר כך הניע מעליהם. כשהיו מליחים רעים
לפניהם אפר שיש לה' ריב ותוכחה עם יהודה ועם יעקב לפקד עליהם כמעליהם שהיו מליחים רעים כי לא זכרו חסדי עמסו ולא
עם אביהם ועקב כי ככלי בציבור רעו והתהו רעו יהודה ועלי את שיהיה לורעו אחריו אם יתנו לבם אלי ודעתי כי בעבורם נגשת אותו

רד"ק

המקדש בציבור אלהים אתרים ולא נשארו אלא שבט יהודה
בתוך לפיכך אמר ויהודה עוד רד עם אל וזכר אפרים עבדו
ירבעם שהרית שבטם אפרים ובית ישראל שאר שבטי ישראל
שהיו עמו ויחליו שבטם יהודה ובניסין ולא זכר בניסין כי יהודה
הוא העיקר והמלך הוא משבט : ויהודה עוד רד עם אל.
כשהחלו אפרים ושאר העמים לעבוד העגלים עוד משל יהודה
בריות האל ובגבורתו כמיש אבית מלך יהודה וליבם
ולישאל אותם הסיק רב וימכם ענין זה ובגו וכל הבא ליבם
את ידו בבר כן בקר וגו' יהודה בתן ללא אלהים ואנחנו ה'
אלהינו ולא נעבדו והבנים משרתים לה' בני אחרן וגו' : רד.
ענין במשלה כמו פדוע אכדו עמי רדנו ופירש רד עם אל כמו כי שרית עם אלהים או זכר ענין הממשלה לפי שכתבתי המלך עובר
את ה' היה מוכיח את העם לעבוד אלהים וכתבתי המלך עובר אלהים אתים היה מכרתם את העם לעבוד אלהים
אתרים גם כן : ועם קדושים נאמן. כפל הענין במ"ש כי קדושים במקום אל אמר לשון רבים כמו אלתים קדושים הוא אמר כי
נאמן היה יהודה עם האל יברך וכוונתו בכבודו אף על פי שאפרים היה עובר את העגלים. ואח"כ פיר' נאמן על אל יברך וסן
החיבה שה' עם אל כמו עם אל בכתה לא וריענו אם היה קורא אותו כך שתרנם אבניא קדמי בכוכב וגו' : (כ) אפרים רועה רית
והדף קדים. ועבור העגלים רוכב לפי שפוחת פיו אל הרוח ורועה אותו כי לא ירעה ממנו : ורדף קדים. כפל הענין במ"ש
וזכר קדוים כי הוא הקדוש שברוחו ומוקף לבני אדם כן הם לא די שלא הניעלה להם עבודת העגלים אלא שחוקק להם : כל
היום כוב ושדו ירבה. אינו תוהו כי משני אלא כל העמים סרבה כוב שהיא עבודת העגלים וכן סרבה בשוד ושבר שיבא
עושה בעבודתם עם כל זה לא יבין ולא ישוב ממערת העגלים לעבודת האלהים יברך אלא כח עושה ככתבא אילי צורת האויב
כרתה ברית עם אשור ליעור עם עם מצרים פגע עם זה פגע עם זה : ושמן למצרים יובל. שהם מכוילים השטן למצרים להאיר
וכי השטן בא לתת למצרים ולשאר ארצות סארין ישראל כמיש בגבוה צד יהודה וירשאל הסה וכוונתו בחסין מנית ופנני ירשב
ושמן קדוים כי הוא הקדוש שברוחו ומוקף לבני אדם כן היה ארץ ישראל ארץ ששן : (ג) וריב לה' עם יהודה. עם
שאמר ויהודה עוד רד עם אל אמר אע"פ שהחוקק בעבודת האל בבית המקדש אחר כך הניע מעליהם. כשהיו מליחים רעים
לפניהם אפר שיש לה' ריב ותוכחה עם יהודה ועם יעקב לפקד עליהם כמעליהם שהיו מליחים רעים כי לא זכרו חסדי עמסו ולא
עם אביהם ועקב כי ככלי בציבור רעו והתהו רעו יהודה ועלי את שיהיה לורעו אחריו אם יתנו לבם אלי ודעתי כי בעבורם נגשת אותו

מצודה רוד

גו. כפל הדבר נמ"ט : ויהודה. לטל יסודה ענין הוא מושל עם
ככל ר"ל מליחה סת הסע ללכת עם הסל דכדכי הכורסה : ועם
קדושים. עם מליחה קדושים הוא לחנן לקיים מצוה : (ג) רועה רוח. הוא עמדה סת הכוח. כ"ל עוסק הוא דבריו ככל : וירדף
קדים. הוא ככל ענין צד"ס : כוב ושדו ירבה. מוכיח לדבר כוב ויטעוק עני אלס : ובדבר וגו'. לטות כדכדכ : ושמן וגו'. לשמדו
לעזור לו עול הסויב : (ג) וריב לה'. כ"ל והואיל וגם יסודה פנה א"כ לכן ייסיב ריב לה' גם עם יהודה ולנחיה על כל בני יעקב

פירושי ע"מ

פון אפרים אונ מיט פאלמשקריט האקן מיד צרום
גינגיניק'ט דס הויז גינינד פון די ישראל ויהודה טר
דר עם אל ועם קדושים נאמן אבער יהודה גינעלמיגט
נאה אין נאקט פאקקט אונ מיט דעם הייליגין ג'ט
אוי ער פגלייקט צו קקנים זיין זיין זאן : (ב) אפרים
רועה רוח אפרים באהעפמ זוך צום ווינט פלומר צו
היידענישע געזין ויזיב קדים אונ נאקט נאך דעם
מזרח ווינט כל היים פונ ושדו ירבה איין נאקטין קאג
טוט ער מערין ליגין אונ רובונג ברית עם אשור יברתו
אונ מיט אשור טונען זיי פורת ברית זיין אונ דער
בויםיל ווערמ גינפאקט שותד צו מצרים זיין אקען
צייא העלפן אקענין זייערע פינים : (ג) וריב לה' עם

מסלי הכבדים
(ג) וריב לה' עם יהודה וגו'. קבשלי איינער האט נעמאם צווייא
קינדער. איינער איז נפלאון גינארן אצאר אין חדר לערנן
האט ער נים גינארקט זיין אונ אכאזיגן קאג האט ער פאנדעקנעם
מיס קינדער אין דר נאמן. דר אקעינד קינד איז געווען נאקטער
הקב און האט שפענדיג געלערנט אונ איז אצט און געקערט
גינארין מיס חקבתי. דער פאסעיז האט געהאקט דיא נאצע
רעלם קינט קלינגען מיס זיין חקפה אונ מיס זיין תורה. זיי ער
אוי אפער זינדארן האט ער פאנלאזן זיין לערנען אונ איז
גענאנגען מיס שפענדיג געלערנט חברים. זיי נאך האט פאקדאן נאכרעם
דעם פאפך אונ ער האט אים גינשפראקט אונ פארשעקט פאר
פוי גינעפשיין. אפאזאל האט ער גינזעמט צום פאקער פאר וואס
בייזא אונר ביר פער זיין ווי אונ פוין ברוקער ער לויפט שוין
לאנג אין די נאמן מיס געלעבט חברים אונ די שפראכעס אים

יהודה איז ריא קריס ווס נאט האט מיט ריא ישראל

יהודה ולפקד על יעקב בדרכיו
כמעליו ישיב לו: יבטן עקב את
אחיו ובאנו שרה את אלהים: היישר
אל מלאך: ויכל בכה ויתתנו לו בית

דבית יהודה ולאסערא
 על יעקב פארדרתיה
 ובעובדוהי תקנא יתיב
 ליה: ד נכיא אמר להון
 הלא יעקב עד דלא
 אתגליד אמיר דיסגי סן
 אחוהי ובהוק פיה
 אתרברב עם מלאכא:
 ה ואתרברב עם מלאכא

ה"א וישר: הולין נס:

קסין בו"ק

אל

מהר"י קרא

רבי שיש בני ובין יעקב ולפקד עליו כדרכיו: (ד) בבטן עקב
 את אחיו: וזה הריב שבני ובניו כשעשיתו לו כל זה שנתתו לו
 שרה. אפילו בכסן אמו שרה ככתו עם המלאך. שני:
 (ה) וישר אל מלאך. ויכול לו. שהרי המלאך בקש בטנו ואמר
 היה מקבש ממנו הגת לי עשתי סופו של הקדוש ברוך הוא

ישראל ולא יתמחו לפקדו על יעקב כדרכיו: (ד) בבטן
 עקב את אחיו. כל זה עשיתו לו אחיו בעקבו סימן
 שהוא יהיה לו גביר: (ה) בכה. המלאך: ויתרגן לו.
 כשארר לו לא לשלחק כי אם צרכתי (בראשית ל"ב) והמלאך
 הלגלות עלך בבית אל וסם תמאלנו וסם ידבר עמנו. והוא

אבן עזרא

לרכיב אפרים יחרס יהודה ועל עיניהם אמר חללתם פרי
 כחש גם שכה ויריבו רועי גרר עם רועי ולחקוירב העם עם
 משה ורבים אחרים על כן חכר אפרים עם יהודה ואמר
 ולפקוד על יעקב כדרכיו שזה השם כולל שניהם: (ד) בבטן.
 המפרש צבטן גזר השם הצבור והברכה לא ידעתי
 מה טעם צבטן והכתוב אמר צטרם אלרך צבטן ידעתיך
 ולמי דעתי כי הוא כחמטו כי צבטן עקב את אחיו וזהו
 מפורש וידו אומחו צבטן עשו והטעם למה לא יזכרו את בני
 יעקב שאני צבטן אציהם ועשיתי לו מעלה על כל ידעתי
 כי יעקב היה צבטן נחמיו לו כה לאחוז בעקב תהו כמעשה
 גם כי אין כח בעומד צלוייה ובעת הצבקה לתפוש דבר
 עד שלא מהרסם לאויר העולם והנה הצבקות צבטן נחמיו לו
 כמו ואחרי כן התחבק עם המלאך ולא יכול לו והנה מלאך
 אחז דבר כל מהנה: אשור ומראותיו יפחדו בני אדם כמו דוד
 שכבעת ואף כי להתחבק עמו והנה הטעם שידעו כל בני
 העולם כי יזעמו יעמוד לגלח ויבסוף הוא ימלא את חוביו
 והנה אפרים חושב כי אפרים הוא מלא האון: (ה) וישר.
 פירוט אף שר את אלהים: ויכול. המלאך וכמעט ככה
 שלא בעת יעקב ועטם בית אל ימאלנו בשוכו לאזיו סם מלא

מצודת דוד

כפי דרכיו כהן דו וכפי מעליו ישיב לו גמול: (ד) בבטן עקב את
 אחיו. ר"ל הלל יעקב אציהם חודו צבטן אמו אחז בעקב טעו לחיו
 והסלח להם כי הם לפות סדיו תמשיל: ובאנו. וכסמו נעשם שר אל
 הלאהים הוא המלאך שרו של עשו החלבו עמו כי יעקב כתגבר
 אחר ויכול לו ר"ל גלחו והתגבר עליו אז המלאך ככה לפניו והסתק
 פירושו ע"ש
זאגם ער צו שבת יהודה פדר זיי נאלין זיה ניט פר
וואונדערין ולפקד על יעקב בדרכיו ווען זאגט וועט
בפעלן אויף יעקב אזו ווי זיינע בייע וועגן וועגן
בפעליו ישיב לו אונ אזו ווי זיינע מעשים ועגין וועט
ער אום קערין צו אים: (ד) זעה דס גנטס ווס אויף
האב גיטאן צו יעקב ככסן עקב את אחיו דען אין זיין
מוטערס בויה המ ער זיין ברודער עשו אן גיטקען
בוי זיינע קרים אונ דס האב אויף אים גיוויין איין
סיקן דס ער וועט האבין די בכורה ויאנו שרה את
אלהים אונ מיט זיין פלח המ ער גיהעקשט איבער
דעם סלך דר שר פון עשו ווס ער המ גיקריגט אוף
די ברכות אונ ציחק האמ גיפענקשט צוא יעקב:
 דעם מלאך און האמ אים בייא גיקוקען בכה ויתתנו לו

האזת לא בעבור יעקב צבטן כי הוא לא היה ארון לעשו בימי
 ומה שהראתו עליו לא היה אלא בעבור זרעו והם אינם סכירים
 זה כי אילו היו מכירים זה היו דבקים זה ובגבורתו ואני הייתי
 סקיים להם ברכת יעקב אביהם ומה הוא האור שעשיתי לו:
 (ד) בבטן עקב את אחיו. כמו שידו איהו כתב עשו והיה
 זה מלא גדול כי העובר בעובר בבטן אין לו כח ויכולת באחד
 סאביאוי ואף כי יעקב השליה והתפשט בעקב העובר האחר וזו
 פליאה גדולה ואת עשיתי אני להיות לאות לבניו אחריו כי בסוף
 ודא העקב ישלשו בני יעקב בבני עשו ואע"פ שביני דוד היתה
 להם כפילה בהם כמ"ש יהוהו אדום עבדים לדוד לא היתה
 הממשלה קיימת עד בסוף הימים כמ"ש והיה בית יעקב אש
 ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ורלפו בהם ואלכולם ולא יהיה
 שרוד לבית עשו וכל זה לא נתנו אל לבם בני: ובאנו
 שרה את אלהים. ועוד את אהר הראיתי לו להיות לאות
 לבניו אחריו כי נתתי בו כח להאבק עם המלאך ודחיתו שר
 כנגדו כאלו היה במערכת החת ועז האות הראיתי לו כי
 בני יהיו חלק ה' לבני שלא ישלפו בהם כוכב מלאך כל זמן
 שישעו בצויו ואתרות השמים לא יתרו כי אין להם כח וירובית
 בהם כי השננת האל יתברך בדקה בחרם כל זמן שישעו בצויו
 ולא יפלו החת סקיה חזק וכן אמר בתורה שר חלק ה' אלהך
 אותם הלח חקיהם החת כל השמים ואתכם לקח ה' וגי:
 וכן וישר אל מלאך ויכול. כפל הענין לחזק כי פלא גדול היה

ויתחן לו שיטלחנו ועטם עלות השחר לפני שיתחזק האור
 מצודת ציון

טוסק: ויבל. טנין הכאלו כמו יכל שי (שמיים י"ח): (ד) עקב. כ"ל
 אזה בעקבו ויכח סוף כירג: ובאנו. ענין לאמון וכח כמו ולמו
 כסכריי בטנו (טויב מ'): שרה. מלגטן סכרה: (ה) ויכול. מלגטן
 טלוי: (ה) וישר. יוכלכר נעשה שר אל המלאך ולחוספת ביאור
 משלל חכמים
 גים. אונ גאר כיה שיקראפטו. האם דער פאקטער גיזאגט ביי
 ברודר איז שלעכט גיבארין גיזארן. גר איז גאנר אונ דס קיין
 פארה געלעבונג. וואס קען איך פארהן צו אים. איך סוז פון
 אים ליידין. גאנער דו ביזת קלוג אונ האפט שוין גיז איצט פיל
 געלעבונג אונ איך האב גער'כטנס דייין נאמען זאל גיז אונ אונ
 דער וועלט. אונ איצט האבן דיך באהעפט גיט שלעכטע
 סענקשלין. זאל איך דען גים זיין ביי. דאס זאגט דער גביא
 דייב כה' עם יהודה. הקב"ה וועט האבן אקריי מיט די יודין
 פאר וואס זייא זינד'גען. בבטן עקב את אחיו. ווען יעקב מיט
 עשו זענען גווען. וישר בעיניך בויה האם יעקב בעיניך
 זיין ברודער עשו. עשו זאל נעמען עולם הזה אונ ער זאל נעמן
 עולם הבא. אונ נאכדעם ווי זיי זענען גיבארין האבן זיי אזוי
 גיטארהן. אונ גיזאגטן אין סוף. ובאנו שרה את אלהים:
 אונ יעקב האם זיך נעשטאקט מיט זיין פלח צו געשעפן יד'

(ד) וישר אל מלאך ויכל אונ ער המ גיהעקשט איבר

הושע יב

אל ימצאנו ושם ידבר עמנו: ויהיה
אלהי הצבאות יהוה זכרו: ואתה
באלהיך תשוב חסד ומשפט שמר

יכיל בקא ובעא מניה
בבית אל אהגלי עדהו
ומסן ומציל עמנא:
י נהיא אמר להון הוא
י אלהי צבאות דאהגלי
על אברקס יצחק ויעקב
וקמא באמיר על ידי משה דקרגיה לקל דר זכר: י ואתה בפולחנא דבאלהך התקף חסדא

רש"י

סדר"י קרא

שלחני כי עלת החשיר: בית אל ימצאנו ושם ידבר עמנו. הוא
בירכו ואמר לו שם ידבר עמנו יעקב לא יקרא שםך עוד יעקב כי אם
ישראל יהיה שםך. לא האמר שמעמי בירכתני את הברכה
הזאת שהיה הירוש ברךך הוא הסכים עמי בבכרתי. ובבית אל
המצאנו להקדוש ברךך הוא. ושם ידבר עמנו. שמיים עמי
בבכרתי שכבתי עמי. שכבתי עמי בירכו. דהתיב ויאמר ולו
אלהים שםך יעקב: (ו) ויהי אלהי הצבאות ה' זכרו. פתרון
זה שבו של הקדוש ברךך הוא כמ' כמ' ויאמר זה שמי לעולם וזה
זכרי לדור ודור. כמו ששעה הקדושה ברךך הוא ליעקב כמו כן
יהאמר עוז שאר יו אה' יעקב

רד"ק

לחאבך אדם עם מלאך ויכול עמו כמ"ש וירא כי לא יכול לו:
בכה ויתחנן לו. זה לא נזכר בתורה ופי' כאלו המלאך בכה
ויתחנן ליעקב שישלחנו כמ"ש ויאמר שלחני כי עלת החשיר
כל זה לתודיע כי האי יתברך שולח המלאך לעלות הצדיק
ילעשי: לו רצונו וברכו זה לא נפרד ממנו אלא ברצונו:
בית אל ימצאנו. המלאך מצא ארזו גם כן בבית אל ושם כרכו
גם כן ושלח ימצאנו עתה במקום עבר. והאמר מירוש כממשנו
שאמר לו המלאך כי בית אל ימצאנו האל יתברך שברו כי שם
יגלה לו ויקרא שמו ישראל: ושם ידבר עמנו. דברי הביא
אמר שם בבית אל דבר עמי וגם עמוס להתיב את ישראל

על עבודת התבול בבית אל כמ"ש עטים דרשוני חיו ואל תדרשוני את ה' וה' יאמר לך ויבך לקיים ברכתך לך ויהיה שםך ישראל לאמר כי שרית עם אלהים
ועם אנני עם תוכל. והנאמר רב סגריה פי' ושם ידבר עמנו כמו בעבורנו או עלינו כמו בביבון ופי' ישראל יאמר לו פיה רובה
גו וקול גוט ויהא מן וגו'. ואולי כי המלאך הזה הוא מיכאל ועלי אבר המלאך הנאמר אהיה מכל לו וגו': (ו) וה' אלהים
הצבאות אף על פי שנגלה לאביכם באל שדי לאמר לו אני אל שדי פרה רבבו עוד חרש שמו הנכבד למשחית וחכל בעבורם
לחרש בו אוהוהו ומיפסיהו ליהוציאכם מעבודת לחרות והוא יור' ה"א וי"ח והוא אלהי הצבאות אלהי צבאות מעלה שהם
הובלאתי ונהלגלתי עם טובכיהו בשם אל ואלהים הוא משתתף עמכם אבל הוא השם אבני משחית ה' וזלתי ואתם אם תעשו
את רצונו הוא יהיה לכם לאלהיכם כמו שהוא אל אלהי הצבאות ה' זכרו כמ"ש זה שמי לעולם ויהי לדור ודור ועל הדרך כך
ה' נביא אמר להון ה' אלהי הצבאות ה' (ט) ואתה. אתה שאהה עוד יעקב את תרצה כאלהיך השביב כדומר תנח כמו
בשוכה נחת תושעון: חסוי ומשפט שמר. בתנאי זה תוכל לנות ולא תפחד מאויביו אם תשבור עליו בשמות חסד ומשפט כי
מדותיו הם כמ"ש כי אנני עושה חסד ומשפט וצדקה בארץ כי כאלה תפגתי נאם ה' ואל על פי שלא הזכיר הנה צדקה תנת

מצודות דוד

יכולת: (י) זכרו. כמו כי חסדו ויחסי: (י) חסדו. ענין חסדו ומעוט
כמ"ש ה' הוא ה' חסדו ויחסי: (י) חסדו. ענין חסדו ומעוט

ואני נסכים לך על הכרכות שברכך יחאך. ואחוז מלאך
שרו של עשו היה ויהי מערער על הכרכות: (ו) וה'
אלהי הצבאות ה' זכרו. כאשר הייתי מלוא כן חטי
עתה ואם אחס הייתם הולכים עמי בתמימות כיעקב אביכם
הייתי נוהג עמכם כאשר נהגתי עמו: (ז) ואתה באלהיך
תשוב. כהכערתו וכמשתעונו שהוא מבטויך אחת יכול
לסמוך ותשוב אליו. רבן: חסד ומשפט שמור. ומובטח
אמן עזרא
(*) חו"י נ"ל יעקב

המלאך ובעבור שהמלאך נראה בבית אל פעמיים הנה
המקום שער השמים על כן הונבחתני חטי ועמוס על ויעם
בבית אל שהוא מקום מלכותו כאשר אפרס: (ח) וה' המעם
המלאך דיבר עם אביכם והסם גילה שמו לנשה חטי אלהי
המלאכים להיות להם לאלהים על כן ה' זכרו: (י) ואתה.
לו שכת אל אלהיך היה עונדך להשיבך אליו וזהו ואתה
באלהיך תשוב וקוה אליו ואל תסמוך אל עשרך ואל כוסך

על עבודת התבול בבית אל כמ"ש עטים דרשוני חיו ואל תדרשוני את ה' וה' יאמר לך ויבך לקיים ברכתך לך ויהיה שםך ישראל לאמר כי שרית עם אלהים
ועם אנני עם תוכל. והנאמר רב סגריה פי' ושם ידבר עמנו כמו בעבורנו או עלינו כמו בביבון ופי' ישראל יאמר לו פיה רובה
גו וקול גוט ויהא מן וגו'. ואולי כי המלאך הזה הוא מיכאל ועלי אבר המלאך הנאמר אהיה מכל לו וגו': (ו) וה' אלהים
הצבאות אף על פי שנגלה לאביכם באל שדי לאמר לו אני אל שדי פרה רבבו עוד חרש שמו הנכבד למשחית וחכל בעבורם
לחרש בו אוהוהו ומיפסיהו ליהוציאכם מעבודת לחרות והוא יור' ה"א וי"ח והוא אלהי הצבאות אלהי צבאות מעלה שהם
הובלאתי ונהלגלתי עם טובכיהו בשם אל ואלהים הוא משתתף עמכם אבל הוא השם אבני משחית ה' וזלתי ואתם אם תעשו
את רצונו הוא יהיה לכם לאלהיכם כמו שהוא אל אלהי הצבאות ה' זכרו כמ"ש זה שמי לעולם ויהי לדור ודור ועל הדרך כך
ה' נביא אמר להון ה' אלהי הצבאות ה' (ט) ואתה. אתה שאהה עוד יעקב את תרצה כאלהיך השביב כדומר תנח כמו
בשוכה נחת תושעון: חסוי ומשפט שמר. בתנאי זה תוכל לנות ולא תפחד מאויביו אם תשבור עליו בשמות חסד ומשפט כי
מדותיו הם כמ"ש כי אנני עושה חסד ומשפט וצדקה בארץ כי כאלה תפגתי נאם ה' ואל על פי שלא הזכיר הנה צדקה תנת

משיח הכהנים
מיס הקב"ה צי קרענן הורה. אונ וישר אל פלאך ויבך וגו'.
אונ ער האם יך געששארקם הורה. אונ וישר אל פלאך אונ ויעקב
אום אונקער פטינג באבין נח אלהי צבאות וקר. אונ ער האם
ששענדי נעקעקם אין הקב"ה וואס ער איז דער קאם פון אלע
צבאות. וואס פון אלהיך השבוגו. אונ הקב"ה האם נעאום
צו די ירדן וז וואס פון ששענדי ויך קערן צו הקב"ה אונ וואס
הייסן צוואן פארן חסד אונ ששפס אונ וואס פון ששענדי און
צו הקב"ה. אונ היינס קיטו גיטאון געזן. אסדרה ברוך מאונ
סרקה. וואס ער האם אין האנס פאלשע וואס שאלין. לעשוק
אבך. וואס ער האם ליב צו וויבן. צו גילן ביי פשענשן. אונ
וויי ירדן זענען גינען אזו גוס קריער וואס הקב"ה האם יך
בערהיבם מיס ויז אונ דער היילם אונ אויס זענען ויז אזו
שעקס גיטאון דריבער ויעם הקב"ה קרענן מיס זיי אונ ויעם
זיי ששענדי ביי זיי ויעלן פארן השוכה:

פירוש ע"פ
דבר מלאך המ גינדינגט אז יעקב המ גינאנט צו אים
(יא אשלהך פי אם ברכתי איהך וועל דיה נים אנועק
שיקן גייערשט אז דו וועקט איהך פגענששן פלוקר דו
זאיקט מסבים זיין אוף די ברכות וום מיין פאטער
יעקב האם מיה גיגענמשש דעקסט מאל האם דר
מלאך גינדינגט אונ המ גיגעטן צו יעקב ער נאר אים
אפ לאזין אונ המ אים גנאנט ווארום ווילקסו איה
זאל מסבים זיין אוף די ברכות אקער בית אל ימצאנו
אין בית אל וועט אונן קאם גיגינין פלוקר דארטן
וועט ער ויה פונייען צו דיר אונ איה וועל איהך
דארטן זיין ויש ידבר עמי אונ דארטן וועט ער רייך
מיט אונן אונ ער אונ איה וועלן מסבים זיין אוף די
ברכות וואס דיין פאטער יעקב המ דיה גיגענמשש:
ה' זכרו איו ניין גידעקעניש דס ווייז דס ער איו גינען אונ איו היינט אונ וועט זיין אייביג דרום
ווען איהר ישראל וואלט איה פרום גינען אזו ויז יעקב וואלט איה מיה מיט אייה אויה נוהג גינען
אזו ווי מיט יעקב: (י) ואתה באלהיך תשוב אונ דוא ישראל אין דעם פאר זיכ ערוגג פון דיין קאם מענטשו

ה' זכרו איו ניין גידעקעניש דס ווייז דס ער איו גינען אונ איו היינט אונ וועט זיין אייביג דרום
ווען איהר ישראל וואלט איה פרום גינען אזו ויז יעקב וואלט איה מיה מיט אייה אויה נוהג גינען
אזו ווי מיט יעקב: (י) ואתה באלהיך תשוב אונ דוא ישראל אין דעם פאר זיכ ערוגג פון דיין קאם מענטשו

וְקוּה אֶל־אֱלֹהֶיךָ תְּמִיד: ח כְּנַעַן בְּיַדוֹ
מֵאֲזוּי מְרֵמָה לַעֲשֹׁק אָהֵב: ט וַיֹּאמְרוּ
אֶפְרַיִם אַךְ עֲשֵׂרְתִי מִצְאָתִי אֲוֹן לִי כִּלְי־
יִגְיְעִי לֹא יִמְצְאוּלִי עֲוֹן אֲשֶׁר־חָטָא:

וְדִינָא טַר וּפְסַר
 לְפִוּרְקָנָא בְּאֵלֵהֶךָ
 הִירֵימָא: ח לֹא הִתְיוֹן
 כְּתִרְיִן דְּבִיבְדִיהוֹן מִוְּתָן
 לְבִידֵי לְמִינֵם דְּרָסִי:
 פּוֹאֲמְרוּ דְּבִית אֶפְרַיִם
 בְּרַם עֲקֵרְנָא אֲשֶׁבְחָנָא
 אֲוִנִים לִי נִבְיָא אָמַר
 לְהוֹן כְּדַ עֲוִמְרָכוֹן לֹא

ה' א' נ' ו' י' ו' פ' ס' ט' ז' כ' ט' ז' :

ואנכי

רש"י

מהר"י קרא

אחת לקוות ליטעו תמיד: (ח) כנען בידו מראשית
 אחס סומכים על כל זלעפעס סחאס סוההיס רומאוס ועל
 אהס עשירוס אחס אומרויס: (ט) אך עשרתי, ולמה אעבוד
 את עשירתי בדרך הוה: (כ) מצאתי און לי, און כה
 ומדרס הגדה היה דורס ר"ש ז"ל מלאחי און לי מלאחי לי
 שטר מוז שיש לי מלכות על ישראל וילכו גס אחיו ויטלו ונז'
 הנני לך לעבדים (בראשית ל'): און לי, דיני שטר כמו
 חותבין עליו אונז וכמו בלוי א' וצטמי א' בבראשית דבה
 וזהו פירושו ויאמר אפרים אך עשרתי מצאתי און
 לי, ירבעם בן נבט שהיה משכט אפרים מתפאר בעלמו
 וחומר אך עשיתי מלאחי און לי שטר אחד שכל ישראל
 עבדים לי שאבו קנה אותם דכתיב וילכו גס אחיו ויטלו
 לפניו ויאמרו הנני לך לעבדים ומה שקנה עבד קנה רבו
 וכל ממנוס שלי לפיכך און כי חטא אס חטול כל אשר להס
 מררס גדולה הכאה לאיך בבראשית מלתי יהיה אמר
 הקדוש ברוך הוא הננו לך לעבדים לא סחאת אכל אחי ה' אלהיך
 כנאמר בעשרת הדברות (שמות כ') סחאת
 שהעמדת שני עגלס אחד בבית אל ואחד בן, ולענין פסונו של
 מרמה, ולאכי ה' אלהיך מלרן מררס, און הבהנתי בין עסה של
 כבור לעסה שאינו של כבור אף אי ה' יודע
 ונפרע ממאזני מרמה העשויון מבלי בזיון והטהעוון משקלותיו
 במלח כדי לרמות: כל יגיעי לא יבצאו לי, טוב לך
 לא חמרת בלכך כל ממזוי לא יהיה בו כפוק לכפר על עוני
 אשר הטחתי בן יורדס ונתן כניאז אמר להון כל עתירכוון
 אס יהקוים לכוון ביום ושלמת חוביכוון: לא יבצאו, לא יספיקו
 כמו (כמדבר י"א) ומלא להס ולא יתכן לפרס כל

יכול לעשות לכם, שכתבו און בן כותבי עתה לעזור לכם אם אתם
 לא תלחכים ושובו ותקו אלו המיד: (ח) כנען בידו מראשית מרמה
 לעשק אהב, לא תהיו אהובים לעשוק כמחר זה שכתבו און בן
 את בני אדם כמאזני מרמה שלו: (ט) ויאמר אפרים אך עשרתי
 מצאתי און לי, כשקנו כל נבסיהם ברמאות, הם אומרים
 נהעשנו מצאנו וכתבו, כל יגיעי לא יבצאו לי עון, וחטא
 שקניתי ברמאות אפילו שוה פרופה, ור' ש' עין אבי רבינו
 פהר, ויאמר אפרים, כך אמר אפרים דוא ירבעם שהוא משכט
 כשהלכו ואתו ואתו עליהם, עבשו את עשר מנסוים של ישראל,
 מצאתי און לי, מצאתו חבש שכתוב בו שכל ישראל עבדים לי,
 לפי שאמרו השבטים ליוסף הגנו לך לעבדים, כל יגיעי לא
 יבצאו לי עון אשר חטא, באחר שהם עבדי, כל יגיעי שאסול
 ביס לא יבצאו לי חטא, ואנכי ה' אלהיך מלרן מררס, אורה
 כבש מצאתי לי להעביר לי את ישראל, כמי' האמר כי לי בני
 ישראל עבדים עבדי הם אשר יצאתי אותם מארץ מצרים,
 לא ימכרו ממכרת עבד, אבל אתו הכתוב שכתוב בו ואנכי ה'
 אלהיך מלרן מררס לא מצאתי לי, שהתחך טאת הקב"ה.

כי הם עבדי הוא כתוב אחריו ואנכי ה' אלהיך מלרן מררס
 הקדוש ברוך הוא הננו לך לעבדים לא סחאת אכל אחי ה' אלהיך
 כנאמר בעשרת הדברות (שמות כ') סחאת
 שהעמדת שני עגלס אחד בבית אל ואחד בן, ולענין פסונו של
 מרמה, ולאכי ה' אלהיך מלרן מררס, און הבהנתי בין עסה של
 כבור לעסה שאינו של כבור אף אי ה' יודע
 ונפרע ממאזני מרמה העשויון מבלי בזיון והטהעוון משקלותיו
 במלח כדי לרמות: כל יגיעי לא יבצאו לי, טוב לך
 לא חמרת בלכך כל ממזוי לא יהיה בו כפוק לכפר על עוני
 אשר הטחתי בן יורדס ונתן כניאז אמר להון כל עתירכוון
 אס יהקוים לכוון ביום ושלמת חוביכוון: לא יבצאו, לא יספיקו
 כמו (כמדבר י"א) ומלא להס ולא יתכן לפרס כל

כי הם עבדי הוא כתוב אחריו ואנכי ה' אלהיך מלרן מררס
 הקדוש ברוך הוא הננו לך לעבדים לא סחאת אכל אחי ה' אלהיך
 כנאמר בעשרת הדברות (שמות כ') סחאת
 שהעמדת שני עגלס אחד בבית אל ואחד בן, ולענין פסונו של
 מרמה, ולאכי ה' אלהיך מלרן מררס, און הבהנתי בין עסה של
 כבור לעסה שאינו של כבור אף אי ה' יודע
 ונפרע ממאזני מרמה העשויון מבלי בזיון והטהעוון משקלותיו
 במלח כדי לרמות: כל יגיעי לא יבצאו לי, טוב לך
 לא חמרת בלכך כל ממזוי לא יהיה בו כפוק לכפר על עוני
 אשר הטחתי בן יורדס ונתן כניאז אמר להון כל עתירכוון
 אס יהקוים לכוון ביום ושלמת חוביכוון: לא יבצאו, לא יספיקו
 כמו (כמדבר י"א) ומלא להס ולא יתכן לפרס כל

אבן עזרא

רד"ק

כי הכה מלתי היה לך גם העובר: (ט) ויאמר, עטס אך
 לא נתן לי השם העושר אני מעלמי עשרתי כי אינני כמו
 כנען הוא הסומר כמו לא יהיה עוד כנעני והטעם למה

אמר בלשון אחר שמרו משפט ועשו צדקה ואמר הנה וקוה
 אל אלהיך תמיד והוא צדקה ויטער שתקוה תמיד אל' לא וקף כי
 תהיה לך סובת גדולה ועושר וכסס האמר כי כאתו הוא הכל
 ותכורו תמיד וקוהו לו כמו ששכר בתורה וכתבת את' אלהיך
 כי הוא הנהיך לך כל לעשות חול לא ככאפיי שאמר אך עשרתי
 מצאתי און לי ויש לפרש ביה ככאפיי השוב בכפוס לפי דויהית תשוב
 כמו למדבר רנו צדקום ביה כמו זה וית ואת בלהטא ונז': (כ) כנען בידו, ואתח
 און אתה פן אלא אתה כמו הכנען והוא
 הסוחר אשר בידו מאזני מרמה: לעשוק אהב, הפך חסר וביטשם שבוו וית לא
 תהיון ככתרונו ונז': (ט) ויאמר אפרים אך עשרתי
 מצאתי און לי, הפך וקוה אל אלהיך תמיד אינו מקוה לאל
 יתברך ואינו מודה שהוא נתן לו כה לעשות חיל אבל אומר כתי
 ונעשו ידו עשה לי החיל הוה ושובה האל יתברך ושכחת את ה'
 עשרתי ריל עשרתי מצאתי: און, כמו את או פירושו כמו כה
 ולאין אונים עצמם ירבה: כל יגיעי לא יבצאו לי עון אשר
 עוד דעה אחרת אומר כי הוא ערש ואומר כי בכל בני שיגע
 ואסף לא ימצאו של מןו של עון חטא: אשר חטא, כמו חטא
 וכן טיב אשר יוש כמו טוב וישה או פירושו לא ימצאו לי עון
 ולא דבר אשר בו חטא לי והחטא פחות מן העון כי החטא
 יבא לעפשים על הגשנה או פ' עון אשר חטא אשר היה לי בו
 חטא ככורס שחטאני אני עליו כי אם בא לירי מןו בעין

מצורת דוד

מצורת ציון

אחה נאטענט אלהיך תבש כעוים ונחל כק שבור חסד ונמסע וז'
 קוה תמיד אל' אלהיך כי כעוה חסידים טיגאל הקוה: (ח) כנען, וז'
 אכל אהס כסוהס הכעמ' אהר בידו מאזני מרמה אוכוס לעשוק לה
 הכריות וליק חסן כחוסר ונמסעט: (ט) ויאמר אפרים, ר'ל ונז':
 מלאחי לי און חסן לאסוף חון ולא ה' פגל כל לאח אפרים בכל
 ארס כהסם ר'ל און כן פוס כמדוד גול והעלס כי תשוב סאין תמקום

כמו כעוים ונחט (כעפס ל'): (ח) כנען, חגד וסכס וכן וסכול
 כמנה לנעמי (אש' ל'): סאנו, מלשון מלתי משקל: (ט) און, וז'
 ענין לו וסולן: כל יגיעי, ככל יגיעי ונחטס ביה השעוים:

אבן עזרא
 אהב ער המ' ליב צו רויבין לייט: (ט) ויאמר אפרים אך
 עשרתי און דר אפרים האט גינאגט איה בין ברויך
 גינוארן און האב גיפונן איין פח צו מיר דס מייגט
 ער ויי זאגין אז דס עשירות האבין זיי גינומען ביט
 זייער פח גיט פון גאט זיי זאגן כל יגיעי לא יבצאו לי עון
 גאר מיין ביידיקייט פלוקר אין גאר מיין געלט פועט

פירוש ע"ט
 דיה פאר לאוין אונ אום קערן יוה צו אים נייגערט
 דער ויטשפ' שבור היט חסד אונ מישפט ונח א' איהיך
 תמיד דען מענגסטו שוין תמיד האפין צוא דר היקף
 פון דיין גאט: (ח) אפער דר ישראל טוט גיט אזוי
 נייגערט נעני בידו באוני קדיקה ער אזו אזוי איין סוחר
 ווס אין זיין האנט וענן פאלקישע וואג שאילן לעשק

**וְאֵנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵאַרְצֵן מִצְרַיִם עַד
 אֹשִׁיבְךָ בְּאֶהְלִים כִּימִי מוֹעֵד :
 יֵא וְדַבַּרְתִּי עִלִּי הַנְּבִיאִים וְאֵנֹכִי חוּזֵן
 הַרְבִּיתִּי וּבִיד הַנְּבִיאִים אֲדַמָּה : י אִם
 גִּלְעָד אֲוֹן אֲדִישׂוּא הִיוּ בְּגִלְגָל שׁוּרִים**

יִתְקַנְסוּ לְכוּן קְיוֹם
 הַדּוֹשָׁן מֵת חוֹבִיכוֹן :
 יִבְאָא יִי אֱלֹהֶיךָ
 דְּאֵפִיקֶיךָ מֵאַרְעָא
 דְּמִצְרַיִם עוֹד אוֹתְבִינְךָ
 בְּמִשְׁכְּנֵי קְיוֹמֵי קָדָם :
 יֵא וּמְלִלְתִּיה עִם נְבִיאֵי
 גִּלְגָל נְבוּאָן אֶסְגִּיתִי
 וּבִיד נְבִיאֵי שְׁפָתַי :
 יֵאֵא בְּגִלְגָל הִיוּ אֲנוֹסֵי

מדר' קרא
 ועבר לבעלים שעשת. ואני פה' כהנ' ואמר אפרים אך עשרתי. כלומר כשחם חמוסא לפני היה להם לומר. למח אנו חמוסא לה' וחלא כל העושר שמצאנו כל נכסנו שניתנו בהם לא ימצאו כופר לנו ביום עברה לעולולחמא אשר חסאנו : (י) ואנכי ה' אלוהיך מארץ מצרים. ואם היו הם אומרים כך שהחזירו על עונם. אני ה' שהוצאתים מארץ מצרים. אני (שחיתות הרעים) מרשיכם עדיון באהלים כימי מועד צאתם ממצרים : (יא) ודברתי על הנביאים. אבל אינם רוצים לשוב. שחזרו לככה נביאי' דברתי נבואתי. והרבותי נבואתי חזון הרבה : וביד הנביאים אדמה. כלומר אני מרסה עצמי וכבודי לנביאים שרואים את שכנתי לפי שאני שולחם לישראל להשיבם כדרכיהם הרעים. שלא ישובו לחם ויאברו לא דבר ה' אליכם : (יב) אם גלעד און אך שוא היו בגלגל. אם כחמתיה היו יושבי גלעד רעים ועכשו הם רעים וחמסאם לה' מאד. בגלגל

רשי'
 וגיט כל הגיעים לבקש עושי לא ימצא לי עון ש"כ היה ראו לכתוב כל יגיעי בלא וי"ד ולקודו ביר'י אבל עתה חזינו לשון יגע אלא לשון יגיע : (י) עוד אושיבך באהלים. אכרית מתוך סומי מרמה אושיבך באהלים אשמיד מתוך תלמידים עסקים נורה : כימי מועד. כימי מועד צראשם עושי יפקד חים תם יושב אהלים : (יא) ודברתי על הנביאים. להוכיח אתכם ולהחזיר אתכם למוטב : וביד הנביאים אדמה. כראיתי להם כמתה דומיות. דבר אחר אדמה להם דברי על ידי מעלי' כדי ליושכם על מועמיהם : (יב) אם גלעד און. אם בא להם שבר ואונם הם נרמו לעלמס כי אך שוא היו ובגלגל

רדק
 ובגולה לא היה בידיעתי כלום' על ידי שחמאתי אני עזר ולקחתיו בעין כיריעתי וכל הדרך הזה והישאו אתם עון אשבת הסביבות ר"ל עון שיאשכבו עליו וי"ת ואמרו דבית אפרים וגי' : (י) ואנכי ה' אלוהיך מארץ מצרים. משם ירעוני אבותיך שעשיתם עמהם כסה אותה ומסופתים והוצאתים מארץ מצרים סבית עבדים וכן אמר בתורה אנכי ה' אלוהיך וגי' ועלך היה לדעת איתו כמה שעשיתי עם אבותיך וכן עמכם וכל אחריהם בזמן שמעמכם בקלי וכן אני עתיד להוציאכם משבת וכללתי שם כמי שעשיתי כשחזרתי אתכם מארץ מצרים וכללתי אתכם כמדבר והושבתיו אתכם באהלים כן אני עתיד עוד כשאוציאכם בארצות העמים להושיב אתכם באהלים כמדבר בדרך ולהוצאתכם מפיאות עד שתשובו לארצכם בשלום כבר שכתוב אחת על שמים נהרות ונא' ואמר ואתך ציה למוצאי מים. ופי' כימי מועד צאתכם ממצרים וכל זה לא נתחם אל לבכם להבנותן סביבות שעשיתי עם אבותיכם ומכסם : (יא) ודברתי על הנביאים וכן יבואו האנשים על נתיבים אשר מה יוכלו לעשות לכם ולא עשיתי כדי שלא תשכחוני יטה שעשיתי עם אבותיכם חרי דברתי חסיד עם הנביאים להוציאכם מאתי ודברתי חזון להם ימים רבים : וביד הנביאים אדמה. וכלומר נתתי רמינות ושלמים ביד הנביאים כמו המשל שאמר יסעיה כרם הית לירורי ופה שאמר ויבדלו וכל תפרשה ומת שאמר ויבד פ' כי על ידם היה שולח להם הרמינות והמשלים כמו אשר דבר ה' ביד משה : (יב) אם גלעד און. אם גלעד החל לעשות און שחם החלו לעשות הרע תחלה והם גלו תחלה : אך שוא היו. ויכל להרביקו למעלה שחיהו פעמו על גלעד שובר ויתי הענין כפל במלות שנות או יהיה פעמו דבק עם בגלגל ואף על פי שהוקף במלת חיו און כל פעמי הפרשים הליכים אחרי. פעמי הנקוד. בגלגל שורים וכו'. כי בני בגלגל היו שוכנים לארץ הגלעד רק הירדן היה ביניהם וישירו מעשיהם והחלו לעברו עזרם כמו הם

אמר חסד ומעט שמור ולא יהיה עושק ככעניו וכל יגיעי לא ימצאו בני חסם שחמאתי : (יא) ואנכי. הטעם הלא חזכור כי חזי העליתך ממזרים בעושר רב שלא יגעת בו וכללתיך כמדבר כהיותך באהלים כמו כן ויכל לעשות לך כימי מועד לאחת ממזרים : (יא) ודברתי. והנה כבר דברתי כזאת וכזאת על הנביאים שיאמרו לכם שתחתו דברי שקר : וביד הנביאים אדמה. ששמתי דמיונות משלים שתבזו : (יב) אם. והנה היו אנכי הגלעד לפני הנביאים און : אך שוא היו. אחרי כן : בגלגל שורים וכו'.

מצורת דין
 ע"ם עביר מעשיו : (י) ואנכי. חיל הלא אנכי ה' אלוהיך מעת סוףלמן מלקח מזרים ומלו' אני נעלמי מעשיו לך טובם ומשתי בעמטך כשכמה ספית לא ע' אלוהים מללכי מעלה כדרך מעמ' : עוד אושיבך באהלים. עוד יבואו ומו' אשר תל' מהגולה ולושי חוקך כדרך כהכילים כמו כימי הומו הסוד טילת מתוך עסקים דכתי אל סכילות והכתי דכתי חזון : אדמה. ר"ל דכתי דמיון ובעל' ליוס מקובל על הלכ כי מל' חילי לטענת כך : (יב) אם גלעד און. אם חילי על גלעד סהם לא על גלעד סהם כי ר"ל כשמהל' לחלום נמו' כי מעמיהם היו אך שוא יבגלגל מקום

מצורת דין
 ע"ם עביר מעשיו : (י) ואנכי. חיל הלא אנכי ה' אלוהיך מעת סוףלמן מלקח מזרים ומלו' אני נעלמי מעשיו לך טובם ומשתי בעמטך כשכמה ספית לא ע' אלוהים מללכי מעלה כדרך מעמ' : עוד אושיבך באהלים. עוד יבואו ומו' אשר תל' מהגולה ולושי חוקך כדרך כהכילים כמו כימי הומו הסוד טילת מתוך עסקים דכתי אל סכילות והכתי דכתי חזון : אדמה. ר"ל דכתי דמיון ובעל' ליוס מקובל על הלכ כי מל' חילי לטענת כך : (יב) אם גלעד און. אם חילי על גלעד סהם לא על גלעד סהם כי ר"ל כשמהל' לחלום נמו' כי מעמיהם היו אך שוא יבגלגל מקום

פירוש ע"ם
 די נביאים יי' נאלין א'יך ש'קראפין אונ' נא'ן א'יך' קחזיר' למוסב' יין ואנכי חיון תרביתי אונ' א'יך' נא'מ' האב גקערת' נביאות צו א'יך' וביד תנביאים א'יך' אונ' דוק' די נביאים בין א'יך' ונא'רען ג'יך'לעכין פ'לוקר' א'יך' בין ונא'רען א'יך' ע'קען : צוא יין אין פ'קה ר'מינות : (יב) ואנמן ונא'רען נא'מ' אם גלעד און ווען א'יך' גלעד' איז ג'יקוקן א'יין פ'ך'א' האב'ן יי' ז'יך' עם אליון ג'ובם ג'ינוען ונא'רען א'ד' א'יך' הי' ג'ייערש' פאלק'ש' ע'קען יי' נוען

פירוש ע"ם
 די נביאים יי' נאלין א'יך' ש'קראפין אונ' נא'ן א'יך' קחזיר' למוסב' יין ואנכי חיון תרביתי אונ' א'יך' נא'מ' האב גקערת' נביאות צו א'יך' וביד תנביאים א'יך' אונ' דוק' די נביאים בין א'יך' ונא'רען ג'יך'לעכין פ'לוקר' א'יך' בין ונא'רען א'יך' ע'קען : צוא יין אין פ'קה ר'מינות : (יב) ואנמן ונא'רען נא'מ' אם גלעד און ווען א'יך' גלעד' איז ג'יקוקן א'יין פ'ך'א' האב'ן יי' ז'יך' עם אליון ג'ובם ג'ינוען ונא'רען א'ד' א'יך' הי' ג'ייערש' פאלק'ש' ע'קען יי' נוען

זבחו גם מזבחותם פגלים על תלמי שדי: ויברח יעקב שדה ארם ויעבד ישראל באשה ובאשה שמר: ובנביא העלה יהוה את ישראל ממצרים ובנביא נשמר: **מו הכעים**

בכס פקיה נקלמא הורין
 למעון זבחו אף
 אנדרהון אפגיאז פגרין
 על החומי חקלא:
 ובניא אפר להון הקא
 יעקב אכוכון אזל
 למקרי ארם ופלח
 ישראל באשה ו
 ובאשה נשמר ונקא:
 די נאף פד נחמו
 אקדהתכון למצרים נביא
 אפרים

ר"א נס מזבחות. סכודין קב: שלח יי ואסיק ית ישראל מצרים ועל גרי נביא אהנמר: מו פגזין דבית אפרים

רשי

סורים זבחו לע"א: גם מזבחותם. רעים כנלים שעל תלמי שדי: תלמי שדי. הוא מעני' המהרישה קרויה תלם: (יג) ויברח יעקב שדה ארם וגו'. כאלס סאומר נחזור על הראשונות שדברנו למעלה וישר אל המלך ועוד זאת עשיתי לו כשהולך לברות עדה ארם יענת' אך שמרתיו: ובאשה שמר. מתי האלן: (יד) ובנביא העלה ה' את ישראל מארץ מצרים. (מו) הכעים בדכריהס הלא כנביא העלה וגו': (מו) הכעים אפרים.

אבל אחר ירבעם וחבירו שחמא: והחמיאו את הרבים. שהכעים

אבן עזרא

לכעל: כנלים. דרך משל סאיו רבים ומראים: (יג) ויברח. היה לכס לחשכו כי אפיקס כבדו אל ארס עני היה וכן אמר ותן לי לחס לאלכו: ויעבוד. באשה. זהו הלא כרהל עבדתך ובעבור אשה היה סומר לכן ואני העפרתיו גם העליתי כעיו על יד נביא הוא משה וכן ישראל כמו לכן וסומרך משה וסכח ישראל כל זה: (טו) הכעים.

עמו וברכתו וישב כשם בעושר ובכסאם: ויהו ובנביא העלה ועוד עשיתי חסד עם בניו שירדו למצרים ונשתבדו שם ושלחתי להם נביא שהצלה אותם ממצרים ברכו רב והוא כשהו: ובנביא ושמר. ארבעים שנה שברדבד נשמרו על ידי נביא שנתי להם ולא חסרו דבר וכל השוכות האלה אינם זוכרים ובכעיים אחרי התעבות וכל אל זהו שאמר: (טו) הכעים אפרים את הלא יתברך בתמוריהם והם המזבחות שהיו כנלים וזגוים וכמבחו שמי לך הכרורים ויש לפרשו גם כן סיפני כרורים ופירושו כעס התמוררי

מצודה דוד

שעמד המקדש בחתלה עם זכחו שרים לעושים וגם המזבחות: שעמד לעושים היו ממונים כמו מסכר הנגים כסם על תלמי שדה: (יג) ויברח יעקב. הלא כשנכרת יעקב מפני שמו אל ארס או ענד ללגן בעבור אשה היא דהלו וסח' חור עוד לשמור לכן לכן בעבור הלא חור כעכוס גדול ותי נתן לו זה הכעס הלא מני וסך תלאר אך פסתי מלמתי לון לי: (יד) ובנביא. הלא ע"י משה נביא העלה וגו' וע"י משה נביא העלה הכל כל כשנכחתי וסך הפקשו למגד שפניו מכניס ומעיר מעשה המלס: (יז) הכעים. כ"ל אלה שכל זה ידיוהם נלפדים ועל"י הכעים לה' כעשעים דעים: ודברו.

פירוט ע"ט

גיווען פגלל שרדים וזתי אונ אין נקלר האקען גיאי גיקולעט אקסין צו די הייךעניש נעצען גם פגחותם פגלים על תלמי שדי אונ אוף זייערע פגחות וענין אזו פיל ווי די הייפין עקר ווען אוף די בייזשין פון דעם פעלד: (יג) דא קערטער זיך אום צו די ערשטן רייד נום ער המ אויבין פון די טובות פון ער המ גיטאן צו יעקב אונ זאגט נאך דם האב איך גיטאן צו יעקב ויברח יעקב שדי ארם אזו יעקב איז אנטלאפן גיווארין צום פעלד ארם ויעבדו ישראל באשה אונ דר ישראל פלוקר דער יעקב המ גידרנט צו לכן פאר איין אשה ובאשה שמר אונ פאר איין אשה האט ער ויידער גיהיט די שאף ווייסס איר דאך וואל וויא

סוריס זבחו. לע"ז: גם מזבחותם כנלים על תלמי שדי. ולא האמר כנלל המ כל כך חסאים. אלא לא הניחו אפילו תלם שדה שרא הקימו מזבח לע"ז: (יג) ויברח יעקב שדה ארם ויעבד ישראל באשה ובאשה שמר. ולמה אין אהם לוקחים כוסר מיעקב אביכם ששמר ציווי אביו בשביל אשה שציוותה עליו וישבת עמו ימים אחרים והלך עם וסמר שם כ"י שנה: (יד) ובנביא העלה ה' את ישראל מארץ מצרים. על אחת כמה וכמה שהייתם כווה לשמור דברי הנביא שראיתם שעל ידו נעשה זאת וכופת כוה שהעלה הקדוש ברוב הוא את ישראל מארץ מצרים על ידו. לכן אני אומר שברב הנביא הוא סודר אפיקס. הייחב כדוי לשמור ציוויו: (מו) הכעים אפרים הכרורים. אחר יעקב אביכם אין אתם לוקחים מזמר

ר"ק

ולעשות און וישא וזבחו עררים לעושים בכקום אפרים מזבח לה' יתברך וזכרנו שם המסכן החולה אחר שעברו את הירדן שם זבחו שורים לעכו"ם: גם מזבחותם כנלים על תלמי שדי. לא די מזבחה שעמד כנלל לעכו"ם כי גם בנו הוצי' לעיר מזבחות רבים נראים כנלי אבנים על תלמי השרות: שדי. כמו שדים וכן וקרא לו חלוניו כני חלונים וכן תרגם יונתן: (יג) ויברח יעקב. והם אינם זוכרים המוכיח שששיתו גם אביהם שברח מפני עשר אחיו: ויעבדו ישראל באשה. אף כשהיה עם הוצרך לעבוד את לבן בעבור אשה שותן לו כחו והעבורה ששמר את צאנו וכן כחו האחרת שנתן לו שמר צאנו כי ואני היא שהייתי ועוד עשיתי חסד עם בניו שירדו למצרים ונשתבדו שם ושלחתי להם נביא שהצלה אותם ממצרים ברכו רב והוא כשהו: ובנביא ושמר. ארבעים שנה שברדבד נשמרו על ידי נביא שנתי להם ולא חסרו דבר וכל השוכות האלה אינם זוכרים ובכעיים אחרי התעבות וכל אל זהו שאמר: (טו) הכעים אפרים את הלא יתברך בתמוריהם והם המזבחות שהיו כנלים וזגוים וכמבחו שמי לך הכרורים ויש לפרשו גם כן סיפני כרורים ופירושו כעס התמוררי

מצודה ציון

און (אפיקס): כנלים. ענין חל ודגור: תלמי. היא הערובה כעכס כתיבס וכן תלמי רוח (המלס ס"ה): שדי. כמו שדה: (יג) שדה ארם. כמו חכן חלס:

אשה חלמס וכל זה היה מגול עניו כי בא בדים יקניט וכלומר הלא חור כעכוס גדול ותי נתן לו זה הכעס הלא מני וסך תלאר אך פסתי מלמתי לון לי: (יד) ובנביא. הלא ע"י משה נביא העלה וגו' וע"י משה נביא העלה הכל כל כשנכחתי וסך הפקשו למגד שפניו מכניס ומעיר מעשה המלס: (יז) הכעים. כ"ל אלה שכל זה ידיוהם נלפדים ועל"י הכעים לה' כעשעים דעים: ודברו.

גיווען פגלל שרדים וזתי אונ אין נקלר האקען גיאי גיקולעט אקסין צו די הייךעניש נעצען גם פגחותם פגלים על תלמי שדי אונ אוף זייערע פגחות וענין אזו פיל ווי די הייפין עקר ווען אוף די בייזשין פון דעם פעלד: (יג) דא קערטער זיך אום צו די ערשטן רייד נום ער המ אויבין פון די טובות פון ער המ גיטאן צו יעקב אונ זאגט נאך דם האב איך גיטאן צו יעקב ויברח יעקב שדי ארם אזו יעקב איז אנטלאפן גיווארין צום פעלד ארם ויעבדו ישראל באשה אונ דר ישראל פלוקר דער יעקב המ גידרנט צו לכן פאר איין אשה ובאשה שמר אונ פאר איין אשה האט ער ויידער גיהיט די שאף ווייסס איר דאך וואל וויא

אֲפָרַיִם תִּמְרוּרִים וְדָמָיו עָלָיו יִשְׁוֶה וְהִרְפֵּתוּ יֹשִׁיב לֹא אֲדֹנָיו: יג א כְּדָבָר אֲפָרַיִם רִתָּת נִשְׂאָה הוּא בְּיִשְׂרָאֵל וַיֵּאשֶׁם בְּבַעַל וַיִּמְתָּ: ב וַעֲתָה וַיִּסְפָּו

מוספי למחשי וחובת
 זה נכאי ראשית עלוהי
 יהוב והסודיה יהוב
 ליה רבוניה: א כד
 קטלל חר מבית אפרים
 רהיהא אחיד להון
 לעסמאי מתרברבין הו
 בישראל וקדו דחבו עד
 דפלחו למענהא
 סהתמלי: ב ובען מוספין למחשי ועקדו להון

ת"א יוספו לחטא. סה 79

לחטא
 סהתמלי: ב ובען מוספין למחשי ועקדו להון כמספרהון כדמחנהון צלמגין עובד

רשי

לכוראו לכוות את נכיהו ולגודל בו: תמרורים. הכ לו
 כז דמיו אשר ספק בהטעמו את ישראל להלמד לע"ו
 והמחשתי לחסד השה לו מן החרוגו כאשר אתו למידון
 מעמון ומושב שהטעו את ישראל להלמד לבעל פעור ועטמן
 הכחוב יותר ממזרים טענעו' גנור וחזומו שילאו כחרכ
 להקראתם: עליו ימוש' עליו יטול' הקדוש כדוך הוא:
 והרפתו. כסרף את שלמה כעטן שאלמר (מלכים א' י"ח)
 וירי יד כמלך שהוכיחו כרבים על אשר בנה שלמה את
 המלוא כדמפרש בחלק: ישיב ל' אדוניו. הקדוש כרוך
 הוא כשרי הוא הרע לעשות ויחר ממנו:

יג א) כדבר אפרים רתת. כמקור ורבעט למקום
 ודבר כנגד שלמה דכרים קאים וכרעדה שהרי
 מלך גדול היה שלמה: נשוא הוא בישראל. מש זכה
 להנשא להיות מלך ישראל: ויאשם בבעל. כיון שעלה
 לגדולה ויאשם בע"א: וכרת בית ורבעט וכן
 בית האלז. ויונתן וירבם כי כד מלל חד מדבית אפרים
 רתתא אחיד להון לעממיה מתרברבין הו כביבאל וכדו

אבן עזרא

השם: תמרורים. בגלו כמו שמיך תמרורים ויתמרמרו:
 ודמיו. דמי נקיים שספק: ימוש. כמו והנס נטושים:
 יג א) כדבר. מדיבורו היו ורבים הגוים ואין למלת
 רתת חכר רק בארמית ורבי משה הכהן פירש
 זה על ורבעט שהיה מאפרים כמו זו ורבעט בן יואש
 כאשר אפרש עוד: ונשוא הוא. כשאלת מלכותו בישראל
 כי מלך על עשרת השבטים: ויאשם. וימור. (כחש
 כמה ועוד כי הרב אביה כל מחנהו: ב) ועתה ויוספו.

מצודת דוד

לכן הכה שספק והטעם עליו לקחת נקם: והרפתו. מה כהקף
 כלמי מעלה להמליטו כעניו הכב הנה האל הוא אדוניו ואוכל לו
 וגמול מעטיו ישיב לו:

יג א) כדבר אפרים. ורבעט הכה מאפרים כשדבר בנחמה דכרי'
 קאים להוכיח את שלמה כע"א (כמ"ט י"ח) ע"י: וכה
 להחננום בישראל למלך עליה: וכאש' חטא כעטן שגדו מן העולם

פירוש

ארום פון אפרים האם פו דין עקס מיט דעם ווס ער
 האט גימאקט זינדן: די ישראל דינקען דיא עגלים
 נוארום דער ווס מאקט זינדן: איין מעננשן איז
 גלייך ווי ער הרגית אים דם פלומ וועט גאט פאר
 שפרייטן און נוארפין אוף אים דעם עונש דר פון
 הרפתו: ישיב לו אגינו און זיין חרפה ווס ער האט
 גדינקט צו די עגלים וועט אים זיין האר גאט אום
 קערין פלוסר ער וועט אים שפראפין דער פאר:
 יג א) נאנט דר פסוק כדבר אפרים רתת אז אפרים הם
 גירעט צייערניש פלוסראז ויקעם ווס קוקט

סדרו יב רא

להקדוש ברוך הוא בעלים שגשג. ולכן באו לך תמרורים.
 גירות קשות: ודמיו עליו ימוש' ופי' שהחמיאו את ישראל
 וגרם לדמן של ישראל לשפך על ידו. אותו דם הפילו נמש
 הקדוש ברוך הוא עליו. שחשב לו כאילו הוא עצמו שפך:
 וחרפתו ישיב לו אדוניו. כמה דאמר ובגרתו אחרי בית ירבעם
 כאשר יבער הגלל עד תוכו:

יג א) כדבר אפרים רתת נשוא הוא בישראל. רתת פחד.
 כשהררתי וירבעם שלמה כמה דאמר חז הדבר אשר
 הרים יד בפלך שלמה בנה את המלוא סגר את מרץ יד דוד
 אביו. כל' ל' שנים שבנה שלמה את בית המקדש לא טעם בהם
 פנים יין. וכשנבאו אורו הלילה טעם פנים יין. כאותו הלילה
 סגר את עצמו עם בת פרעה בבית המלוא שהייתו דוד אביו
 פרוץ ליכנס בו תלמודי חכמים. ובסתיוהות של בית המקדש
 כשים לבראשיתו. והיו וראים וקיצו משנתו. וישן עד ד'
 שנית נבצא תמיד שהיה קרב בשעה ראשונה לא היה קרב
 אותו היום עד ד' שעות. ועל כן דבר ירבעם על שלמה. ולכן
 זכה להיות נשוא בישראל על עשרת השבטים ביד אחת
 הרשילוני: ויאשם בבעל וימת. ואם המא שלמה טעם. זה הרע
 לעשות. שהאשם עצמו בפלעים בשני עגלים שגשגה ולכן לקח
 בעטו: ב) ועתה ויוספו לחטאו. ועתה בית ידאי יוספו

דחבו כפולמן עטוהת מתקעלין: ב) ועתה. בית יהוא

רד"ק

כלומר כעס רעומ: ודמיו עליו ימוש'. דם נקי ששפך אפרים
 ימוש' עליו אדוניו יכן חרפתו שחרף את האל תברך בגשחתו
 העגלים הכל ישיב לו נכולו בראשו: ימוש'. כמו והנס נטושים
 על פני כל הארץ. וימוש' על מחנהו ענין המשמות. ואדוניו
 הוא הקדוש ברוך הוא אוף על פי שדוא אינו מבין באדוניו
 על כרחו אדוני הוא והוא ישיב לו נכולו בראשו: אל כדבר
 אפרים רתת. מתחלה קיום שחטא אפרים היה מרוא על
 העמים אפרס סביבותו כי כדברו היה אורו רתת ורדת החטוע
 אורו חויה דם גדול בשבטי ישראל כמו שנאמר עליו חורש
 יהיה מלא הגוים וחו שאמר נשוא הוא בישראל כלומר נשוא
 ראשו בישראל וכיון שאשם בבעל סה כלומר נגף לפני אויביו
 חד מדבית אפרים נגו: ב) ועתה ויוספו לחטאו. ועתה כשמלך

מצודת ציון

טו) תמרורים. מל' מר: ימוש'. ענין הכסעוים כמו יעוש טל
 כמחנה וכמדר"א: ב)

יג א) רתת. ענין דמד כמו ילחמונו כעד (כמות ט"ו) מ"א
 למדינת כתיבה: נשוא. ענין כתיבה: ויאשם. מלשון

ב) ועתה. בני סודר סה הוסיפו לחטאו ולא כספיק לטס טגלי
 ע"מ
 ארום פון אפרים הם זין קמנא גינוען פון גאקם
 וועקן ניילר שלמה הם פו בוט דעם מילוא אונ הם
 גירעם אקעקן שלמה האקטע כייד מיט צייערניש
 נוארום שלמה איז גינוען איין גרוסער מלך דרום
 נשא הוא בישראל איז ער דר הויבין גינוארין צווישן
 די ישראל פלוקר ער איז זיין מלך גינוארן איבער
 זייר און ווי ער איז מלך גינוארין גאטם בעל קבות
 האט ער גיזינדיגט מיט דר אפ גאט בעל און איז
 גישקארבין אונ פו שניקען גינוארין מיט זיין הויז
 גיזינד: ב) ועתה יוספו חטא און היינט דאם הויז
 גינד

לְהִטָּא וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם מַסְכָּה מִכַּסְפִּים
כְּתוּבֹנִם עֲצָבִים מַעֲשֵׂה חֲרָשִׁים כִּלְהֵ
לָהֶם הֵם אֹמְרִים זִבְחֵי אָדָם עֲגָלִים
יִשְׁקֹן: לִכְזֹן יִהְיוּ פַעֲנַן בְּבֶקֶר וּכְבֹשֶׁל
מִשִּׁבְיִם הַלֵּךְ בְּמִזֵּי יִסְעֵר מִגִּזְרֵן וּכְעֵשֶׂן

אוימינו פוֹרְהִין לְהִוּן
 אינון בְּמַעֲנֵן דְּבִי שְׁקֵרָא
 דְּבַחִין לְעֹבֵד דְּבִי אֲנָשָׁא
 הַזְבִּיחִי לְעֲגָלָי דְּקִסִּין:
 ג דְּכֹן יִהְיוּ פַעֲנַן צִפְרָא
 וּכְשִׁלְא דְמוֹהֵי פְסִיק
 כְּמוֹצָא דְנִשְׁכָּה רִחַח
 סִאדְרָא זְבִיחָנָא מִפְּנֵי
 נֹרָא

מהר"י קרא

לחטוא . המלכותי את יהוא כדי להכות את בית אחאב אדונו .
 לתת את ביתו כביתו של ירבעם בן נבם . וכסף הסיף והוא
 לחטוא יותר מכולם . ויעשו להם מסכה כמספס כתבונם עצבים .
 שהיו עושים צלם בדמות שר העיר . והיו לוחקין עגל אחד והיו
 סאכילין אותו שעורים לפני אותו רמות . והוא סבור שאותו
 דכות סאכילו כל שעה וכשהסוכרים רוצים לזבח אדם אחד
 לפני ע"ז היו כספינים אותו דכות . ומבטין כל בני העיר .
 ואכרז הכומר ע"ז שואל לזבח לפני אחד סכס . בני שהעגל
 נושקין אותו אדם מוכח . העגל הולך ונושק לו לאותו שראה
 בדמות העגל שאוכל לפניו כל יום . והוא זוכיין אדם עגלים
 ישקון . פתרון אותו שמונו וזכורים דע"ז שהעגלים מנסקים לו :
 לכן יהיו כליו סתרה כעגן בקר שבלה וחולך מהרה : כמון
 רד"ק

ירבעם הוסיפו הם עוד לחטוא כי בתחלה כשחיו עובדים כמי
 השופים היו עובדים הבגלים ושיבו אל השם כשהיה עומד
 השופם והחזיר לזבוים אבל עתה חשבו לעקר ככל עבודת
 יהודה יתברך שלא יעלה אדם לירושלים לעבודת בית המקדש
 ועבדו לפני העגלים ליעלם ואמרו אלה אלהיך ישראל אשר
 העלך מארץ מצרים : ויעשו להם מסכה כמספס . והנה העגלים
 לא היו כסף אלא זהב אלא ר"ל מספס . שנתנו כל אחד לקבוצת
 זהב להעגלים עשו להם כתבונת עגלים וזהו העגלים ופי'
 כתבונם כמו שהתבוננו בדבר איוו צורה איוו ישעיהו והמבטין לעשות
 עגל כמו שטבר והמפעם פירשנו בספר סליבים ויונהן
 תרגם כתבונם כמו כתבונתם שהרגום כדמהותן וכלת כתבונם
 הוציאו כתבונת צורה ויש אומרים כי הם משקל אדם וישר מהם כלא
 היא תבון צור : כעבודתם הם אומרים : כני אגל לתכלת אדם
 ידו תישן אין דבר רוחני כי כמו שאמר כל יד רוח אין בקרבנו :
 להם הם אומרים . כעבודתם הם אומרים כהני העגל לפני אדם
 הבאים לזבוים זבחי אדם כלומר מי מבני אדם שירצה לזבוים :
 עגלים ישקון . ישקו העגלים על פיהם כי לא תהיה עבודתם
 שלימה עד שישקו אותם כי זה היה כותבם כמו שאמר וכל הפה
 אשר לא נשק לו . ורבותינו וול פי' זבחי אדם שהיו זבוחים בבית'
 לעובים והו שאמר אדם והיו אומרים להם כומרם עגלים כי שייבה
 בני לעגרים כדי הוא להיות נושק לעגל שרשון קרבן
 חביב הקרוב לו : (ג) עלן יהיו כעגן בקר . לפיכך ילכו לאבדון והיו
 כעגן בקר וכפל שחולך בהשכבת מהרה הוא נפסק

מַצוֹדֵת צִיּוֹן
 הוֹכֵחַ טַעַם יִרְבַּעם כִּי מוֹד טַעַם ל"א כִּיטוּ מַסְכָּה מִכַּסְפִּים
 כְּמִדַּת הַעֲלָמִים טַעַם יִרְבַּעם : מַעֲשֵׂה חֲרָשִׁים כִּלְהֵ . כל העגל
 הוא בעשה כמסכה כיה טעמה חכמים להדמות להעגלים של ירבעם :
 לחסותו . עג העגלים היו אומרים מי מנסק אותם שכרו כמסכה
 מאלו כלאו היה זכוח לו כן אדם סה"א אללס הגדולה טעמונות
 ולכן טעם ל"א ככחו טעמה מלוי לו נשקין ככל עת : (ג) לכן . לולא
 יהי כלס כמסכה כי לו נשקין טעמה : רס"ן . כזו מן הטעמה
 ספירה פירושו ע"מ

מַצוֹדֵת דוֹד
 הוֹכֵחַ טַעַם יִרְבַּעם כִּי מוֹד טַעַם ל"א כִּיטוּ מַסְכָּה מִכַּסְפִּים
 כְּמִדַּת הַעֲלָמִים טַעַם יִרְבַּעם : מַעֲשֵׂה חֲרָשִׁים כִּלְהֵ . כל העגל
 הוא בעשה כמסכה כיה טעמה חכמים להדמות להעגלים של ירבעם :
 לחסותו . עג העגלים היו אומרים מי מנסק אותם שכרו כמסכה
 מאלו כלאו היה זכוח לו כן אדם סה"א אללס הגדולה טעמונות
 ולכן טעם ל"א ככחו טעמה מלוי לו נשקין ככל עת : (ג) לכן . לולא
 יהי כלס כמסכה כי לו נשקין טעמה : רס"ן . כזו מן הטעמה
 ספירה פירושו ע"מ

גיוֹרֵד פּוֹן יְהוּא וַיֹּאמֶר הַאֲבִיִן דִּי אֲלֵץ גִּיּוֹעָה קַעֲרִין
 נִאָּה צוֹ יוֹרְדִין וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם מַסְכָּה מִכַּסְפִּים כְּתוּבֹנִם אֹנֵן וַיִּי
 הַאֲבִין גִּיּוֹעָה צוֹ וַיִּי אִיּוֹן גִּיּוֹעָה פּוֹן וַיַּעֲרֵר וַיִּזְכָּר
 אִיּוֹן וַיִּי וַיַּעֲרֵר גִּיּוֹעָה אִיּוֹן עֲצָבִים מַעֲשֵׂה חֲרָשִׁים כִּלְהֵ
 כוֹרְעָם דִּי אֲרָבָעַם פּוֹן מִיִּקְטָרְעָם אִיּוֹן נִאָּר דָּאָם
 גִּיּוֹעָה לָהֶם הֵם אֲכָרִים דִּי בּוֹקָרִים פּוֹן דִּי עֲגָלִים וְאָנֵן
 צוֹ דִּי יִשְׂרָאֵל וְזִבְחֵי אָדָם עֲגָלִים : יִשְׁקֹן דִּי וּסֵן קוֹלִין אִיּוֹן
 מְעַנְטָשִׁין צוֹ דִּי עֲגָלִים דְּהִיּוּ דִּי וּסֵן קוֹלִין וַיַּעֲרֵעַ
 קַבְרֵרְעַר צוֹ דִּי עֲגָלִים דִּי וְעַנְעֵן וְעַרְטָם צוֹ קוֹשִׁין דִּי
 עֲגָלִים וַיִּירֵר וַיִּי הַאֲבִין אִיּוֹן כַּהֲנֵה חֲשׂוּכָה מְקַרִּיב
 הוּא גִיּוֹרֵד פּוֹן יְהוּא וַיִּי אִיּוֹן וַיִּי דְעַר וְאֲלֵקִין פּוֹן אִיּוֹן
 וַיֹּאמֶר פְּעֻדִיקָם זִיָּה אֵיָן גִּיּוֹעָה אֲוֵקַע כְּסוּן וַיַּעֲרֵר כְּסוּן

גיוֹעָה צוֹ וַיִּי : (ג) לכן יהיו כעגן בקר דרום ועליון דרום
 דר קריא ווס המקין קיום גים אונ אזו ווי דער סייא

**מֵאַרְבֶּה: יוֹאֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵאַרְץ
 מִצְרַיִם וְאֱלֹהִים זֹלָתִי לֹא תִדְעֵנִי וּמוֹשִׁיעַ
 אֵינִי בְּלִתִּי: הֲאֵנִי יָדַעְתִּיךָ בְּמִדְבָּר
 בְּאַרְצֵי תְּלָאוֹת: וְכַמְרֵעִיתָם וַיִּשְׁבְּעוּ
 שְׂבָעוּ וַיִּרְם לָבָם עַל־פְּנֵי שִׁכְחוֹנֵי: יוֹאֲהִי**

נורא : ד וַאֲנִי יְהוָה
 ד אֱלֹהֶיךָ מֵאַרְצֵי
 דְּמִצְרַיִם וְאֱלֹהֵיךָ לֹא
 אָנֹכִי: הֲאֵנִי יָדַעְתִּיךָ
 צוֹדֵכִיכֶם בְּמִדְבָּר
 בְּאַרְצֵי דְהַתְּלוֹת הַמִּדְבָּר
 בְּהַלְבֵּשׁ מְדַעְסָם: יוֹפֵד
 נַהֲנוּם וְשָׂבְעוּ מִקְּסֵי וְרָאִם
 לָבָם הוֹן עַל פְּנֵי שִׁבְעוּ
 לְהוֹן ית פִּלְחֵנִי: יוֹהִי

ת"א וְאֵנִי ה' וְזֶכֶר קְדוּשָׁתִי: כְּמֵרְעִיתָם: נִכְרַמְתָּ לִּי: קָמָן בּוֹי"ק קָמָן בּוֹי"ק

מַהֲרֵי רָאָה

ספרה: ובעשן מארובה, כהר"י והכנעני דסליק מכות נורא: (ה) אני ידעתך כמדבר בארץ תלאות, אני ידעתי מה שהיית צריך במדבר בארץ תלאות ייתי מספיק, וכן הוא אומר זה ארבע ענה ה' אליו: כן לא חסרת דבר, ידעתך בצדק כמש"ה יודע צדק נפש בהמו, יודע צדק צדק בהסתר: בארץ תלאות, בארץ שאדם תאב בה כל טובה והוא המדבר שאין אדם מוצא בו כלום: (ה) כמרעיתם וישבעו, כשחכמתם מששבעו רם לבבם ושכחוני: (ז) ואהי להם כמו שחל וכמו

רשי' חֶסֶד סַעֲרָה תִּשְׁאַלְנֵוּ: (ד) וְאֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ, וְלֹא הִיָּה לְךָ לְמַדּוּד: (ה) אֲנִי יָדַעְתִּיךָ, נִתְחַי לִּבְךָ לִעֲשֶׂת כִּרְכָן וּסְפִיקְתָּ: תְּלָאוֹת, חָן לוֹ דְמִיּוֹן, וּפְתַרְנוּ לְפִי עֵינֵינוּ תַל שְׁלוֹכִין בּוֹ כֹל טוֹבָה וְחֵן מוֹלֵחִין: (ו) כְּמֵרְעִיתָם, כִּי־שֶׂר בָּלוּ לְאַרְץ מְרַעִיתָם וְהָיוּ שְׂבָעִים אִו: שְׂבָעוּ וַיִּרְם לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְאִכְלוּ פְרִיָה וְטוֹבָה וְרָאִם וְאִכְלוּ וְשָׂבְעוּ: וַיִּרְם לָבָם, אֲבָן עוֹרָא

רִדְדִיךָ

כשישנו חום השמש כן הם יכלו ברהר וכן יהיו כמין יסוער כמין כמו החץ והוא התבן הרק שמתעניו הרחוק מהטורן כן יסוערו הם כבאים: וכש' מארובה, או כמו עמד העשן היוצא מחולון כשהיה בחורה פלו ונפסק: יסוער, בצרי כסו בפתח והוא כהבני שלא גובר בעל מהדגש: (ז) ואנכי ה' אלהיך בארץ מצרים, כמו שפירשנו למעלה: אלהים זולתי לא ידע, לא היה לך לרעה ולטוב אלהים אחרים זולתי כי תראו כי אין מושיע בלתי: (ח) אני ידעתך, היה לך שתעני כי אני ידעתך במדבר וספקתי, צדקך במדבר בטקס שאין בו שום מחיה: בארץ תלאות, בארץ פלאה והיא המדבר והיא ארצי אבי זיל ראה למלה הזאת מלשון ערבי שאומרים לא כי כמרעיתם וישבעו, כאשר באו למקום כרעיתם והוא ארץ כנען

התכן הדק עם רוח סערה והיה רחוי להיות יסוער כפתח גדול וכהה היא מלה זרה דקדוק: (ז) וְאֲנִי, הַעֲטַס חָדָךְ שֶׁנֶּת לְנִקּוּף לְעַגֵּל שֶׁלֹּא יוֹשִׁיעַ וְלֹא יִשְׁכַּע וְהַנְחַת אֶלְהֶיךָ וַיִּמְנַח דְּקַדְמוּסִים שְׂוֹשְׁעֵיךָ וַיִּדַע כֹּל כְּרִיעַךְ כְּדָרְךָ וַיִּדַע לְדִיק: (ה) אֲנִי, תְּלָאוֹת, אֶרֶץ לֵיה וְלֹאֵם וְכַהֲנוּ בְּלִבָּן וַיִּשְׁמַעֲלֵם וְלִהְיוּ כֹל תְּלָאוֹת בּוֹ דָרְךָ דָרַם וְלֹא דָרְךָ פֶּסַח: (ז) כְּמֵרְעִיתָם, יוֹסֵפֶר הַנְּבִיאַת הַטּוֹבוֹת עֲשֵׂהָ הַסַּס עַם אִוְתִיכֶם כְּבוֹאֵם מִהַמְּדַבֵּר אֵל אֶרֶץ כְּנַעַן: (ז) וְאִוְהִי,

אל הרגל ר"ל צמא האיש וינתן חרנם בארצא דהיהונו וגו': (ו) כמרעיתם וישבעו וירם לבבם ושכחוני כמו שאמר בתורה שנתידים לעשות או כמר פן תאכל ושבעת ובתים טובים חכמה וישבת ובקרך וצאנך רבידן וכספך ורובך לך וגו' וירם לבבך ושכחת את ה' אלהיך ומכור ישרון וישען וירבעם וגו': (ז) ואהי

מַצוֹרֵת דָוָה

מגורן, הוא מקום הסוטה: מארובה, כן יקדח סהלון אסל ממעל כהקרה כמין כמנו אלוכות (כמה) (בדלש"ה): (ז) וְזֹלָתִי, בלתי, ענינים חמד כמו בלתי: (ח) תְּלָאוֹת, ענין תלאות ואין לו דמיון וישתק שטוח כמו כל טובה, ל"ל תל תלמידי: (ז) לָלֵךְ דָּכַךְ כִּי לֹא יִנְחַם שֶׁעַם מַעַם: (ז) כְּמֵרְעִיתָם, מַלְי מַעַס: (ז) וְאִוְהִי, כִּמְנו

מן הנכון ע"י רוח סערה וכמו עטמן הממטר לעלות דרך ארובה: (ז) וְאֲנִי, ר"ל רחמי' הס לליון כי הלא אכתי כי תלכי עטס הוללתי עמלן מלתי כי לו קבלת חמי' אלמה וחסדו שלל עטס תלמי' זולתי הכולל ואין מושיע בלתי: (ח) אֲנִי יָדַעְתִּיךָ, חֲמִי לְבִי נִשְׁמַע כִּדְבַר מְדַבֵּר לְחַמְנוּךָ, וְכִמְנוּ פִּסְחִיל וּמִמְכַלֵּם וְעַם סוֹף הַכְּחַתִּי עֲלִי וְעִמְתִּי לְפָנֶיךָ לֵבָן כְּלוֹ אֶחָד לְלִיּוֹן: בְּאַרְץ תְּלָאוֹת, כָּל־הַדָּבָר כְּעִי'': (ז) כְּמֵרְעִיתָם, כִּי־שֶׂר בָּלוּ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְאִכְלוּ פְרִיָה וְטוֹבָה וְרָאִם וְאִכְלוּ וְשָׂבְעוּ מִקְּסֵי וְרָאִם לָבָם הוֹן עַל פְּנֵי שִׁבְעוּ לְהוֹן ית פִּלְחֵנִי: יוֹהִי

לְקוֹמֵי יַקְרִים

האבין איך לבי וי' ויולין איך ואלם איך כקריב זין שאר אקרבן צו ויאי, ויחיל די רייבע עפעששין פלעגין געוויינליך גיט וועלן זיך לאזין שעקשין צו די עבודה זרה פלעגין וי' געבין פיל געשט צוא דיא פוזררים, ויאי ואלין שעקשין אגדערע אגדעשן טון וייערעווענין, דים וואגט דער פוסקן פתובנס עצבים בעלש' תישים פל' די פוזררים פלעגין פאקין עצבים, בילדער, ביי די האלק ארבייטער, פתובנס, ווי וייער געשפאלט, ווי דער געשפאלט פון דיא רייבע עפעששין, וזבחה אדם געלילם לשקן, ווייז דיא קעלבער פלעגין קושלן די רייבע עפעששין, וועגן וי' פלעגין די פוזררים שעקשין אגדערע פגעששין צוא דיא קעלבער וואס זענען גיוען וייערע עבודה זרה:

פִּירוּשׁ ע"מ

יִקְשֶׁן מֵאַרְבֶּה אֹנֵן אֲוֹ וַיִּוֹא דִּי פְלֵאָמִי וְעֵרְמִי גִיָּה אִוְהִי דְעֵם שְׂמוֹרֶעִים אֹנֵן אֲוֹס גִּיּוּיִיִם פֿון דְּעֵם שִׁיעֵר דִּוְרֶךְ דְּעֵם שְׂמוֹרֶעִים וַיִּנְחֵם אֹנֵן אֲוֹ וַיִּוֹ דִּר רִוּיֶה גִיִּים אֲרוֹם פֿון דְּעֵם פֿעֲנֵמְצָשְׁעֵר פְּלוֹמֶר פֿון דְּעֵר לֵאָה נֹס אִין בּוֹרִים אִוֹ דָּם אִוֹ דִּר קוֹמִין אֲוֹ וַיִּוֹ דִּר וְאֲנִי וְעֵרְמִי גִיָּה גִיִּשְׂאֵן אֲוֹ וְעֵרְמִי דָם הָיוּ גִיּוּיִנד פֿון יְהוּא אִוְהִי גִיָּה פֿר לְעֵנֵם וְעֵרְמִי: (ד) וַאֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֹנֵן אִוְהִי בִּין גֵּאָט דִּיִּין הָאָר וְנֹס הָט דִּיךְ אֹס גִּיּוּגֵן פֿון דְּעֵם לְאַנְד מִצְרַיִם וְאִזְהִי זֹלָתִי לֹא תִדַע אֹנֵן אִוֹ גֵּאָט חוּץ מִיר וַיִּיקָמוּ גִיִּים אֹנֵן אִוֹ אִיִּין הַעֲלָפָעֵר אִוֹ גִּיִּים דִּר חוּץ מִיר דְּרוֹם הָאָקְטוּ יִשְׂרָאֵל גִּיִּים גִּיקָעֵמֵם מוֹרֵד זִיִּין אִין דִּר מִדְּבָר פְּלוֹמֶר אִוְהִי הָאָב גִּיּוּעֵבִין מִיִּין הָאָרְץ כִּדְבָר בְּאַרְץ פְּלֵאוֹת אִוֹ אֲוִי אִיִּין לְאַנְד נֹאֵם דָּם אִוֹ מֵעַן קָאָן גִּיִּים בְּקוֹמֵעַן: (ו) פְּדִרְהֵם נִשְׁבְּעֵם אֹנֵן וַיִּוֹא וַיִּיעַן גִּיקוֹמֵעַן אִין לְאַנְד פֿון וַיַּעַר פֿאַשְׁעֵם אֹנֵן הָאָבִיִן זִיךְ אֵן גִּיעֵמֵם שְׁבָעֵם מִרָם לָבָם וַיִּוֹ יִוִּיא הָאָבִיִן זִיךְ

מיר דרום האקטו ישראל גיט גיקעמם מורד זיין אין דר מדבר פלומר איה האב גיעבין מיין הארץ כדבר בארץ פלאות אין אזוי איין לאנד נאם דם אי מוען קאן גיט בקומען: (ו) פדרהם נשבעם און ויאו ויען גיקומען אין לאנד פון יעער פאשעם און האבין זיך אן גיעמם שבעם מרם לבם ויאי ויאי האבין זיך שכוני

לָהֶם כְּמוֹ-שֹׁחַל כְּנֹמֵר עַל-דֶּרֶךְ אֲשׁוּר׃
ה אֲפַנְשֵׁם כְּדָב שְׂכֹל וְאֶקְרַע סָנּוּר
לְבָם וְאֶכְלֵם שֵׁם כְּלָבִיא חֵית הַשָּׂדֶה
תִּבְקַעֵם׃ ה שַׁחַתְךָ יִשְׂרָאֵל כִּי-יָבִי
בְּעוֹרְךָ׃ י אֱהִי מִלְכְּךָ אֲפֹא יוֹשִׁיעֶךָ
 אהון לאויתא מימרי הוה בסעכוון : י אן מלכה פצון ויפרגנה דבר קרוה ויניק דאף אסרת

מימרי להון קליתא
 קנארא בקון על שבילא:
 ח ערע מימרי הדין קרוב
 מהפל ותברית רשע
 לקהון וקטלנתון פמן
 פקני ארין קחיתא שגא
 דקבוצא שצתינון :
 ס בד מחקלין אהון בית
 ישראל עוכדיכון פמיין
 רכון עקמיא ובר פליכון
 אהון לאויתא מימרי הוה בסעכוון :

רש"י

לבם. כמו וירס במטה (שמות ו) לשון מרים דבר אחר, וירס ככלו וינכה הוא עלמו : (ו) על דרך אשור . כל אשור שבמקרא דגם זה רפי עלינו שם מקום אלא אחרוב ושאקוד . כמו אזרנו ולא קרוב (כמדבר כ"ד) : (ח) כרוב שכול . כמו שכול כאשר תאמר חנון ורחום כך שכול כלומר כולו לבוש שכול ומוכן לשלל כלחיים : ואקרע סנור לבם . כדרך הדוב לחוח לפרכיו כחוס וקורע עד הלב . ל"א סנור לבם . את לבם הסנור מלהניין לשבוע חלי : (ט) שחתך ישראל על הלב . כי בי . פשתת מרדת . ואם תאמר מה איכפת לך בעוורך מרדת כשמרדת בי : (י) אהי מלכך

פועל עבר על הרעות שהציון היס עליהם : אשור . תואר כמו עטוס שילכו ואשרו בו . ועוד : (ח) אפנשם כרוב שכול . ים אומרים שהגרנו בניו או תואר יולא . וטעם חית השדה חני אכלה קלחם כדבר וברעו וחית השדה חתקע קלחם : (ט) שחתך . כי בי . כיום כמו ילך שהוא בעוורך : (י) אהי . ים אומרים הפוך כמו איה והכון

מלכת השליא ותחבת מפם כדי שלא תזיק לולד חיה יניעת מרד כרוב כולו בהולדו עבה מאד והרוב בזה מאד עד שתבזיר כל השדר ויצא הולד ולפי שפוחת הרבה בו היא מרת נפש יותר כשיחרגו אותו : ואקיע סנור לבם . שם כלביא . סנור ולא יפן אקרענו . וזה דרך משל כי בו יעשה האריה כמריפי יקיע עוף עד חית ויאכלו וישחת רבו : ואוכלם שם כלביא . שם כבדיותם אוכלם כדבר והרוב כמו הלבא חתים וסורף בלי חמה הם חובי השדה תבקעם בתוך כמו שאמר בתורה והשתחית בכס את חיה השדה ושכלת אתכם וגו' ויגרשו תרגם חתים בשנא וגו' : (ט) שחתך . העלל שוכר למיפת אמר הוא שחתך כל לולא זה כי היה עורך ובוא שני כיתין השמשו כחחר ויסיק בנארא אלא שמשו הקשרים נכונים בענין וזה מנהג הלשון דלרב כבא ופי' כי היה עורך או כי שמי היה בעורך וכן כי שחל ברשת כרגיליו כמו ברשת רגליו וכן הכנתו בשני כפי' הדמיון וקבר כרגיליו כי כסוך כפרעת : (י) אהי . אני אחיה קיום לעולם אבל מלך איפא שמאמת במלכותי

מצודת דוד

להסתכל בדרך מהלכם להכניסם ולאחדים : (ח) אפנשם . אפנשם כסם לסרעולכם כרוב השכול מנינו שנדכו לסיק לח כל מי שימנש : סנור לבם . לפי שמשפילו לרוב אמר לשון כפולס בו שוקרע עד הלב הכבוד חמת החזק : ואוכלם שם . במקום שפנולס אוכלם כוללם : חית השדה . כתיב של כלבם משמעת בבתים . וז' לחיה חיות השדה אשר מתקנעם לגנוזם כנגלים לנקעות : (ט) שחתך ישראל . חתם שכלל חללם בעמלן כי בי פלוי ערך ונמה לא פנית אמי : (י) אהי . ר"ל אני חסיד פונד ומתקיים לעד אבל מלך שמעדת גם כסופסך ליפולס הס אשר שכלת דמינו שמואל הכניס לימן לך מלך

צוא רייסין וייער פאר שלאסין הארץ ווס איז פאר שלאסין פון צו פר שמיין צו אום קערין זיה צו מיר ואוכלם שם פלביא אונג וועל זיי דארטין אויף עקסין אונ ווי איין לייב חית חשרה תבקעם אונ די חיות פון דעם פעלך וועלין זיי צו שפאלטיין : (ט) שחתך ישראל דו ישראל האקט דיה אלזיין פר דארביין דען דו האקט כוורד גיווען אין מיר אונג דם האקטו מונד גיווען אין ביין הילף ווס דוא האקט מונד גיווען אין מיר דען איה מוא דיר תמיד דעקען : (י) זאגט גאט איה

מלכד

מהר"י קרא

גבר שישב על דרך וכפפה למרסוק סרף . כמו כן אשור ואצפת להשחיתם : אשור . השי"ן רפי פתר בו רובש שהוא סנור אשורני ולא קרוב . אבל אשור שהשי"ן דגושה הוא שם אומה : (ח) אפנשם כרוב שכול . כמו דוב כושל . כמו שחאמר רחום מלא רחמים . חנון מלא חנונים . כך תאמר שכול מלא שכולים ותוא הארס שבו : ואקיע סנור לבם . לפי שאמר למעלה במרעיתם שובעו . ששבכו כל כך שסנר חלבם את לבם : (ט) שחתך ישראל כי בי בעורך . ישראל ענך שחת לך שכרדת כדרך (הודע) וואם תאמר מה בכך שמרדתי בך . אלא כשמרדת בי תודע שבעורך מרדת : (י) אהי מלכך אפוא . פתר בו דוגש ישראל . חכלת עלמך ישראל : כי בי . פשתת מרדת הוא על הלב . כי כי היה המרד אשר מרדת . ואם תאמר מה איכפת לך בעוורך מרדת כשמרדת בי : (י) אהי מלכך

רד"ק

להם . כיון שהם שחתינו גם אני ונדחתים ונתחיתם ביד העמים : והייתי להם כמו שחל . או כמו נמר שאשור על הדרך והייתי למרסוק פיה שיעבר עליו בדרך כן הייתי להם שהשליתי בהם אויבתם ולא חיה להם כח להנצל מידים עד שהיו שבים אלי והייתי מרחה עליהם : אשור . פועל מבנין הקל וכן הציון כחלק ואשור בדרך בינה בשקל שאסרו זכרו : (ח) אפנשם כרוב שכול . שהרגו בניו והוא שכול ובר נפש וואם יצאא ארס או רחמה יבקעם מתרה ובוכרו דוב שכול ולא אמר אריה או נמר שארס אומרים כי הרוב כשתל תלד כמו חתיכות בשר כי הולד ככוסה כולו בהולדו עבה מאד והרוב בזה מאד עד שתבזיר כל השדר ויצא הולד ולפי שפוחת הרבה בו היא מרת נפש יותר כשיחרגו אותו : ואקיע סנור לבם . שם כלביא . סנור ולא יפן אקרענו . וזה דרך משל כי בו יעשה האריה כמריפי יקיע עוף עד חית ויאכלו וישחת רבו : ואוכלם שם כלביא . שם כבדיותם אוכלם כדבר והרוב כמו הלבא חתים וסורף בלי חמה הם חובי השדה תבקעם בתוך כמו שאמר בתורה והשתחית בכס את חיה השדה ושכלת אתכם וגו' ויגרשו תרגם חתים בשנא וגו' : (ט) שחתך . העלל שוכר למיפת אמר הוא שחתך כל לולא זה כי היה עורך ובוא שני כיתין השמשו כחחר ויסיק בנארא אלא שמשו הקשרים נכונים בענין וזה מנהג הלשון דלרב כבא ופי' כי היה עורך או כי שמי היה בעורך וכן כי שחל ברשת כרגיליו כמו ברשת רגליו וכן הכנתו בשני כפי' הדמיון וקבר כרגיליו כי כסוך כפרעת : (י) אהי . אני אחיה קיום לעולם אבל מלך איפא שמאמת במלכותי

מצודת ציון

ואחיה . שחל . שם משמות הארץ : כנמר . שם חיה : אשור . ענין הכנסה וזליחה כמו אשורנו ולא קרוב (כמדבר כ"ד) : (ח) אפנשם . ענין פניה : כרוב . שם חיה : שכול . פי שנינו פתיס קרני שכול כמו ולמי כאשר שכלתי שכלתי (כלאשית מ"ג) : כלביא . שם משמות הארץ : תבקעם . משלתי בקיעם : (ט) בעורך . ה"ש"ת נוספת וכן ונעלמסת עד ינוק (ויקרא ט"ו) וה"ל ונעלמסת : (י) אהי . אחיה כסוייני ומתקיים ודוגמחו ויכי ריב ומדון יסל

לך ליסוף הוא וכי ושיפך ככל עורך שכל החיוב עליהם : ורשופסך . פירוש ע"מ

שכחתי דרום הארץ זיי מיה פר געסין : (ו) וְאֱהִי לָהֶם כְּמִי שְׂחַל אונג דרום וועל איה גאט זיין צו זיי אזוי ווי איין לייב ווס פר צוקמך גנבר על דרך אשור אזוי וויא איין לעקבפערט לאקעעט ארף דעם וועג צו גיפונין איין פר צוקונג אזוי וועל איה לאקעעין אונג ארויס קוקן אויף זיי צו פקשיל ניין זיי אין זייער וועג אונג צו פר לירין זיי : (ח) אֲפַנְשֵׁם כְּדָב שְׂכֹל איה קרוב שכול איה וועל זיי בגעגענין אזוי ווי איין פר ווארפינדער בער ווס פר וואקפם בענעשין וקבר סנור לבם אונג איה וועל

הושע יג

בְּכַל־עֲרִיף וְשִׁפְטֵיךָ אֲשֶׁר אָמַרְתָּ תְּנֶה
 לִי מִלֶּךְ וְיִשְׂרָיִם: יי אֶתְּךָ לֶךְ בְּאִפִּי
 וְאֶקַּח בְּעֵבֶרְתִּי: יב צָרוּר עֵז אֶפְרַיִם
 צְפוּנָה הִטְאַתּוּ: יג חֲבֹלֵי יוֹלְדָה יִבְאוּ
 לָו הוֹאִיבֵן לֹא תִחַם כִּי־עֵת לֹא־יַעֲמֹד
 בְּמִשְׁבֵּר בָּנִים: יד מִיָּד שְׂאוֹל אֶפְדֶם

כמי עלי מלך ושפטו:
 יא אמן עלך מלך א
 קרוני ואעביהי
 בקפתי: יב גניון חובי
 ביה אפרים נטרין
 לאתפרעה כל חוביהון:
 יג עקא ונע פחליו
 על ילדה יתון עלוהי
 הוא בר דאתבני ולא
 חפים למידע דחלתי
 ארי קגן אמי עלוהי
 עקא באהא דתקבה
 על מהקרא וחי ליה
 לה למיד: יד ביה ישראל

ה"א ילד טון . עקדה שער מ"ב : מיד שאלו . ספסיה פו יבמות י"ז : קמץ ב"ק

לה ישראל מיד קטול פרק תנון ומסבגלא שובתנון קען ויהי מידר

רש"י

אפוא . וינתן מירגס איה מלכך . ואני אומר איני לריך
 לעקרו ומשמתו איה עומד מנגד לראות אפוא מלכך
 אשטע עמי רוואה מה אהריתך אפוא מושטע :
 (יב) צרוּר עֵז אֶפְרַיִם . לך ויתרתי עליו . לטון הוא אחי :
 (יג) כִּי עַתָּה . נרה בזה לא אשר לא יוכל לעמוד ולהתקיים:
 בכושבר בנים . שהולדות יושבת עליו לילד (ובלע"ז)
 קרוני למשכר טי"א): במשבר בנים . כמשכר העשו
 ללידת בנים : (יד) מִיָּד שְׂאוֹל אֶפְדֶם . איה הוא שהייתי
 אנאלם . מיד האובות והופין לשאלו . ומסות מדיהם הייתי

אבן עזרא

כאומר איה מלך אפוא הוא : יושיעך . מידו ומיד
 ההיות : ושופטיך . העטע כפול : (יא) אהן לך מלך .
 כשאלו שומר הנביא כי אחי מאסו ממלך עליהם עתה
 לקהנו בעברתי : (יב) צרוּר . הוא בלבי לא אשכחנו
 כאשר שכחתי הכחזו למעלה : (יג) חֲבֹלֵי . והכן שוליד
 ידעתי כי ככל יהיה כאבותיו ולא תחם על כן עת לא יעמוד
 במשכר בנים כי מיד ימות : (יד) מִיָּד שְׂאוֹל . הייתי

צדקיהו

צדקיהו שחיה המלך החרטו במלכי השבטים
 שהיה לו על מלכות בית דוד נהג : (יב) צרוּר . שפור הוא אצלי כמו חדרב השמור בחור הצרוּר כמו שאמר איוב חרוב
 בצרוּר פשיעו והעון והמאט הוא עין העלמים : (יג) חֲבֹלֵי יוֹלְדָה . צירים כצירי יולדה יבואו לו בצרות : שאבוי עליו : וזוא בן לא
 חכם . לפי שהשיל הבולו יולדה אמר כי הגולדים אינם חכמים כלומר הרוותה חכמים שראו אבותיהם בצרה כענותיהם
 לא היו חכמים ולא ההבוננו כי אבותם בעונם מצאתם הצרה ולא שבו מפעללי אבותיהם ועשו כן : כמותם : כי עת לא יעמד
 במשבר בנים . כי אם היה חכם לא היה עומד עת אחת במשבר כי במרה היה יוצא מן המשבר לאור העולם והמשבר הוא
 הרחם ויש בנים ורזיים בטעם בצאתם מן הרחם ויצאו מהרה כן אם היו חכמים לא היו עוברים שעה אחת בצרה כי מיד
 שהיו שבים אל הישם יתברך היו נצלים מהצרה : במשבר . פתחו כי הוא סודך למלת בנים ונקרא הרחם משבר מפני חבלי
 היולדה ושבריה שיש לה בהיות הולד בתרם ולא יוכל לצאת מהרה : (יד) מִיָּד שְׂאוֹל אֶפְדֶם . הייתי מודה אותם מיד שאלו

מצודה דוד

וכמו מה שנתלם כסה אם חיק סוכה אלי : (יא) אהן תר . כל
 יגרים מה שנתלם על מן סוכה אפסי כי היה כע עמיה ה' על שפלו
 לכם מלך כע"י עכ"ל : (יא) ואחך . וכו' לתקוותי מן השולם
 שנתחיי כי שאלו התקן הכאשין מה גולתהם כחלום שטם :
 (יב) צרוּר . מל התכונ ששכחתי עון חטאים כי לרוב הוא כקשר
 מנוול והמאטו למנה חללי למרע עד שהמולה הסאה : (יג) חֲבֹלֵי
 לראות אחת כנולד אשר מניע שכל לול יוכל לעמוד ששיכ על
 שהטעיהו לנשה יולדה אשר ל' כמסול כס : (יד) מִיָּד שְׂאוֹל אֶפְדֶם . פירוש ע"מ

פירוש ע"מ

פלך אמי וישיעך איה נועל שמיין פון אקענין צוא
 זעהן ווי דיין מלך איה ונס איה האב דיר בפולין דו
 זאלקסט אים פאלגין דס ער זאל דיר העלפן אין אצלי
 דייעני שטעט ווס דר פייגט איו גיקופען אויף זיי :
 (יא) אָהן לך מֶלֶךְ בְּאִפִּי אֶיךָ וַיִּרַד דִּיר גְּעִבִין אֵייעָנֶם וַיִּי
 ירָעֶם אִינוּ רוֹשֵׁעַ בְּזֵן אֶלְהָה מִיַּיִן צָאֲרָן אִינוּ נֹעֵל
 אִים נוֹיָדֶר צוֹ גְּעָזְנִימִשׁ מִיַּיִן גָּרִים צָאֲרָן : (יב) צָרוּר

רד"ק

ושאלת מלך שיושיעך ואיה הוא שיושיעך : בכל עריך . שבאים
 עליהם האויבים כמו שאמרת ויצא לפנינו ונלחמ את מלחמותינה
 ושופטיך . ששבת עליך מדעתך הרי אחת רואה כי לא יתעילך
 מלך ושופטים ושרים כי אם בעזרתו ויונתן חרוב איה השך
 כמו איה שחרבנו את מלכך וגו' : (יא) אהן לך . נתיח לך מלך
 באפי . כי לא כרצוני שאלהם מלך כמו שאמר אחי מאסו ממלך
 עליהם וילקחתי אותו בעברתי שמת במלחמת פלשתים ולא מלך
 אלא שנתים ותוכלו להכיר כי אין לכם מלכות אלא מלכותי
 והמלך שאמנת עליהם אם יעשה רצוני תנצלו הוא ואתם על
 רע . ויש מפרשים אהן לך שאלו כמו שפירשנו וזקף על
 ויבטעו הושע בן אהל . ומת שאמר על ריבכם באפי כי באף
 צדקיהו שחיה המלך החרטו בחור הצרוּר כמו שאמר איוב חרוב
 בצרוּר פשיעו והעון והמאט הוא עין העלמים : (יג) חֲבֹלֵי יוֹלְדָה . צירים כצירי יולדה יבואו לו בצרות : שאבוי עליו : וזוא בן לא
 חכם . לפי שהשיל הבולו יולדה אמר כי הגולדים אינם חכמים כלומר הרוותה חכמים שראו אבותיהם בצרה כענותיהם
 לא היו חכמים ולא ההבוננו כי אבותם בעונם מצאתם הצרה ולא שבו מפעללי אבותיהם ועשו כן : כמותם : כי עת לא יעמד
 במשבר בנים . כי אם היה חכם לא היה עומד עת אחת במשבר כי במרה היה יוצא מן המשבר לאור העולם והמשבר הוא
 הרחם ויש בנים ורזיים בטעם בצאתם מן הרחם ויצאו מהרה כן אם היו חכמים לא היו עוברים שעה אחת בצרה כי מיד
 שהיו שבים אל הישם יתברך היו נצלים מהצרה : במשבר . פתחו כי הוא סודך למלת בנים ונקרא הרחם משבר מפני חבלי
 היולדה ושבריה שיש לה בהיות הולד בתרם ולא יוכל לצאת מהרה : (יד) מִיָּד שְׂאוֹל אֶפְדֶם . הייתי מודה אותם מיד שאלו

מצודה ציון

(חקוקו ל') : אפדו . לוי ספ : (יא) בעברתי . על סוכה ומס .
 (יב) צרוּר . עין לקיטה כמו צרוּר כספו (כמלש"מ ז') : צאת .
 ענין הסוכה כמו וסוף לזקק (שמיני יג') : (יג) חֲבֹלֵי . כן קיבלו
 מכלובי יולדת וכן מלכותי (שפיח כ') : במשבר . הוא
 ומלכותו ויבואו עליו בחבלי יולדה : הוא בן לא חכם .
 על משכר להוליד בנים כל צדק כמנוול כלכל התמלה כסה ונלטי
 הנה מנוולס פדומים מן שטלו וגולתים מן כמות כלל כשגזלם
 עון אפרים עם איו איין גיבונגדין די זינד פון אפרים
 צאקה חסאני ניין זינד איו בהאלקען כייא מיר איה
 האב אים גיט מוחל גיווען דרויף : (יג) חֲבֹלֵי יוֹלְדָה
 יבאו לו ויויענים פון איין גיווענעדין נועלען קוסען
 צו אים הוא בן לא חכם ער איו גיט קיין קלונער זון
 דרום וועט אים קוסים איין עת צרה ווס ער וועט
 גיט קעגן בשמיין אויף דער בראך שטול ווס קען
 נאט

הושע יג

תרגום

**מִמּוֹת אֲנָאֶלֶם אֱהִי דְבָרְיָךְ מוֹת אֱהִי
 קִטְבְּךָ שְׂאוֹל נָחַם יִסְתֵּר מֵעֵינַי: מו כִּי
 הוּא בֵּין אֲחִים יִפְרִיא יִבּוּא קְדִים רוּחַ
 יְהוָה מִמַּדְבָּר עָלָה וַיִּבּוּשְׁמִקְרוֹ וַיַּחְרַב**

ת"א יס' קדמ' גמין לו :

בְּהוֹן קְטִמְרוֹ וּפְתַנְגְּמִי
 קְחָלְנָא עַל בְּעַכְרוֹ עַל
 אוֹרְיָתִי אֶסְקֶנָה שְׂכָנְהִי
 מִנְהוֹן: מו אָמְרִי אִינּוֹן
 סִתְּמָרוּ בְּנִין וְעוֹבְדִין
 מִקְלָרְלָרִין אֶמְיִיאוּ בְּעֵן
 אֶמְיִי עֲלִיהוֹן מְלַח מִקִּיף
 קְרוּחַ קְרוּמָא בְּמִיטְרָא
 דְּרֵי מֵאוּרָה מִן בְּרָא יִסְק

מעינו

מח"י קרא

שארבר עליך מות: אחי ספקך שאלו. ואני שאחיה שאקטוב
 אוהד לשאלו. ורובי סנחם פתח אחי דברוך מות. איה דברוך
 שדברת שפרת ברית את מות ועם שאילי. אחי קטבך שאילי.
 איה ברית שקטבת כים שאלו. וכן ישעיה הוא אומר כי אמרתם
 כהרבה ברחה את מות ועם שאלו ישעיהו חרות שופט כי
 עיבור גוי: נחם יסתתר מעיני: שלא תבא על השום: (טו) כי
 הוא בין אחים יפריא. מרש"ק בלעז. כמו ותרעינה באחו.

וַיִּשְׂי
 פודס מיד שאלו וגואלס ממות. אבל עתה: אחי דברוך
 מות. אסיס עמלי לדבר עליך דכרי מות: אחי קטבך.
 קוטב עליך גזרת שאלו: נחם יסתר מעיני. לא אחס על
 הרעה הזאת: נחם. לשון יחס והמ"ס מקורס התיבה
 כמו מו"ס של ניכסס סכרי הטעם למעלה והמ"ל נקוד פתח.
 ואס היה לשון נח והמ"ס משמע לו לשון ריגס היה עטמו
 תחת המ"ל ונקודה קמן: נחם. יחס: (מו) כי הוא
 צניו ועובדיו מתקלקלין אסניאו: אחים. לשון דבר רע כמו
 (ויחזקאל כ"א) אח עשויה לכרך. ואמר אח אל כל
 תושבות וס' ו'): יפריא. לשון פירה ראס ולענה (דברי' כ"ט)
 בן אדם יפריא. מפירות ולומת פלגו בין אחים בין הגלל
 אומר יבא קדים ויכש מקורו. דבר כי היא בין אחים יפריא.
 נחלקו לטתי ממלכות: יפריא. לשון פרח חרד: יבוא קדים.
 מלך תקיף כרוח קידומא בנימרא דה' מאורס

אבן עזרא

פודה כותיך עתה אני יהיה דבר המות שלח גס אחי
 קטבך והעד מדבר באסל יהלך מקטב כעטס הכרחה יש
 אומרים כי אחי כמו איה שאמרו כרתנו ברית את מות:
 נחם. עס מגזרת ויחס ה' והטעם שלא אחס: (טו) כי
 הוא בין אחים. מגזרת בחמו: יפריא. כמו יפרה
 ההליל כמו החלה והטעם דרך משל כאשר הזכיר ממרעיתס
 ספר איך יהרגס השס ויכריתס: ויבוש. כמו וייכש

אם היו חכמים: ממות אנאם. כפי ורעיו במלות שונות:
 אחי דברך מות. אבל עתה שאנינו חכם אלא נבל וכחורס בכוהני
 לא די שלא אפדך סמות אלא אביא עליך המות בדברך ובחרב
 וברגע ובחיה רעה ופי' דברוך דברי ששלחתי לך ולא שמעת
 בקולי הוא יגרס לך הכות ואמר רבך כמו דברי כל הכנעיים
 יבאו על הפעל ועל הפעול וכן הפעלות בבית פלחתי שמעתי
 את הפלחך. ויש פפרשים דברך מן דבר לפי ססכמו מלח
 קטבך וכמ"ל מדבר באסל יהלך מקטב שיהי עיהים ויה' יהי
 מיטרי בחוץ גוי: אחי קטבך שאילי. ואני קטבך גרס כריתתך
 לשאלו. קטבך ענין כריתה וכן מקטב ישוד צוריס ותרעס
 יהשלתי לחסוב עצים לשקטב ענין. וקטבך בא כקמץ הקרס
 הנהום שיהיה מנחם על הרעם כמו שאמר וינחם ה' על הרעה
 היה ספריא בין אחים עד שלא עשה הנגלים ויהלך וגלל ופורה
 מבני חורבן ויהיה הנהום ונחמה ויבא קדים רוח ה' יהיה מלך אשר.
 בוכרות לארץ ישראל. ועוד אמר קדים לפי שחיה רוח קשה
 וישראל וכן רוח ה' לפי שהאל יתברך תהיה את רוחו לבא על
 רוח פלאסר מלך אשר וגו'. וכן כתוב כששקל מנחם בא פול על
 כן אלה עלה שלמנאס לך אשר על שסמרן ויצר עליה: מסדבר עולה.
 כי הרוח הוא תמידי בכוהני או פירוש כי מדבר

מצודת ציון

נחם נושא הולדת כשמועת לגלג וכן כי בלו כים עד מכה
 (סס ל'): (יד) קטבך. ענין כריתה וכן מקטב ישוד אהיס
 (ההלס ל"א): (נד) מלשון הנחומין: (טו) יפריא. מלי סבי:
 רבוש. מלשון יבשות: מקרו. סוף המעיין: (נחמ'ס): מלשון מוכס

שסאה אחיס אני מדבר עליך דכרי מות אחיס אני מכריך לדס
 שאלו: נחם יסתר מעיני. ר"ל עד הנס נחמתי סו' הרעה לכל
 עמו יהיה הנחומין נסח' מעיני כי לא אחס עוד: (טו) כי הוא
 די מתחלה היה אספוס מגלל סבי בין האחים ר"ל כסיה גזול וססוב
 בין האחים כע"ס וואלוס אחי קטבך יגלל פננו (נחמ'ס):
 הכולס מן המדבר שגין עס דכר למכח חזק עיכס

מצודת דוד

וואקמט צווישין וואקער אונ גלייט תמיד יהיא קדים
 רוח ה' וועט קוקן גאקס ווינט פון מזרח וייט ספדי
 עולה יבוש סקרו פון דר מדבר וועט עד אופ גיין אונ
 וועט פר דארין אונ אוס סררקען זיין קוואל אדער
 פי ווא בין אחים יפריא מינגט מען דער וירקעס אונ אוו
 איין זון וום קפ פון ווילד צווישן די גרינדער קלוקר
 דורך אים איז צו טיילט גיווארן דס סלכות פון די
 ישדאל בוא קדים רוח ה' וועט קוקען דורך גאקס נאג
 איין שטארקער קלח אוו ווי דער ווינט פון מזרח
 זייט ספדי עולה פון דעס ווען פון דר מדבר וועט
 ער אופ גיין ויבוש סקרו ויחרב מעיני אונ וועט סאר
 דארעם

יבא קדים. עתה משפטס בעגלי סוכס יבא חוק קדים כיח חוק
 פירוש ע"מ
 צווינגט אויף איר די קינדער פלוקר ער וועט גים
 קענין דר זיין די צרה: (יד) פיד שאלו אפס איד
 גאט פֿרעג ווי תמיד אויס זיין פון דעם גרוב אונ
 פון דעם טויט אָבער היינט אחי דברך סת וועל איד
 בייך אופ דיר רייד פון מוט אחי קטבך שאני איד וועל
 פר שניין אופ דיר די גזירה פון דר גרוב דו ואלקט
 גינדערין אין איר נחם יסת מעיני אונ איין בך ענקינג
 וועט פד פאקנין ווערן פון מיניע אונגין פלוקר איד
 וועל מיד גיט בך ענקין אויף דעם ביי פון צוא מאן
 עס צו דיר: (מו) פי היא בין אחים יפריא דען דר ישדאל
 מוט גליען אונ וואקסין צווישין משערעט וום ער

הושע יג יד

מַעֲיִנוּ הוּא יִשְׁסֶה אוֹצֵר כְּלֵי כְּלֵי חֶמְדָּה: יד א תֵּאשֶׁם שְׁמֵרוֹן כִּי מֵרְתָהּ בַּאֱלֹהִים בְּחֶרֶב יִפְלוּ עַל־לֵיתָם יִרְפְּשׁוּ וְהִרְוִיתִיו יִבְקְעוּ: ב יֵשׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה

וְיִחַרְבּ בֵּית גְּזוּזוֹהִי וְיִצְבִּי קִרְיָה מְלֻכּוֹתֶיהָ הוּא יִבּוֹ אוֹצְרֵי דָל כְּנִי חֶמְדָּה: א פַּחֲוֹב שְׁמֵרוֹן אֲבִי סְרִיבַת עַל כִּימָר אֱלֹהָא בְּחֶרְבָא וְהַקְּסִלוֹן וְעֵרְמֵהוֹן וּמִרְפוֹן וּמִקְעֵרֵיהֶוֹן יִהְיֶה: ב הוֹבֵב יִשְׂרָאֵל

קסם ב'ו'ל' מהר"י קרא רמ"א טובע ישראל יוסף פו :

יפריא כפרא שרועה בין אחים, כמו הם רועים בכרעה הסב בארץ ישראל : יד (א) תאשם שומרון כי מרתה באלהיה וגו' והריותיו יבוקעו. נשים הרוח: (ב) שובה ישראל. סאתר שכל כך נבזר עליכם. לכך אני אומר שובה ישראל עד ה' אלהיך קודם לכן. כי כשלת לפני אייביך אני בכך שלא יש כך עד לעמוד כנגדם

מדכרס יסק: ה הוא יששה. אותו המלך יססה אולרות כל כלי המדתו:

יד (א) האשם שומרון. מעשה תגלה אשמתה: והריותיו. כיס מעוכרות שכתוכה: (ב) שובה ישראל. שזאחץ יהודה פן יקרה אחכס כשומרון. לכן נסמנו הענינים, משל למלך שמדה עליו מדינה עלה המלך פולמרכוס ואמר להמריבה. היה אותו פולמרכוס בקו ומוישב אמר להם עלו לכם ימים ואם לאו אני עושה לכם כדרך עשיתי למדינה פלונית ולחברותיה ולאפרכיזי פלונית ולחברותיה. לכן נאמר תאשם שומרון ואומר שובה ישראל עד ה' אלהיך כדליתא כפפרי כפרשת וישב ישראל כשטים: עד ה' אלהיך. תני כסם ה' תמאר שובה ישראל כעוד שהוא ה' כדת הרהמים. ואם לאו אלהיך מדת הדיון עד ללא יתעביד סגנוניא קטיוניא: כי אבן עזרא

לכם עלו לכם ימים ואם לאו אני עושה לכם כדרך עשיתי למדינה פלונית ולחברותיה ולאפרכיזי פלונית ולחברותיה. לכן נאמר תאשם שומרון ואומר שובה ישראל עד ה' אלהיך. תני כסם ה' תמאר שובה ישראל כעוד שהוא ה' כדת הרהמים. ואם לאו אלהיך מדת הדיון עד ללא יתעביד סגנוניא קטיוניא: כי אבן עזרא

או כמשמעו שיכובו מימיו ועטם זה הרוח משל לאיב שזהו יססה:

יש בין ארץ ישראל ארץ אשר וספני אותו הרוח שהוא סך אשר יבש סקר אפרים שרוא היה מתהלה כמו עץ פורה על מים כמו שנאמר עליו בן פורת יוסף בן פורת עלי עין ועתה יבוש סקרו יחרב מינו ספני אותו הרוח: יבוש. שיש יבוש בשקל יאית מן יאת ויחרב כמו יבוש בן חרבו הים: דוא יססה. איתו הרוח ישסה אוצר כל כלי חמדה: (ג) תאשם. האלף בשריא לבר והוא ענין שמחה וכן הוא שמו וישיב בת וזכר שומרון כי דוא ראש מכלבת אפרים וכן אמר וראש אפרים שומרון והיא נלכדה אחרונים שבאין ישראל: כי כרתה באלהיה. כי דוא החוקה בעמוד העגלים כי את המלכים מביב היו סתוירים ישראל למשוב: וירשו. ר"ל אכוריים להפיל הקטנים בקרע או אל הקירות לבקם וכן דרך אכוריות לבק תנשים הרוח: והריותיו. בשקל דליתו: (ד) שבת תשובת אלוי ובאחרו עד כמו אל יכן ישבת עד ה' אלהיך שובו עדי ואסרו רבותינו ו"ל גרלה תשובה שנגעת עד כסא הכבוד מצורת ציון

יד (א) תאשם. תהיה שממה. בחרב יפלו. חשיה: והריותיו. אחר שהמלה לשון נקבה לא חשק לומר יבוקע כדרך חם תעירו ואם תעוררו: (ב) שובה. חעט מעט עד השם. ועטם כי כשלת כעונך ואין מי ייקמך

ויובש: יססה. ענין כזה ושלל כמו ומסכינוו שבו לנו (סס מ"ד) יד (ב) תאשם. מלי שממון: כרתה. מלי מני ומל: עגליהם. קטנייהם: וירשו. ענין בקישה כמו וסוללה חטטם

הכוח והכוח הזה יבש הצוקים ויבש הכניין ועל האמר דכחו כעטל יססה לו הוא ל"ל הכוח הזה והוא אשור יבולו האולר של כל כלי חמדה: יד (ב) תאשם שומרון. תהיה שממה כי מנדס כלהיה: עגליהם. קטנייהם יבקעו ע"י השחיס וגם הששים טובה ישראל וגו' כי כעבור עונך כל לך ממשול הלה הלאה:

משלי הכתובים כט שובה ישראל עד ה' אלהיך וגו'. דער ירלכתן שרייבם לְמִשְׁל דער ויהן פון פֿלך האם יך שפארק פארן יידישם צום פֿלך. אַנישער פֿרייך פון קעם ויהן האם גינאָם צום ויהן. דו ונאָלס וויסקן דיין פאָסער וועסט דיר שְׁלָאָגן און וועסט דיר הַלְלֵאָן אין אָפּפּאַג געפֿינענדיג און גי' וועסט דיר אַינפֿינדיגן אין דיא הענט פון זיינע וויקטם הערין און גי' וועסט דיר לֵאָגן אַינשפּאַרן פון הונגער. און אז דוא וועסט נעהן עם אין נאָגן שְׁלֵעֵכֶם וועסטו בעסין ביי דיין פאָסער ער נאל דיר מוחל זיין דו וועסט אים צו נאָגן דו וועסט גיט פֿער ונדניגן. און ער וועסט דיר מוחל זיין. נאר אייב דו וויקטם הערין זיין בעת וועל איר דיר נאָגן וואָס דו וועסט פאָהן שפּעטער סוה פֿרייך. זייא שוין צו דיין פאָסער און בעס אים ער נאל דיר מוחל זיין. וועסטו גיט זיירן דיא יסדים און דו וועסט בלייבן ביי דיין פֿכוד. אזוי האם גינאָם הושע צו די יודין איר נאָלס וויסקן הקב"ה וועסט איך שפּאַרן ווייל איר האם צוא אים בעזינדיגם. און אז איר וועסט נעהן עם אין איך נאָגן שְׁלֵעֵכֶם וועסט איר סאָהן תְּשׁוּבָה צוא הקב"ה.

מצורת דוד כמות והמות הזה יבש הצוקים ויבש הכניין ועל האמר דכחו כעטל יססה לו הוא ל"ל הכוח הזה והוא אשור יבולו האולר של כל כלי חמדה: יד (ב) תאשם שומרון. תהיה שממה כי מנדס כלהיה: עגליהם. קטנייהם יבקעו ע"י השחיס וגם הששים טובה ישראל וגו' כי כעבור עונך כל לך ממשול הלה הלאה:

פירוש ע"מ

דארן און אום פריקענן זיין קוואל פלומך ער וועט חרוב מאבין זיינע אוצרות און וועט מאבין וויקט דיא הוב שטעט פון זיין מלכות דעם יששה אוצר כל כלי חמדה פון פלך וועט בארובין דוא אוצר פון אַלע זיינע גירקטיגע פלים:

יד (א) תאשם שומרון כי מרתה באלהיה היינט וועט שולדיג ווערין שומרון כפומך אירע זינד וועלן היינט אנטפולען ווערן ווארום זי האם מורד גיווען אין איהר גאט כחריב יפלו עגליהם ירושמי אירע לייט וועלן פאלן דורך דר שווערד און זיינערי ונגני קינדער וועלן צו שפאלטן ווערן און די מן אנדייגע ווייקער וועלן אור צו שפאלטין ווערין: (ב) שובה ישראל עד ה' אלהיך קער זיך אום דו ישראל נוס אין לאנד יהודה אזו צו גאט דיין גאט ווארום מאמער וועט זיך דיר קרעפין איין פריקעניות אזו ווא גאט צוא

שומרון כי ששלת בעונך דען דו ביסט גישמרוכיבם גווארן

אלהיה כי כשלת בעונך: י קחו עמכם דברים ושובו אליהו אמרו אליו פלתישא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו: י אשור | לא יושיענו על-יסוס לא נרכב ולא נאמר עוד

לדמלתא דני אלהיה
ארי אתקלתא בחוקה:
ג קריבו עקבון פהגמין
דא הוד אה ותוכי
הפולחנא דני אקרו
קדמוהי קריב קדקד
למשק ער עון
ונתקבל הא פסבין
ויהוין סילי ספונתא
מתקבלין קדקד פתורין
קענא ער סבדחא:
אלהינו

ת"א חזי . עקבה בעני י:
קמן ב"ק
י פלטי אשור לא יקדקדי עלי רבבי סוסון לא נהרחין ולא נאמר עוד אלהינו

כשלת . כמו לך מכשולים כעד עונך : (ג) כל תשא עון . כל עוונותיו סלה : וקח טוב . ולמדנו דרך טוב . דבר אחר מעט מעשים שכדונו קח בידך ושפטנו אחריהם . וכן דוד אומר מלפניך משפטיו יאל עיניך תחוינה מישרים (תהלים י"ז) . **דבר אחר וקח טוב** . וקבל הדויה מאתנו שנאמר טוב להודות לה' (שם ל"ב) : **ונשלמה פרים** . שהיה לנו להקריב לפניך כפסל אותם ברצונו דבחי ספתינו : (ד) **אשור לא יושיענו** . עוד זאת אמרו לפנינו לא נבקש עוד עזרת האדם ולא מאתנו ולא ממלרים : ועל סוס לא אמרו לטעיה לא כי על סוס נוס ונו' ועל קל נרכב : **אבן עזרא**

רק השם לדכו : (ג) קחו . היינו מנקש מכם כאשר חלכו לנקש רעונו הון או עלוהת רק דברים שמודו כדרך ונכח השעיר עליו אמר רבי מריוטם כל תשא עון הפוך כל עון תשא והנכון כל אשר תשא עווניו נשוב : וקח טוב . מעולה הו' הדיבור הטוב שנוכל לומר לפניך והשעם התחיות ורבי יוסף אמר מיעוט מעשים עוטים : **ונשלמה פרים** . שלום פרים כמו כי הכית את חוויי להי שפירש מכת לחי או הכר כ"ף והזכור פרים כי הם גדולים והקרים בעולה והוה שתאמרו : (ד) **אשור** . כי כחבו ואשור הוא מלכו לא נקטן על אשור ולא על סוסינו המובאים ממלרים : **ולא נאמר עוד** אלהינו לבעשה ידינו . כעד מעשה חמשים כי אין עוד שיעזור מי שאין כמו לו כמו החייה רק אחת וכתוב אבי ירענו כי כך לבדך ירוחם חיתום ופי שאין בו כח אתה תתן בו מצורה דוד

ונשלמה פרים שפתינו . כ"ל במקום הקדמות פרים כעסם בירוי פספיו : (ד) אשור לא יושיענו . גם אמרו פסוק וגו' כ"ל עוד לא נבקש סודם מתסור : על סוס לא נרכב . כ"ל לא נעשה עוד גבולות הסוס בעלמיהם : ולא נאמר עוד אלהינו וגו' . כ"ל הפסל פירוש ע"מ

גיווארין דרוך ביון ויגד דרום טוא השנובה : (ג) קחו עמכם דברים ושובו אלי ח' **נעמס מיט אייה רייד אונ קערט אייה צו גאט אמרו אליו כל תשא עון נאנמס צוא אים פר גיב אונז אלע אונזערי ויגד אונז לערין אונז איין גומין ונעג ונשלמה פרים שפתינו אונז מיר וועלן בצאלין מיט די לויב רייד פון אונזערע לעפעצין די אקסין ווס מיר האבין גיואלמס מקריב גיין פר דיר :** (ד) **אונז נאך דס נאנמס פר גאט אשור לא יושיענו אשור וועט אונז ניט העלפן על סוס לא נרכב אונז און פערד וועלן מיר ניט רייפן פלומר מיר וועלן ניט בגערין נאך ריא הילף פון מענטשען גיט פון אשור אונז גיט פון מצרים וואס גיט פלעגין אונז שיקין פערד צוא רייטין און פיר אונז**

כי ענג מכשולך : (ג) קחו עמכם דברים ושובו אלי ח' . כאדם האומר לחברו רב לך בדבר שאני יוצעך שתעשה אותי . כמו כן תבטיח איתי לישאל קחו עמכם דברים ושובו לבבכם לדבר שאני אומר לכם שובת ישראל עד ח' אלהיה ושובו אלי ח' : כל תשא עון . כלומר כל עוונות סלה לנו : וקח טוב . משפטינו : ונשלמה פרים שפתינו . כלומר ונשלמה שפתינו במקום פרים : (ד) אשור לא יושיענו . כל זה כן תשובו שתאמרו מה שהנביא סיפר לנו מצרים קרא אשור הלכנו לא נוסף עוד לילך למצרים ולאשר לעזרה : ועל סוס לא נרכב . כשהוא אומר על סוס לא נרכב הטוב כאלו אומר למצרים לא נרכב . כמו שפיעה אומר הוי הירודים למצרים לעזרה ועל סוסים ירכבו . ולא נאמר עוד ורכב . זו היא עזרת מלרים שהיו בולחים להם סוסים כמו **דרק**

שנאמר עד ח' אלהיה : (ג) קחו עמכם דברים . איני שואל מכם בתשובה לא ספק וחוב לא יולדת אלא דברים טובים שהתוודו בהם ויעזיבהם וישבו אל ח' בכל לבבכם ולא בשפתיים בלבד . או פירושה אחר שהתשובו והתוודו לפניו : ואכרי לילך . כלומר אשור לפני מצרים האלה וכוונת בהם : כל תשא עון . כל עון תשא והוא הפוך כמו במקום שם קבר ישאיו כמו במקום קבר ישם או פירושה לכל תשא עון וקח טוב וקח דבר טוב או כל טוב : ונשלמה פרים שפתינו . במקום פרים נשלמה לפניך ירדו שפתינו כי אתה רוצה רוצה בדברי תשובה ויהר בו אין הקדמנות ובשולחם בל ירדו העין כי בכלם נאמר והתודה אלהי האם וישעיר הששתלח לה היה אלה וירדו דברים כי לא היה קרב ממנו דבר על גבי המזבח אלא הירודו כמו שנאמר והתודה עליו את כל עונות בני ישראל וגו' : (ד) אשור לא יושיענו . התודו לפני ואמרו אשור שבטתנו כי עד עתה ירענו כי לא יושיענו כי אין בו כח להושיענו וילתך כי לחי השתעיה : ועל סוס לא נרכב . שפתינו שולחים ורכבי סוסים כי אשור להושיענו לא נעשה עוד זה : ולא נאמר עוד . מובא הוא : אשר כך ירוחם ויתום . כי מצורה דוד

(ג) קחו עמכם דברים . איני שואל מכם זכמים ועולות אלה קחו עמכם דברים כשהודו לפני וזכר חטובו אל ח' כל תשא עון . הוא הפוך כל עון סאל . כ"ל אמרו כחפלה מעול כל העון ונבקשו העון קח טוב תמורתו כלומר נעשה הטוב ששפתינו יגן מול העון :

משיי חכמים
הערם בעקער ביין עצה אונז ווס איר וועט סאקן שפעטער זאלס איר סאקן פרייער איר זאלס טיין סאקן תשובה . ונעם הקב"ה איך כחל גיין ווס איר הם נעמתיקום אונז איר וועט גוט ליידין יסורים אונז איר וועט גלייבין ביי אייגר קבדו . רבי אלעזר זאנמס דער שטיקער איז בייא בענטשין אז איינער וואקובן פארשטעמס זיין חבר נעמעלן . פאר פיל בענטשין . נאכדעם ווען ראוון וויל בעטן שטיקען ער זאל אים כוחל זיין . זאנמס לשמען צוא ראוון ווען דוא האקט מיך פארשטעמס האבין גיהעם פיל בענטשין . אונז איינס ווילקסו פיר אונז בענטשין אז איינען אונז ביינע . בקינג מיר די בענטשין ווס דו האקט מיך פארשטעמס פאר זיי .

וועלן מיר גיט רייפן פלומר מיר וועלן ניט בגערין נאך ריא הילף פון מענטשען גיט פון אשור אונז גיט פון מצרים וואס גיט פלעגין אונז שיקין פערד צוא רייטין און פיר אונז

הושע יד

לְעוֹבְדֵי יְהוָה וְיָנֹא דָמֹן
 קִדְּשָׁה אֶת־יָחִים עַל־
 אֲבֹתָם כִּי הָיוּ
 בְּמִצְרַיִם הָאֵל פְּתָחִים׃
 הֲאֶקְבְּלֶינָם בְּתִיבֵיהֶן
 אֲשֶׁר בֹּקֵן לְחֻבֵיהֶן
 אֲנַחֲמֵנָם כִּי יִתְבֹּנֵן
 בְּגִבָּת אֲרִי מִבְּרוּי
 כְּהָרָן׃ וְיָדֹם מִיָּמִיר
 כְּטָלָא לְיִשְׂרָאֵל יִתְהַרֵן
 כְּשׁוֹשְׁנָא וְיִתְבֹּנֵן עַל־
 הַקּוֹף אֲרַעְהוֹן בְּאֵילָן לְבָנָן דְּמִשְׁלַח עוֹבְרֵימִיָּה׃

ת"א ה'ה' : טס פקידס מ'ד פכ"ס : אהיטס כלל : פמניט ו' : יונקוטי : גלכוס עג

הקוף ארעהון באילן לבנן דמשלח עוברמיה : יסגון בגין וקנן ויהי כזיו קננת קודשא

מהר"י קרא

אלהינו למעשה ידינו אשר בך ירוחם יהוה. לברך בך : (ה) ארפא משובתם. אמר אותה משיבה ששבכו עד עתה הקב"ה יקבל תשובתם וירפא משובתם : אהבם נדבה. כנגד ונשלמה פרים שפתינו. ונשלמה שפתינו במקום פרים נדבה. והקב"ה משיבם אני אוהב ושובתם כפרי נדבה שקירבו לפני : כי שב אפי מטינו. כנגד שאמר למלה תרה אפי בם. עבשו הקב"ה משיב להם שב אפי מטינו : (ו) אהיה ככל לישראל יפרח כשושנה נגד שאמר למלה הוכח אפרים שרשם יבש פרי כל יעקב חזר ואמר כאן יפרח. ויך שרשיו כלבנון. שענפו ארבותה ונחוסים לכאן ולכאן : (ז) ילכו יונקתו. שפרחתיבין יונקתו כמו כן

רד"ק

בח והזילה וכן העשה לנו : (ז) ארפא משובתם. ואם אתם העשו כן הוא יענה אהבם אעלה ארוכה ומרפא למשובתם ולפרדם שפרדו בו עד תחת : אהבם נדבה. אהבם אהבת נדבה טלכטוב כי אפי שהיה לי עליו שב כמני כיון שהוא שב בתשוב' אלו ואובר לשון רבים על דרך פרס ולשון חזר על דרך כלל : (ו) אהיה ככל לישראל. הך בך שאמר ויבוש סקורו ואובר מל לפי שאינו נפסק כן מוב האל יברך לא יהיה נפסק מהם ונת יהיה לעתיד בשבב ה'ה' : יפרח כשושנה. אמר כשושנה לפי שנמשלה כנסת ישראל לשושנה כמו שכתוב אני הצבעת השרון שושנת העבקום ואמר כשושנה בן החותם כן רימתי בין כהנות. ואם תאמר חשיבתה אין לה שרשים ונחת לחיבתה רבים כן יהיו נמוטים בארבתם ונתנו שרשים חזקים לא וכלו וכל דרך היה אבר הבאים שרשם יעקב ובה שאמר ויך על דרך וברוחב : (ז) ילכו יונקתו. וכמו שהשרשים נתנו לברחקין

מצודת דוד

הנפשה מעשה ידינו לא יקבל מול גלוס : אשר בך. ר"ל כי ידענו חשך נדב כשנחוק ימלא היותו רחמינו וחשלה עם כי משכ כוח להחזק מעולו : (ה) ארפא משובתם. לחשף ימננו ק או חלול מל עם סכלכו נדבך שוכב ומדוד כי : אהבם נדבה. ואלו חללה פוסק כדעת לבי סף שנים רחמים אל חלסנה כי הניחו די הסקר חלסנה ואל להניח חלסנה : כי שב אפי מטינו. השמר ל"כ חלסנה הכלמטה : (ו) אהיה ככל לישראל. ר"ל לא תחטוק פחמים גלסם כששנה ושכחו יחפשו שכשני עלי לבנון : (ז) ילכו

פירוש ע"פ

מיר ועלען ניט זאגן נאך צו דר ארבעט פון אויגערי הענט דאס זיי זענען אויגעזעראט גאט נייערשט אין דיר גאט אלץ וועט זיין אויגעזעראט פונג אשך דך ירוחם יהוה ווס דורך דיר ווערש דר בארימט דער יהוה : (ה) זאגט דר נביא פון גאטס וועגען אז זיי וועלען אזו זאגן פר מיר גאט ארפא משובתם אוהבם נדבה וועל איה הייליג וייער וויילדיקייט אונ וועל זיי ליב האבן מיט מיין כווייליגעטען רוח פלומר האמשען זיי זענן ניט ווערשט איה זאל זיין ליב האבן וועל איה מיה מיין צאריין וועט זיך האבן אום גיקערשט פון דעם זיין אזו ווי מויה צוא דעם ישראל אונ ער וועט בליען שיאגן זיינע ווארצלן אונ וועט זיי מאכן וואקסן לבנון ווס זיי זענן גרום : (ז) ילכו יונקתו זיי וועלען זיין זיינע צווייטן פלומר זיינע קינדער וועל זיין כציון

מגרב ויין צוא ליב האבין זיי כי שב אפי מטינו ווארום (ו) אהיה ככל לישראל יפרח כשושנה איה וועל זיין אזו ווי מויה צוא דעם ישראל אונ דר נביא וועט שיאגן זיינע ווארצלן אונ וועט זיי מאכן וואקסן לבנון ווס זיי זענן גרום : (ז) ילכו יונקתו זיי וועלען זיין זיינע צווייטן פלומר זיינע קינדער וועל זיין כציון

זוא נאמר עוד למעשה ידינו. שהם חלמינו : אשר בך. לדרך תהי תקומתו המרהם יתומים : (ה) ארפא משובתם. אמר הנביא כך אמר לי רוח הקדש מחמתי שאמרתי לפני כן ארפא משובתם ואלהבם בנדבת רוחי אף על פי שאינו רחום ללהבה חמדנד ללהבתם כי שב אפי ממנו : (ו) ויך. הטל את שרשיו ויחליטם : כלבנון. כשרשיו חילגי הלבנון שהם גדולים : (ז) ילכו יונקתו. יסגון בגין וקנן : ויהי. כיון מרחא דקודשא זיהוון ויריהוון

יתומים וזה כנגד כי כשנת בעוקן ואין עוזר לך : (ה) ארפא. מלת משיבה לגמלי כלל המקרא וליטנו כלומר משובתם בכל מקום שהחתיים רכל המשובה כשמה כחוליו בנוף על כן מלת חרפא כנגד הכה אפרים : אהבם. חלבת נדבה הפך ימחםס אלהי : כי שב. הפך חרה חפי כס : (ו) אדויה. הפך שרשם יבש ויבש מקורו והשוכנה פחמה מהרה ובעבור שאין לה שורש רק דק אמר ושרשיו יהיו כשורש עלי לבנון : ויך שרשיו. בצורך וברוחב

ויך שרשיו כלבנון. כמו עצי הלבנון שהם גדולים ושרשיהם להנשש מפקוסם כמו שאמר ולא ינתשו עוד מעל אדמתם ונחה אל כתף ים כנרת כלומר יכו השרשים הנה והנה באורך מצודת דוד הנפשה מעשה ידינו לא יקבל מול גלוס : אשר בך. ר"ל כי ידענו חשך נדב כשנחוק ימלא היותו רחמינו וחשלה עם כי משכ כוח להחזק מעולו : (ה) ארפא משובתם. לחשף ימננו ק או חלול מל עם סכלכו נדבך שוכב ומדוד כי : אהבם נדבה. ואלו חללה פוסק כדעת לבי סף שנים רחמים אל חלסנה כי הניחו די הסקר חלסנה ואל להניח חלסנה : כי שב אפי מטינו. השמר ל"כ חלסנה הכלמטה : (ו) אהיה ככל לישראל. ר"ל לא תחטוק פחמים גלסם כששנה ושכחו יחפשו שכשני עלי לבנון : (ז) ילכו

מיר ועלען ניט זאגן נאך צו דר ארבעט פון אויגערי הענט דאס זיי זענען אויגעזעראט גאט נייערשט אין דיר גאט אלץ וועט זיין אויגעזעראט פונג אשך דך ירוחם יהוה ווס דורך דיר ווערש דר בארימט דער יהוה : (ה) זאגט דר נביא פון גאטס וועגען אז זיי וועלען אזו זאגן פר מיר גאט ארפא משובתם אוהבם נדבה וועל איה הייליג וייער וויילדיקייט אונ וועל זיי ליב האבן מיט מיין כווייליגעטען רוח פלומר האמשען זיי זענן ניט ווערשט איה זאל זיין ליב האבן וועל איה מיה מיין צאריין וועט זיך האבן אום גיקערשט פון דעם זיין אזו ווי מויה צוא דעם ישראל אונ ער וועט בליען שיאגן זיינע ווארצלן אונ וועט זיי מאכן וואקסן לבנון ווס זיי זענן גרום : (ז) ילכו יונקתו זיי וועלען זיין זיינע צווייטן פלומר זיינע קינדער וועל זיין כציון

מגרב ויין צוא ליב האבין זיי כי שב אפי מטינו ווארום (ו) אהיה ככל לישראל יפרח כשושנה איה וועל זיין אזו ווי מויה צוא דעם ישראל אונ דר נביא וועט שיאגן זיינע ווארצלן אונ וועט זיי מאכן וואקסן לבנון ווס זיי זענן גרום : (ז) ילכו יונקתו זיי וועלען זיין זיינע צווייטן פלומר זיינע קינדער וועל זיין כציון

הושע יד

תרגום

הוֹדוּ יְרִיחַ לֹא כִלְבֹנָן׃ חִישְׁבוּ יוֹשְׁבֵי
 בְּצִלּוֹ יַחֲיוּ דָגָן וַיִּפְרְחוּ כַנְּפֵן זָכְרוּ בֵּינָן
 לְבָנוֹן׃ אַפְרַיִם מֵהֲרִי עוֹד לְעַצְבִּים
 אֲנִי עֲנִיתִי וְאֲשׁוּרֵנוּ אֲנִי כְּבֹרוֹשׁ רַעֲנָן׃

זין הון ויריהון קריח
 קמורת בוספוא
 חית פנשון מביני
 גליההון יהבון בפלל
 משיחהון גחון סמיא
 יוסגי טובא קארא יחי
 דגון סבותהון עלי
 ולא פסק דרובון יבבות
 קצוצר תא על חמר עתיק דמתנסה בבית מקדשא
 עור למפלח לפעוקתא אגא במימרי אקביל צלותהון דישראל ואתחיים עלוהי אגא

רש"י
 כריח קמרת בוסמיא: כלבנון. כבית מקדשא: (ח) ישובו
 יושבי בצלל. אותן שהיו כבר יושבים כלל הלכנון עדימה
 זו ישראל ובית המקדש ועשאו גלו מעמנו ישובו אליו:
 זכרו ביין לבנון. כדוכרך יבנות מלונתא דלע חמר עתיק
 דמתנסך בבית מקדשא שהיו תוקעין בחלונות על הנסכים
 כשהלויים זוממים כשיר: (ט) אפרים. (א) חמר מה לי עוד
 ללכת אחרי העצבים וישוב מע"א: אני עניתי. אענה
 אני לו כנפך להיות אוזן ירו כי: כברוש רענן. הכנפך
 אבן עזרא

מהר"י קרא
 גדלו בניהם. נגד מה שאמר למעלה אם יגדלו את בניהם
 וישללתימם כאדם: ויהי כבית הודו. כבית רענן יפת מרי חורא
 יקרא שם ישראל: (ח) ישובו יושבי בצלל של אותי אילן: כנגד
 שאמר למעלה גורן ויקב אל דגן. חורא ריפא כאן יהיו דגן
 יפרחו כנפן: (ט) אפרים מה לי עוד לעצבים. לפי שאמר
 למעלה חבור עצבים אפרים גחן לו. חור עכשו ואמר אפרים
 מה לי עוד לעצבים: אני עניתי ואשורנו. אמר לו הקב"ה אני
 אענה בתשובה כאדם שלא יוכל לעלות על האילן וכופא את
 מלרתו: ואשורנו ארחה ענינו: אני כברוש רענן.

כדרך ומזה אל כס תפס כרת ובידוהו סבדים ותבריהו:
 (ח) ישובו. אמר יפת יושבי כלל הלכנון ולפי דעתי יושבי
 כלל ישראל והם העבדים שיהו אכריהם וכרמיהם:
 יחיו דגן. והקמות יפרחו כנפן: זכרו. ריחו כדרך
 יזכרה ויפת חמר זכר גפנס למרחק כיון לבנון:
 (ט) אפרים. בחלמו אפרים מה לי עוד אין לי עוד
 אליהם אני אענה לתת לו כל חפצו כדרך והכסף יענה לת

רד"ק
 יזנקתי ויכו למרחוק כלומר יתפשו הגה והנה היונקות הם
 הענפים הריבם כמו הינבן. היונקות הם משל המלכות
 והיה משל המלכות תורת או היה משל המלכות תורת
 משה רבינו עליו השלום שהאל קימת לעד היונקות הם הדעות
 המתחדשות האל כבידעת האל יתברך יום יום: יהי כבית
 הודו. שיהא לת לחותו קיים כמו הודו שעליו היום כל השנה
 כלומר שלא יפסק טובו כל הימים: וירח לו כלבנון. כמו כרית
 השנה אשר ברבו ה' בין הלכנון יש בו בינים רבים מצדים
 ובעצבים ויש בהם נוהגי ריח טוב רוצה לומר שילך שם המוב
 למרחוק: (ח) ישובו יושבי בצלל. ישובו לארצם ויהי יושבים
 בצלל האל יתברך: יחיו דגן. יחיו עצמם ככל עם במצות האל
 כ"ף הדמיון וכסודו לב שפתי ישיבי גהה כי חסאת קסם טרי והדוכים להם ואם תאמר יפסק טובה כמו הדגן הופסק יובש
 עד שירעה ארתו פעם אחרת לא אלא יפירת כמו כנפן הגפן כי אחר שלקטו פירותיו אינו נאסך ויבש אלא יפרת אחרת
 וכן בכל שנה ושנה: זכרו כיון לבנון. ריחו כמו אכריה לת'. אמר ריה יין הגפן שנמשלו ישראל לו יהיה כריח יין לבנון שיש
 לו ריח טוב. ויראתו כספר אסף הרופא. כי יין לבנון ויין חרמון ויין הכרמל ויין הרי ישראל וירושלם ויין הרי שומרון ויין הרי
 כפתור מצרים אלה היינות הם עליונים על כל מיני היין לריח ולטעם אף למרסא ומשל הריח יהיה השם הטוב שהיה לישראל
 גדול הטעמים לעתיד. יושב כפרשים יושבו ינורו כמו בשבועות ונחת ויש מפרשים יחיו דגן שהיה שוני סבב דברן לעתיד בבא
 בנבואה שחיו ארתו כמו הגפן ולא יצטרכו לרוע הדגן אלא פעם אחת כמו הגפן וכנצחו זכרו ובריתנו זיל לעבדי סבב
 שהיה לעתיד בחמה: (ט) אפרים. ואז יאמר מה לי עוד לעצבים כי בעוד שהייתי עובד ארמם היה לי כל הרע ועתה
 שאעבוד את ה' יהיה לי כל הטוב הזה. ואמר הקדוש ברוך הוא כשאמר אפרים זה: אני עניתי ואשורנו. כלומר אביש אלי

אבן עזרא
 כדרך ומזה אל כס תפס כרת ובידוהו סבדים ותבריהו:
 (ח) ישובו. אמר יפת יושבי כלל הלכנון ולפי דעתי יושבי
 כלל ישראל והם העבדים שיהו אכריהם וכרמיהם:
 יחיו דגן. והקמות יפרחו כנפן: זכרו. ריחו כדרך
 יזכרה ויפת חמר זכר גפנס למרחק כיון לבנון:
 (ט) אפרים. בחלמו אפרים מה לי עוד אין לי עוד
 אליהם אני אענה לתת לו כל חפצו כדרך והכסף יענה לת

מצודת דוד
 לחים כל השנה ודמיו יסיה מודק כריח לבנון סמרים ציחק לפי
 עבדים ספסדים וסוללות הנדלים טעם ר"ל סיו מוספעים כסרי
 מיני סוכות: (ח) ישובו יושבי בצלל. ר"ל שיישובו ויחסו לללו של
 מקום סיו כסוכות נחת: יחיו דגן. ימיו הם פלגים נחת ועד
 כדגן סמרים אל ספסדים: ויפרחו. יכנס סמרים: זכרו. וכן
 שמו יסיה כיון סנדל לבנון סמחונך לשבח: (ט) אפרים וגו'. ר"ל
 כשאמר אפרים מה לי עוד לפנות אל סמרים הלם טעם טוב לו
 וישורנו. אספכל ואשגיה זו לפס לו די מחסויו: אני כברוש
 ע"פ
 קערין ויהי בנית הודו אונ עם נועם זיין אזו נוי דאם
 שיינונג פון דעם בוקיל פון דר מנהרג אזו נועם זיין
 זיין שיינקייט ויהי לו בלגנון אונ איין גוטער ריח נועם
 זיין צו אים אזו נוי דר ריח פון די קמורת פון דעם
 בית המקדש וואס ער הייקט לבנון. אונ דרום
 הייקט ער לבנון ווייל ער מאכט נויים די עבירות
 פון די ישראל דורך די קרבנות נוס מען איז מקריב
 אין אים: (ח) ישובו יושבי בצלל ויהי נועמן זיה אום קערן
 די נוס נועמן פריער גנעקן אין דעם שאממן פון דעם
 בית המקדש נוס ער הייקט לבנון אונ נועמן דר נאה
 פו פרייך גנואמן פון אים די נועמן זיה נוייער אום

הכסס וכן ועל כיוצא לפניו (ישיבי ל"ג): הודו. ענין סנד
 וכלים: (ח) ישובו. ענין ספקט ומכונס כמו כסוכה ונחת (טס ל'):
 יחיו. ענין השגת הכסף מן החולשם ודומה לו עד חיוסם (יחטע
 כ'): דגן. כדגן וחססם ל"ף הענין וכן ייטיב נהם (טעלי י"ז)
 ומספוט כהנה: (ט) לעצבים. 'סמכים': עניתי. מלשון עיט
 וספוטת סלסל: ואשורנו. ענין הכטה וכלים כמו סאוכות ולל
 מאל: אני עניתי. ר"ל אז אני אענה לו על כל מה שיטל ממנו: ואשורנו
 פירוש
 קערין ויהי בנית הודו אונ עם נועם זיין אזו נוי דאם
 שיינונג פון דעם בוקיל פון דר מנהרג אזו נועם זיין
 זיין שיינקייט ויהי לו בלגנון אונ איין גוטער ריח נועם
 זיין צו אים אזו נוי דר ריח פון די קמורת פון דעם
 בית המקדש וואס ער הייקט לבנון. אונ דרום
 הייקט ער לבנון ווייל ער מאכט נויים די עבירות
 פון די ישראל דורך די קרבנות נוס מען איז מקריב
 אין אים: (ח) ישובו יושבי בצלל ויהי נועמן זיה אום קערן
 די נוס נועמן פריער גנעקן אין דעם שאממן פון דעם
 בית המקדש נוס ער הייקט לבנון אונ נועמן דר נאה
 פו פרייך גנואמן פון אים די נועמן זיה נוייער אום

אראעמקייט

מִמֶּנִּי פָּרִיךְ נִמְצָא: מִי חֶכֶם וַיִּבֶן אֱלֹהִים
נְבוֹן וַיִּדְעַם כִּי־יִשְׁרָיִם הָרָכִי יְהוָה
וַצְדִּיקִים יִלְכּוּ בָם וּפְשָׁעִים יִכְשָׁלוּ בָם:

קִמְיָרִי אֶעֱבֹד יְהוָה
 כִּבְרִית שְׂפִירוֹ דָּבָר
 קִדְמֵי קְרִיַם הַלְוִיָּהוּ
 מִשְׁתַּבַּח: יִטֵּן חַסִּים
 דִּקְסָר אֲלֵינוּ סִכְלָתָהּ
 וְנִדְעָ יִגְוֹן אֲנִי תַקְוָה
 אֲרַחֲמָה רַבִּי וְצִדִּיקָא

היא פריך. וזה לו: י פישעים. מיהכ ככ פט הוסיף ו עבר ושלח :

הַחֲלִיכִי בָּהּ יִחַן בְּהוֹן כְּתוּב עֲקָמָא וְרִשְׁעִיא יִתְבַּסְרוֹן לְגִיהֶנּוּם עַל דְּלָא הֲלִיכוּ בְּהוֹן:

רש"י

מהר"י קרא

עשיו ואהיו בם יעלה כסו כן אני סוכך לישראל: ממני פריך נמצא. כנגד שאמר לבעלה פרי כל יעשון. חזר ואמר כן ממני פריך נמצא: (י) פי חכם ויבן אלה נבון וידעם, אמר הנבוא לישראל עשו הדברים נתייח לפניהם את הכוכב ואת היע. צדיקים שיאחזו בדרכי ה' המינים ילכו בם: ופושעים ישלכו בם. ופושעים שלא יאחזו בם ישלכו בשבילים:

לארץ שלום אהיו כעגפיו כלומר אהיה מנוי לו: ממני פריך נמצא. והלא אני הוא שכל טובתך מאתי בזה: (י) מי חכם ויבן אלה. מי חכם ככס ויחזקו לתת לך לכל אלה ויסוד אלי: ופושעים יבשלו בם. כשלים על שאלה הלכו בן כן תורגם יונתן:

נשלם פירוש ספר הושע. בו כל ימי אשתעשע:

נשלם ספר הושע

אבן עזרא

רד"ק

בנת רצון הפך והסתדתי פני כהם וכן אמר לו: אני כבדוש רענן. אני אחיה לך כמו הכרובי רענן שבוטפין ראשו אצל שרשיו כן אני מרוב וקדושי אשכנן ואת דבא ושפל רוח. ואם האמר הכרובי אינו עושה פירות ממני פריך נמצא ככל עת ובכל זמן: (י) מי חכם ויבן אלה. וכשהשלים הישע נבואתי אמר מי ככס חכם ויבן אלה החוכמה שדברתי עד הנה: כי ושרים דרכי ה'. לא כמותם שאומרים לא יתכן דרך ה' כמו שאמר ביהוקאל כי אם תשכחו בהשכחה שלבה לא תזכרנה לכס תועבותיהם הראשונות: וצדיקים ילכו בם. כי יכירו וידעו כי כל דרכי משפט. יאם יראו צדיק ורע לו או רשע וטוב לו יחשבו כי הכל אמת ודרך ישר מהאל יתברך כי הצדיק שאנו רואים אליו אינו צדיק בלבד כמו שהוא בנראה והאל בהון לב

הכל: ואשורנו. לתה עיני לטוב עליי עד שאשורנו נמלא כיהיה ככרוב רענן ואל הפחד בעבור אשין לו לכרוב פרי כי ממני פריך נמצא: (י) מי חכם. מי יברת בעבור אחר ואלה הם דרכי הכס והעטס קשור כי ככוכב אל השס ירפח לחכס: ופושעים. הם היולאים מהרבות כמו על כל דבר פסע אז תפסע אדום והמעיות נפשו כדרך השר' וכסל והסלס על דרך כי כשלת בענק:

נשלם ספר הושע

וחוקר כוית או טיסרו לטובתו לעולם הבא שהוא עולם השכר וכן הרשע וטוב לו אולי ישה קצת טובות ומשלים לו האל יתברך בחייו כדי שיאבד כרוב רשעו לעולם הבא כמו שאמר בתורת משה רבינו עליו השלום ומשלים לישנאיו אל פניו להאבדו: ופושעים יבשלו בם. כי יאמרו אין ספרד ופנהגו העולם ואיניו בדרך ישר כי הצדיק יבואנו רע הירשע יבואנו טוב לפיכך אינם שבים כרשעם וילכו אחרי האות לבס ויכשלו ויאבדו. ודאדנו אביזל פירש ופושעים יבשלו בם כאשר ישכחו הפושעים יררכי ה' ולא היו רגילים בהם כמו הצדיקים וכשלו בהם באדם שאינו יודע הדרך וזה נאמר על הפושעים שלכם עור בדרך פשעם אך השבים בלב שלם אלהיהם יערם כדי שלא יכשלו ותצדיקים ככנהגם ילכו דרך מצולה וישרה:

נשלם ספר הושע

מצודת ציון

מצודת דוד

החזק (בפדבר כ"ד): ככרש. שס חילן: רענן. ענין לחוס והעיוה כמו עמון רענן (מסלים ל"ב):

רענן. ר"ל כמו כרוב הלה ככרש סוכפין רשע אלל עבדיו כן אני טבין מרסס ואני משפיל עיני להכתיב בך וכל פרי כלהתך נמלא לך ממני: (י) מי חכם. ככמחמו דברי מוכותיו פמה מי שכולה חס יתן אלה הסדלים וכל כווא נבון להטין דבר מתוך דבר ידע ויכסל חסך דרכי ה' כמה ישמים חן כהס נפתח ועקס וצדיקים ילכו כהס בדרך מכלסס עבלי כשלקן אלל הסופיעים יכשלו בהס כלהו הים כהס מתקס נפתח ועקס יל ילח מהשנות לכס יסלף להס ככרבים: ולא כן הל הצדיקים האישימים אלוהותם:

נשלם ספר הושע

פירוש ע"ט

אוג איין פר שטאנדן דער אונ זאל זיי וויסן כלומר ער זאל געבין זיין הארץ צוא די זאכין אונ זאל זיך אום קערן צו כיר גאט כי ישמים קרבי ה': וצדיקים ילכו בם ופשעים יכשלו בם רען נאמס וועגען זענען רעקט פארקאיי אונ די צדיקים גייען אין זיי אונ די רשעים ווערען גשפארטירקט דורך זיא נוייל זיי זענען גיט גימאנגין אין זיא:

אַרעמקייט אַני כְּרִישׁ תִּבְּנִי אִיךְ וְעַל זַיִן אָזוּ ווי אִיין צווייגן דיער בוקאן בום וום זייני צווייגן בייגן זיך צו דר ערד אונ אִיין מוענגש קאן אן געמיין אין זיי און וועל אִיךְ מִיךְ לְאִוִין גִּיפִיעֶנן צו די ישראל ספני פִּרְךָ נִמְצָא פִּין מִיד וְעִרְוִין דָּאךְ אַלְעֶ וַיִּנְעֶע פִּירִית גִּיפִיעֶנן כְּלִקְרָא גָאָר דִּיין גוּסָם קוּקִמָא דָּאךְ דִּיר פִּין מִיד: (י) גָאָר מִי תָמָס וַיִּבֶן אֱלֹהִים וְעַד אִיז אִיין דְּקָבָם צווישן אִיךְ אונ זאל פר שפִּיין די זאכין גָאָר גִּדְּמָם

